

ISSN 2413-5593
2016. № 30

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA COHNITYVNOI LINHVISTYKY

<http://philology.knu.ua/node/318>

Відповідальний редактор: Корбозерова Н. М., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА
ninakor2003@ukr.net, nina.korbozarova@gmail.com

Заступники відповідального редактора: Коломієць Л. В., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА;
Пилипенко Р. Є., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА.

Редакційна рада: Бєлова А. Д., д-р філол. наук, проф. Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА;
Клименко Н. Ф. д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА;
Крючков Г. Г., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА.

Відповідальний секретар: Моренець І. М., канд., філол. наук., асист. Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, УКРАЇНА.

Макет, дизайн та технічна редакція: Галкіна (Сліжевська) О. Ю., магістр філол. Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка УКРАЇНА
sandy_alex@mail.ru

Друкується за рішенням Вченої ради Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 2 від 15 вересня 2016 року).

Рецензенти: Данилич В. С., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. лінгвіст. ун-т (УКРАЇНА);
Приходько А. М., д-р філол. наук, проф., Дніпропетровськ. нац. ун-т імені Олеся Гончара (УКРАЇНА).

Свідомство про державну реєстрацію друкованого засобу мовної інформації Серія КВ №21582-11482ПР від 18.08.2015 р.

Збірник наукових праць входить до наукометричної бази України. Є фаховим виданням із дисциплін філологічного профілю. Постанова Президії Державної Акредитаційної Комісії України від 07.10.2015 р., № 1021.

П78 Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка / відп. ред. Н. М. Корбозерова. – (2002–2016). – К. : Логос, 2016. – Вип. 30. – 208 с. – Бібліограф. в кінці ст.

Збірник вміщує статті, в яких досліджуються сучасні проблеми мовознавства, проблеми порівняльно-історичного і типологічного мовознавства, лінгвосемантики, лінгвопрагматики, лінгвокогнітології, лінгвокомунікації та перекладознавства. Розраховано на широке коло філологів, викладачів, перекладачів, докторантів, аспірантів та студентів вищих навчальних закладів. Збірник видається двічі на рік, передрук не припускається. Статті пройшли відкрите, одностороннє та подвійне сліпе рецензування. Всі статті перевірено на плагіат.

Збірник розміщено на сайті: <http://philology.knu.ua/node/318>

Адреса редакційної колегії: 01601, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 14, ауд. 87, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут філології;
e-mail : zbirnykninako@ukr.net

Редакційна колегія:

- Баллоні Н. Ф.**, д-р філол. наук, проф., Італ. ін-т культури в Україні (ІТАЛІЯ);
Буає Генрі, д-р філол. наук, проф., Ун-т Поль Валері (ФРАНЦІЯ);
Бурбело В. Б., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Воронцова Т. О., д-р філол. наук, проф., Челябінськ. держ. ун-т (РОСІЯ);
Гетьман З. О., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Годзіч Анна, д-р філол. наук, проф., Університет імені Адама Міцкевича, м. Познань (ПОЛЬЩА);
Гудманян А. Г., д-р філол. наук, проф., Нац. авіаційний ун-т (УКРАЇНА);
Енріке Ф. Кєро Хєрвіл'я, д-р філол. наук, проф., Гранадськ. університет (ІСПАНІЯ);
Жайворонок В. В., д-р філол. наук, проф., Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України (УКРАЇНА);
Ільченко О. М., д-р філол. наук, проф., Центр наук. дослідж. та виклад. іноз. мов НАН України (УКРАЇНА);
Іщенко Н. Г., д-р філол. наук, проф., Нац. тех. ун-т України «КПІ» (УКРАЇНА);
Карабан В. І., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Кияк Т. Р., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Козловський В. В., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Левицький А. Е., д-р філол. наук, проф., Московськ. держ. ун-ту ім. М. В. Ломоносова (РОСІЯ);
Марія Тереса Соліас Аріс, д-р філол. наук, проф., Вальядолідськ. ун-т (ІСПАНІЯ);
Марія Турмаір, д-р філол. наук, проф., Регенсбурськ. ун-т (НІМЕЧЧИНА);
Мехмет-Алі Акінсі, д-р філол. наук, проф., Руанськ. ун-т (ФРАНЦІЯ);
Неборсіна Н. П., д-р філол. наук, доц., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Подшивалова О. О., д-р філол. н., проф., Удмуртськ. держ. ун-т, м. Іжевськ (РОСІЯ);
Позднякова О. М., д-р філол. н., проф., Московськ. держ. Ін-т міжнар. відносин (РОСІЯ);
Пономаренко В. П., д-р філол. н., ст. наук. співробіт., Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України (УКРАЇНА);
Радзієвська Т. В., д-р філол. наук, проф., Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України (УКРАЇНА);
Сидельникова Л. В., д-р філол. наук, доц., Київ. нац. лінгвіст. ун-т (УКРАЇНА);
Солощук Л. В., д-р філол. наук, проф., Харківськ. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна (УКРАЇНА);
Стеріополо О. І., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. лінгвіст. ун-т (УКРАЇНА);
Стівен Дерієн, д-р філол. н., проф., Ратгерськ. ун-т (США);
Тєрєхова С. І., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. лінгвіст. ун-т (УКРАЇНА);
Тріаре Домінік, д-р філол. наук, проф., Ун-т Поль Валері м. Монпельє (ФРАНЦІЯ);
Чередниченко О. І., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА);
Швачко С. О., д-р філол. наук, проф., Сумськ. держ. ун-т (УКРАЇНА);
Шумарова Н. П., д-р філол. наук, проф., Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка (УКРАЇНА).

ISSN 2413-5593

2016. № 30

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS

PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA COHNITYVNOI LINHVISTYKY

<http://philology.knu.ua/node/318>

ISSN 2413-5593

- Editor-in-chef:** **Nina M. Korbozerova**, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE
ninakor2003@ukr.net, nina.korbozarova@gmail.com
- Vice-chief editors:** **Lada V. Kolomiyets**, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE;
Rostyslav E. Pylypenko, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE.
- Members of editorial council:** **Alla D. Belova**, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE;
Nina F. Klymenko, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE;
Heorhii H. Kriuchkov, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE.
- Secretary:** **Iryna M. Morenets**, PhD (Philology), Assistant, Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE.
- Layout, design, edited and typeset:** **Oleksandra Yu. Galkina (Slizhevska)**, Master of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, UKRAINE
sandy_alex@mail.ru

Edition is published according to the decision of the Academic Council of Philology Institute at Kyiv National Taras Shevchenko University (proceedings № 2, 15 September 2016).

- Reviewers:** **Valentyna S. Danylych**, DSc (Philology), Prof., Kyiv National Linguistic University (UKRAINE);
Anatoliy M. Prykhodko, DSc (Philology), Prof., Oles Honchar Dnipropetrovsk National University (UKRAINE).

Certificate of state registration of the print media KB № 21582-1148IIP, 18.08.2015.

The Collected Scholarly Work Article edition is included to the scientific datum base of Ukraine. This edition is a professional one in the field of philology. Decree of the Presidium of the State Attestation Commission of Ukraine, 07.10.2015, № 1021.

Problems of semantics, pragmatics and cognitive linguistics: collected scholarly work articles / Ministry of education and science of Ukraine, Taras Shevchenko National University of Kyiv / Editor-in-chief N. M. Korbozerova. – (2002–2016). – K. : Logos, 2016. – Edition 30. – 208 p. Bibliography is at the end of the article.

The collected scholarly work articles edition includes articles about the actual linguistic problems, problems of comparative-historical linguistics and linguistic typology, problems of linguistic semantics, pragmatic linguistics, cognitive linguistics, linguistic communications and translation problems. This edition is intended for the linguists, translators, interpreters, teachers, lecturers, post-graduate-course students, persons working for doctor's, and students of Universities. This edition is published two times a year. Republishing is impossible. All articles in the edition have passed open, one-sided anonymous and double anonymous review. All the articles have been checked up on plagiarism.

Editorial address: bul. Shevchenko № 14, aud. 87, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of Philology, Kyiv. 01601; e-mail: zbirnykninako@ukr.net

Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2016

Members of the publishing board:

Nicola F. Balloni, DSc (Philology), Prof., Italian Culture Institute in Ukraine (ITALY);

Henri Boyer, DSc (Philology), Prof., Paul Valéry University of Montpellier (FRANCE);

Valentina B. Burbelo, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Tetiana O. Vorontsova, DSc (Philology), Prof., Chelabinsk State University, Institute of Humanitarian Education (RUSSIA);

Zoia O. Getman, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Anna Godzich, DSc (Philology), Prof., Adam Mickiewicz University Poznan (POLAND);

Artur G. Gudmanian, DSc (Philology), Prof., National Aviation University (UKRAINE);

Enrique F. Quero-Gervilla, DSc (Philology), Prof., University of Granada (SPAIN);

Vitaliy V. Zhaivoronok, DSc (Philology), Prof., O. O. Potebnya Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine (UKRAINE);

Olga M. Ilchenko, DSc (Philology), Prof., Center for Research and Teaching of Foreign Languages (UKRAINE);

Nina G. Ishenko, DSc (Philology), Prof., National Technical University of Ukraine “Kyiv Polytechnic Institute” (UKRAINE);

Vyacheslav I. Karaban, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Taras R. Kyiak, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Viktor W. Kozlovskiy, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Andiy E. Levitskiy, DSc (Philology), Prof., Lomonosov Moscow State University (RUSSIA);

María Teresa Solias Aris, DSc (Philology), Prof., University of Valladolid (SPAIN);

Maria Turmair, DSc (Philology), Prof., Regensburg University (GERMANY);

M. Mehmet-Ali Akinci, DSc (Philology), Prof., Rouen University (FRANCE);

Nataliya P. Neborsina, DSc (Philology), Associate Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Olena O. Podshivalova, DSc (Philology), Prof., Udmurd State University (RUSSIA);

Olena M. Pozniakova, DSc (Philology), Prof., Moscow State Institute of International Relations (RUSSIA);

Volodimir P. Ponomarenko, DSc (Philology), the leading scientific worker, O. O. Potebnya Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine (UKRAINE);

Tetyana V. Radzievska, DSc (Philology), Prof., O. O. Potebnya Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine (UKRAINE);

Larysa V. Sydelnykova, DSc (Philology), Associate Prof., Kyiv National Linguistic University (UKRAINE);

Ludmyla V. Soloshchuk, DSc (Philology), Prof., V. N. Karazin Kharkiv National University (UKRAINE);

Olena I. Steriopolo, DSc (Philology), Prof., Kyiv National Linguistic University (UKRAINE);

Steven Darian, DSc (Philology), Prof., Rutgers University (USA);

Svitlana I. Terekhova, DSc (Philology), Prof., Kyiv National Linguistic University (UKRAINE);

Dominik Triare, DSc (Philology), Prof., Paul Valéry University of Montpellier (FRANCE);

Oleksandr I. Cherednychenko, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE);

Svitlana O. Shvachko, DSc (Philology), Prof., Sumi State University (UKRAINE);

Natalya P. Shumarova, DSc (Philology), Prof., Taras Shevchenko National University of Kyiv (UKRAINE).

ISSN 2413-5593

2016. № 30

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ

PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA COHNITYVNOI LINHVISTYKY

<http://philology.knu.ua/node/318>

УДК 81
ББК 81я43
ISSN 2413-5593

Ответственный редактор: **Корбозерова Н. Н.**, д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко, УКРАИНА
ninakor2003@ukr.net, nina.korbozarova@gmail.com

**Заместители
ответственного редактора:** **Коломиец Л. В.**, д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко, УКРАИНА;
Пилипенко Р. Е., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко, УКРАИНА.

Редакционный совет: **Белова А. Д.**, д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени ТАРАСА ШЕВЧЕНКО, УКРАИНА;
Клименко Н. Ф., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени ТАРАСА ШЕВЧЕНКО, УКРАИНА;
Крючков Г. Г., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени ТАРАСА ШЕВЧЕНКО, УКРАИНА.

Ответственный секретарь: **Моренец И. Н.**, канд., филол. наук., ассистент, Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко, УКРАИНА.

**Макет, дизайн и техническая
редакция:** **Галкина (Слижевская) А. Ю.**, магистр филологии, Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко, УКРАИНА.
sandy_alex@mail.ru

Печатается по решению Ученого совета Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко (протокол № 2 от 15 сентября 2016 года).

Рецензенты: **Данилич В. С.**, д-р филол. наук, проф., Киев. нац. лингвист. ун-т (УКРАИНА);
Приходько А. Н., д-р филол. наук, проф., Днепропетровск. нац. ун-т имени Олеся Гончара (УКРАИНА).

Свидетельство о государственной регистрации печатного средства речевой информации Серия КВ №21582-11482ПР от 18.08.2015 г.

Сборник научных трудов входит в наукометрические базы Украины. Является профессиональным изданием по дисциплинам филологического профиля. Постановление Президиума Государственной Аккредитационной Комиссии Украины от 07.10.2015, № 1021.

Проблемы семантики, прагматики и когнитивной лингвистики : сб. науч. тр. / М-во образования и науки Украины, Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко / отв. ред. Н. Н. Корбозерова. – (2002–2016). – К. : Логос, 2016. – Вып. 30. – 208 с. – Библиограф. в конце ст.

Сборник содержит статьи, в которых исследуются современные проблемы языкознания, проблемы сравнительно-исторического и типологического языкознания, лингвосемантики, лингвопрагматики, лингвокогнитологии, лингвокоммуникации и переводоведения. Рассчитано на широкий круг филологов, преподавателей, переводчиков, докторантов, аспирантов и студентов высших учебных заведений. Сборник издается два раза в год, перепечатка не допускается. Статьи прошли открытое, одностороннее слепое и двойное слепое рецензирование. Все статьи проверено на плагиат.

Сборник размещен на сайте: <http://philology.knu.ua/node/318>

Адрес редакционной коллегии: 01601, г. Киев, бул. Т. Шевченко, 14, ауд. 87, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Институт филологии;
e-mail: zbirnykninako@ukr.net

УДК 81
ISSN 2413-5593

© Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, 2016

Редакционная коллегия:

- Баллони Н. Ф.**, д-р филол. наук, проф., Итал. ин-т культуры в Украине (ИТАЛИЯ);
Буае Генри, д-р филол. наук, проф., Ун-т Поль Валери (ФРАНЦИЯ);
Бурбело В. Б., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Воронцова Т. О., д-р филол. наук, проф., Челябинск. гос. ун-т (РОССИЯ);
Гетьман З. А., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Годзич Анна, д-р филол. наук, проф., Ун-т им. Адама Мицкевича, г. Познань (ПОЛЬША);
Гудманян А. Г., д-р филол. наук, проф., Нац. авиационный ун-т (УКРАИНА);
Енрике Ф. Керо Хервилья, д-р филол. наук, проф., Гранада. ун-т (ИСПАНИЯ);
Жайворонок В. В., д-р филол. наук, проф., Ин-т языкозн. им. А. А. Потебни НАН Украины (УКРАИНА);
Ильченко О. М., д-р филол. наук, проф., Центр науч. исслед. и препод. ин. яз. НАН Украины (УКРАИНА);
Ищенко Н. Г., д-р филол. наук, проф., Нац. тех. ун-т Украины «КПИ» (УКРАИНА);
Карабан В. И., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Кияк Т. Р., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Козловский В. В., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Левицкий А. Э., д-р филол. наук, проф., МГУ им. М. В. Ломоносова (РОССИЯ);
Мария Тереса Солиас Арис, д-р филол. наук, проф., Вальядолидск. ун-т (ИСПАНИЯ);
Мария Турмаир, д-р филол. наук, проф., Регенсбургск. ун-т (ГЕРМАНИЯ);
Мехмет-Али Акинси, д-р филол. наук, проф., Руанск. ун-т (ФРАНЦИЯ);
Неборсина Н. П., д-р филол. наук, доц., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Подшивалова Е. А., д-р филол. наук, проф., Удмуртск. гос. ун-т (РОССИЯ);
Позднякова Е. М., д-р филол. н., проф., Московск. гос. ин-т междунар. отн. (РОССИЯ);
Пономаренко В. П., д-р филол. н., ст. науч. сотруд., Ин-т языкозн. им. А. А. Потебни НАН Украины (УКРАИНА);
Радзиевская Т. В., д-р филол. наук, проф., Ин-т языкозн. им. А. А. Потебни НАН Украины (УКРАИНА);
Сидельникова Л. В., д-р филол. наук, доц., Киев. нац. лингвист. ун-т (УКРАИНА);
Солощук Л. В., д-р филол. наук, проф., Харьков. нац. ун-т им. В. Н. Каразина (УКРАИНА);
Стериополо О. И., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. лингвист. ун-т (УКРАИНА);
Стивен Дэриен, д-р филол. н., проф., Ратгерск. ун-т (США);
Терехова С. И., д-р филол. н., проф., Киев. нац. лингвист. ун-т (УКРАИНА);
Триарэ Доминик, д-р филол. наук, проф., Ун-т Поль Валери г. Монпелье (ФРАНЦИЯ);
Чередниченко О. И., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА);
Швачко С. А., д-р филол. наук, проф., Сумск. гос. ун-т (УКРАИНА);
Шумарова Н. П., д-р филол. наук, проф., Киев. нац. ун-т имени Тараса Шевченко (УКРАИНА).

УДК 811.134.2'42'272:276.3

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ГРАМАТИЧНИМ РОДОМ І ГЕНДЕРОМ В ІСПАНОМОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ

Юлія Валеріївна Андрійченко (м. Київ)

juliandri@mail.ru

кандидат філологічних наук, доцент кафедри романської філології Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Шевченка 14

Статтю присвячено особливостям взаємозв'язку між граматичним родом і гендером в сучасній іспанській мові. Типовими є обставини, коли вирішальна роль правильного вживання лексичної одиниці належить не стільки граматичному роду іменників, оскільки певній комунікативній ситуації.

Ключові слова: гендер, текст, комунікація, мовні стереотипи.

ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ ГРАММАТИЧЕСКИМ РОДОМ И ГЕНДЕРОМ В ИСПАНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Юлия Валерьевна Андрийченко (г. Киев, Украина)

juliandri@mail.ru

кандидат филологических наук, доцент кафедры романской филологии
Института филологии Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Шевченко 14

Статья посвящена особенностям взаимосвязи между грамматическим родом и гендером в современном испанском языке. Типичными есть обстоятельства, при которых решающая роль правильного употребления лексической единицы принадлежит не столько грамматическому роду, сколько определенной коммуникативной ситуации.

Ключевые слова: гендер, текст, коммуникация, языковые стереотипы, англоязычный, Великобритания, США.

© Андрійченко Ю. В. [Андрийченко Ю. В.] juliandri@mail.ru

Особливості взаємозв'язку між граматичним родом і гендером в іспаномовній комунікації (Українською)
[Особенности взаимосвязи между грамматическим родом и гендером в испаноязычной коммуникации] (На укр. яз.)

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

FEATURES OF RELATIONSHIP BETWEEN GRAMMATICAL GENUS AND GENDER IN SPANISH COMMUNICATION

Yuliya V. Andriychenko (Kyiv, Ukraine)
juliandri@mail.ru

PhD (Philology), Associate Professor of Romance Philology Department,
 Institute of Philology

Taras Shevchenko National University of Kyiv
 (Ministry of Education and Science of Ukraine)
 14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article is devoted to the peculiarities of the relationship between native and grammatical gender in contemporary Spanish. Typical there are circumstances in which the decisive role is played by the correct use of the lexical unit rather than grammatical gender as a specific communicative situation.

Keywords: *gender, text, communication, language stereotypes.*

Питання існування зв'язку між граматичним родом і гендером викликає багато дискусій в сучасній лінгвістичній науці. Такі дослідники, як М. Бонгочеа, С. Андрес Кастельянос вважають, що існує тісний зв'язок між біологічною статтю і граматичним родом [4; р. 306].

В цьому їхні думки не співпадають з Р. Якобсоном і П. Біолі, які вважають, що лінгвістичний гендер може містити в собі важливе семантичне значення. Х. М. Блекуа і Хуан Альсіна Франч вважають, що *стать* – це така сема досвіду, яка відрізняється з самого початку від граматичного роду, але слугує для нього потужним мотиватором [3, р. 57]. Тобто, вчені, хоча і визнають, що поняття статі (*género natural*) і граматичного роду (*género grammatical*) повинні чітко розмежовуватись, але вважають, що їх неможливо розмежовувати одне від одного, оскільки всі особливості призначення жінки (*hembra*) визначають жіночий граматичний рід; таким самим чином всі особливості призначення чоловіка (*macho*) втілюються в чоловічому граматичному роді [3, р. 112].

Таким чином, можна стверджувати, що категорія гендеру не є порожньою або цілком граматичною, вона має своє особисте відношення до зовнішнього світу і складає певний елемент, в якому містяться як досвід, так і зміст.

М. Бенгочеа, вважає, що наскільки сильнішою є розбіжність між статтю і

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

родом, настільки сильнішими становляться зв'язки, що з'єднують обидва феномени. Якщо спочатку стать є патріархальною, і слідування правилам вживання граматичного роду підтримує її статус, то потім проблематичні питання цих граматичних правил демонструють і відображають початок руйнування патріархальної системи. Скільки б не відкидався цей факт багатьма дослідниками, але, на думку Мерседес Бенгочеа, правила вживання граматичного роду в іспанській мові сформували частину *системи стать-рід*, в якій біологічні розбіжності виправдовують культурні і розбіжності в колективах, які розподіляються на чоловічу і жіночу стать [5, р. 54].

Для запобігання спрощувальних інтерпретацій слід вказати, що дослідники, зазначені вище, не вважають, що відношення між статтю та родом є повністю прозорим і однозначним. Багато науковців припустились помилки, коли вважали за потрібне визначити граматичну стать виключно з врахуванням лише семантичних критеріїв.

Королівська Академія Іспанії у своєму першому виданні Граматики іспанської мови в 1771 році наполягає на тому, що в іспанській мові є два роди іменників: чоловічий і жіночий. Чоловічий рід охоплює чоловіків і тварин чоловічої статі; жіночий, в свою чергу, жінок і тварин жіночої статі [8, р. 127–128]. На нашу думку, Граматика Іспанської Королівської Академії консолідувала в цьому визначенні семантичну форму визначення гендеру, яка дійшла до теперішнього часу, не зазнавши суттєвих змін. Порівняймо з визначенням М. Гарсія Месегера: гендер – це граматичний випадок, який відповідає статі. Кожна з двох форм, наприклад, *leon / leona*, належить певному роду, який корелюється в залежності від статі тварини, що являє собою [7].

Ці та інші визначення, які намагаються віднайти сенс граматичного гендеру в семантичному референті *стать*, на нашу думку, оминають (або не надають особливої важливості) тому факту, що ця референтна функція може бути застосована лише для меншості лексичних одиниць, оскільки існує багато прикладів, які демонструють, що гендер не являє собою референційне значення, а лише виконує виключно синтаксичну функцію (як узгодження). Тому, вважаємо, що ці визначення не можуть в повному обсязі охопити всі особливості функціонування гендеру в іспанській мові.

Багато іспанських науковців зіштовхуються з певною неузгодженістю під час класифікації родів, оскільки для виконання цього їм необхідно звернутися до інших критеріїв: таким чином, гендерне розмежування, здійснене Антоніо

© Андрійченко Ю. В. [Андрийченко Ю. В.] juliandri@mail.ru

Особливості взаємозв'язку між граматичним родом і гендером в іспаномовній комунікації (Українською)

[Особенности взаимосвязи между грамматическим родом и гендером в испаноязычной коммуникации (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Небріха, зазначене нами вище, не існує вже, ґрунтуючись на значенні, а на синтаксичній здатності, яку має кожен іменник з одним або більше артиклями. Цілком імовірно, що саме тому всі іспанські дослідники, які намагаються визначити категорію гендеру, враховуючи лише семантичний аспект, зазнають певної наукової поразки і змушені враховувати також вторинні критерії, такі як морфологічний і синтаксичний: закінчення, артиклі іменників для точного опису функціонування родів в іспанській мові.

Багато дослідників вбачають у категорії гендеру феномен, який виключно пов'язаний лише з суфіксами й артиклями. Андрес Белло стверджує, що в іспанській мові не існує більше, ніж два роди: чоловічий і жіночий. За словами вченого, рід існує лише в іменниках, і щоб визначити його, ми шукаємо закінчення прикметників, таким чином, якщо б не існувало прикметників, неможливо було б визначити граматичний рід [8]. Також це було б неможливим, якби прикметники іспанської мови мали б лише одне закінчення.

Іспанська Королівська Академія змінила це стародавнє визначення лише в 1973 році, в новому виданні граматики іспанської мови, враховуючи критерії синтаксичного узгодження. За родами іменники іспанської мови розподіляються на іменники чоловічого і жіночого родів. Нейтральної номінальної категорії не існує. Належність іменника до жіночого або чоловічого роду визначається за формами артикля і деяких займенників, що характеризуються гендерними морфемами *-a* (жіночий рід) і, відповідно, *-o*, *-e* (чоловічий рід), без морфем, якщо створюють групи безпосередньо з іменником в атрибутивній конструкції або приєднуються до нього поза неї [8].

У межах цієї формалістської течії багато дослідників дають негативну відповідь на питання, чи існує зв'язок між гендером і статтю в мові. М. А. Калеро Фернандес, не відкидаючи можливості, при якій сема *sexo* інколи супроводжується іменником, вважає, що ці випадки настільки не типові в лексичному запасі іспанської мови, що не варто шукати асоціації між граматичним родом і біологічною статтю, що відбувається в ментальності учасників комунікації, оскільки стереотипи, які походять від цих асоціацій (лінгвістична дискримінація жінок), є набагато потужнішими, ніж переваги, які можливо отримати. На думку дослідниці, факт отримання статевого значення граматичним родом лише слугує для закріплення ментального образу статей як окремих і віддалених одна від іншої груп. Поки чоловічий рід містить в собі дві функції (специфічну і загальну) завжди існує загроза його сприйняття лише виключно як індикатора чоловічої статі. М. А. Калеро Фернандес закликає

(Problems of linguistic semantics)

Features of relationship between grammatical genus and gender in Spanish communication (in Ukrainian)
[Osoblyvosti vzajemov'jazku mizh gramatychnym rodом і g'enderom v ispanomovnij komunikacii']

© Andriichenko Y. V. [Andrijchenko Ju. V.] juliandri@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

учасників комунікативного акту припинити бачити виключно в чоловічому роді індикатор *tacho*, а в жіночому, відповідно, *hembra* [6].

Відштовхуючись від актуального стану цієї проблеми, необхідно, на думку вченої, розмежувати граматичний рід і біологічну статтю, і бачити в іменниках лише загальні поняття, які не мають розподілу на жіночий і чоловічий. Таким чином, лексичні одиниці *las señoras de la limpieza*, *las zurcadoras*, *los herreros*, *los albañiles* мали б чітко визначений граматичний рід, чи то чоловічий чи то жіночий, і об'єднували виключно за професійними ознаками групу індивідів, ти самим оминаючи гендерну належність. В цьому випадку не буде потрібним створювати форму чоловічого роду для *las señoras de la limpieza*, *las zurcadoras* і форму жіночого роду для *los herreros*, *los albañiles*, також не має необхідності вживати два можливих детермінанти у випадку іменника з незмінним закінченням, наприклад, *el / la taxista*, *el / la deportista*, лише вживати артикль чоловічого або жіночого роду для обох. Конфлікт знаходиться не в мові, а в колективній ментальності [8]. Звідси ключовим чинником є передача цих змін новим поколінням, які повинні набути поняття гендеру, повністю відмінного від того, що панувало раніше.

М. А. Калеро Фернандес запропонувала своє власне визначення роду, стверджуючи, що рід – це граматична подія, тобто здатність лексичної одиниці являти собою формальну різноманітність для вираження синтагматичних зв'язків. Згідно роду іменники можуть бути жіночого або чоловічого роду і повинні узгоджуватись з артиклями, прикметниками та ін. [6, с. 174].

А. Гарсія Месегер, підтримав це визначення і у своєму дослідженні *Es sexista la lengua española* вважає, що кожен учасник комунікативного акту не свідомо відтворює певний зв'язок між граматичним родом і біологічною статтю людини або тварини, про яку йдеться, і визнає, що ця *штучна ідея* має коріння з патріархальної культури [7].

А. Гарсія Месегер запропонував зберігати прикметники *masculino / femenino* для визначення граматичного роду, і *varonil / mujeril* для визначення статі, впровадивши класифікацію всіх лексичних одиниць іспанської мови, які можуть мати два роди, один згідно з граматичним родом (морфологічне значення), другий згідно зі статтю (семантичне значення):

а) згідно з родом, лексичні одиниці іспанської мови можуть мати подвійну форму (*amigo*, *-a*), єдину форму чоловічого роду (*personaje*), єдину форму жіночого роду (*persona*) або єдину форму чоловічого / жіночого роду (*artista*);

© Андрійченко Ю. В. [Андрійченко Ю. В.] juliandri@mail.ru

Особливості взаємозв'язку між граматичним родом і гендером в іспаномовній комунікації (Українською)

[Особенности взаимосвязи между грамматическим родом и гендером в испаноязычной коммуникации (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

б) згідно зі статтю, іменники чоловічого роду можуть бути *чоловічими* (*varoniles*) коли об'єкт належить до чоловічої статі, *жіночими* (*mujeriles*), коли йдеться про жіночу стать, і андрогенними (*androginas*), якщо стать не визначена.

Література

1. Ильин Е. П. Пол и гендер / Евгений Павлович Ильин. – СПб. : Питер, 2010. – 686 с.
2. Кирилина А. В. Гендер: лингвистические аспекты / Алла Викторовна Кирилина. – М., 1999. – 189 с.
3. Alcina Franch J. Gramática española / Juan Alcina Franch, José Manuel Bleca. – Madrid: Ariel, Editorial S.A., 1983 – 1274 p.
4. Andrés Castellanos S. Soledad de Andrés Castellanos / S. Andrés Castellanos // Arquitectas, ingenieras, ministras, obispas, toreras. – Barcelona : Ed. Barcino, 2007. – 98 p.
5. Bengoechea M. Nombra en femenino y en masculino: Sugerencias para un uso no sexista en lenguaje en los medios de comunicación / María Bengoechea. – Madrid : Ed. Universidad Complutense, 1999. – 281 p.
6. Calero Fernández M. A. Lenguaje, género y sexo: reflexiones desde la lingüística y desde el feminismo / María Ángeles Calero Fernández. – Valladolid : Ed. Prima, 2001. – 198 p.
7. Meseguer García A. ¿Es sexista la lengua española? / Álvaro García Meseguer. – Madrid : Ed. Paidós, 1994. – 254 p.
8. Real Academia Española // Comisión de gramática, Esborzo de una nueva gramática de lengua española. – Madrid : Espasa Calpe, S.A., 1997. – 246 p.

Reference

1. Il'in E. P. *Pol i gender*. SPb., Piter, 2010, 686 s.
2. Kirilina A. V. *Gender: lingvisticheskie aspekty*, M., 1999, 189 s.
3. Alcina Franch J., Bleca J. M. *Gramática española*. Madrid, Ariel, Editorial S.A., 1983, 1274 p.
4. Andrés Castellanos S. Soledad de Andrés Castellanos. *Arquitectas, ingenieras, ministras, obispas, toreras*. Barcelona, Ed. Barcino, 2007, 98 p.
5. Bengoechea M. Nombra en femenino y en masculino: Sugerencias para un uso no sexista en lenguaje en los medios de comunicación. Madrid, Ed. Universidad Complutense, 1999, 281 p.
6. Calero Fernández M. A. *Lenguaje, género y sexo: reflexiones desde la lingüística y desde el feminismo*. Valladolid, Ed. Prima, 2001, 198 p.
7. Meseguer García A. *Es sexista la lengua española?* Madrid, Ed. Paidós, 1994, 254 p.
8. Real Academia Española // Comisión de gramática, Esborzo de una nueva gramática de lengua española, Madrid, Espasa Calpe, S.A., 1997, 246 p.

(Problems of linguistic semantics)

Features of relationship between grammatical genus and gender in Spanish communication (in Ukrainian)
[Osoblyvosti vzajemozv'jazku mizh gramatychnym rodom i g'enderom v ispanomovnij komunikacii']

© Andriichenko Y. V. [Andrijchenko Ju. V.] juliandri@mail.ru

УДК 811.111'42

НЕСТАНДАРТНА РЕАКЦІЯ АДРЕСАТА У КООПЕРАТИВНО
СПРЯМОВАНОМУ ПОБУТОВОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ*Світлана Євгеніївна Белова (м. Харків)*
ustimenko999@rambler.ruстарший викладач кафедри ділової іноземної мови та перекладу Національного
технічного університету «Харківський політехнічний інститут»
(Міністерство освіти і науки України)
61002, м. Харків, вулиця Фрунзе, 21

У статті розглядаються прагматичні чинники нестандартних комунікативних ситуацій з порушенням кореляції «питання – пряма відповідь» у побутовому (матримоніальному та парентальному) кооперативно спрямованому дискурсі. Виявлено комунікативні тактики, які сприяють реалізації стратегії уникання прямої відповіді у кооперативно спрямованому англомовному побутовому дискурсі. Досліджено вербальні та невербальні засоби реалізації комунікативних інтенцій адресата при наданні непрямой відповіді. Робиться висновок про те, що для кооперативно спрямованого матримоніального дискурсу уникання прямої відповіді є формою вербального спілкування подружжя, що зорієнтоване на інтимізацію стосунків. Основними респонсивними тактиками кооперативної поведінки адресата при униканні прямої відповіді є тактика прийняття провини на себе, уточнення пропозиції, заспокоєння, емоційної підтримки і тактика м'якого умовляння. Особлива увага фокусується на аналізі прагматичної специфіки мовленнєвого впливу у кооперативно спрямованій комунікації англомовного парентального дискурсу. Для стратегії уникання прямої відповіді в умовах кооперативно спрямованої комунікації парентального дискурсу характерним є право батьків корегувати мислення та думки дитини у відповідності з власними уявленнями та судженнями. Виявлено, що у парентальному дискурсі стратегія уникання прямої відповіді в умовах кооперативно спрямованої комунікації реалізується тактиками переконання, навчання дитини моральним цінностям та заперечення пропозиції квеситивного мовленнєвого акту.

Ключові слова: адресат, комунікативна тактика, кооперативна комунікація, пряма відповідь, побутовий дискурс.

© Белова С. Є. [Белова С. Е.] ustimenko999@rambler.ru

Нестандартна реакція адресата у кооперативно спрямованому побутовому діалогічному дискурсі
(Українською) [Нестандартная реакция адресата в кооперативно направленном бытовом диалогическом
дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

НЕСТАНДАРТНАЯ РЕАКЦИЯ АДРЕСАТА В КООПЕРАТИВНО НАПРАВЛЕННОМ БЫТОВОМ ДИАЛОГИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

Светлана Евгеньевна Белова (г. Харьков, Украина)

ustimenko999@rambler.ru

старший преподаватель кафедры делового иностранного языка и перевода
 Национального технического университета «Харьковский политехнический институт»
 (Министерство образования и науки Украины)
 61002, г. Харьков, улица Фрунзе, 21

В статье рассматриваются прагматические факторы нестандартных коммуникативных ситуаций с нарушением корреляции «вопрос – прямой ответ» в матримониальном и парентальном дискурсах кооперативно направленного характера. Обнаружены коммуникативные тактики, которые способствуют реализации стратегии ухода от прямого ответа в кооперативно направленном англоязычном бытовом дискурсе. Исследованы вербальные и невербальные средства реализации коммуникативных интенций адресата при предоставлении непрямого ответа. Делается вывод о том, что для кооперативно направленного матримониального дискурса избегание предоставления прямого ответа является формой вербального общения супругов, которое сориентировано на интимизацию отношений. Основными респонсивными тактиками кооперативного поведения адресата при избежании прямого ответа является тактика принятия вины на себя, уточнение пропозиции, успокоения, эмоциональной поддержки и тактика мягкого уговаривания. Особенное внимание фокусируется на анализе прагматической специфики речевого влияния в кооперативно направленной коммуникации англоязычного парентального дискурса. Для стратегии избегания прямого ответа в условиях кооперативно направленной коммуникации парентального дискурса характерным является право родителей корректировать мышление и мысли ребенка в соответствии с собственными представлениями и суждениями. Выявлено, что в бытовом парентальном дискурсе стратегия избегания прямого ответа в условиях кооперативно направленной коммуникации реализуется тактиками убеждения, поучения ребенка моральным ценностям и отрицание пропозиции квеситивного речевого акта.

Ключевые слова: адресат, бытовой дискурс, коммуникативная тактика, кооперативная коммуникация, не прямой ответ.

AN ADDRESSEE'S NON-STANDARD REACTION IN THE COOPERATIVE
EVERYDAY DIALOGICAL DISCOURSESvitlana Y. Bielova (Kharkiv, Ukraine)
ustimenko999@rambler.rua senior lecturer, Department of Business Foreign Language and Translation,
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
21 Frunze Street, Kharkiv, Ukraine, 61002

This article deals with the pragmatic factors of non-standard communicative situations with the violation of the "question – direct answer" correlation in the everyday (matrimonial and parental) discourse of cooperative nature. The paper analyzes the communicative tactics which promote the realization of the strategy of avoiding a direct answer in the cooperative English everyday discourse. Verbal and non-verbal components of communication which realize an addressee's communicative intentions while giving an indirect answer are investigated. The conclusion is that the avoidance of giving a direct answer is the form of spouses' verbal communication which is oriented on the intimisation of relationships in the cooperative type of matrimonial discourse. The main responsive tactics of an addressee's cooperative behaviour while avoiding a direct answer is the tactics of taking the blame upon oneself, specifying the proposition, calming, emotional support and the tactics of mild coaxing. Special attention is focused on the analysis of the pragmatic specifics of speech influence in the cooperative type of English parental discourse. The parents' right to correct a child's way of thinking and thoughts in accordance with their own ideas and opinions is typical for cooperative parental discourse. The paper finds out that in the parental discourse the strategy of avoiding a direct answer is realized by the tactics of persuasion, teaching moral values and the negation of the propositional content of a quesitive speech act.

Key words: addressee, communicative tactics, cooperative communication, everyday discourse, indirect answer.

Вступ

Однією з найважливіших проблем сучасної лінгвістики виступає дослідження ефективної комунікативно-мовленнєвої діяльності людей, орієнтоване на їхнє діалогічне взаєморозуміння у співвідношенні з параметрами мовлення, комунікативною ситуацією, соціальними ролями та комунікативними інтенціями мовців. Ключовим різновидом комунікативно-мовленнєвої діяльності,

© Белова С. Е. [Белова С. Е.] ustimenko999@rambler.ru

Нестандартна реакція адресата у кооперативно спрямованому побутовому діалогічному дискурсі
(Українською) [Нестандартная реакция адресата в кооперативно направленном бытовом диалогическом
дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

що лежить в основі розвитку людства, виступає питально-респонсивний діалогічний комплекс, що є базисною інтерактивною структурою між комунікантами [1; 3; 11; 14; 20; 21; 23], адже комунікативні здібності мовця виявляються передусім через відповіді на питання незалежно від того, чи відбувається бесіда в офіційній чи неофіційній атмосфері, чи є вона асиметричною чи симетричною, бесідою у колі знайомих, друзів тощо. В іншому випадку процес комунікації втрачає свій сенс. Питання та відповіді є невід'ємною частиною мовленнєвого спілкування, під яким ми, за О. С. Іссерс, розуміємо «цілеспрямовану активність людей, яка дозволяє їм організувати співпрацю» [8, с. 56]. Питально-респонсивні діалогічні комплекси (або питально-респонсивні відповідності [12, с. 50]) є необхідною ланкою в мисленні і спілкуванні людей, вони є логіко-мовленнєвим утворенням, що виконує дві найважливіші функції: по-перше, в ньому знаходить фіксацію і вираження процес розвитку наших знань про зовнішній світ (пізнавальна функція) і, по-друге, за допомогою питань і відповідей здійснюється цілеспрямована передача знань і уявлень від однієї людини до іншої (комунікативна функція) [13].

Основним комунікативним принципом дискурсивного діалогічного обміну «питання – відповідь» вважається інформативність відповіді, а саме надання прямої відповіді на запитання. Надання повної інформативної відповіді не завжди є прийнятним та вигідним для адресата, саме тому у ході питально-респонсивного обміну адресат може порушити когерентну послідовність семантично та прагматично релевантних висловлювань дискурсивного діалогічного обміну «питання – пряма відповідь» у тому чи іншому типі дискурсу, реалізуючи власні комунікативні інтенції свідомо приховати, викривити, подати неправдиву інформацію за рахунок вербальних та невербальних компонентів комунікації. Таким чином, виникає нестандартна комунікативна ситуація, яку ми визначаємо як адресантно-адресатну взаємодію з порушенням кореляції «питання – пряма відповідь», тобто репліка-реакція адресата не є вичерпною прямою відповіддю на запит адресанта і актуалізується у мовленні за рахунок вербальних та невербальних компонентів комунікації.

Актуальність дослідження визначається спрямованістю дослідницького поля сучасної антропозорієнтованої лінгвістики на вивчення мовної особистості адресата як суб'єкта певного типу дискурсу, його компетенції в певній комунікативній ситуації та на виявлення впливу особистісно-орієнтованих характеристик комунікантів на процес міжособистісної інтеракції.

Об'єктом дослідження є нестандартна респонсивна реакція адресата у

(Problems of pragmalinguistics)

An addressee's non-standard reaction in the cooperative everyday dialogical discourse (in Ukrainian) **[Nestandardna reakcija adresata u kooperativno sprjamovanomu pobutovomu dialogichnomu dyskursi]**

© Bielova S. Y. [Bjelova S. Je.] ustimenko999@rambler.ru

**ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]**

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

кооперативно спрямованому англомовному побутовому дискурсі (матримоніальному та парентальному), а саме непрямі відповіді адресата на запит адресанта.

Предметом дослідження виступають засоби актуалізації нестандартної респонсивної реакції адресата у кооперативно спрямованому англомовному побутовому дискурсі та комунікативні тактики, які сприяють реалізації стратегії уникання прямої відповіді.

Отже, **метою дослідження** є здійснення прагмалінгвістичного аналізу засобів актуалізації непрямої респонсивної реакції адресата на квеситивний мовленнєвий акт в англомовному побутовому дискурсі та інтерпретація комунікативних інтенцій мовців у руслі кооперативного спілкування в англомовному побутовому дискурсі.

Матеріалом дослідження слугували діалогічні дискурсивні фрагменти, що містять непряму відповідь на запитання, виокремлені методом суцільної вибірки із текстів сучасної англомовної художньої літератури та скриптів художніх фільмів.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалось із використанням методів теоретичного узагальнення та зіставного аналізу. Серед спеціальних лінгвістичних методів було використано *метод дискурс-аналізу* для вивчення закономірностей нестандартних комунікативних ситуацій в англомовному побутовому дискурсі у межах дискурсивного діалогічного обміну «питання – непряма відповідь» та *метод інтеннт-аналізу* для виявлення комунікативних інтенцій адресата при уникненні надання прямої відповіді на запитання, адже мовленнєва поведінка особистості в соціумі є завжди інтенціонально спрямованою. *Контекстно-ситуативний метод* слугував для дослідження антропологічних ознак непрямої відповіді; *актомовленнєвий* сприяв визначенню місця непрямих реплік-реакцій в різних таксономіях мовленнєвих актів і дослідженню стратегій та тактик комунікантів. *Метод системно-функціонального аналізу* став інструментом дослідження вербальних одиниць у їх взаємодії з невербальними в досліджуваних комунікативних ситуаціях.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що у ньому вперше представлено результати лінгвістичного аналізу прагматичних чинників порушення дискурсивного діалогічного обміну «питання – пряма відповідь» у побутовому дискурсі; виявлено дискурсивну специфіку взаємодії вербальних і невербальних компонентів комунікації при реалізації стратегії уникання прямої відповіді у побутовому дискурсі; виокремлено комунікативні тактики при

© Белова С. Є. [Белова С. Е.] ustimenko999@rambler.ru

Нестандартна реакція адресата у кооперативно спрямованому побутовому діалогічному дискурсі
(Українською) [Нестандартная реакция адресата в кооперативно направленном бытовом диалогическом дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

реалізації стратегії уникання прямої відповіді в умовах кооперативно спрямованої комунікації побутового (матримоніального та парентального) типу дискурсу.

Основний зміст

Побутовий діалогічний дискурс, який представляє собою «відображення лінгвістичних, психологічних та соціальних явищ» [6], є середовищем актуалізації стереотипів, у якому стереотипними стають спільні теми, до яких неодноразово звертаються комуніканти [5]. Спираючись на думку Корольова І. Р. про те, що «кооперативна комунікативна ситуація – це типова комунікативна ситуація, що повторюється й характеризується використанням стандартних мовленнєвих засобів, в якій комуніканти мають однакове уявлення про комунікативні цілі один одного або про взаємний розподіл комунікативних ролей, і між ними встановлюються партнерські відносини» [10, с. 287], визначаємо, що однією з основних характеристик кооперативної мовленнєвої діяльності у побутовому дискурсі є некатегоричність, яка забезпечує неконфліктну інтеракцію і виявляється істотною передумовою ефективної мовленнєвої взаємодії.

Успішна організація матримоніального діалогічного дискурсу призводить до створення гармонійної комунікації, яка виявляється у досягненні й збереженні контакту з партнером з метою покращення міжособистісних стосунків через готовність до міжособистісного спілкування і співпраці, підтримку, відповідальність і взяття на себе серйозних зобов'язань, умінні розв'язувати конфлікти конструктивним способом і здатність до саморегуляції власної психіки і мовленнєвої поведінки. Стратегія співпраці у матримоніальному дискурсі реалізується за рахунок підтримки постійного комунікативного контакту, як з метою інформаційно-впливового спілкування, так і для метакомунікативного спілкування (вираження позитивної оцінки партнеру) і виявляється у згоді з чоловіком (дружиною) та бажанні уникнути конфлікту [7, с. 5]. Як наголошують І. Н. Горєлов та К. Ф. Сєдов, однією із специфічних рис сімейної комунікації є її кооперативність, спрямованість на партнера з урахуванням особистих позицій [4]. Незважаючи на те, що для комунікації подружжя характерні чисельні комунікативні ситуації як кооперативної, так і конфліктної спрямованості, саме загальна спрямованість на кооперацію є визначальною для гармонізації внутрішньосімейних стосунків.

Комунікативна ситуація вибачення виникає як результат попередніх дій мовця, які образили адресата. Конвенціональна природа вибачення має

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

психологічне підґрунтя, що відображає суб'єктивний фактор вибачення – почуття провини й сорому, та зумовлює здійснення мовленнєвого акту – спонування до вибачення для досягнення психологічної гармонії у спілкуванні [2, с. 6]. Взаємодія мовця й адресата відбувається у межах певного формального чи неформального контексту, представленого такими компонентами як час, місце та обставини спілкування. Аналіз фактичного матеріалу свідчить про те, що за обсягом висловлення вибачення може збігатися з реченням або включати декілька речень, якщо мовець, відчуючи свою провину, намагається максимально вплинути на адресата та отримати від нього відповідь про пробачення, щоб відновити дружні стосунки з ним. При цьому мовець або констатує факт своєї провини, вважаючи, що це є достатньою підставою для того, щоб адресат його вибачив, чи пояснює причини свого вчинку. У разі непогодження з положенням справ та відчуттям своєї власної провини адресат замість прямої відповіді на запит вибачити адресанта звинувачує себе з метою заспокоєння співрозмовника, реалізуючи тактику прийняття провини на себе:

“Tommy, I’m sorry. I started that argument – it was my fault. Will you forgive me?” She pictured him in the king-size bed, perhaps propped up on one elbow, his hair falling over his forehead. Her heart contracted.

“I was pushing too hard. I shouldn’t have,” he said.

“It’s just that I’ve only been here a few weeks, and it’s all happened so fast. I don’t know what’s right.”

“I’ve been trying my best not to rush you, but I’m so afraid of losing you a second time” [24, с. 186].

Уникання прямої відповіді на прохання адресанта-жінки вибачити їх трактується як переймання адресатом провини на себе, виправдання свого maleфактивного вчинку (*I was pushing too hard*) та визнання її невинності, що інтенсифікується модальним дієсловом “*should*” у заперечній формі (*I shouldn’t have*).

Питання адресанта можуть виявитися несподіваними для адресата, у такому разі замість негайної прямої відповіді він реалізує тактику уточнення пропозиції з іллокутивною метою достовіритися у правдивості почутого:

“How would you feel about us getting remarried?” I asked. “So that we have a wedding day you can remember.”

He looked startled at first, and then he said, “Was that what you were hinting about the other day? Are you serious?”

I nodded. “Perhaps we could look into it and see what we can do.”

© Белова С. Є. [Белова С. Е.] ustimenko999@rambler.ru

Нестандартна реакція адресата у кооперативно спрямованому побутовому діалогічному дискурсі
 (Українською) [Нестандартная реакция адресата в кооперативно направленном бытовом диалогическом
 дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

“Yes”, he said thoughtfully. “I’d like that” [25, c. 251].

У суміжній парі представлена інтеракція чоловіка та дружини. Чоловік переживає тяжкі часи свого життя, так як він попав в аварію та зараз прикований до інвалідного крісла. Дружина бажає зробити щось приємне для нього та цікавиться у нього про його відношення до факту їхнього повторного одруження (*How would you feel about us getting remarried?*). Вираз обличчя адресата (*He looked startled at first*) як невербальний компонент свідчить про неочікуваність пропозиції адресанта. Чоловік не наважується надати пряму відповідь та перепитує дружину про серйозність її намірів (*Was that what you were hinting about the other day? Are you serious?*). Відповідаючи на питання чоловіка, дружина поєднує кінесичний комунікативний компонент (*nodded*) із вербальною складовою (*Perhaps we could look into it and see what we can do*). Тільки почувши про те, що дружина дійсно бажає організувати їхнє весілля вдруге, чоловік прямо відповідає на її репліку-стимул (*Yes, I’d like that*).

Іншою тактикою при реалізації стратегії уникання прямої відповіді, що сприяє гармонізації стосунків у колі родини між подружжям, є тактика заспокоєння, яке має місце у комунікативній ситуації хвилювання, розчарування та пригніченості:

JENNY: *How could this happen? What’d I do wrong?*

JOHN: *You didn’t do anything...*

JENNY: *I must have. Otherwise, how could I lose it?*

JOHN: *Jenny, it’s not something you have any control over. It’s like the doctor said, it just happens...*

JENNY: *Not to me... I did something wrong. I know it... I did something wrong. I’m sorry, John...*

JOHN: *Don’t say that...*

JENNY: *But I am... I’m sorry...*

JOHN: *I don’t need sorry. You didn’t do anything! [26].*

Із контексту відомо, що ультразвукове дослідження показало, що у дитини відсутнє серцебиття і дружина Дженні звинувачує себе в цьому. Вона питає чоловіка про те, що спровокувало такий стан і що вона зробила неправильно. Респонсивні репліки чоловіка набувають іллокутивної сили заспокоєння дружини за допомогою заперечного речення (*You didn’t do anything; it’s not something you have any control over*) і висловлювань раціональної аргументації (*it’s not something you have any control over. It’s like the doctor said, it just happens*).

Респонсивною тактикою кооперативної поведінки адресата при униканні

(Problems of pragmalinguistics)

An addressee’s non-standard reaction in the cooperative everyday dialogical discourse (in Ukrainian) [Nestandardna reakcija adresata u kooperativno sprjamovanomu pobutovomu dialogichnomu dyskursi]

© Bielova S. Y. [Bjelova S. Je.] ustimenko999@rambler.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

прямої відповіді є тактика емоційної підтримки адресата. Вона є реакцією на емоційний стан партнера та спрямована на його покращення. Емоційна підтримка може мати характер підбадьорювання та утішання:

JENNY: Maybe it's time for a change.

JOHN: I'm forty, Jen. Seems kinda late for that.

JENNY: Not so late.

She stands up in the dark, lifts her dress over her head.

JOHN: What're you doing?

JENNY: We're not old, John. We can still surprise ourselves.

He sits there stunned as she now dives into the pool. She surfaces and smiles at him.

JENNY: Hey. You want your other birthday present or not?

John can't get out of his clothes fast enough. He leaps the pool and swims over to her, kisses her.

JENNY: We're not old.

And then we hear another splash [26].

Комунікативна ситуація розгортається між чоловіком та дружиною при обговоренні проблем, які виникли у чоловіка на роботі. Дружина відчуває, що її чоловік переживає кризу середнього віку та незадоволений своєю роботою. Попри поради дружини змінити місце роботи, чоловік не вірить у власні сили, посиляючись на свій вік. Респонсивна тактика емоційної підтримки містить оцінне висловлення (*We're not old, John*), що інтенсифікується запереченою часткою *not*, та другий респонсивний хід містить модальне дієслово *can* зі значенням ймовірності, спроможності або можливості зробити щось. Подальший розвиток подій дозволяє зробити висновок про успішність використання тактики емоційної підтримки: чоловік приєднується до дружини у басейні та цілує її. Дружині вдається вплинути на емоційний стан чоловіка та відволікти його від сумних думок.

Нестандартна комунікативна ситуація може спостерігатися у випадках неоднакового ставлення комунікантів до певної події. У такому разі комунікант може реалізувати свої інтенції за допомогою тактики м'якого умовляння:

She looks at the gate ... the last few passengers are boarding, then back into Jack's eyes.

KATE: Don't go, Jack...

JACK: You mean don't go at all? What about my internship?

© Белова С. Є. [Белова С. Е.] ustimenko999@rambler.ru

Нестандартна реакція адресата у кооперативно спрямованому побутовому діалогічному дискурсі
 (Українською) [Нестандартная реакция адресата в кооперативно направленном бытовом диалогическом
 дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

KATE: *Believe me, I know what an incredible opportunity this is for you ...*

JACK: *For us, Kate.*

KATE: *Right, for us. But ... I'm afraid that if you get on that plane ... [27].*

Контекстом цього прикладу слугує ситуація, в якій чоловік збирається полетіти до іншої країни з метою пройти стажування у великій компанії. Його дружина не надає прямої вичерпної відповіді щодо причини своєї незгоди з рішенням чоловіка. Респонсивна репліка демонструє повагу дружини до чоловіка та розуміння важливості цієї поїздки, тим самим адресат готує адресанта до сприйняття істинної причини її хвилювань. Для цього адресат застосовує імперативну конструкцію (*Believe me*) та дескриптивно-оцінний прикметник (*incredible*).

Парентальний дискурс є особистісно-орієнтованою комунікативною взаємодією, яка відбувається в сімейно-побутовій сфері спілкування, де учасники комунікації – батьки й діти – реалізують свої асиметричні статусні ролі [9; 15, с. 212–214].

У парентальному дискурсі ініціаторами кооперативного спілкування здебільшого виступають батьки. Вибір кооперативних тактик спілкування зумовлений прагненням батьків установити з дітьми дружні, довірливі стосунки, створити когнітивний, аксіологічний, соціальний асонанс щодо родинних та суспільно-побутових цінностей з метою запобігти конфліктним ситуаціям між батьками і дітьми в родині та між дітьми і суспільством у цілому, що могли б виникнути через зіткнення світоглядних позицій дітей і батьків та їхніх уявлень про життєві цінності [16].

Випадки реалізації адресатом (батьки) стратегії уникання прямої відповіді зумовлені його пошуком спільної мови зі співрозмовником (діти) через добір відповідних комунікативної ситуації мовних засобів, вибору дружньої тональності спілкування та формування сприятливої атмосфери комунікації. Саме в родині дитина отримує перший досвід того, як вербальна комунікація може впливати на міжособистісні стосунки. Діти навчаються тому, як за допомогою мовлення можна переконувати, приховувати реальні інтенції, здійснювати контроль з метою підтримування гармонійних стосунків. Батькам треба бути терплячими до дивних ідей дітей, треба поважати цікавість та намагатися відповідати на всі запитання дітей.

Прагматична специфіка мовленнєвого впливу в англомовному парентальному дискурсі зумовлює право батьків як суб'єктів впливу корегувати мислення та думки дитини у відповідності з власними уявленнями та

(Problems of pragmalinguistics)

An addressee's non-standard reaction in the cooperative everyday dialogical discourse (in Ukrainian) [Nestandardna reakcija adresata u kooperativno sprjamovanomu pobutovomu dialogichnomu dyskursi]

© Bielova S. Y. [Bjelova S. Je.] ustimenko999@rambler.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

судженнями, тобто надати своїм висловлюванням персуазивності. Питально-респонсивний обмін між батьками та дітьми є дуже важливою складовою мовленнєвої інтеракції, адже за допомогою відповідей батьки надають мовленнєвий вплив, котрий є домінантною інтенцією персуазивної комунікації, особливої форми ментально-мовленнєвої взаємодії індивідів, яка склалася історично й закріпилася в суспільній та комунікативній практиці [23, с. 32]. У побутовому парентальному дискурсі персуазивна іллокутивна функція реалізується тактикою переконання, що спрямована на емоційно-дидактичний вплив на дитину, на коректування її поведінки та думок, запевнянні у протилежній точці зору, і виражається за допомогою таких дискурсивних маркерів, як заперечні прислівники (*never, nowhere, rarely, hardly*):

ANNABELLE: (a beat) What happens when he loves Rachel more than us?

JACKIE: That will never happen.

ANNABELLE: Never say never you always say that. I'll bet daddy's mad at me now.

JACKIE: Seven of clubs. Nobody's mad we just want to talk about it.

ANNABELLE: I'm gonna call him.

JACKIE: Annabelle, daddy and I will always be there. That's one time always is always. You can call him after dinner but ... [30].

Ініціююче висловлення орієнтоване на запит інформації щодо почуттів батька до іншої жінки. Іллокутивна мета адресата при униканні прямої відповіді на запитання полягає у донесенні до доньки твердження, що для батька вона з братом завжди буде на першому місці.

Саме в сім'ї дитина засвоює такі загальнолюдські поняття, як добро і зло, корисне і шкідливе, тобто її морально-етичні принципи на яких споконвіку ґрунтується педагогічний досвід народу. Уникання прямої відповіді на запитання дітей-підлітків сприяє реалізації морально-дидактичного впливу в англomовному парентальному дискурсі, що реалізується тактикою повчання дитини моральним цінностям:

"Daddy, are we poor?"

"No, we're not poor. You know that."

"But we're not rich, are we?"

"You don't have to be one or the other, you can be in between, like most of us are round there."

"Will we ever be rich?"

"We'll be all right. What's this worry about money?"

© Белова С. С. [Белова С. Е.] ustimenko999@rambler.ru

Нестандартна реакція адресата у кооперативно спрямованому побутовому діалогічному дискурсі
 (Українською) [Нестандартная реакция адресата в кооперативно направленном бытовом диалогическом
 дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

"We're going to need it to buy our house." Her face was very determined.

"But we have our house, silly old thing, this is our house," he indicated the pub and the whitewashed walls of the house with a wave of his hand.

"Not here, our house across in Fernscourt. You know where they have the diggers. They're clearing it for someone to live there, some American, he'll live there unless we can buy it."

"Now, now, Dara," John began soothingly.

But she was on her feet full of anger and wouldn't be soothed.

"It's our house, Michael's and mine, and everyone's."

John sighed [28, c. 53–54].

Розмовляючи з донькою, батько-адресат на питання про їх матеріальне становище (*But we're not rich, are we?*) замість прямої відповіді, чи є вони бідними, пояснює, що важливим є дотримуватися золоті середини (*You don't have to be one or the other, you can be in between, like most of us are round there*). Іллокутивна мета адресата полягає у позитивному налаштуванні дитини на майбутнє (*We'll be all right*).

Здійснюючи родинне виховання, батьки створюють умови для повноцінного становлення та розвитку особистості, забезпечують дитині почуття захищеності, рівноваги, довіри, формують емоційну атмосферу та емоційний стан дитини. Нестандартні комунікативні ситуації виникають у випадках, коли адресату необхідно негайно вплинути на світобачення ситуації адресантом. Таким чином реалізується тактика заперечення пропозиції квеситивного мовленнєвого акту:

"Did Mom leave because of me?"

"Don't... Don't even think something like that. Mom left because of Mom. And you didn't have anything to do with that, okay?"

"Okay. You're a good papa".

"All right, go to sleep" [29].

У наведеному фрагменті діалогічної взаємодії батько-адресат втілює прагматичний намір переконати сина у тому, що він не є причиною ухода матері з родини. Він реалізує свій намір імперативною конструкцією (*Don't... Don't even think something like that*), а мовленнєвий вплив інтенсифікується синтаксичною конструкцією (*And you didn't have anything to do with that, okay?*) і надає висловленню додаткової персуазивності. Перлокутивний ефект респонсивної репліки виявляється успішним, адже адресант проявляє довіру словам батька і хвалить його, використовуючи позитивно-оцінну лексему *good* (*You're a good papa*).

(Problems of pragmalinguistics)

An addressee's non-standard reaction in the cooperative everyday dialogical discourse (in Ukrainian) [Nestandardna reakcija adresata u kooperatyvno sprjamovanomu pobutovomu dialogichnomu dyskursi]

© Bielova S. Y. [Bjelova S. Je.] ustimenko999@rambler.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Висновки

Таким чином, прагматична специфіка мовленнєвого впливу в кооперативно спрямованій комунікації англомовного парентального дискурсу зумовлює право батьків як суб'єктів впливу корегувати мислення та думки дитини у відповідності з власними уявленнями та судженнями, тобто надавати своїм висловлюванням персуазивності. У побутовому парентальному дискурсі персуазивна іллокутивна функція стратегії уникання прямої відповіді в умовах кооперативно спрямованої комунікації реалізується тактиками переконання, повчання дитини моральним цінностям, заперечення пропозиції квеситивного мовленнєвого акту. Для кооперативно спрямованого матримоніального дискурсу уникання надання прямої відповіді є формою вербального спілкування подружжя, що зорієнтоване на інтимізацію матримоніальних стосунків. Основними респонсивними тактиками кооперативної поведінки адресата при униканні прямої відповіді є тактика прийняття провини на себе, уточнення пропозиції, заспокоєння, емоційної підтримки і тактика м'якого умовляння.

Перспективи подальших наукових розвідок

У перспективі подальших досліджень вбачаємо аналіз дискурсивної поведінки адресанта після реалізації адресатом стратегії уникання прямої відповіді в етнокультурному та гендерному аспектах в нестандартних комунікативних ситуаціях різних типів дискурсу, враховуючи прагматичні особливості взаємодії вербальних та невербальних компонентів комунікації.

Література

1. *Бобошко Т. М.* Оцінні респонсивні висловлення в сучасній англійській мові: комунікативно-прагматичні та функціональні характеристики (на матеріалі американських і британських художніх творів початку ХХІ століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 «Германські мови» / Т. М. Бобошко. – К., 2015. – 19 с.
2. *Буренко Т. М.* Когнітивно-прагматичні характеристики мовленнєвого акту вибачення в англомовному дискурсі ХVІ – ХХІ століть: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 «Германські мови» / Т. М. Буренко; Харківськ. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2008. – 20 с.
3. *Висоцька Г. В.* Функціонально-адаптивна система питання – відповідь у англомовному розмовному дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04 «Германські мови» / Г. А. Висоцька. – Х., 2004. – 20 с.
4. *Горелов И. Н.* Основы психолінгвистики: [учебн. пособие] / И. Н. Горелов, К. Ф. Седов. – М.: Лабиринт, 2005. – 320 с.
5. *Грибок О. М.* Об'єктивація лінгвокультурних стереотипів у німецькомовному побутовому дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол.

© Белова С. С. [Белова С. Е.] ustimenko999@rambler.ru

Нестандартна реакція адресата у кооперативно спрямованому побутовому діалогічному дискурсі
 (Українською) [Нестандартная реакция адресата в кооперативно направленном бытовом диалогическом дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

- наук : 10.02.04 «Германські мови» / О. М. Грибок. – Х., 2014. – 21 с.
6. *Дворянцева В. В.* Лингвопрагматические особенности бытового диалогического дискурса (на примере русского и английского языков) : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / В. В. Дворянцева. – Краснодар, 2013. – 174 с.
 7. *Зимич Є. В.* Структурно-семантичні і прагматичні особливості маритального діалогічного дискурсу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / Є. В. Зимич; Харківськ. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2011. – 20 с.
 8. *Иссерс О. С.* Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О. С. Иссерс. – [5-е изд.]. – М. : ЛКИ, 2008. – 288 с.
 9. *Козлова В. В.* Реалізація виховного впливу в англomовному парентальному дискурсі : структурно-семантичний та прагматичний аспекти : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / В. В. Козлова. – Харків, 2012. – 219 с.
 10. *Корольов І. Р.* Різномовні кооперативні комунікативні ситуації як об'єкт лінгвістичних досліджень / І. Р. Корольов // Сучасні дослідження з іноземної філології. – 2010. – Вип. 8. – С. 285–291.
 11. *Лук'янець М. Г.* Респонсивні стратегії і тактики в сучасному англomовному діалогічному дискурсі : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / М. Г. Лук'янець. – К., 2016. – 196 с.
 12. *Падучева Е. В.* О логическом анализе семантики вопроса / Е. В. Падучева // Логический анализ естественного языка. – 1982. – С. 50–53.
 13. *Рыжов С. А.* Функционально-семантические свойства интеррогативных реплик в динамической модели диалога : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / С. А. Рыжов. – Тверь, 2003. – 177 с.
 14. *Соколова Н. Ю.* Лингвокультурологические основы функционирования номинаций вопроса и ответа в английском языке : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Н. Ю. Соколова. – СПб., 2016. – 193 с.
 15. *Солощук Л. В.* Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі : [монографія] / Л. В. Солощук. – Харків : Константа, 2006. – 300 с.
 16. *Солощук Л. В.* Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англomовному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 «Германські мови» / Л. В. Солощук; Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. – К., 2009. – 37 с.
 17. *Стрельченко Н. С.* Функціонування питань-перепитів в англomовному діалогічному дискурсі : стратегії й тактики / Н. С. Стрельченко // Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. – Серія : «Філологічні науки» (мовознавство). – 2016. – Т. 2, № 5. – С. 122–125.
 18. *Суима И. П.* Основные виды содержательного респонсива в системе респонсивных предложений / И. П. Суима // Науковий вісник ДДПУ імені

(Problems of pragmalinguistics)

An addressee's non-standard reaction in the cooperative everyday dialogical discourse (in Ukrainian) [Nestandardna reakcija adresata u kooperativno sprjamovanomu pobutovomu dialogichnomu dyskursi]

© Bielova S. Y. [Bjelova S. Je.] ustimenko999@rambler.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

- I. Франка. – Серія : «Філологічні науки» (мовознавство). – 2016. – Т. 2, № 5. – С. 126–129.
19. Clayman S. Answers and Evasions / S. Clayman. – Language in Society, Vol. 30 (issue 3). – Cambridge Univ. Press, 2001. – P. 403–442.
 20. Coulthard M. An Introduction to Discourse Analysis / M. Coulthard. – Longman, 1985. – 216 p.
 21. Freed A. F., Ehrlich S. Why Do You Ask? : The Function of Questions in Institutional Discourse / A. F. Freed, S. Ehrlich. – Oxford : Oxford University Press, 2010. – 376 p.
 22. Perelman Ch. A New Rhetoric : A Treatise on Argumentation / Ch. Perelman, L. Olbrechts-Tyteca. – Notre Dame (Ind.) : Univ. of Notre Dame Press, 2000. – 566 p.
 23. Tichy P. Questions, Answers, and Logic / P. Tichy. – American Philosophical Quarterly, 15. – University of Illinois Press, 1978. – P. 275–284.

Джерельна база

24. Clark A. First Love, Second Chance / Clark A. – Harlequin Books, 1995. – 304 p.
25. Parton A., Parton S. Endal / A. Parton, S. Parton. – L. : HarperCollinsPub., 2009. – 308 p.
26. Marley and Me [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imsdb.com/scripts/Marley-&-Me.html>
27. The Family Man [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dailyscript.com/scripts/familyman.html>
28. Binchy M. Firefly Summer / M. Binchy. – London : Coronet Books, 1987. – 762 p.
29. The Pursuit of Happiness [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.veryabc.cn/movie/uploads/script/thepursuitofhappyness.txt>
30. Stepmom [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.awesomefilm.com/script/stepmom.html>

References

1. Boboshko T. M. *Otsinni responsywni vyslovlennya v suchasnij anglijs'kij movi : komunikatyvno-pragmatychni ta funkcionalni harakterystyky (na materialy amerykans'kyh i brytans'kyh hudozhnix tvoriv pochatku XXI stolittya)* Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Estimative Responsive Utterances in Modern English: Communicative, Pragmatic, and Functional Characteristics (in the American and British fiction of the early 21st century) Cand. philol. sci. diss. abstract]. Kyiv, 2015, 19 p.
2. Burenko T. M. *Kognityvno-pragmatychni harakterystyky movlennyeвого aktu vybachennya v anglo-movnomu dyskursi XVI – XXI stolit'*. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Cognitive-pragmatic characteristics of the speech act of apology in the English 16th – 21st century discourse. Cand. philol. sci. diss. abstract]. Kharkiv, 2008. 20 p.
3. Vysotska G. V. *Funktsionalno-adaptyvna systema pytannya – vidpovid' u anglo-movnomu rozmovnomu dyskursi*. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Functional-adaptive system “question-answer” in English spoken discourse. Cand. philol. sci. diss. abstract]. Kharkiv, 2004. 20 p.

© Белова С. С. [Белова С. Е.] ustimenko999@rambler.ru

Нестандартна реакція адресата у кооперативно спрямованому побутовому діалогічному дискурсі
 (Українською) [Нестандартная реакция адресата в кооперативно направленном бытовом диалогическом дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

4. Gorelov I. N. *Osnovy psiholingvistiki* [The basics of psycholinguistics]. Moscow, Labirint Publ., 2005. 320 p.
5. Hrybok O. M. *Ob'yektivaciya lingvokul'turnyh stereotypiv u nimets'komovnomu pobutovomu dyskursi*. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Objectivation of lingual-cultural stereotypes in modern German everyday discourse. Cand philol. sci. diss. abstract]. Kharkiv, 2014. 21 p.
6. Dvorjanceva V. V. *Lingvopragmaticheskie osobennosti bytovogo dialogicheskogo diskursa (na primere russkogo i anglijskogo jazykov)*. Dys. kand. filol. nauk [The linguistic and pragmatic properties of everyday dialogical discourse (on the material of Russian and English). Cand philol. sci. diss.]. Krasnodar, 2013. 174 p.
7. Zymych Ye. V. *Strukturno-semantychni i pragmatychni osoblyvosti marytal'nogo dialogichnogo dyskursu*. Avtoref. dys. kand. filol. nauk [Structural, Semantic and Pragmatic Properties of Marital Dialogic Discourse. Cand philol. sci. diss. abstract]. Kharkiv, 2011. 20 p.
8. Issers O. S. *Kommunikativnye strategii i taktiki russkoj rechi* [Communicative strategies and tactics of the Russian speech]. Moscow, Izdatel'stvo LKI, 2008. 288 p.
9. Kozlova V. V. *Realizaciya vyhovnogo vplyvu v anglomovnomu parental'nomu dyskursi : strukturno-semantychnyj ta pragmatychnyj aspekty*. Dys. kand. filol. nauk [Realization of the educational impact in the English parental discourse : structural, semantic and pragmatic aspects. Cand philol. sci. diss.]. Kharkiv, 2012. 219 p.
10. Korol'ov I. R. *Riznomovni kooperatyvni komunikatyvni sytuaciyi yak obyekt lingvistychnyh doslidzhen'* [Various cooperative communicative situations as an object of linguistic research]. Suchasni doslidzhennya z inozemnoyi filologiyi. Zbirnyk naukovykh prats [Proc. of the "Modern research on foreign philology"]. Uzhgorod, TzOV «Papyrus-F», 2010, Vol. 8. pp. 285–291. (In Ukr.)
11. Lukyanets' M. G. *Responsyvni strategiyi i taktyky v suchasnomu anglomovnomu dialogichnomu dyskursi*. Dys. kand. filol. nauk [Responsive strategies and tactics in the modern English dialogical discourse. Cand philol. sci. diss.]. Kyiv, 2016. 196 p.
12. Paducheva E. V. *O logicheskom analize semantiki voprosa* [About the logical analysis of the question semantics]. *Logicheskij analiz estestvennogo jazyka* [Proc. of the "Logical analysis of natural language"]. Vil'njus, 1982. pp. 50–53. (In Russ.)
13. Ryzhov S. A. *Funkcional'no-semanticheskie svojstva interrogativnyh replik v dinamicheskoy modeli dialoga*. Diss. kand. filol. nauk [The functional and semantic features of interrogative remarks in the dynamic model of the dialogue. Cand philol. sci. diss.]. Tver', 2003. 177 p.
14. Sokolova N. Ju. *Lingvokul'turologicheskie osnovy funkcionirovaniya nominacij voprosa i otveta v anglijskom jazyke*. Diss. kand. filol. nauk [The linguistic and cultural basics of the functioning of question and answer nomination. Cand philol. sci. diss.]. Sankt-Peterburg, 2016. 193 p.

(Problems of pragmalinguistics)

An addressee's non-standard reaction in the cooperative everyday dialogical discourse (in Ukrainian) [Nestandardna reakcija adresata u kooperativno sprjamovanomu pobutovomu dialogichnomu dyskursi]

© Bielova S. Y. [Bjelova S. Je.] ustimenko999@rambler.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
 [Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

15. Soloshchuk L. V. *Verbal'ni i neverbal'ni komponenty komunikatsiyi v anglomovnomu dyskursi*. Monografia. [Verbal and non-verbal components of communication in English discourse. Monograph]. Kharkiv, Konstanta, 2006. 300 p. (In Ukr.)
16. Soloshchuk L. V. *Vzayemodiya verbal'nyh i neverbal'nyh komponentiv komunikatsiji u suchasnomu anglomovnomu dyskursi*. Avtoref. dys. dokt. filol. nauk [The interaction of verbal and non-verbal communication components in modern English discourse. Dr. philol. sci. diss. abstract]. Kyiv, 2009. 37 p.
17. Strel'chenko N. S. *Funkcionuvannya pytan'-perepytiv v anglomovnomu dialogichnomu dyskursi : strategiyi j taktyky* [Echo questions functioning in English conversation discourse : strategies and tactics]. Naukovyj visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriya : «Filologichni nauky» (movoznavstvo) : Zbirnyk naukovykh prats. [Proc. of the Scientific Messenger DNPu named after I. Franka "Philological Sciences"]. Drohobych, 2016, Vol. 2, no. 5, pp. 122–125. (In Ukr.)
18. Suima I. P. *Osnovnye vidy sodержatel'nogo responsiva v sisteme responsivnyh predlozhenij* [Main types of the informative responsive in the system of responsive sentences]. Naukovyj visnyk DDPU imeni I. Franka. Seriya : «Filologichni nauky» (movoznavstvo) : Zbirnyk naukovykh prats. [Proc. of the Scientific Messenger DNPu named after I. Franka "Philological Sciences"]. Drohobych, 2016, Vol. 2, no. 5, pp. 126–129. (In Russ.)
19. Clayman S. *Answers and Evasions*. Language in Society. Vol. 30 (issue 3). Cambridge University Press, 2001. pp. 403–442.
20. Coulthard M. *An Introduction to Discourse Analysis*. Longman, 1985. 216 p.
21. Freed A. F., Ehrlich S. *Why Do You Ask? : The Function of Questions in Institutional Discourse*. Oxford : Oxford University Press, 2010. 376 p.
22. Perelman Ch. *A New Rhetoric : A Treatise on Argumentation*. Notre Dame (Ind.) : Univ. of Notre Dame Press, 2000. 566 p.
23. Tichy P. *Questions, Answers, and Logic*. American Philosophical Quarterly, 15. University of Illinois Press, 1978. pp. 275–284.
24. Clark A. *First Love, Second Chance*. Harlequin Books, 1995. 304 p.
25. Parton A., Parton S. *Endal*. London : HarperCollinsPublishers, 2009. 308 p.
26. *Marley and Me* [Electronical resource]. Available at : <http://www.imsdb.com/scripts/Marley-&-Me.html>
27. *The Family Man* [Electronical resource]. Available at : <http://www.dailyscript.com/scripts/familyman.html>
28. Binchy M. *Firefly Summer*. London : Coronet Books, 1987. 762 p.
29. *The Pursuit of Happiness* [Electronical resource]. Available at : <http://www.veryabc.cn/movie/uploads/script/thepursuitofhappyness.txt>
30. *Stepmom* [Electronical resource]. Available at : <http://www.awesomefilm.com/script/stepmom.html>

© Белова С. Є. [Белова С. Е.] ustimenko999@rambler.ru

Нестандартна реакція адресата у кооперативно спрямованому побутовому діалогічному дискурсі
 (Українською) **[Нестандартная реакция адресата в кооперативно направленном бытовом диалогическом дискурсе** (На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

УДК 811.112.2

**РОЗШИРЕННЯ КОМПОНЕНТНОГО СКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ-
ДЕРИВАТІВ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ЛЕКСИКОГРАФІЧНА
ПРЕЗЕНТАЦІЯ****Людмила Федорівна Васильчук (м. Київ)**
ludpolukr@ukr.net

кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології і перекладу та
прикладної лінгвістики Київського національного лінгвістичного університету
(Міністерство освіти і науки України)
03680, Київ, вул. Васильківська, 73

У статті досліджено трансформації фразеологізмів-дериватів. Суть розширення фразеологізмів-дериватів полягає у внесенні до традиційної структури фразеологізмів-дериватів таких слів чи словосполучень вільного вжитку, які надають фразеологізмові більшої конкретності, наближаючи його до тієї ситуації, в якій він застосовується. Дослідники трансформацій одностайно визнають розширення фразеологізмів-дериватів одним з найчисленніших різновидів модифікацій структурно-семантичного розвитку фразеологізмів-дериватів. Розширення фразеологізмів-дериватів – це різновид структурно-семантичного типу фразеологічних трансформацій, при якому слова вільного вжитку, взаємодіючи з компонентами фразеологізму, потрапляють у традиційну структуру ФО і розширюють її. Здатність ФО до розширення структури свідчить про те, що її компоненти зберігають самостійну лексико-граматичну валентність, нагадуючи цим звичайні слова. Розширення компонентного складу ФО здійснюється двома напрямками: в межах ФО і фраземи – простого речення. Це такий структурно-семантичний спосіб творення фразеологізмів-дериватів, при якому відбувається своєрідна деформація первісної структури ФО. Вона сприяє збагаченню семантики, розширенню семантичного обсягу за рахунок нових компонентів, які можуть уточнювати, посилювати або послаблювати значення фразеологізма-деривата, а також сприяти посиленню, ослабленню або уточненню образності, експресивності і емоційного заряду похідного фразеологізма-деривата.

Ключові слова: трансформації фразеологізмів-дериватів, розширення фразеологізмів-дериватів, структурно-семантичний спосіб.

(Problems of linguistic semantics)

Expansion of component of German phraseological derivatives and their lexicographical presentation (in Ukrainian)
[Rozshyrennja komponentnogo skladu frazeologizmv-deryvativ u nimec'kij movi ta i'h leksykografichna prezentacija]

© Vasylychuk L. F. [Vasyl'chuk L. F.] ludpolukr@ukr.net

РАСШИРЕНИЕ КОМПОНЕНТНОГО СОСТАВА ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ-ДЕРИВАТОВ В НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКЕ И ИХ ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКАЯ ПРЕЗЕНТАЦИЯ

Людмила Федоровна Васильчук (г. Киев, Украина)
ludpolukr@ukr.net

кандидат филологических наук, доцент кафедры немецкой филологии и перевода и прикладной лингвистики Киевского национального лингвистического университета
(Министерство образования и науки Украины)
03680, Киев, ул. Васильковская, 73

В статье исследованы трансформации фразеологизмов-derivатов. Суть расширения фразеологизмов-derivатов заключается во внесении в традиционную структуру фразеологизмов-derivатов таких слов или словосочетаний свободного употребления, которые наделяют фразеологизм большей конкретностью, приближая его к той ситуации, в которой он применяется. Исследователи трансформаций единодушно признают расширение фразеологизмов-derivатов одним из самых многочисленных разновидностей модификаций структурно-семантического развития фразеологизмов-derivатов. Расширение фразеологизмов-derivатов – это разновидность структурно-семантического типа фразеологических трансформаций, при котором слова свободного употребления, взаимодействуя с компонентами фразеологизма, попадают в традиционную структуру ФЕ и расширяют ее. Способность ФЕ к расширению структуры свидетельствует о том, что ее компоненты сохраняют самостоятельную лексико-грамматическую валентность, напоминая этим обычные слова. Расширение компонентного состава ФЕ осуществляется по двум направлениям: в рамках ФЕ и фраземы – простого предложения. Это такой структурно-семантический способ создания фразеологизмов-derivатов, при котором происходит своеобразная деформация первоначальной структуры ФЕ. Она способствует обогащению семантики, расширению семантического объема за счет новых компонентов, которые могут уточнять, усиливать или ослаблять значение фразеологизмов-derivатов, а также способствовать усилению, ослаблению или уточнению образности, экспрессивности и эмоционального заряда производного фразеологизма-derivата.

Ключевые слова: трансформации фразеологизмов-derivатов, расширение фразеологизмов-derivатов, структурно-семантический способ.

© Васильчук Л. Ф. [Васильчук Л. Ф.] ludpolukr@ukr.net

Розширення компонентного складу фразеологізмів-derivativ у німецькій мові та їх лексикографічна презентація (Українською) [Расширение компонентного состава фразеологизмов-derivатов в немецком языке и их лексикографическая презентация (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

**EXPANSION OF COMPONENT OF GERMAN PHRASEOLOGICAL
DERIVATIVES AND THEIR LEXICOGRAPHICAL
PRESENTATION**

Ludmila F. Vasylchuk (Kyiv, Ukraine)
ludpolukr@ukr.net

PhD, assistant professor of German Philology and Translation and Applied Linguistics
Kyiv National Linguistic University
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
73 Vasilkovskaya str., Kyiv, Ukraine, 03680

The article is devoted to the transformation of phraseological derivatives. The essence of expanding phraseological derivatives is making the traditional structure of the phraseology, derivatives of such words or expressions of free use, providing more concrete phraseology, bringing it to the situation in which it is applied. The researchers unanimously recognize transformations expansion phraseological derivatives, one of the largest varieties of structural and semantic modifications of phraseological derivatives. expansion phraseological derivatives - a kind of structural and semantic transformations such phraseology in which free speech consumption interacts with components phraseologism fall into the traditional structure of PU and expand it. PU ability to expand the structure indicates that its components remain independent lexical and grammatical valence, recalling these simple words. Expansion component of PU in two directions: within PU and phraseme - simple sentence. This is a structural and semantic way of creating phraseological derivatives in which there is a kind of deformity original structure PU. It contributes to the enrichment of semantics, semantic volume expansion due to new components that can clarify, strengthen or weaken the value of phraseological derivatives, and strengthen, weaken or clarification imagery, expressive and emotional charge derived Idiom-derivatives.

Keywords: transformation of phraseological derivatives, expanding of phraseological derivatives, structural and semantic mode.

Вступ

Стаття присвячена трансформації фразеологізмів-дериватів. Суть розширення фразеологізмів-дериватів полягає у внесенні до традиційної структури фразеологізмів-дериватів таких слів чи словосполучень вільного вжитку, які надають фразеологізмові більшої конкретності, наближаючи його

(Problems of linguistic semantics)

Expansion of component of German phraseological derivatives and their lexicographical presentation (in Ukrainian)
[Rozshyrennja komponentnogo skladu frazeologizmiv-deryvativ u nimec'kij movi ta i'h leksykografichna prezentacija]

© Vasylchuk L. F. [Vasyl'chuk L. F.] ludpolukr@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

до тієї ситуації, в якій він застосовується. Дослідники трансформацій одностайно визнають розширення фразеологізмів-дериватів одним з найчисленніших різновидів модифікацій структурно-семантичного розвитку фразеологізмів-дериватів. Розширення фразеологізмів у фразеології пояснюють здатністю їхньої структури до розгортання за рахунок введення нових компонентів, тобто слів вільного використання [1; 2]. В основі класифікації типів розширення фразеологізмів-дериватів, як правило, лежать відношення поширювача до членів речення, внаслідок чого виділяється атрибутивний, поширювач є означенням до іменного компонента, об'єктний та обставинний, поширювач виконує роль додатка або обставини, що стосується дієслівного компонента фразеологізма-деривата, тип [3, с. 189–308]. Береться до уваги і позиція поширювача стосовно фразеологізму, на основі чого дослідники виділяють препозитивні, інтерпозитивні та постпозитивні розширення фразеологізмів-дериватів [Ошибка! Источник ссылки не найден.]. Цим пояснюється **актуальність статті**.

Мета статті – дослідити розширення компонентного складу фразеологічних одиниць на матеріалі німецької мови.

Об'єктом дослідження слугували фразеологізми-деривати та їх структурно-семантичний розвиток.

Предметом дослідження обрано процес розширення фразеологізмів-дериватів, який є одним з найчисленніших різновидів модифікацій структурно-семантичного розвитку фразеологізмів-дериватів.

Матеріалом дослідження слугують дієслівні й іменні фразеологізми-деривати.

Наукова новизна полягає у виокремленні двох напрямків розширення компонентного складу фразеологізмів-дериватів.

Завдання статті: визначити напрями розширення компонентного складу фразеологізмів-дериватів та проаналізувати їх на конкретних прикладах.

Методи дослідження охоплюють метод фразеологічної ідентифікації, метод компонентного аналізу для виявлення й опису семантичної структури німецьких фразеологізмів-дериватів, а також метод лексикографічної інтерпретації.

Основний зміст

На матеріалі української мови розширення фразеологічних одиниць (далі – ФО) як спосіб трансформації був предметом уваги окремих

© Васильчук Л. Ф. [Васильчук Л. Ф.] ludpolukr@ukr.net

Розширення компонентного складу фразеологізмів-дериватів у німецькій мові та їх лексикографічна презентація (Українською) [Расширение компонентного состава фразеологизмов-дериватов в немецком языке и их лексикографическая презентация (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

дослідників [5; 6, с. 60–62]. А. Г. Мамалига та О. А. Сербенська виділяють цей тип трансформацій фразеологізмів на матеріалі публіцистики, інші фразеологи-україністи лише констатують його наявність, не вдаючись до викладу свого розуміння цього явища.

Німецьким фразеологом було констатовано розширення стійких словесних комплексів за рахунок певних компонентів, що веде до виникнення прислів'їв [7, с. 66]. Наприклад, ФО *sich zwischen zwei Stühle setzen* послужила матеріалом для утворення фраземи *Setze dich nie zwischen zwei Stühle!* Словник Рьоріха пояснює, що фразеологізм *sich zwischen zwei Stühle setzen* – опинитися між двох стільців, повиснути в повітрі, опинитися в непевному становищі, втративши обидві можливості, – використовувався в Німеччині вже в II столітті (в 1250 р. він зустрічається в одній письмовій пам'ятці – пісні Вальтера фон Метце). Пізніше з цієї ФО розвинулись прислів'я з повчальним змістом: *Setze dich nie zwischen zwei Stühlen; Wer auf beiden Stühlen sitzen will, fällt oft mitten durch; Wer auf zwei Stühlen sitzen will, fällt oft durch* [8, с. 1050.2].

Отримані результати

Розширення фразеологізмів-дериватів – це різновид структурно-семантичного типу фразеологічних трансформацій, при якому слова вільного вжитку, взаємодіючи з компонентами фразеологізму, потрапляють у традиційну структуру ФО і розширюють її. Здатність ФО до розширення структури свідчить про те, що її компоненти зберігають самостійну лексико-граматичну валентність, нагадуючи цим звичайні слова. Розширення компонентного складу ФО здійснюється двома напрямками: в межах ФО і фраземи – простого речення. Це такий структурно-семантичний спосіб творення фразеологізмів-дериватів, при якому відбувається своєрідна деформація первісної структури ФО. Вона сприяє збагаченню семантики, розширенню семантичного обсягу за рахунок нових компонентів, які можуть уточнювати, посилювати або послаблювати значення фразеологізма-деривата, а також сприяти посиленню, ослабленню або уточненню образності, експресивності і емоційного заряду похідного фразеологізма-деривата. Слід зауважити, що фразеологічній деривації підлягають ФЗ двох типів: дієслівні й іменні ФЗ. Для дієслівних ФЗ характерні: варіювання, відокремлення компонентів і розширення компонентного складу [9, с. 89]. Для іменних ФЗ властиві варіювання іменних компонентів і розширення лексичного складу.

(Problems of linguistic semantics)

Expansion of component of German phraseological derivatives and their lexicographical presentation (in Ukrainian)
 [Rozshyrennja komponentnogo skladu frazeologizmiv-deryvativ u nimec'kij movi ta i'h leksykografichna prezentacija]

© Vasylychuk L. F. [Vasylychuk L. F.] ludpolukr@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Варіювання дієслівних компонентів у дієслівних ФЗ відбувається у двох напрямках: а) варіювання синонімічних дієслів поза ФЗ *die Spreu vom Weizen sondern – die Spreu vom Weizen scheiden*; б) варіювання не-синонімічних дієслів поза ФЗ *etw. an die große Glocke hängen – etw. an die große Glocke geraten*.

Варіювання субстантивних компонентів у дієслівних ФЗ відбувається по лінії синонімічних *die Wut im Bauch haben – die Wut im Balg haben* і метонімічних зв'язків (частина – ціле) *ins Wasser fallen – in den Brunnen fallen*.

В іменних ФЗ варіюються іменні компоненти-синоніми і не-синоніми поза ФЗ *affenartige Beweglichkeit – mit affenartiger Geschwindigkeit; unter aller Kanone – unter aller Sau*.

Розглянемо розширення компонентного складу фразеологізмів-дериватів у межах самих фразеологізмів-дериватів. Розширення компонентного складу усталеного словесного комплексу (далі – УСК) полягає в тому, що в компонентний склад УСК (усталені словосполучення – далі: УС чи фраземи – далі: ФЗ) вводяться нові слова, які грають роль своєрідних підсилювальних експресивних часток. Розширенню компонентного складу підлягають дієслівні й іменні ФЗ. У межах дієслівних ФЗ на першому ступені відбувається розширення компонентного складу ФЗ: ФЗ→ФЗ, на другому – відокремлення серединних компонентів ФЗ: ФЗ→ФЗ. Наприклад, за даними словника Кюппера [10, с. 275] ФЗ *in Saus und Braus leben* – “жити в своє задоволення”, “жити в багатстві” з'явилися у кінці XVII ст. шляхом розширення компонентного складу ФЗ *in dem Saus leben*.

У сучасній мові ФЗ *in Saus und Braus leben* властива розмовній мові, про що свідчать відповідні помітки в усіх словниках. Таким чином, поява цієї ФЗ відбувається на першому ступені за фразеомоделлю ФЗ→ФЗ.

Словники реєструють ФЗ *Saus und Braus* “безшабашне життя, вихор насолоди”. Виходячи з пояснень словників про походження ФЗ *in Saus und Braus leben* і порівнюючи лексико-семантичне наповнення обох ФЗ, приходимо до висновку, що *in Saus und Braus* утворилася шляхом відокремлення серединних компонентів ФЗ *in Saus und Braus leben*. Утворення відбувається на другому ступені за фразеомоделлю ФЗ→ФЗ.

У межах дієслівних ФЗ має місце також трьохступенева лінійна деривація: ФЗ→ФЗ→ФЗ→УС. Розширення компонентного складу ФЗ на першому ступені відбувається за фразеомоделлю: ФЗ→ФЗ. Для другого ступеня характерне варіювання іменних компонентів ФЗ: ФЗ→ФЗ.

© Васильчук Л. Ф. [Васильчук Л. Ф.] ludpolukr@ukr.net

Розширення компонентного складу фразеологізмів-дериватів у німецькій мові та їх лексикографічна презентація (Українською) [Расширение компонентного состава фразеологизмов-дериватов в немецком языке и их лексикографическая презентация (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

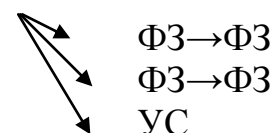
<http://philology.knu.ua/node/318>

Розширення компонентного складу в межах простого речення за фразеомоделлю: $\Phi 3 \rightarrow \text{УС}$ відбувається на третьому ступені. Наприклад, за свідченням словника [11, с. 263, 283.] $\Phi 3$ *Haare auf den Zähnen haben* першочергово стосувалася чоловіків, які захищають свою чоловічу гідність, особливо перед жінками: *Er hat Haare auf den Zähnen*. $\Phi 3$ утворилась на основі $\Phi 3$ *Haare haben* – ‘бути повним чоловічої гідності’. Звідси бере початок поширений вираз *Haare auf der Zunge haben*. Таким чином, $\Phi 3$ *Haare haben*, розширивши свій компонентний склад і своє образне мотивування, стає $\Phi 3$ *Haare auf der Zunge haben*. Це утворення відбувається на першому ступені фразеомоделі $\Phi 3 \rightarrow \Phi 3$.

На другому ступені іменний компонент “*Zunge*” варіюється з компонентом “*Zähne*” і на другому ступені утворюється $\Phi 3$ *Haare auf den Zähnen haben* – ‘бути сильним чоловіком’, “*ein vollkräftiger Mann sein*” – ‘якщо волосся росте в нього на язиці і між зубами, то він дуже сильний чоловік’. У подальшому значення $\Phi 3$ отримує нове образне мотивування і семантичний зсув у бік абстракції: ‘бути енергійним’ – *energisch sein*. Потім відбувається новий розвиток значення з підвищеною конотацією: ‘бути грубим, зубатим, бійким на язык, не боятися висловитися, бути готовим постояти за себе словом’.

Збірник прислів’їв реєструє прислів’я *Ein Haar auf den Zähnen wiegt tausend auf dem Kopfe auf* – ‘одна волосина на зубах важить більше ніж тисяча на голові’. Її можна розглядати як фразеологічний неологізм зі структурою речення. Вихідне поняття ‘бути мужнім’, представлене в семантичній структурі першої частини прислів’я “*ein Haar auf den Zähnen*” підкреслюється протиставленням “*tausend auf dem Kopfe*” і експліціюється в лексико-граматичній структурі УС через його конкретизацію. Утворення відбувається на третьому ступені шляхом розширення компонентного складу $\Phi 3$ за фразеомоделлю: $\Phi 3 \rightarrow \text{УС}$.

У межах іменних $\Phi 3$ спостерігається одноступенева лінійна деривація: $\Phi 3 \rightarrow \Phi 3$ та двоступенева об’ємна деривація: $\Phi 3 \rightarrow \Phi 3$

У обох типах досліджуваних $\Phi 3$ поряд із варіюванням повнозначних компонентів спостерігаються такі варіації компонентного складу: 1) варіація

(Problems of linguistic semantics)

Expansion of component of German phraseological derivatives and their lexicographical presentation (in Ukrainian)
[Rozshyrennja komponentnogo skladu frazeologizmiv-deryvativ u nimec'kij movi ta i'h leksykografichna prezentacija]

© Vasylichuk L. F. [Vasylichuk L. F.] ludpolukr@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

прийменників: *j-n am (beim) Schlafittchen packen, nehmen*; 2) варіація дієслів кореневого, афіксального, складного *j-n zum Tempel hinaustreiben – j-n zum Tempel hinausjagen, hinausschmeißen, j-n aus dem Tempel raushauen, rauswerfen*. Ці варіації супроводжують процес варіювання дієслівних і іменних ФЗ. Зміна словоформи іменних компонентів може проходити самостійно і веде до утворення одноструктурних фразеологічних варіантів *einen Stein statt Brot geben – Steine statt Brot geben*. Варіювання компонентів і варіації матеріального складу ФЗ як різновид процесу фразеологічної деривації пов'язані з проблемою синонімії і варіативності у фразеології. У результаті варіювання дієслівних, субстантивних і ад'єктивних (що не є продуктивним) компонентів утворюються фразеологічні синоніми і варіанти ФЗ. Фразеологічні синоніми і варіанти-деривати мають однакову синтаксичну структуру з продукуючими ФЗ. Основна їх семантична відмінність від продукуючих ФЗ пролягає по лінії або відтінків значення, або експресивності і синтаксичної сполучуваності.

Виокремлення компонентів ФЗ, як спосіб утворення ФЗ, за своїми структурно-семантичними особливостями має загальні риси з відокремленням компонентів УФ. Цьому способу властива одна особливість: становлення ФЗ-дериватів у результаті відокремлення компонентів ФЗ пов'язане з синонімією і варіантністю, а також із розширенням лексико-семантичної сполучуваності продукуючої ФЗ і утвореного ФЗ-деривата. Відокремлювані компоненти відокремлюються і водночас абстрагуються у своєму значенні від конкретних дієслів, іменників і інших частин мови і одночасно зберігають із ними зв'язок. ФЗ-деривати, утворені в результаті відокремлення компонентів ФЗ, співвідносяться з продукуючими ФЗ як їх синоніми та варіанти.

Відокремлення компонентів ФЗ може бути основою для інших способів утворення ФЗ – варіювання, розширення компонентів ФЗ. Цей спосіб не відрізняється високою продуктивністю, але він активний у дериваційному процесі. Утворення відбувається в одно- і двоступеневій лінійній деривації за фразеомоделями: $\text{ФЗ} \rightarrow \text{ФЗ}$; $\text{ФЗ} \rightarrow \text{ФЗ} \rightarrow \text{ФЗ}$.

Висновки

Можна зробити наступні висновки про те, що розширення компонентного складу ФЗ відбувається у двох напрямках: у межах ФЗ і УФ-простого речення. Розширення компонентного складу ФЗ – такий

© Васильчук Л. Ф. [Васильчук Л. Ф.] ludpolukr@ukr.net

Розширення компонентного складу фразеологізмів-дериватів у німецькій мові та їх лексикографічна презентація (Українською) [Расширение компонентного состава фразеологизмов-дериватов в немецком языке и их лексикографическая презентация (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

структурно-семантичний спосіб утворення ФЗ, при якому відбувається своєрідна деформація первинної структури ФЗ. Вона сприяє збагаченню семантики, розширенню змістового об'єму за рахунок нових компонентів, які можуть уточнювати, підсилювати чи послаблювати значення ФЗ, а також сприяти підсиленню, послабленню чи уточненню образності, експресивності та емоціонального заряду похідної ФЗ. Розширенню компонентного складу підлягають дієслівні й іменні ФЗ.

Перспективи подальших наукових розвідок

Розширення компонентного складу ФЗ – продуктивний спосіб утворення ФЗ. На його основі утворюються похідні ФЗ шляхом варіювання компонентів ФЗ та іншими способами. Для розширення компонентного складу в межах ФЗ характерні одно-, дво- і трьохступеневі лінійні і двоступеневі об'ємні деривації, що може слугувати вихідним матеріалом для подальших наукових розвідок у цьому та інших нових наукових ракурсах.

Література

1. *Амосова Н. Н.* Основы английской фразеологии. / Наталья Николаевна Амосова. – Л. : Изд-во Ленинградск. ун-та, 1963. – 208 с.
2. *Вакуров В. Н.* Основы стилистики фразеологических единиц: на материале современного фельетона / Владимир Николаевич Вакуров – М. : Изд-во Московск. ун-та, 1983. – 175 с.
3. *Бакина М. А.* Общеязыковая фразеология как выразительное средство современной поэзии / М. А. Бакина // Языковые процессы в современной русской поэзии. – М. : Наука, 1982. – С. 189–308.
4. *Бойко О. В.* Приемы реализации экспрессии устойчивых словесных комплексов в сатирико-юмористических жанрах (в сопоставлении с украинским языком) : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : 10.02.01 / О. В. Бойко ; Днепропетровск. гос. ун-т. – Днепропетровск, 1984. – 24 с.
5. *Білоноженко В. М.* Словник фразеологізмів української мови / В. М. Білоноженко та ін. [уклад.]; В. О. Винник [відп. ред.]. – К. : Наукова думка, 2003. – 1098 с.
6. *Чабаненко В. А.* Стилiстичне увиразнення фразеологізмiв / В. А. Чабаненко // Укр. мова i лiт. в шк. – 1981. – № 9. – С. 60–62.
7. *Seiler F.* Das deutsche Sprichwort / F. Seiler. – Strassburg : Verlag von Karl J. Trübner, 1918. – 8. – 77 S. – С. 66

(Problems of linguistic semantics)

Expansion of component of German phraseological derivatives and their lexicographical presentation (in Ukrainian)
 [Rozshyrennja komponentnogo skladu frazeologizmiv-deryativ u nimec'kij movi ta i'h leksykografichna prezentacija]

© Vasylychuk L. F. [Vasylychuk L. F.] ludpolukr@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

8. *Röhrich L.* Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten: in 3 Bd / L. Röhrich. – 7 Aufl. – Freiburg-Basel-Wien: Herder-Verlag, 2004. – Bd 1 : A-H – 638 S.; Bd. 2. : H-S – S. 1273 ; Bd. 3 : S-Z – 1910 S.
9. *Денисенко С. Н.* Фразообразование в немецком языке / Фразеологическая деривация как системный фактор фразообразования / Софія Никифорівна Денисенко. – Львов : Издательское объединение "Вища школа", 1988. – 195 с.
10. *Küpper H.* Wörterbuch der deutschen Umgangssprache / H. Küpper. – Ernst Klett Verlag für Wissen und Bildung GmbH, Stuttgart, 1987. – 959 S.
11. *Deutsches Wörterbuch* v. H. Paul. Siebente Auflage, bearbeitet v. A. Schimer. – Halle / Saale : 1960. – с. 501.

Reference

1. Amosova N. N. Osnovy anglijskoj frazeologii. / Natal'ja Nikolaevna Amosova. – L. : Izd-vo Leningradsk. un-ta, 1963. – 208 s.
2. Vakurov V. N. Osnovy stilistiki frazeologicheskikh edinic: na materiale sovremennogo fel'etona / Vladimir Nikolaevich Vakurov – M. : Izd-vo Moskovsk. un-ta, 1983. – 175 s.
3. Bakina M. A. Obshejazykovaja frazeologija kak vyrazitel'noe sredstvo sovremennoj poezii / M. A. Bakina // Jazykovye processy v sovremennoj russkoj poezii. – M. : Nauka, 1982. – S. 189–308.
4. Bojko O. V. Priemy realizacii jekspressii ustojchivyh slovesnyh kompleksov v satiriko-jumoristicheskikh zhanrah (v sopostavlenii s ukrainskim jazykom) : avtoref. dis. na soiskanie uchen. stepeni kand. filol. nauk : 10.02.01 / O. V. Bojko ; Dnepropetrovsk. gos. un-t. – Dnepropetrovsk, 1984. – 24 s.
5. Bilonozhenko V. M. Slovník frazeologizmiv ukrains'koi movi / V. M. Bilonozhenko ta in. [uklad.]; V. O. Vinnik [vidp. red.]. – K. : Naukova dumka, 2003. – 1098 s.
6. Chabanenko V. A. Stilistichne viraznennja frazeologizmiv / V. A. Chabanenko // Ukr. mova i lit. v shk. – 1981. – № 9. – S. 60–62.
7. *Seiler F.* Das deutsche Sprichwort / F. Seiler. – Strassburg : Verlag von Karl J. Trübner, 1918. – 8. – 77 S. – C. 66
8. *Röhrich L.* Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten: in 3 Bd / L. Röhrich. – 7 Aufl. – Freiburg-Basel-Wien: Herder-Verlag, 2004. – Bd 1 : A-H – 638 S.; Bd. 2. : H-S – S. 1273 ; Bd. 3 : S-Z – 1910 S.
9. Denisenko S. N. Frazoobrazovanie v nemeckom jazyke / Frazеологическая деривация как системный фактор frazoobrazovanija / Sofija Nikiforivna Denisenko. – L'vov : Izdatel'skoe ob#edinenie "Vishha shkola", 1988. – 195 s
10. *Küpper H.* Wörterbuch der deutschen Umgangssprache / H. Küpper. – Ernst Klett Verlag für Wissen und Bildung GmbH, Stuttgart, 1987. – 959 S.
11. *Deutsches Wörterbuch* v. H. Paul. Siebente Auflage, bearbeitet v. A. Schimer. – Halle / Saale : 1960. – с. 501.

© Васильчук Л. Ф. [Васильчук Л. Ф.] ludpolukr@ukr.net

Розширення компонентного складу фразеологізмів-дериватів у німецькій мові та їх лексикографічна презентація (Українською) [Расширение компонентного состава фразеологизмов-дериватов в немецком языке и их лексикографическая презентация (На укр. яз.)]
(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

УДК 811.112.2

ФРАЗЕОЛОГІЗМ ↔ СЛОВО : ПРОБЛЕМА МІЖРІВНЕВОГО СТАТУСУ (на матеріалі французької мови)

Валентина Анатоліївна Гладка (м. Чернівці)
 hladka_valya@yahoo.fr

кандидат філологічних наук, доцент,
 докторант кафедри романської філології Інституту філології
 Київського національного університету імені Тараса Шевченка
 (Міністерство освіти і науки України),
 01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті проаналізовано параметральність фразеологізмів сучасної французької мови крізь призму їх проміжного статусу в ієрархії мовних рівнів. Увага автора сконцентрована, зокрема, на співвідношенні досліджуваних одиниць зі словом, на виявленні відмінних і спільних ознак на лексико-семантичному, фонологічному, словотвірному та граматичному рівнях. Ураховуючи ускладненість семантики фразеологізмів (неможливість заміни фразеологізму одним словом-ідентифікатором; наявність денотативно-сигніфікативного компонента; нашарування конотативного значення на номінативне; ступінь цілісності значення), доведено існування особливого фразеологічного значення. Аналіз фонологічного аспекту фразеологізмів показав, що властивий французькій мові ритмічний наголос уподібнює їх до вилучених з мовного потоку слів, тоді як для інших мов акцентологічне оформлення стає основним у їх розмежуванні. Дослідження структурно-синтаксичного аспекту фразеологізмів виявило, з одного боку, їх уподібнення до складених з морфем слів через постійність синтаксичного складу й розташування компонентів, а з іншого – їх відмінність, оскільки складаються вони зі слів із властивими їм лексико-граматичними ознаками. Невідповідність категоріальної семантики фразеологізмів граматичним функціям, які вони виконують у реченні, також заперечує отождествлення цих одиниць лексичним. Для переконливості своїх аргументів на користь розмежування фразеологізму й слова автор залучає когнітивний і хронологічний фактори, які часто нехтуються науковцями. Як знаки вторинної непрямої номінації, фразеологізми, подібно до слів, відтворюються з пам'яті, фіксують закарбовані у свідомості мовців уявлення про світ, називають окремі елементи їхнього досвіду тощо. Однак їхній розвиток викликаний різними причинами: якщо слово відмирає і зникає з мови разом із позначуваним ним поняттям, то вихід з ужитку фразеологізму зумовлений втратою своєї актуальності як образно-експресивного засобу. Зважаючи на співвіднесеність фразеологічних одиниць з лексичними, автор позиціонує їх як міжрівневі одиниці.

(Actual linguistics problems)

Idiom ↔ word : problem of the intermediate status in French (in Ukrainian) [Frazеologizm ↔ slovo : problema mizhrivneвого statusu (na materialі francuz'koi' movy)]

© Gladka V. A. [Gladka V. A.] hladka_valya@yahoo.fr

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Ключові слова: фразеологізм, слово, семантичне значення, номінативна функція, компонентна структура, відтворюваність.

ФРАЗЕОЛОГИЗМ ↔ СЛОВО : ПРОБЛЕМА МЕЖУРОВНЕВОГО СТАТУСА
(на матеріалі французького мови)

Валентина Анатольевна Гладкая (г. Черновцы, Украина)
hladka_valya@yahoo.fr

кандидат филологических наук, доцент,
докторант кафедры романской филологии Института филологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченка
(Министерство образования и науки Украины),
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченка, 14

В статье проанализирована параметральность фразеологизмов современного французского языка через призму их промежуточного статуса в иерархии языковых уровней. Внимание автора сконцентрировано, в частности, на соотношении исследуемых единиц со словом, на выявлении отличительных и общих признаков на лексико-семантическом, фонологическом, словообразовательном и грамматическом уровнях. Учитывая усложненность семантики фразеологизмов (невозможность замены фразеологизма одним словом-идентификатором, наличие денотативно-сигнификативного компонента; наложение коннотативного значения на номинативное, степень целостности значения), доказано существование особого фразеологического значения. Анализ фонологического аспекта фразеологизмов показал, что присущий французскому языку ритмический акцент уподобляет их к извлеченным из речевого потока словам, тогда как для других языков акцентологическое оформление становится основным в их разграничении. Исследование структурно-синтаксического аспекта фразеологизмов показало, с одной стороны, их уподобление составленным из морфем словам из-за постоянства синтаксического состава и расположения компонентов, а с другой – их отличие, поскольку состоят они из слов с присущими им лексико-грамматическими признаками. Несоответствие категориальной семантики фразеологизмов грамматическим функциям, которые они выполняют в предложении, также отрицает отождествление этих единиц с лексическими. Для убедительности своих аргументов в пользу разграничения фразеологизма и слова автор привлекает когнитивный и хронологический факторы, которые часто игнорируются учеными. Как знаки вторичной косвенной номинации, фразеологизмы, подобно словам, воспроизводятся из памяти, фиксируют запечатленные в сознании говорящих представления о мире, называют отдельные элементы их опыта и т.п. Однако их развитие вызвано различными причинами: если слово отмирает и исчезает из языка

© Гладкая В. А. [Гладкая В. А.] *hladka_valya@yahoo.fr*

Фразеологізм ↔ слово : проблема міжрівневого статусу (на матеріалі французької мови) (Українською)
[Фразеологизм ↔ слово : проблема межуровневого статуса (на материале французского языка)] (На укр. яз.)
(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

вместе с означающим им понятием, то выход из употребления фразеологизма обусловлен потерей своей актуальности как образно-экспрессивного средства. Несмотря на соотношение фразеологических единиц с лексическими, автор позиционирует их как межуровневые единицы.

Ключевые слова: фразеологизм, слово, семантическое значение, номинативная функция, компонентная структура, воспроизводимость.

IDIOM ↔ WORD : PROBLEM OF THE INTERMEDIATE STATUS IN FRENCH

Valentyna A. Gladka (Chernivtsi, Ukraine)

hladka_valya@yahoo.fr

PhD (Philology), Associate Professor of Romance Philology Department,

Institute of Philology

Taras Shevchenko National University of Kyiv

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article analyzes parametric character of Modern French phraseologisms through their intermediate status in the hierarchy of language levels. The attention is focused on the relationship of the units under study with words in particular, on the identifying and distinguishing their common characteristics and differences on lexical, semantic, phonological, grammatical and word building levels. Paying attention to the complexity of phraseologisms semantics the existence of special idiomatic meaning is proved. The analysis of phonologic aspect of phraseologisms showed that inherent French rhythmic stress makes them similar to words withdrawn from speech flow, while for other languages accentological design is essential in delimitation between them. The study of structural and syntactical aspects of phraseologisms revealed their similarity to the words made up of morphemes through consistency of syntactic structure and location of components on the one hand, and demonstrated the differences, on the other hand, since they consist of words with inherent lexical and grammatical features. Inconsistency between categorical semantics of phraseological units and grammatical functions they perform in the sentence also denies their identity to lexical units. The author examines cognitive and chronological factors, neglected by other scientists before. As signs of secondary indirect nomination phraseologisms (like words) are recollected from memory and record imprinted in the mind of speakers their apprehension of the world, name some elements of their experience and so on. However, the phraseologisms development is caused by other reasons: as the word “dies” and disappears from the language along with denoted concept, phraseologism grows out of use due to the loss of its relevance as figurative and expressive means. Taking into consideration the correlation between phraseological and lexical units the author defines and

(Actual linguistics problems)

Idiom ↔ word : problem of the intermediate status in French (in Ukrainian) [Fразеологізм ↔ слово : проблема мизхривневого статусу (на матеріалі француз'кої мови)]

© Gladka V. A. [Gladka V. A.] hladka_valya@yahoo.fr

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

positioned them as inter-level units.

Key-words: idiom, word, semantic meaning, nominative function, component structure, reproducibility.

Вступ

Доводячи системність фразеології і виокремлюючи інваріантну одиницю фразеологічного рівня – фразему, мовознавці опиняються перед однією з найбільш суперечливих проблем не лише фразеологічної науки, а й загального мовознавства в цілому. Ідеться про перехідні явища, які не вкладаються в “прокрустове ложе” класифікацій і порушують чіткість уявлень про системні ознаки мовних одиниць. Але якщо вони були предметом ґрунтовних досліджень у площині фонетичної, морфологічної та синтаксичної систем (В. В. Бабайцева, В. В. Виноградов, Г. Пауль, А. Мартіне та ін.), то в доробках фразеологів це явище характеризується лише побіжно. Поза увагою дослідників залишаються питання їх типології, чинників, які зумовлюють їх появу, статус тощо, хоча створено всі передумови для глибокого вивчення цієї проблеми: розроблено чітку концепцію значення слова та актуального варіювання його смислу (В. В. Виноградов, О. І. Смирницький, І. О. Стернін, В. М. Телія, Д. М. Шмельов та ін.), доведено тезу про дію протилежних тенденцій у семантиці слова (М. Т. Ломтєв), висвітлено динамічні аспекти мовної семантики та доведено дію мовної аналогії (В. М. Мігірін, О. О. Тараненко), визначено відсутність чітких меж між класами лексичних і фразеологічних одиниць, виділено деякі типи перехідних явищ (М. М. Копиленко, О. С. Снітко, О. О. Уфимцева та ін.).

Значний крок уперед у цьому аспекті зроблений сучасною українською дослідницею Л. М. Пелепейченко, яка, аналізуючи фактори міжсистемної та міжрівневої перехідності значень фразем, зараховує до них 1) тип денотативно-сигніфікативного компонента, який зумовлює можливість співвідношення семантики фраземи з семантикою слова, словосполучення, речення чи тексту; 2) компонентний склад; 3) ступінь цілісності; 4). ступінь відтворюваності та ідіоматичності; 5) наявність образності; 6) функція фраземи. Менш істотні для фразеологічних значень, на її думку, синтагматичні фактори, зокрема лексична сполучуваність, ступінь порушення симетрії граматичних і смислових відношень, граматичні ознаки (конструкція, парадигма граматичних форм) [14, с. 9].

Отже, **актуальність** нашої розвідки зумовлена необхідністю детального аналізу параметральності фразеологічних одиниць (далі – ФО) крізь призму їх проміжного статусу в ієрархії мовних рівнів. Саме такий підхід, на наш погляд, виявить ступеневий характер їхньої мовної усталеності як основної ознаки.

Мета дослідження полягає у встановленні співвідношення ФО зі словом,

© Гладка В. А. [Гладкая В. А.] hladka_valya@yahoo.fr

Фразеологізм ↔ слово : проблема міжрівневого статусу (на матеріалі французької мови) (Українською)
[Фразеологизм ↔ слово : проблема межуровневого статуса (на материале французского языка)] (На укр. яз.)
(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

що допоможе глибше осмислити ті особливості ФО, які ускладнюють їх вивчення, з одного боку, й відтворюють суперечності мовної системи загалом – з іншого.

Об'єктом дослідження стали ФО сучасної французької мови, а його **предметом** – властиві ФО ознаки, що виявляються на лексико-семантичному, фонологічному, словотвірному та граматичному рівнях.

Наукова новизна запропонованої розвідки полягає в тому, що вперше здійснено детальний аналіз мовних ознак французьких ФО крізь призму їх співвідношення зі словом, а також ураховано хронологічний та когнітивний фактори творення і подальшого розвитку лексичної і фразеологічної систем мови.

Матеріалом дослідження слугували фразеологічні інновації (2110 ФО), відібрані методом суцільної вибірки із сучасних французьких періодичних видань.

Методи дослідження. Основна мета й завдання розвідки зумовили використання, насамперед, *методу фразеологічного опису*, який дозволив виявити й описати мовні ознаки фразеологічних і лексичних одиниць. Завдяки *компонентному аналізу* схарактеризовано денотативно-сигніфікативний та конотативний аспекти фразеологічного й лексичного значень.

Основний зміст

Вивчаючи окреслену проблему, вважаємо доцільним сконцентрувати свою увагу на виокремлюваних традиційно науковцями ознаках слів і ФО, що виявляються на різних мовних рівнях, а також залучити когнітивний і хронологічний фактори розвитку лексичної та фразеологічної систем. Отож, пропонуємо розглянути ці особливості детальніше.

Досліджуючи лексико-семантичний аспект ФО та лексичних одиниць (далі – ЛО), лінгвісти, насамперед, виходять із запропонованої Ш. Баллі “теорії еквівалентності”, згідно з якою мовна одиниця отримує статус фразеологізму, якщо її можна замінити одним словом-ідентифікатором, еквівалентним їй за значенням [20, с. 74–75].

Солідаризуючись повною мірою з швейцарським лінгвістом Ch. Bally, деякі лінгвісти переконані, що не існує ФО поза синонімічними відношеннями зі словом. Так, за О. І. Молотковим, їм властиве лексичне значення, оскільки “крім полілексичності, вони в лексико-семантичному відношенні нічим суттєво не відрізняються від слова або принаймні мають значення, в усіх відношеннях аналогічне лексичному значенню слова” [11, с. 78–79]. В. П. Феліцина й В. М. Мокієнко також зауважують: “Щодо якості семантики фразеологізмів, то вона практично збігається із семантикою слів (...) Ця семантична еквівалентність слів і фразеологізмів легко доводиться можливістю їх взаємозаміни” [17, с. 6].

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Зокрема, значення деяких ФО може бути виражене окремим словом, наприклад: *bon chair, bon genre* “convenable”, *s’arracher les cheveux* “se désespérer”, *donner la chasse à qqn* “poursuivre”.

Серед аргументів на користь цієї теорії деякі лінгвісти [10, с. 307; 22, с. 4] висувають можливість усталених виразів, подібно до лексем, як знаків, що мають матеріальну оболонку (означуюче) й семантичний зміст (означуване), підтримувати парадигматичні відношення синонімії (напр.: *avoir l’âme en peine, ne pas avoir le moral, avoir le moral à zéro, être au 36e dessous* означають “être déprimé”), антонімії (напр.: *de bon augure* і *de mauvais augure* позначають, відповідно, “qui constitue un signe favorable / défavorable”), а також полісемії (напр.: *feuille de route* має кілька значень: 1) “ordre de mouvement vers un lieu géographique réel ou virtuel pour rejoindre un point de contact suivant un itinéraire de routes ou de chemins”; 2) “grandes lignes, étapes d’une politique, d’une stratégie ou d’un plan d’actions”; 3) “plan élaboré du règlement du conflit”; 4) “programme de développement d’un logiciel”; 5) “plan des visites prévus lors d’une tournée commerciale”).

Інші ж науковці, частково підтримуючи теорію Ш. Баллі, стверджують, що еквівалентом одного слова можуть бути лише фразеологічні зрощення, які позначають один об’єкт оточуючої дійсності [10, с. 295] і яким, подібно до простих слів, властиве конвенційне значення [21; 22; 23]. Б. О. Ларин, зокрема, зазначає: “Ідіоми можна не протиставляти простим словам, а вважати різновидом слова – складними словами” [9, с. 127].

Протилежну точку зору висловлюють учені, які запевняють, що еквівалентними слову у функціонально-семантичному плані можуть бути лише ФО з лексичною семантикою (Н. М. Кириллова) або “синлекси”, які втратили свої фразеологічні ознаки в плані змісту, тобто наділені безобразністю або ж стертою метафорою (Г. І. Климовська), типу *poser une question, mener une lutte, prendre l’autobus*.

Однак більшість лінгвістів переконані, що визнання лексичного значення у ФО призведе до повного ігнорування структури виразу. Вони констатують існування особливого фразеологічного значення, під яким розуміють інваріант інформації, яка виражається семантично ускладненими, нарізно оформленими одиницями мови, що утворюються за породжуючими структурно-семантичними моделями змінних сполучень слів [7, с. 42; 18, с. 147]. Від лексичного значення слова воно відрізняється, насамперед, своєрідністю відображення предметів, явищ, властивостей оточуючої дійсності, а також особливостями мотивації значення, характером участі компонентів у формуванні цілісного значення фразеологізму [7, с. 52], що, власне, й вирізняє їх загалом з-поміж інших мовних

© Гладка В. А. [Гладкая В. А.] hladka_valya@yahoo.fr

Фразеологізм ↔ слово : проблема міжрівневого статусу (на матеріалі французької мови) (Українською)
[Фразеологизм ↔ слово : проблема межуровневого статуса (на материале французского языка) (На укр. яз.)]
(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

утворень. Отже, базуючи свої міркування на наявності смислового надлишку в семантиці ФО, науковці вбачають їхню основну особливість у частковій або повній невідповідності плану змісту планові вираження. Так, В. М. Телія переконана, що значення ідіом у жодному випадку не рівнозначне обсягу значення слова-синоніма, що воно завжди багатше від семантики синонімічного йому слова [16]. Цієї ж думки дотримується Я. А. Баран, зазначаючи, що “[ФО] не просто позначають поняття, виражають предметно-логічне значення, а й доповнюють його відповідною характеристикою предметів, процесів, явищ тощо, яка не завжди міститься у семантиці окремого слова” [1, с. 36].

До висновків про те, що заміна ФО одним словом-ідентифікатором не лише важка, а й подекуди неможлива, схиляє і дослідницька практика. По-перше, більшість фразеологізмів, як-от: *bourrer le mou* “chercher à tromper en racontant des mensonges”, *rompre les chiens* “arrêter une discussion avant qu’elle ne dégénère”, не мають лексичних синонімів, їхнє значення витлумачується описово, тобто лише за допомогою словосполучення або речення. Це, власне, доводять і кількісні дані, отримані лінгвістами: лише 12,5 % узуальних фразеологізмів французької мови мають лексичні синоніми [12, с. 16]. Прикметно, що кількісний аналіз утворених за останні 20 років ФО показав майже ідентичну цифру: тільки 279 ФО (13,2 %) мають монолексемні синоніми.

По-друге, поняття еквівалентності, на наш погляд, не можна застосовувати навіть до тих ФО, які мають лексичні синоніми. Адже змістова структура ФО набагато складніша за змістову структуру слова, особливо в плані конотації, що виключає абсолютну взаємозаміну цих двох мовних одиниць у мовленні. Так, ФО *se donner de l’air* “s’en aller, filer” еквівалентна за значенням дієслову *filer* “s’en aller d’une manière rapide”, але більш експресивна: заснована на метафорі “надання свіжого повітря”, вона позначає “втечу з неприємної “задушливої” ситуації”, а не просто “піти”.

Зазначимо, що, базуючись, власне, на цій ознаці, деякі мовознавці вважають, що фразеологізми позбавлені номінативної функції, і розглядають їх як “емоційно-експресивний еквівалент слова або вільного сполучення”, який належить не мові, а стилю [13, с. 69]. Як мовленнєву або стилістичну одиницю, розглядає ФО також автор одного з найвідоміших фразеологічних словників французької мови М. Ра, називаючи її “*expression, façon de parler*” [25, с. 6]. Ураховуючи експресивність значення ФО, що лежить в їх образах, французький науковець Е. Ле Бель розміщує фразеологізми між мовою і дискурсом. Саме їхня перлокутивна сила, мовленнєві акти, занурені в текст, на його думку, становлять їх специфічність і дискурсивну мотивацію [24].

(Actual linguistics problems)

Idiom ↔ word : problem of the intermediate status in French (in Ukrainian) [Frazеологізм ↔ слово : problema mizhrivneвого statusu (na materialі francuz'koi' movy)]

© Gladka V. A. [Gladka V. A.] hladka_valya@yahoo.fr

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Звісно, такі міркування заперечити важко, адже фактичний матеріал пропонує чимало ФО, які виступають альтернативними експресивними формами вираження однієї монолексемної деномінації. Однак наявність сем образності в ядерній частині значення ФО, а також їхнє підсилення шляхом деталізації, гіперболізації, незвичності, алогізму тощо лежить в основі наступного аргументу на користь диференціації ФО та слова. Йдеться, зокрема, про комунікативне членування значення цих мовних одиниць. Так, конотативні семи образності ФО становлять пресупозицію значення, а денотативно-сигніфікативні семи – семний конкретизатор. Натомість у значеннях слів із вираженою конотацією роль указаних компонентів протилежна (детальніше див.: [3]). Саме такий розподіл компонентів значення ФО та ЛО дозволяє говорити про їхнє різне функціональне призначення в мові: якщо ЛО обслуговують загалом інтелектуальну сферу мови, то ФО – емоційну. Відповідно, слово виникає, насамперед, для номінації певного поняття, а ФО – для його образно-емоційної характеристики [6; 15; 16].

Незважаючи на те, що такий розподіл функцій між словом і ФО видається досить логічним і зручним (слово – номінація і конотація, ФО – конотація), мовний матеріал ставить під сумнів правомірність такої чіткої диференціації і порушує логічні побудови. По-перше, в мові функціонує значна кількість фразем, які виступають єдиною можливою назвою позначуваного референта, наприклад: *fracture sociale* “distance entre les nantis et les pauvres”, *langue de bois* “ensemble de procédés qui, par les artifices déployés, visent à dissimuler la pensée de celui qui y recourt pour mieux influencer et contrôler celle des autres”, *esclavage salarié* “conditions du travail quand les salariés sont privés de leurs papiers et passeports, de leurs droits, empêchés ainsi de retourner dans leurs pays et étant de fait réduits à la volonté de l’employeur”. Але якщо в мові немає слова на позначення цієї реалії, то виникає низка питань: чому його немає, наскільки необхідне його існування, як і чому мовне суспільство обходиться без нього, як фразема виконує незвичну для неї функцію номінації, в якій мірі обмежується конотативна функція і чи обмежується взагалі, й урешті-решт як виникла ця ФО.

Такі спостереження наштовхують нас на думку, що ФО здатні виконувати номінативну функцію в мові. Подібні міркування спостерігаємо також у наукових доробках. Так, М. І. Лавров вважає, що “номінативна цінність – одна з найбільш характерних особливостей національної фразеології”, оскільки в національному фразеологічному фонді чимало одиниць, які, не маючи лексичних еквівалентів, виступають єдиними назвами відповідних реалій [8, с. 8–13]. Аналогічних висновків доходить також А. В. Кунін, вивчаючи окреслене питання у площині когнітивних досліджень: “Усі фразеологізми (!) є номінативними одиницями, оскільки, будучи когнітивними структурами, вони фіксують пізнані людиною

© Гладка В. А. [Гладкая В. А.] hladka_valya@yahoo.fr

Фразеологізм ↔ слово : проблема міжрівневого статусу (на матеріалі французької мови) (Українською)

[Фразеологизм ↔ слово : проблема межуровневого статуса (на материале французского языка) (На укр. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 [PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

ознаки відповідних об'єктів або ставлення до них" [7, с. 16]. Отже, ФО виступають поліфункціональними одиницями, які, крім експресивно-оцінної, виконують також номінативну функцію.

По-друге, як зауважують лінгвісти, далеко не всім ФО властиві емоційно-експресивні ознаки [2, с. 151], що доводить також і фактичний матеріал, напр.: *tout bien considéré* "finalement", *en temps et en heure* "à temps", *dans les grandes lignes* "approximativement ; pour l'essentiel". Водночас, будучи засобом вторинної номінації, ФО являють собою "прагматично заряджені" одиниці, з одного боку, а також характеризуються соціальною, етнічною й антропоморфною направленістю – з іншого. Тому вважаємо, що значущість ФО полягає не стільки в тому, що вони називають, скільки в тому, в який спосіб за рахунок фразеології здійснюється процес номінації.

У результаті зіставлення семантичних і функціональних ознак слова й ФО, сучасні дослідники ведуть мову про недоцільність ототожнення чи протиставлення цих мовних одиниць і говорять про їхню співвідносність на різних мовних рівнях [14, с. 10; 16, с. 29]. Свою позицію вони аргументують тим, що, оскільки мовні рівні представлені двосторонніми одиницями, вони протиставлені досить чітко лише у формальному плані, тоді як у семантичному їх поділ нагадує швидше перехідну зону, до якої належать одиниці, здатні комбінувати ознаки з більшим або меншим ступенем прояву доцентрових і відцентрових тенденцій відповідного рівня мови, системи чи підсистеми [14, с. 12]. Однією з основних ознак ФО, на їхнє переконання, є типи співвідносності семантики, які різняться за ступенем цілісності значення. Так, абсолютно цілісне значення, для якого не характерна співвідносність семантичної ознаки та семного конкретизатора з різними компонентами ФО. При цьому розподіл комунікативного навантаження відбувається на рівні переосмислення словосполучення в цілому, напр.: *faire des siennes* "commettre des malades"; *taper dans l'œil* "plaire, séduire". При відносній цілісності значення ФО пресупозицію становлять семи образності, властиві фразеологічній комбінації загалом, але деякі семи конкретизатора пов'язані з окремими компонентами ФО, напр.: *chair à canon* "troupes vouées à la mort" (у християнській культурній традиції французів іменник *chair* тісно пов'язаний із поняттям смерті); *avoir des œillères* "avoir l'esprit borné" (асоціація із зашореним конем, якому важко дивитися на всі боки). У ФО з частково цілісним значенням семантична ознака і семний конкретизатор співвідносяться з різними її компонентами, напр.: *marché aux puces* "lieu où l'on vend toutes sortes d'objets d'occasion hétéroclites"; *envie de femme grosse* "caprice, désir inattendu".

Ступінь цілісності значення зумовлює, в свою чергу, тип співвідносності семантики ФО зі словом. Так, ФО з абсолютно цілісним значенням повною мірою

(Actual linguistics problems)

Idiom ↔ word : problem of the intermediate status in French (in Ukrainian) [Frazеologizm ↔ slovo : problema mizhrivneвого статусу (na materialі francuz'koi' movy)]

© Gladka V. A. [Gladka V. A.] hladka_valya@yahoo.fr

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

співвідносні зі словом. Семантика таких зворотів відповідає семантиці непохідних слів типу *maison*, *rouge*, значення яких можна витлумачити за допомогою синонімічних слів або переліку істотних ознак реалії. ФО з відносно та частково цілісним значенням співвідносні зі словом лише частково – за типом інформації вони можуть бути співвідносні зі словосполученням, але цілісність їхнього значення збережена. Звороти цієї групи називають предмет, явище, особу та ознаку, яка їм властива, дію та ознаку, якою вона характеризується, або об'єкт, на який вона спрямована. Семантика ФО цього типу уподібнюється до семантики похідних слів або значень (напр., *une maisonnette* “une petite maison”, *métallique* “en métal”) чи непохідних слів із конотативним компонентом (*filer* “s’en aller d’une manière rapide”), для тлумачення яких зазвичай використовують словосполучення.

Отже, співвідносність ФО зі словом на семантичному рівні спричинена не лише синкретизмом їх лексико-семантичних ознак (компонентний склад, тип денотативно-сигніфікативного компонента, ступінь цілісності, відтворюваності та ідіоматичності, наявність образності, функціональна природа), а й їхніми співвідношеннями (поєднання двох або кількох ознак, посилення чи послаблення однієї з них, різні комбінації ознак).

Досліджуючи питання співвідношення слова й ФО, науковці, крім семантичного характеру цих мовних одиниць, беруть до уваги також ознаки, що виявляються на фонологічному рівні. Так, М. М. Шанський беззаперечним критерієм їхнього розмежування вважає акцентологічне оформлення: “Слово (якщо воно наголошене) являє собою лінгвальну одиницю з одним основним наголосом, тоді як фразеологізм – з двома або більше” [19, с. 66]. Відповідно, він визначає ФО як “семантично неподільний фразеологічний зворот, який складається з двох або більше фонетичних слів, які не мають окремого значення” [там само].

Застосування цього критерію для ідентифікації ФО французької мови, навпаки, ще більше ускладнює вирішення цього питання. Ритмічний наголос, характерний для цієї мови, уподібнює ФО з однією ритмічною групою до слова, вилученого з мовного потоку. Наприклад, фразеологізми *prêter main-forte* [pre-te-mẽ·-fɔrt], *passer par l'étamine* [pa-se-par-le-ta-min] мають один наголос, подібно до слів *étalage* [e-ta-la:ʒ], *déménagement* [de-me-naʒ-mã]. Як бачимо, фонетичний критерій не можна вважати визначаючим під час розмежування слова й ФО, оскільки він нерелевантний для всіх мов.

На словотвірному рівні, як переконані деякі лінгвісти, ФО, якій притаманна постійність складу й розташування компонентів, уподібнюється до слова, що складається з морфем. “Фразеологічні звороти, – зауважує М. М. Шанський, – складаються з компонентів, тісно пов’язаних між собою як частини цілого й розташованих у чітко визначеному порядку (...) Утворення нової ФО дублетного

© Гладка В. А. [Гладкая В. А.] hladka_valya@yahoo.fr

Фразеологізм ↔ слово : проблема міжрівневого статусу (на матеріалі французької мови) (Українською)
[Фразеологизм ↔ слово : проблема межуровневого статуса (на материале французского языка) (На укр. яз.)]
(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 [PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

характеру шляхом зміни одного з компонентів типу *гонять лодыря – гонять собак* уподібнюється до утворення синонімічних слів з однаковою основою типу *верить – вероватъ*” [19, с. 65].

Дозволимо собі висловити кілька зауважень з цього приводу. По-перше, ФО являють собою конструкції зі ступеневим характером усталеності не лише на семантичному, а й на структурно-синтаксичному рівні. Іншими словами, структура ФО може доповнюватися новими компонентами або ж, навпаки, звужувати свою узвичаєну будову, ставлячи в такий спосіб під сумнів її непорушність і цілісність (див., зокрема, [4]). По-друге, утворення нових ФО за рахунок заміни її компонентів синонімами навряд чи можна уподібнити до процесу афіксації. Не маючи можливості детально розглянути це питання (це виходило б за межі завдань нашої розвідки), зазначимо, що, незважаючи на властиве деяким афіксам семантичне значення (префікси *in-*, *dé-* мають антонімічне значення відносно похідної форми; суфікс *-eur* вказує на агенса дії, а *-ard* – на його ознаку), вони значно відрізняються від тих значень, які привносяться у ФО шляхом заміни компонентів, наприклад: заміна компонента *un vieux tracteur* на *une locomotive* в ФО *souffler comme un vieux tracteur* відображатиме не тільки різний характер звуку, що видається, а й інший сценарій, описувану ситуацію під час номінації. До того ж “класичні” слова складаються з частин-морфем, які реально існують лише у слові (напр.: *é-clair-er*). Щодо фразеологізмів, то більшість з них складається зі слів із властивими їм лексико-граматичними ознаками. Виняток становлять фразеологічні зрощення, у яких компоненти-слова позбавлені самостійної семантики на користь цілісності значення.

Розглядаючи ознаки ФО й слова, що виявляються на граматичному рівні, вважаємо можливим їх часткове уподібнення. По-перше, побудовані за граматичними моделями даної мови, ФО виявляють морфологічні ознаки, властиві словам, з яких вони, власне, й сконструйовані. Крім того, вони співвідносяться з лексико-граматичними типами слів (частинами мови), на основі чого їх і поділяють на вербальні (напр.: *recharger les accus, porter un bonnet d'âne*), субстантивні (напр.: *argent terroriste, bave du crapaud*), адвербіальні (напр.: *avec des ailes au pied, sur les épaules*), ад’єктивні (напр.: *à soixante-quinze centimes, classe américaine*).

Натомість, детальний аналіз категоріальної семантики новоутворених ФО виявив певну невідповідність між будовою і значенням. Так, субстантивні ФО можуть функціонувати зі значенням прикметникових (*pur sucre* “автентичний, типовий”; *de la vingt-cinquième heure* “котрий вийшов з мови”) та адвербіальних ФО (*avec des pincettes* “обережно”; *en roue libre* “вільно”); ад’єктивні ФО

(Actual linguistics problems)

Idiom ↔ word : problem of the intermediate status in French (in Ukrainian) [Frazеологізм ↔ слово : проблема мизхривневого статусу (на матеріалі француз'кої мови)]

© Gladka V. A. [Gladka V. A.] hladka_valya@yahoo.fr

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

вживаються із субстантивним (*échappé de Bicêtre* “божевільний злочинець”; *adroit du coude* “пияка”) та адвербіальним (*tout seul comme un grand* “самостійно”) значеннями; вербальні ФО – з ад’єктивним (*à tout péter* “сильний”) та адвербіальним (*à fendre les murs* “дуже голосно”) значеннями. Незважаючи на незначну кількість випадків невідповідності категоріальної семантики ФО лексико-граматичним властивостям її граматично базового компонента (97 ФО – 5 %), однозначно стверджувати про повну ідентичність на лексико-граматичному рівні ФО й слова неправомірно. По-друге, ФО можуть виступати в реченні як його члени, виконуючи синтаксичні функції слів, зокрема підмета, присудка, додатка тощо. До того ж, процес ідентифікації ФО, на наш погляд, потрібно здійснювати не лише на основі одного критерію, наприклад граматичного, а й ураховуючи інші, які переконливо доводять неможливість ототожнення їх зі словом.

Залучення когнітивного фактору під час дослідження міжрівневого статусу ФО виявило, що ФО, подібно до слів, відтворюються з пам’яті, а не формуються у процесі мовлення. До того ж, як і слова, вони фіксують закарбовані у свідомості мовців уявлення про світ, називають окремі елементи досвіду, відображають властивості предметів і відношення між ними. Водночас ЛО і ФО є “продуктами” різних типів семіотизації – первинної та вторинної. Навіть ті ЛО, які функціонують у мові як вторинні номінації, утворені внаслідок словотвору або синтаксичної транспозиції, значно відрізняються від ФО як знаків вторинної непрямої номінації (детальніше див. [5]).

Ще одним критерієм, на основі якого можна диференціювати ЛО і ФО, є хронологічний фактор, тобто врахування особливостей розвитку лексичної та фразеологічної систем. Незважаючи на однакові діяхронічні процеси, властиві обома системам (виникнення нових одиниць і відмирання певної частини існуючих), їхній розвиток викликаний різними причинами. Так, слово, виникаючи для називання нового поняття, побутує в мові доти, поки не застаріє і не зникне саме поняття. Тобто відмирання слова й позначуваного ним поняття є взаємозумовленим процесом, який підпорядковується чіткій закономірності й пов’язаний із функціональною природою слова як номінативної ЛО.

Натомість ФО виходить з ужитку незалежно від позначуваного нею поняття, “не очікуючи” його зникнення. Цей факт лінгвісти пояснюють тим, що в основі значення ФО лежить певний образ, і її життя продовжується доти, поки він не застаріє [18, с. 84]. Іншими словами, фразеологізм виходить з ужитку не тому, що “старіє” позначуване ним поняття, а тому що він втрачає свою актуальність як образно-експресивний засіб вираження на даному історичному етапі розвитку мови. Так, в основі ФО *courir le guilledou* “rechercher les aventures galantes” (датованої 1600 р.) лежить давньофранцузьке дієслово *guiller* “tromper, ruser” і

© Гладка В. А. [Гладкая В. А.] hladka_valya@yahoo.fr

Фразеологізм ↔ слово : проблема міжрівневого статусу (на матеріалі французької мови) (Українською)
[Фразеологизм ↔ слово : проблема межуровневого статуса (на материале французского языка) (На укр. яз.)]
(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

усічений прикметник *doux*. Незважаючи на те, що поняття “зваблювати за допомогою обману або хитрощів” існує й дотепер, дана ФО вважається архаїчною для французької мови.

Аналіз фразеологічного масиву французької мови показав також, що навіть зникнення з обігу слова як окремої ЛО не впливає на подальше використання в мові ФО на його основі. Так, лексема *guingois* (< давньофр. *guinger* “sautiller” < герм. *giga* “violon”) породила в XV ст. адвербіальний вираз *de guingois* “de travers”. Хоча навіть образ “скрипки” зі значенням “погано, криво, косо” втратив свою актуальність, він не лише продовжує існувати в мові, а й породжує нові ФО типу *tout va de guingois* “Справи йдуть погано”. Подібне явище ілюструють, зокрема, новоутворені ФО *croquer le marmot* “довго очікувати” і *abonné au guignon* “невдачливий”, в яких слова *marmot* “фігурка-молоток на дверях” і *guignon* “постійна невдача” вважаються застарілими одиницями.

Слова як номінативні засоби мови, пов’язані з процесом пізнання, виражають поняття більш стійкі й довговічні. Якщо, наприклад, *papier* “папір”, *table* “стіл”, *fenêtre* “вікно” побутують майже в усіх мовах світу, то це лише тому, що позначувані ними предмети й досі використовують, хоча з часу їхнього виникнення ці предмети зазнали значних змін, отримавши нові й різні форми. Натомість фразеологія, в розвитку якої вирішальну роль відіграють, заперш, екстралінгвальні фактори, зазнає більших змін. Пов’язані, передусім, із почуттями та емоціями мовців, ФО, як образно-експресивні засоби, виражають ставлення мовця до предмета мовлення, яке змінюється частіше й скоріше, ніж сам предмет. Відповідно, оновлення фразеологічного складу мови відбувається швидше та інтенсивніше, порівняно з лексичним.

Висновки

Детальний аналіз співвіднесеності ФО зі словом на семантичному, фонологічному, словотвірному та граматичному рівнях виявив, що на основі деяких ознак (еквівалентність зрощення одному слову, номінативна функція, словотвірна потенційність, морфологічні та синтаксичні ознаки тощо) фразеологізми можуть бути уподібнені до ЛО. Водночас низка характерних для них властивостей (неможливість заміни ФО одним словом-ідентифікатором; нашарування конотативного значення на номінативне; ступеневий характер цілісності значення; невідповідність категоріальної семантики граматичним функціям, які вони виконують у реченні) доводить не лише існування особливого фразеологічного значення, а й позиціонує їх як одиниці окремого рівня. Залучення когнітивного й хронологічного факторів також доводить своєрідність досліджуваних одиниць. Однак, ураховуючи той факт, що “будівельним

(Actual linguistics problems)

Idiom ↔ word : problem of the intermediate status in French (in Ukrainian) [Frazеологізм ↔ слово : проблема міжсереднього статусу (на матеріалі французької мови)]

© Gladka V. A. [Gladka V. A.] hladka_valya@yahoo.fr

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

матеріалом” будь-якої ФО виступають слова, вони мають певні спільні семантичні, лексико-граматичні та когнітивні ознаки, що дає право розглядати їх як співвідносні одиниці.

Перспективи подальших наукових розвідок

Перспективним у цій площині вважається нам подальше дослідження спільних і відмінних ознак ФО зі змінними словосполученнями й реченнями, до яких вони формально уподібнені, але різняться семантично. Саме узагальнений аналіз параметральності фразеологізмів в аспекті їх зіставлення з іншими одиницями мовних рівнів якнайкраще виявить суперечливий характер загалом усієї фразеологічної системи.

Література

1. Баран Я. А. Фразеологія у системі мови : монографія / Ярослав Андрійович Баран. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997. – 176 с.
2. Бурмако В. М. К проблеме семантической структуры фразеологизмов / В. М. Бурмако // Семантико-грамматические свойства фразеологизмов русского языка. – Челябинск, 1985. – С. 146–158.
3. Гладкая В. А. Проблема семантического соотношения фразеологических единиц со словом (на материале французского языка) / В. А. Гладкая // IV Междунар. науч.-практ. конф., посвященная проблемам общественных наук, (Москва, 26 января 2013 г.). – М. : Центр гуманитарных исследований «Социум», 2013. – С. 17–20.
4. Гладка В. А. Синтаксичні трансформації як засіб визначення ступеня сталості ФО французької мови / В. А. Гладка // Науковий вісник Чернівецьк. ун-ту. – 2013. – Вип. 678 : Романо-слов'янський дискурс. – С. 3–10.
5. Гладка В. А. Місце фразеологічної номінації у типології номінативних процесів (на матеріалі французької мови) / В. А. Гладка // Наук. вісник Чернівецьк. ун-ту. – 2016. – Вип. 769 : Романо-слов'янський дискурс. – С. 76–83.
6. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1976. – 335 с.
7. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. – М. : Высш. шк., 1996. – 381 с.
8. Лавров Н. И. Смысловая структура диалектной фразеологической единицы : [учебн. пособие к спецкурсу] / Н. И. Лавров. – Новгород : Изд-во НГПИ, 1992. – 90 с.
9. Ларин Б. А. Очерки по фразеологии (О систематизации и методах исследования фразеологических материалов) / Б. А. Ларин // История русского языка и общее языкознание. – М. : Просвещение, 1977. – С. 125–149.
10. Медведева Е. В. Лексикология немецкого языка: Лекции, семинары, практические занятия : [учебн. пособие] / Е. В. Медведева. – М. : Книжный дом “ЛИБРИКОМ”, 2009. – 448 с.
11. Молотков А. И. Понятие формы фразеологизма / А. И. Молотков // Материалы

© Гладка В. А. [Гладкая В. А.] hladka_valya@yahoo.fr

Фразеологізм ↔ слово : проблема міжрівневого статусу (на матеріалі французької мови) (Українською)
[Фразеологизм ↔ слово : проблема межуровневого статусу (на материале французского языка)] (На укр. яз.)
(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

- межвуз. конф. [«Проблемы фразеологии и задачи её изучения в высшей школе»], (г. Череповец, 30 мая–2 июня 1965 г.). – Череповец, 1965. – С. 78–79.
12. Назарян А. Г. Фразеология современного французского языка / А. Г. Назарян. – М. : Высш. шк., 1987. – 288 с.
 13. Никитин В. М. Проблемы классификации фразеологизмов и их относительная устойчивость и варьирование / В. М. Никитин // Проблемы устойчивости и вариативности фразеологических единиц. – Тула, 1968. – С. 61–74.
 14. Пелепейченко Л. М. Перехідність значень слів та фразеосполучень : автореф. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.01 “Російська мова” / Л. М. Пелепейченко. – К., 1996. – 48 с.
 15. Сукаленко Н. И. Отражение обыденного сознания в образной языковой картине мира / Н. И. Сукаленко. – К. : Наук. думка, 1992. – 160 с.
 16. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия. – М. : Школа “Языки русской культуры”, 1996. – 288 с.
 17. Фелицына В. П. Русские фразеологизмы : лингвострановедческий словарь / В. П. Фелицына, В. М. Мокиенко ; под ред. Е. М. Верещагина и В. Г. Костомарова. – М. : Русский язык, 1990. – 220 с.
 18. Черданцева Т. З. Язык и его образы (Очерки по итальянской фразеологии) / Т. З. Черданцева. – [3-е изд.]. – М. : Изд-во ЛКИ, 2010. – 168 с.
 19. Шанский Н. М. Современный русский язык : [в 3 ч.] / Н. М. Шанский, В. В. Иванов. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Просвещение, 1987. – Ч. 1 : Введение. Лексика. Фразеология. Фонетика. Графика и орфография. – 192 с.
 20. Bally Ch. Traité de stylistique française : [en 2 vol.] / Charles Bally. – Genève : Librairie de l'Université Georg & Cie S.A., 1951. – Vol. I. – 595 p.
 21. Kleiber G. Sur la définition du proverbe / Georges Kleiber // Recherches germaniques. – 1982. – № 2. – P. 232–252.
 22. Lamiroy B. Les expressions figées : à la recherche d'une définition [Ressource électronique] / Béatrice Lamiroy. – 2008. – Disponible sur : <http://www.ling.arts.kuleuven.be/>.
 23. Lamiroy B. Le problème central du figement est le semi-figement [Ressource électronique] / Béatrice Lamiroy, Jean René Klein // Linx : Revue des linguistes de l'université Paris X Nanterre. – 2005. – № 53 : Le semi-fegegement. – P. 135–154. – Accessible à : <http://linx.revues.org/271>.
 24. Le Bel E. Traduire la phraséologie : réflexions méthodologiques et étude de cas [Ressource électronique] / E. Le Bel // Roel. – 2006. – № 5. – P. 57–70. – Disponible sur : <http://dialnet.unirioja.es>.
 25. Rat M. Dictionnaire des expressions et des locutions traditionnelles / Maurice Rat. – Paris : Larousse, 1957. – 446 p.

(Actual linguistics problems)

Idiom ↔ word : problem of the intermediate status in French (in Ukrainian) [Frazеологизм ↔ slovo : problema mizhrivneвого статусу (na materialі francuz'koi' movy)]

© Gladka V. A. [Gladka V. A.] hldka_valya@yahoo.fr

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

References

1. Baran Ja. A. *Frazeologija u sistemi movi* [Phraseology in Language System]. Ivano-Frankivs'k, Lileja-NV, 1997, 176 p. (In Ukr)
2. Burmako V. M. *K probleme semanticheskoy struktury frazeologizmov* [On the Problem of the Semantic Structure of the Phraseology]. *Semantiko-grammaticheskie svojstva frazeologizmov russkogo jazyka* [The semantic and grammatical properties of phraseology of the Russian language]. Cheljabinsk, 1985, pp. 146–158 (In Russ)
3. Gladkaja V. A. *Problema semanticheskogo sootnoshenija frazeologicheskikh edinic so slovom (na materiale francuzskogo jazyka)* [Problem of the Semantic Correlation of Phraseological Units with the Word (based on the French language)]. *IV Mezhdunarodnaja nauchno-prakticheskaja konferencija, posvjashhennaja problemam obshhestvennykh nauk* [Proc. 6th Int. Conf. devoted to the problems of the social sciences]. M., Centr gumanitarnykh issledovanij «Socium», 2013, pp. 17–20 (In Russ)
4. Gladka V. A. *Sintaksichni transformacii jak zasib viznachennja stupenja stalosti FO francuz'koï movi* [Syntax transformations as a means of determining the degree of stability of the idioms in French]. *Naukovij visnik Chernivec'kogo universitetu : zbirnik nauk. prac' "Romano-slov'jans'kij diskurs"* [Scientific Bulletin of Chernivtsi University: Collection of Science papers "Romano-Slavic discourse"]. Chernivci, Vidavnicij dim «Rodovid», 2013, Vol. 678, pp. 3–10 (In Ukr)
5. Gladka V. A. *Misce frazeologichnoï nominacii u tipologii nominativnih procesiv (na materialii francuz'koï movi)* [Place of the phraseology nomination in the typology of the normative process (based on the French language)]. *Naukovij visnik Chernivec'kogo universitetu : zbirnik nauk. prac' "Romano-slov'jans'kij diskurs"* [Scientific Bulletin of Chernivtsi University: Collection of Science papers "Romano-Slavic discourse"]. Chernivci, Vidavnicij dim «Rodovid», 2016, Vol. 769, pp. 76–83 (In Ukr)
6. Karaulov Ju. N. *Obshhaja i russkaja ideografija* [General and Russian ideography]. Moscow, Nauka, 1976, 335 p. (In Russ)
7. Kunin A. V. *Kurs frazeologii sovremennogo anglijskogo jazyka* [Course of phraseology of modern English]. Moscow, Vysshaja shkola, 1996, 381 p. (In Russ)
8. Lavrov N. I. *Smyslovaja struktura dialektnoj frazeologicheskoy edinicy* [Meaning Structure of dialect idiom]. Novgorod, Izd-vo NGPI, 1992, 90 p. (In Russ)
9. Larin B. A. *Ocherki po frazeologii (O sistematizacii i metodah issledovanija frazeologicheskikh materialov)* [Essays on phraseology (On the systematisation and methods of the study of the phraseological materials)]. B. A. Larin. *Istorija russkogo jazyka i obshhee jazykoznanie* [Larin B. A. History of Russian Language and General Linguistics]. M., Prosveshhenie, 1977, pp. 125–149. (In Russ)
10. Medvedeva E. V. *Leksikologija nemeckogo jazyka* [German language lexicology]. Moscow, Knizhnyj dom "LIBRIKOM", 2009, 448 p. (In Russ)
11. Molotkov A. I. *Ponjatie formy frazeologizma* [Concept of the Forms of the Idiom]. *Problemy frazeologii i zadachi ejo izuchenija v vysshej shkole* [Problems of the Phraseology and Tasks of its Study in High School]. Cherepovec, 1965, pp. 78–79 (In Russ)

© Гладка В. А. [Гладкая В. А.] hladka_valya@yahoo.fr

Фразеологізм ↔ слово : проблема міжрівневого статусу (на матеріалі французької мови) (Українською)
[Фразеологизм ↔ слово : проблема межуровневого статуса (на материале французского языка)] (На укр. яз.)
(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

- Russ)
12. Nazarjan A. G. *Frazeologija sovremennogo francuzskogo jazyka* [Phraseology of the Modern French]. Moscow, Vysshaja shkola, 1987, 288 p. (In Russ)
 13. Nikitin V. M. *Problemy klassifikacii frazeologizmov i ih otnositel'naja ustojchivost' i var'irovanie* [Problems of the Classification of idioms and their Relative Stability and Scaling]. *Problemy ustojchivosti i variativnosti frazeologicheskikh edinic* [Problems of the Stability and Scaling of the phraseological units]. Tula, 1968, pp. 61–74 (In Russ)
 14. Pelepejchenko L. M. *Perehidnist' znachen' sliv ta frazeopoluchen'*. Avtoref. diss. dokt. filol. nauk [Transitivity of the word and phraseological units meaning. Abstract of Doct. phil. sci. diss.]. Kijev, 1996, 48 p. (In Ukr)
 15. Sukalenko N. I. *Otrazhenie obydenного soznaniya v obraznoj jazykovoј kartine mira* [Reflection of Everyday Consciousness in Figurative Language Picture of the World]. Kijev, Naukova dumka, 1992, 160 p. (In Russ)
 16. Telija V. N. *Russkaja frazeologija. Semanticheskij, pragmaticheskij i lingvokul'turologicheskij aspekty* [Russian Phraseology. Semantic, Pragmatic and Linguoculturological Aspects]. M., Shkola "Jazyki russkoј kul'tury", 1996, 288 p. (In Russ)
 17. Felicina V. P. Mokienko V. M. *Russkie frazeologizmy : lingvostranovedcheskij slovar'* [Russian idioms: linguistic-cultural dictionary]. M., Russkij jazyk, 1990, 220 p. (In Russ)
 18. Cherdanceva T. Z. *Jazyk i ego obrazy (Ocherki po ital'janskoј frazeologii)* [Language and Images (Essays on the Italian phraseology)]. M., Izd-vo LKI, 2010, 168 p. (In Russ)
 19. Shanskij N. M. Ivanov V. V. *Sovremennij russkij jazyk. Ch.1. Vvedenie. Leksika. Frazeologija. Fonetika. Grafika i orfografija* [Modern Russian Language. Vol. 1. Introduction. Vocabulary. Phraseology. Phonetics. Graphics and orthography]. M., Prosveshhenie, 1987, 192 p. (In Russ)
 20. Bally Ch. *Traité de stylistique française : en 2 vol.* Genève, Librairie de l'Université Georg & Cie S.A., 1951, Vol. I, 595 p.
 21. Kleiber G. Sur la définition du proverbe // *Recherches germaniques*, 1982, № 2, P. 232–252.
 22. Lamiroy B. Les expressions figées : à la recherche d'une définition [Ressource électronique], 2008. Disponible sur : <http://www.ling.arts.kuleuven.be/>.
 23. Lamiroy B. Le problème central du figement est le semi-figement [Ressource électronique] / Béatrice Lamiroy, Jean René Klein // *Linx : Revue des linguistes de l'université Paris X Nanterre*, 2005, № 53: Le semi-fegement, P. 135–154. Accessible à : <http://linx.revues.org/271>.
 24. Le Bel E. Traduire la phraséologie : réflexions méthodologiques et étude de cas [Ressource électronique]. *Roel*, 2006, № 5, P. 57–70. Disponible sur : <http://dialnet.unirioja.es>.
 25. Rat M. *Dictionnaire des expressions et des locutions traditionnelles*. Paris, Larousse, 1957, 446 p.

(Actual linguistics problems)

Idiom ↔ word : problem of the intermediate status in French (in Ukrainian) [Frazeologizm ↔ slovo : problema mizhrivneвого statusu (na materialy francuz'koi movy)]

© Gladka V. A. [Gladka V. A.] hladka_valya@yahoo.fr

УДК 81'25

КОГНІТИВНО-СИТУАТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ У СПЕЦІАЛЬНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Маргарита Сергіївна Дорофєєва (м. Київ)
margarita_dorofeeva@hotmail.com

кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології та перекладу
Інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

(Міністерство освіти і науки України)

01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Статтю присвячено особливостям моделювання процесу спеціального перекладу з когнітивного та функціонально-діяльнісного погляду. Здійснюється вивчення Кельнської когнітивно-ситуативної моделі перекладача спеціальних текстів у рамках когнітивної транслятології та теорії міжкультурної фахової комунікації. Детально розглядається структура моделі і надається коментар до кожного її елемента. Встановлюються особливості когерентної взаємодії елементів моделі між собою, що надає змогу використовувати когнітивно-ситуативне моделювання як підґрунтя для створення універсальної моделі процесу спеціального перекладу. Спеціальний переклад розглядається як перекладацька екосистема взаємодії перекладача із навколишнім середовищем у всій сукупності факторів впливу на перекладацьку когніцію. Висвітлюються окремі фактори впливу на трансляційну діяльність на рівнях робочого процесу фахової комунікації у процесуальній перспективі та на рівні особистості перекладача як центрального елемента екосистеми у когнітивній перспективі. В результаті розгляду моделі було встановлено її евристичну цінність для розуміння механізму перекладу спеціального тексту в загальній теорії перекладу, незалежно від фахової спрямованості та пари мов. У дидактиці перекладу модель може використовуватись для оцінки впливу окремих факторів на результат спеціального перекладу.

Ключові слова: Кельнська модель, когнітивно-ситуативне моделювання, спеціальний переклад, перекладацька екосистема, універсальна модель перекладу спеціальних текстів.

КОГНИТИВНО-СИТУАТИВНОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ В СПЕЦИАЛЬНОМ ПЕРЕВОДЕ

Маргарита Сергеевна Дорощева (г. Киев, Украина)
margarita_dorofeeva@hotmail.com

кандидат филологических наук, доцент кафедры германской филологии и перевода
Института филологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

Статья посвящена особенностям моделирования процесса специального перевода с когнитивной и функционально-деятельностной точек зрения. Рассматривается Кельнская когнитивно-ситуативная модель переводчика специальных текстов в рамках когнитивной транслятологии и теории межкультурной специальной коммуникации. Детально изучается структура модели и приводятся комментарии к каждому ее элементу. Устанавливаются особенности когерентного взаимодействия элементов модели между собой, что позволяет использовать когнитивно-ситуативное моделирование в качестве основы для создания универсальной модели процесса специального перевода. Специальный перевод рассматривается как экосистема взаимодействия переводчика с окружающей средой, учитывая всю совокупность факторов воздействия на переводческую когницию. Раскрываются отдельные факторы влияния на переводческую деятельность на уровнях рабочего процесса специальной коммуникации в процессуальной перспективе и на уровне личности переводчика как центрального элемента экосистемы в когнитивной перспективе. В результате рассмотрения модели была обнаружена ее эвристическая ценность в плане понимания механизма перевода специального текста в общей теории перевода, независимо от специализации и языковой пары. В дидактике перевода модель можно использовать для оценки влияния отдельных факторов на результат специального перевода.

Ключевые слова: Кельнская модель, когнитивно-ситуативное моделирование, специальный перевод, переводческая экосистема, универсальная модель перевода специальных текстов.

(Translation problems)

Cognitive situated modeling in the specialized translation (in Ukrainian) [Kognityvno-sytuatyvne modeljuvannja u special'nomu perekladji]

© Dorofeyeva M. S. [Dorofjejeva M. S.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

COGNITIVE SITUATED MODELING IN THE SPECIALIZED TRANSLATION

Margarita S. Dorofeyeva (Kyiv, Ukraine)
margarita_dorofeeva@hotmail.com

PhD (Philology), Associate Professor, Department of German Philology and Translation,
Institute of Philology,
Kyiv National Taras Shevchenko University
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article is devoted to the peculiarities of specialized translation's modeling process from cognitive and functional point of view. The Cologne model of cognitive situated specialized translation in the framework of cognitive translatology and theory of specialized intercultural communication is considered as well. The study provides a detailed investigation of the model's structure and gives commentary on its every element. The features of coherent interaction between the elements of the model are determined, which allow to use the cognitive situated modeling as a basis for the creation of an universal specialized translation model. Specialized translation is regarded as a translation ecosystem of translator's interaction with the environment, taking into account all the factors impact on the translator's cognition. Some influence factors on translation work at the level of the specialized communication working process in a procedural perspective, so as at the level of translator's individuality as a central element of the ecosystem in a cognitive perspective were outlined. As a result, the heuristic value of the model concerning the specialized translation mechanisms in the general translation theory, regardless of specialization and the language pair, was discovered. The model can be used in the translation didactics to define the impact of certain factors on the specialized translation's result.

Key words: Cologne model, cognitive situated modeling, specialized translation, translation ecosystem, universal model of specialized translation.

Моделювання перекладацького процесу становить невід'ємну частину методології дослідження перекладу у будь-якій перекладознавчій парадигмі.

Актуальність нашої розвідки обумовлено недостатньою розробленістю моделей перекладу, призначених для практичного застосування в галузі міжкультурної фахової комунікації для напряму «німецька-українська» мови. В українському перекладознавстві спеціальна теорія перекладу досі не отримала належного статусу, перебуваючи у стані становлення. За слушним зауваженням проф. В. І. Карабана, спеціальна теорія перекладу «повинна бути здатною не тільки

пояснювати особливості перекладу <спеціальних текстів> певних стилів та жанрів, а й пояснювати, як відбувається процес спеціального перекладу і передбачати у загальному випадку перекладу його результат» [1, с. 26].

Відтак, мету нашого дослідження складає представлення та опис Кельнської когнітивно-ситуативної моделі перекладача спеціальних текстів як сучасної моделі трансляційного процесу, що може слугувати підґрунтям для створення універсальної теорії спеціального перекладу в Україні. Крім того, розуміння принципів та механізмів дії моделі може посприяти подальшій розробці вже існуючих спеціальних теорій перекладу, розрахованих на різні предметні галузі.

Об'єктом дослідження виступає Кельнська когнітивно-ситуативна модель перекладача спеціальних текстів.

Предмет дослідження формують особливості когерентної взаємодії елементів моделі у когнітивній та процесуальній перспективах, релевантні для спеціальної теорії перекладу.

Наукова новизна розвідки полягає у зверненні до новітніх міждисциплінарних парадигм розвитку теорії перекладу, зокрема, когнітивної транслятології та міжкультурної фахової комунікації, що дозволяє використати їхні принципи для розробки універсальної теорії спеціального перекладу.

Спеціальна теорія перекладу як частина загальної теорії перекладу протягом останніх двадцяти років надзвичайно глибоко розробляється у західному перекладознавстві, особливо у німецькій школі спеціального перекладу.

Серед актуальних напрямів спеціальної теорії перекладу слід назвати теорію контекстно-ситуативного перекладу (*Situated Translation*) Г. Піску [див., напр., 11], концепцію міжкультурної фахової комунікації Р. Штольце [14], інтегративну модель одно- і багатомовної фахової комунікації К. Шуберта [12] та Кельнську когнітивно-ситуативну модель перекладача спеціальних текстів Р. Крюгера [8, S. 273–313]. Застосування останнього напрямку видається плідним в контексті створення універсальної теорії спеціального перекладу, оскільки модель розраховано саме на перекладача спеціальних текстів.

Теоретичним підґрунтям утворення Кельнської моделі слугують засади когнітивної транслятології у поєднанні з теорією міжкультурної фахової комунікації. На основі позитивних здобутків напрямку ситуативно обумовленої когніції *Situated Cognition* та теорії контекстно-ситуативного перекладу *Situated Translation* автор моделі Р. Крюгер пропонує власне представлення спеціального перекладу під назвою *das Kölner Modell des situierten Fachübersetzers* (Кельнська когнітивно-ситуативна модель перекладача спеціальних текстів) [там само, S. 292]. Метою створення когнітивно-ситуативної моделі слугувала спроба максимально повного представлення ролі перекладача у професійному середовищі, а також опис усіх

(Translation problems)

Cognitive situated modeling in the specialized translation (in Ukrainian) [Kognityvno-sytuatyvne modeljuvannja u special'nomu perekladji]

© Dorofeyeva M. S. [Dorofjejeva M. S.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

релевантних факторів впливу на перекладацьку когніцію виконавця в умовах, наближених до реальних.

Фундамент для побудови Кельнської моделі складають, окрім вже згаданої теорії *Situated Translation* Г. Ріску, теорія трансляційної діяльності Ю. Гольц-Мянттярі, модель робочих фаз перекладацького процесу У. Райнке, профіль трансляційної компетенції С. Гьопферіх, а також моделі Х. Серрано-Пікераса, які демонструють вплив артефактів, зокрема, електронних баз даних пам'яті перекладів, на когніцію перекладача [див. 11; 6; 12; 10; 5; 13].

Отже, розглянемо детальніше саму модель, її окремі елементи та механізми реалізації у перекладацькій практиці [8, S. 294] (див. нижче схему 1).

Як видно зі схеми, конструкція загалом має назву Кельнська когнітивно-ситуативна модель перекладача спеціальних текстів. Однак у лівому верхньому кутку на самій схемі знаходимо позначення *Перекладацька екосистема*. За допомогою цього терміна Р. Крюгер експліцитно маркує відношення моделі до теорії контекстно-ситуативного перекладу *Situated Translation*. На думку автора моделі, перекладацька екосистема складається із центрального компонента – перекладача, а також допоміжних компонентів професійного середовища виконавця, що знаходяться у дуальному зв'язку між собою, визначаючи цикл життєдіяльності всієї системи [див. також 15, S. 57].

Визначальним принципом дії екосистеми виступає розподіл останньої на два рівні: процесуальну перспективу та когнітивну перспективу. Процесуальна перспектива містить ланцюг робочого процесу фахової комунікації, що лінійно протікає у часі. Окремі етапи робочого процесу розташовані у хронологічній послідовності уздовж темпоральної осі. Робочий процес містить три фази: 1) створення спеціального вихідного тексту – фаза I; 2) переклад спеціального вихідного тексту (ВТ) – фаза II; 3) організація і подальше використання цільового тексту (ЦТ) – фаза III.

Так, перша фаза створення ВТ (I) охоплює, за К. Шубертом, всі робочі процеси формулювання, написання, редагування, пояснення, обробки, узагальнення, графічного та мультимедійного представлення змісту фахової комунікації [12, S. 132]. З погляду спеціальної теорії перекладу наведена фаза стосується створення та підготовки оригіналу спеціального тексту для подальшої трансляції у перекладацькому проекті.

Фаза перекладу (II) охоплює всі робочі процеси, за допомогою яких зміст фахової комунікації вихідною мовою відтворюється цільовою мовою, тобто власне спеціальний письмовий або усний переклад [там само, S. 133].

Зрештою, фаза організації та подальшого використання ЦТ (III) означає організацію інформаційних потоків з боку підприємства шляхом підготовки і

© Дорофєєва М. С. [Дорофеева М. С.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

Когнітивно-ситуативне моделювання у спеціальному перекладі (Українською) [Когнитивно-ситуативное моделирование в специальном переводе (На укр. яз.)]

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

надання ЦТ для подальшого використання у цільовій фаховій комунікації.

Як бачимо, друга фаза моделі, у свою чергу, містить декілька етапів проходження перекладацького процесу: 1–7. З метою логічного розподілу етапів 1–7 відповідно до суттєвих ознак спеціальної трансляції Р. Крюгер виділяє *внутрішній та зовнішній процеси перекладу*. Так, під внутрішнім процесом перекладу маються на увазі традиційні фази сприйняття (рецепції) ВТ та ревербалізації (продукції) ЦТ. В моделі Р. Крюгера внутрішній процес перекладу відповідає позначкам 3, 4, 5 у квадратах для фази (II).

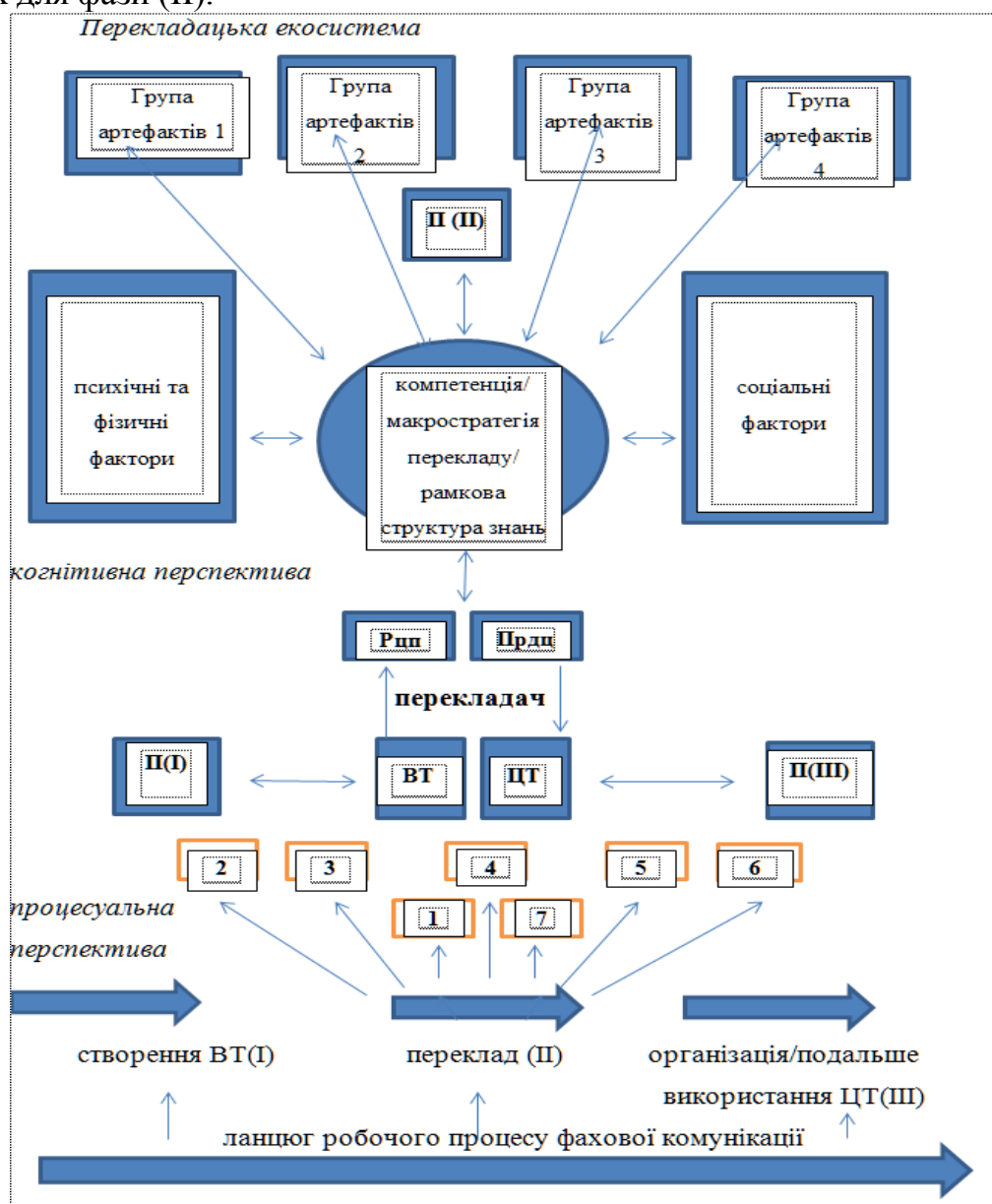

Схема 1 Кельнська когнітивно-ситуативна модель перекладача спеціальних

(Translation problems)

Cognitive situated modeling in the specialized translation (in Ukrainian) [Kognityvno-sytuatyvne modeljuvannja u special'nomu perekladji]

© Dorofeyeva M. S. [Dorofjejeva M. S.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

текстів

Позначка 3 маркує підготовку до перекладу, інакше кажучи, доперекладацький аналіз вихідного тексту (ДПА). Позначка 4 стосується власне перекладу, тобто відтворення змісту ВТ цільовою мовою. Під позначкою 5 мається на увазі контроль якості готового перекладацького продукту.

На прикладі когнітивно-ситуативної моделі перекладача можна побачити, що фаза II не обмежується лише роботою з текстом ВТ (див. тлумачення позначок 3–5). До прикладу, етап підготовки (3) за Р. Крюгером охоплює не тільки ДПА вихідного тексту, а й аналіз інструкцій замовника, а також визначення макростратегії перекладу та термінологічно-інформаційний пошук. Етап (4) містить власне переклад, а етап (5) спрямований на перекладацьке самокорегування змісту й форми ЦТ.

У свою чергу, зовнішній процес перекладу охоплює, відповідно до моделі, ті фази роботи перекладацького проекту, які або передують власній роботі перекладача з текстом, або слідує за нею. На схемі зовнішній процес перекладу маркують позначки 1–2 та 6–7. Так, етап 1 означає початок роботи перекладацького проекту. Він може містити вивчення потреб потенційних клієнтів-споживачів спеціального перекладу, аналіз змісту й обсягу замовлення та перемовини щодо перекладацького гонорару.

Етап 2 «підготовче управління проектом» передбачає формулювання вимог до перекладу з боку замовника, складання договору, надання повної інформації для перекладу, насамперед самого ВТ, і за необхідності, супутніх контекстних матеріалів. Названі етапи 1–2 характеризують відрізок робочого процесу, що передує роботі перекладача з текстом.

На етапах 6–7 зовнішнього перекладацького процесу відбувається робота вже з готовим цільовим текстом. Так, етап 6 під назвою «завершальне управління проектом» містить передачу та архівацію перекладацького продукту, а також розрахунки з виконавцями за роботу. Сьомий етап моніторингу і оцінки результату означає кінцеве корегування цільового тексту з боку зовнішніх експертів та учасників робочого процесу, наприклад, через відгуки клієнтів або реклаमाції [8, S. 295].

В результаті цілісного представлення перекладацької екосистеми у вигляді моделі можна зробити деякі проміжні **висновки**. По-перше, окремі фази ланцюга робочого процесу фахової комунікації мають нечіткі межі, тобто гнучко перетікають одна в одну, а у деяких місцях навіть перетинаються.

По-друге, модель дозволяє зрозуміти, що перекладач не виступає ізольованим агентом процесу спеціального перекладу, а повноцінно виконує

© Дорофєєва М. С. [Дорофеева М. С.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

Когнітивно-ситуативне моделювання у спеціальному перекладі (Українською) [Когнитивно-ситуативное моделирование в специальном переводе (На укр. яз.)]

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

свою функцію лише шляхом взаємодії з іншими учасниками екосистеми. Ідеться не тільки про безпосередніх колег перекладача, які беруть участь у виконанні одного й того самого перекладацького замовлення (фаза II). В межах екосистеми значну роль відіграють також «зовнішні» партнери перекладацького проекту, які задіяні у фазах створення ВТ (I) та подальшого використання ЦТ (III).

Проаналізуємо інші складові моделі. Як підкреслює Р. Крюгер, верхня частина екосистеми символізує когнітивну перспективу існування моделі, не «прив'язану» до темпоральної осі. Центральний елемент перекладацької екосистеми утворює особистість перекладача, що виконує подвійну функцію: реципієнта вихідного тексту (Рцп) та продуцента цільового тексту (Прдц). Визначальні фактори перекладацької діяльності розміщені у голові перекладача як суб'єкта перекладу. Згідно із моделлю, до них належать: 1) компетенція; 2) макростратегія перекладу; 3) рамкова структура знань виконавця.

Розмірковуючи про сутність поняття «компетенція перекладача», автор моделі пропонує розділяти його за критерієм внутрішнього або зовнішнього процесу перекладу. Так, «внутрішня» перекладацька компетенція охоплює традиційне розуміння компетенції як здатності до створення цільових текстів, що відповідають функції ВТ, потребам адресатів та нормам цільової культури [5, S. 144]. В даному випадку ідеться насамперед про мовну компетенцію, а також враховуються комунікативна і культурологічна компетенції перекладача [2, с. 232]. У свою чергу, «зовнішня» компетенція покриває не тільки фазу власне перекладу, а й всі фази перекладацького процесу, що передують перекладові або сліднують за ним.

Отже, компетенція зовнішнього перекладацького процесу охоплює всі знання, здатності й стратегії успішного перекладача, які зумовлюють адекватне виконання завдань перекладу [8, S. 296]. Тут мається на увазі, що успішний переклад визначається не лише високим ступенем сформованості мовної та культурологічної компетенцій, а й іншими позамовними факторами, зокрема, когнітивними здатностями самого перекладача, впливом партнерів, наявністю артефактів та об'єктивними умовами виконання перекладацького замовлення, серед яких фізичні, психічні та соціальні фактори.

Провідні зарубіжні перекладознавці підтверджують залежність компетенції перекладача від зовнішнього середовища у своїх роботах. Так, С. Гьопферіх вважає, що компетенції як такої не існує, оскільки наші когнітивні процеси, тобто наша компетенція, детермінуються робочими умовами і професійним оточенням. Дослідниця підкреслює, що спосіб поведінки перекладача під час виконання замовлення, а також характер

(Translation problems)

Cognitive situated modeling in the specialized translation (in Ukrainian) [Kognityvno-sytuatyvne modeljuvannja u special'nomu perekladji]

© Dorofeyeva M. S. [Dorofjejeva M. S.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

перекладацьких рішень, прийнятих суб'єктом перекладу, залежить не тільки від його «внутрішньої» когнітивної компетенції, а від умов роботи, оточення і конкретної ситуації [5, S. 13].

Наступний когнітивний фактор, визначальний для перекладацької діяльності, формує макростратегія перекладу. Поняття макростратегії займає чільне місце у функціонально-діяльнісних теоріях перекладу. Так, Г. Гьоніг вважає макростратегію контролюючою інстанцією перекладацького процесу, що допомагає перекладачу приймати рішення на рівні мікростратегій [7, S. 55–57].

Р. Крюгер розрізняє макростратегії з погляду функціоналізму та з погляду контекстно-ситуативного перекладу. В першому випадку поняття макростратегії фактично обмежується вибором одного з двох методів перекладу на етапі ДПА. До прикладу, характер ВТ і вимоги замовника перекладу підштовхують перекладача обрати або метод одомашнення, або метод очуження ще до початку перекладу. У другому випадку ідеться про контекстно-ситуативну макростратегію, обрану на підставі не лише мовних факторів ВТ, а з урахуванням більшості елементів перекладацької екосистеми. Так, контекстно-ситуативна стратегія не передбачає «раз і назавжди» обраний метод перекладу, а дозволяє гнучку зміну поведінки перекладача відповідно до конкретної ситуації.

Останній когнітивний фактор у голові перекладача представляє рамкова структура знань. За даними когнітивної транслятології така структура містить індивідуальний когнітивний фрейм перекладача з трьома складовими: 1) комунікативно-прагматичною (фрейм цільової ситуації); 2) жанрово-стилістичною (фрейм жанрово-стилістичних норм цільової мови); 3) фаховою (фрейм фахової області ВТ). Р. Крюгер підкреслює, що в концепції перекладацької екосистеми рамкова структура знань не існує ізольовано у голові перекладача, а знаходиться у постійному обміні інформацією з навколишнім середовищем, тобто під впливом інших елементів моделі, зокрема, партнерів проекту. Розглянемо останню категорію детальніше.

Вивчаючи фактор партнерства, Г. Ріску справедливо зауважує, що вилучення елемента партнерів із розгляду перекладацького процесу означає нехтування важливим аспектом трансляційної діяльності, оскільки взаємні очікування учасників проекту, зрештою, визначають цілі та кінцевий результат перекладу [11, S. 93]. В рамках моделі партнери проекту представлені позначками П(I), П(II) та П(III), відповідно до фаз робочого процесу фахової комунікації. Групи партнерів розподілені також за функціональними ролями, які вони виконують у перекладацькому процесі. Автор моделі зауважує, що

© Дорофєєва М. С. [Дорофеева М. С.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

Когнітивно-ситуативне моделювання у спеціальному перекладі (Українською) [Когнитивно-ситуативное моделирование в специальном переводе (На укр. яз.)]

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

учасники можуть одночасно входити до кількох груп у залежності від специфіки робочого процесу фахової комунікації [8, С. 296].

Так, група партнерів проекту I містить підприємство-споживача, замовників перекладу, автора ВТ і менеджерів початкової фази перекладацького проекту. Група II охоплює тих осіб, які безпосередньо задіяні в процесі перекладу ВТ, тобто інші перекладачі проекту, лектор та менеджери другої фази. Група III містить підприємства-споживачів ЦТ, замовників ЦТ, менеджерів завершальної фази проекту, практичних користувачів ЦТ, пасивних реципієнтів ЦТ. Як бачимо, категорії споживача і замовника присутні як на початковій, так і на завершальній фазах робочого процесу фахової міжкультурної комунікації.

Суб'єкт перекладу, будучи центральним елементом перекладацької екосистеми, контактує з різними партнерами у залежності від етапу перекладацького проекту. Так, під час роботи з текстом ВТ іноді необхідно проконсультуватись з автором оригіналу, до прикладу, для «розшифрування» незрозумілих аббревіатур. Для уточнення вимог щодо оформлення і термінів здачі готового продукту потрібен зв'язок або із замовником, або із менеджерами проекту. У фазі власне перекладу в рамках великих проектів перекладач повинен в обов'язковому порядку узгоджувати свої дії з іншими перекладачами-учасниками робочого процесу. З одного боку, таке узгодження може відбуватись на рівні термінології, стилю викладу, технічного оформлення ЦТ. З іншого боку, узгодження стосується позамовних факторів, пов'язаних, наприклад, з часовим або тематичним розподілом відрізків ВТ, призначених для перекладу, між конкретними учасниками.

З метою контролю якості перекладу, насамперед адекватності відтворення інформаційного змісту ВТ, на завершальній фазі перекладачі звертаються до зовнішніх експертів, серед яких можуть бути спеціалісти підприємства-споживача і потенційні практичні користувачі ЦТ. На етапі доопрацювання перекладу враховується також думка технічних редакторів щодо оформлення, а також зворотний зв'язок з пасивними реципієнтами-неспеціалістами щодо стилю перекладу.

Слід погодитись з автором моделі у тому, що характер взаємодії перекладача з партнерами великою мірою залежить від особистого професійного статусу виконавця. На практиці, якщо перекладач є штатним працівником великого бюро перекладів, він, як правило, не має доступу до автора ВТ, замовника ЦТ або до підприємства-споживача. У такому випадку всі питання робочого процесу фахової комунікації вирішують менеджери.

В іншому випадку, якщо виконавець перекладу має статус приватного

(Translation problems)

Cognitive situated modeling in the specialized translation (in Ukrainian) [Kognityvno-sytuatyvne modeljuvannja u special'nomu perekladji]

© Dorofeyeva M. S. [Dorofjejeva M. S.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

підприємця, він має прямий контакт із замовником ЦТ. Крім того, перекладач-підприємець повинен самостійно забезпечити, і за необхідності підтримувати зворотний зв'язок з автором ВТ, реципієнтами ЦТ та іншими особами, у тому числі, зовнішніми експертами.

Розглянемо об'єктивні фактори моделі, визначальні для трансляційної діяльності суб'єкта перекладу. Насамперед необхідно проаналізувати соціальні фактори (див. відповідну позначку на схемі 1). В рамках моделі до них належать робоче середовище і професійний статус [8, S. 298]. Названі фактори, у свою чергу, включають інструменти моделювання соціального простору за концепцією французького соціолога П. Бордо, серед яких знаходимо категорії поля, капіталу і габітусу [4, S. 25–31].

Отже, першим соціальним фактором професійної діяльності перекладача виступає *поле*. В цьому зв'язку Е.Прунч згадує два метафоричних тлумачення поняття «поле»: 1) силове поле за аналогією з фізикою; 2) простір для гри за аналогією зі спортом. Спираючись на друге розуміння, дослідник надає таке визначення поля: простір для гри за певними правилами, в межах якого учасники гри взаємодіють між собою, маючи різні ступені владних повноважень [9, S. 316]. На думку вченого, окремі поля утворюють політика, економіка, наука, релігія, мистецтво і література. Крім того, в роботі підкреслюється, що взаємозв'язки та закономірності, що панують всередині поля, обмежені просторовими і часовими рамками, а також залежать від інституційних умов [там само]. З нашого погляду, поле у соціологічному значенні можна порівняти з поняттям дискурсу як утворення, що окреслює межі певної галузі людської життєдіяльності

Визначальним фактором існування поля згідно із теорією П. Бордо виступають *владні повноваження* окремих учасників. Відтак, поле становить історично структурований простір гри влади. В контексті спеціальної теорії перекладу, у тому числі когнітивно-ситуативної моделі перекладача спеціальних текстів, полем трансляційної діяльності суб'єкта перекладу слугують міжкультурна фахова комунікація та локалізація. Учасниками поля, крім самих перекладачів, виступають представники цільової аудиторії як прямі споживачі перекладацьких послуг, що поділяються на дві категорії: активні «впроваджувачі» ЦТ і пасивні реципієнти ЦТ.

З боку постачальників послуг до учасників поля належать насамперед великі багатомовні бюро перекладів, так звані *Multi Language Vendors*, а також малі перекладацькі бюро *Single Language Vendors*, які спеціалізуються на одній парі мов або на одному фаховому напрямі, нерідко виступаючи «постачальниками» замовлень для великих оферентів. Крім того, поле

© Дорофєєва М. С. [Дорофеева М. С.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

Когнітивно-ситуативне моделювання у спеціальному перекладі (Українською) [Когнитивно-ситуативное моделирование в специальном переводе (На укр. яз.)]

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

спеціального перекладу охоплює штатних співробітників перекладацьких відділів у державних та дипломатичних структурах, освітніх закладах, а також членів професійних спілок перекладачів і сегмент приватних підприємців.

Другий соціальний фактор впливу на трансляційну діяльність перекладача становить категорія *капіталу*. За концепцією П. Бордо капітал існує у вигляді сукупності всіх матеріальних та духовних благ, якими реально або потенційно володіють індивідуум, група чи певна інституція [там само, S. 316]. Інакше кажучи, поняття капіталу не обмежується матеріальними засобами, а містить також і духовні надбання у формі набутих знань, вмінь та навичок.

У соціології перекладу капітал асоціюється із владними повноваженнями учасників поля, маючи три різновиди: 1) економічний капітал; 2) культурний капітал; 3) соціальний капітал [9, S. 317]. В цьому зв'язку П. Бордо підкреслює, що кожен із наведених різновидів капіталу можна «перевести» у так званий символічний капітал, який має вагу в системі цінностей певного суспільства. Під символічним капіталом французький соціолог розуміє «форму економічного, культурного та соціального капіталу, прийняту та визнану легітимною в суспільстві» [3, S. 87].

В контексті когнітивно-ситуативної моделі Р. Крюгер вказує на взаємозалежність обсягу капіталу перекладача та його оцінки як експерта. Інакше кажучи, ступінь володіння тим чи тим капіталом визначає експертний статус конкретного перекладача серед інших гравців у полі спеціального перекладу [8, S. 299–300]. З нашого погляду, вирішальну роль для перекладача-практика відіграють культурний та соціальний вид капіталу. Причому релевантність обох названих видів залежить від суспільства, у якому працює перекладач. Так, соціальний капітал асоціюється із соціально-професійними зв'язками суб'єкта перекладу. За визначенням Е. Прунча, соціальний капітал репрезентує діяльнісні ресурси, які індивідуум отримав завдяки членству у певних професійних мережах, чи шляхом міжособистісних стосунків. У свою чергу, наявність сталих професійних контактів є результатом індивідуальних інвестиційних стратегій перекладача, свідомо чи несвідомо спрямованих на створення соціальних зв'язків [9, S. 318].

До прикладу, в німецькому суспільстві важливу роль відіграє членство суб'єкта перекладу у професійних спілках перекладачів, у першу чергу, BDÜ (*Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e.V.* – Федеральний союз усіх і письмових перекладачів) [16], та його філіалах у деяких федеральних землях ФРН. Належність перекладача до одного з таких професійних об'єднань надає йому багато переваг на ринку перекладацьких послуг Німеччини, серед яких

(Translation problems)

Cognitive situated modeling in the specialized translation (in Ukrainian) [Kognityvno-sytuatyvne modeljuvannja u special'nomu perekladji]

© Dorofeyeva M. S. [Dorofjejeva M. S.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

розширений доступ замовників до особистих даних членів Союзу, безкоштовні заходи підвищення кваліфікації та користування фаховою періодикою.

Для українського ринку перекладацьких послуг соціальний капітал перекладача у формі членства у профспілках, в тому числі АПУ (Асоціація перекладачів України) не є вирішальним. В умовах української економіки гравці перекладацького поля намагаються самотійно встановити прямі контакти з клієнтами шляхом особистих стосунків, або через мережу Інтернет. До прикладу, соціальним капіталом перекладачів України може слугувати реєстрація на авторитетному міжнародному порталі для бюро перекладів та приватних підприємців ProZ.com [17], де зберігаються дані більш, ніж 300.000 професійних усних та письмових перекладачів. Інший приклад соціального капіталу українських перекладачів становлять зв'язки у професійній соціальній мережі *LinkedIn* або у спеціальних групах *Facebook*.

Традиційно вагомим фактором для підтвердження експертного статусу перекладача як у західному, так і в українському суспільстві виступає культурний капітал виконавця. Під культурним капіталом (КК) загалом Е. Прунч розуміє сукупність нематеріальних об'єктів, як-то освіта, знання, навички, креативність, мистецтво та його продукти [9, S. 317]. Культурний капітал може існувати у трьох формах реалізації: 1) об'єктивний КК; 2) інкорпорований КК; 3) інституційний КК [там само].

Об'єктивний капітал охоплює артефакти, зокрема, предмети культури та мистецтва. Для перекладача об'єктивний капітал становлять тексти, серед яких електронні бази даних паралельних текстів, а також програми пам'яті власних перекладів (системи *Translation Memory*). Інкорпорований КК є найціннішою формою культурного капіталу, оскільки охоплює теоретичні знання, практичні вміння та навички, здатність до навчання нового, а також креативність мислення. Інкорпорований капітал перекладачі набувають протягом навчання у ВНЗ, шляхом багаторічного практичного досвіду і через щоденну самоосвіту. Інвестицією у такий капітал стає час, витрачений на здобуття знань. У випадку інституційного культурного капіталу ідеться про наявність професійних відзнак, у першу чергу дипломів про закінчення профільного ВНЗ, а також наявність вчених ступенів, звань і спеціальних винагород. На нашу думку, проблемою українського суспільства загалом, у тому числі учасників ринку перекладацьких послуг, є надання переваги інституційному капіталові перед інкорпорованим. Це означає, що диплом і ступінь досі мають вищу цінність у суспільстві, ніж реальні знання.

Третій економічний вид капіталу набуває вирішального значення передусім не для самого перекладача, а для інших учасників поля, названих

© Дорофєєва М. С. [Дорофеева М. С.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

Когнітивно-ситуативне моделювання у спеціальному перекладі (Українською) [Когнитивно-ситуативное моделирование в специальном переводе (На укр. яз.)]

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

вище. Втім, капітал у звичайному розумінні також важливий для суб'єкта перекладу, по-перше, якщо він має статус приватного підприємця для відкриття та розвитку бізнесу, по-друге, як засіб особистої мотивації.

Зрештою, розглянемо останній соціальний фактор перекладацької діяльності під назвою габітус. За твердженням Р. Крюгера, експертний статус перекладача, якого останній набуває за рахунок акумуляції трьох форм капіталу, або через визнання інших учасників перекладацького поля, відбивається у габітусі суб'єкта перекладу [8, S. 300]. Е.Прунч визначає габітус як «правила гри поля, визнані та сприйняті з боку перекладача» [9, S. 318]. Дані правила дозволяють суб'єктові перекладу узгоджувати власні дії з діяльністю інших гравців поля міжкультурної фахової комунікації.

Г. Гьоніг асоціює поняття габітусу перекладача з психологічними категоріями впевненості виконавця у собі та довірою до суб'єкта перекладу з боку замовника перекладацьких послуг. Учений справедливо зауважує, що дані категорії є взаємозалежними: перекладач, не впевнений у своїх знаннях, ніколи не отримає довіри замовника; у свою чергу, замовник, що не довіряє перекладачу, потенційно знижує його професійну самооцінку [7, S. 77]. Р. Крюгер зі свого боку зауважує, що дефіцит довіри замовника та відсутність самовпевненості суб'єкта перекладу негативно впливають на мотивацію перекладача, що призводить до суттєвого зниження якості перекладу.

Мотивація сама по собі входить до групи інших факторів, представлених у когнітивно-ситуативній моделі, під назвою фізичні та психічні фактори (див. відповідну позначку на схемі 1 вище). Серед основних факторів даної групи в контексті спеціального перекладу автор моделі називає, по-перше, зниження складності трансляційної діяльності з боку «зовнішніх» учасників поля, тобто тих, хто безпосередньо не займається перекладацькою діяльністю. Даний фактор призводить до зниження експертного статусу перекладача і, відповідно, до зниження мотивації.

По-друге, важливим психічним фактором впливу на результат перекладу виступає дефіцит часу на виконання перекладацького замовлення. На жаль, недостатній відрізок часу для виконання завдань становить специфіку ринку перекладу як в Європі, так і в Україні. Зрештою, вагому роль відіграє також фізичний стан виконавця, зокрема, фізична чи моральна виснаженість, що, безумовно, негативно впливає на продукт перекладу.

Розгляньмо останню групу факторів впливу на перекладацьку діяльність у перекладацькій екосистемі. Відповідно до Кельнської моделі названі фактори відповідають *артефактам* перекладацького поля, що формують чотири групи: 1) група 1 – експліцитні інструменти керування; 2) група 2 – допоміжні

(Translation problems)

Cognitive situated modeling in the specialized translation (in Ukrainian) [Kognityvno-sytuatyvne modeljuvannja u special'nomu perekladji]

© Dorofeyeva M. S. [Dorofjejeva M. S.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

комп'ютерні засоби перекладу (*CAT-Tools*); 3) група 3 – неспеціальні засоби електронної обробки даних; 4) група 4 – загальні допоміжні засоби для здійснення трансляційної діяльності (див. відповідні позначки на схемі 1).

Перша група містить так звані експліцитні інструменти керування, які становлять релевантні засоби впливу на трансляційну когніцію та результат перекладу. Назва цієї групи артефактів походить від дефініції фахової комунікації К. Шуберта. Німецький дослідник спеціального перекладу асоціює фахову, в тому числі міжкультурну комунікацію, з «керованою комунікацією», в межах якої застосовуються певні інструменти керування [12, S. 136].

Серед таких інструментів слід назвати в першу чергу вихідний текст, тобто пріоритетний інструмент спеціального перекладу [там само, S. 94]. В цьому контексті мається на увазі, що фаховий інформаційний зміст тексту оригіналу становить інваріант перекладу. Іншим керувальним інструментом для перекладача слугують вимоги до оформлення цільового тексту. Вони можуть існувати у вигляді змістових, мовних, організаційних та дизайнерських інструкцій. Так, мовні інструкції можуть містити вимоги до орфографії та пунктуації, відтворення прецизійної лексики, а також вимоги до стандартизації термінології. До експліцитних інструментів керування можуть також входити термінологічні стандарти країни мови перекладу, власна система пам'яті перекладів перекладача, а також директиви технічної редакції [8, S. 302].

До прикладу, у Федеративній республіці Німеччина такими директивами слугують положення Німецького товариства технічної комунікації (*die Gesellschaft für Technische Kommunikation – tecom Deutschland e.V.*) під назвою *Regelbasiertes Schreiben – Deutsch für technische Kommunikation* (правила оформлення документів – німецька мова у технічній комунікації) [18]. В рамках наведеної директиви перекладачі спеціальних, у першу чергу, науково-технічних текстів, можуть орієнтуватись на правила орфографії, пунктуації, побудови текстів, речень, уживання окремих слів, а також створення функціонально адекватних перекладних текстів [19].

Другу групу артефактів складають допоміжні комп'ютерні засоби перекладу (*computer-aided-translation-Tools*). В рамках когнітивно-ситуативної моделі *CAT-Tools* займають провідне місце у функціонуванні перекладацької екосистеми та реалізації когніції перекладача. Існують як позитивні, так і негативні сторони застосування даної групи артефактів у перекладацькому процесі. З одного боку, системи управління термінологічними базами даних слугують інструментами управління та організації знань і можуть вважатись розширенням когнітивної рамкової структури знань перекладача з мозкової діяльності на об'єкти матеріального світу.

© Дорофєєва М. С. [Дорофеева М. С.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

Когнітивно-ситуативне моделювання у спеціальному перекладі (Українською) [Когнитивно-ситуативное моделирование в специальном переводе (На укр. яз.)]

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

Наприклад, застосування систем пам'яті перекладів (*Translation Memory Systems*) забезпечує стандартизацію процесу спеціального перекладу, а також ефективність та гомогенність використання термінів не лише у межах терміносистеми, а і в перекладних текстах одного й того самого перекладача та/або серед учасників перекладацького проекту. Застосування систем машинного перекладу дозволяє перекладачу сконцентруватись лише на фазі попереднього та заключного редагування тексту (*preediting* та *postediting*), а власне переклад виконуватиметься машиною.

З іншого боку, на практиці відомо, що якість машинного перекладу дотепер залишається низькою, тому виграний час від машинного перекладу може збільшитись за рахунок редагувальних процесів. Те ж саме зауваження стосується систем пам'яті перекладів, які можуть містити невірні перекладацькі відповідники, що автоматично переносяться до інших перекладів. Отже, незважаючи на те, що практичне володіння системами *CAT-Tools* на сьогоднішній день становить обов'язкову вимогу для перекладача спеціальних текстів на ринку, слід визнати, що такі системи поки не можуть замінити або навіть значно полегшити традиційний процес людського перекладу (*human translation*).

Третю групу артефактів утворюють, відповідно до схеми, неспеціальні засоби електронної обробки даних. До них належать програмне забезпечення, зокрема, програми текстової обробки інформації (*Word*), програми представлення даних (*Excel*) або певний браузер для пошуку даних у мережі Інтернет (*Internet Explorer*, *Google Chrom*, *Opera*, *Mozilla*, *Fire Fox*). Автор моделі зауважує, що програмне забезпечення загалом не становить інструмент, релевантний для вивчення суто трансляційної діяльності. Втім, наявність таких програм, налаштованих під конкретні потреби перекладача, значно економлять час, полегшуючи процес технічного оформлення ЦТ.

Те ж саме стосується і четвертої групи артефактів під назвою «загальні допоміжні засоби для здійснення трансляційної діяльності». Згадана група охоплює всі інструменти перекладача, що безпосередньо не становлять компоненти перекладацької діяльності, зокрема, умови робочого процесу (модель комп'ютера, робочі меблі, наявність другого монітора для пошукових цілей).

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити такі **висновки**.

1. Кельнська когнітивно-ситуативна модель перекладача спеціальних текстів може вважатись підґрунтям для створення універсальної моделі перекладацького процесу в спеціальних теоріях перекладу. По-перше, названа

(Translation problems)

Cognitive situated modeling in the specialized translation (in Ukrainian) [Kognityvno-sytuatyvne modeljuvannja u special'nomu perekladji]

© Dorofeyeva M. S. [Dorofjejeva M. S.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

схема на сьогоднішній день є найповнішою моделлю трансляційного процесу саме для спеціального перекладу, яка враховує не тільки фази робочого процесу міжкультурної фахової комунікації у процесуальній перспективі, а і описує передумови професійної діяльності перекладача у когнітивній перспективі.

2. Кельнська модель ґрунтується на концепціях ситуативно обумовленої когніції та контекстно-ситуативного перекладу, беручи за основу метафору перекладацької екосистеми. Відтак, системність моделі відповідає сучасним вимогам до міждисциплінарності та універсальної системологічності перекладознавства, у тому числі спеціальних теорій перекладу.

3. Результати розгляду моделі дозволяють стверджувати, що всі наведені фактори впливу на перекладацьку когніцію знаходяться у когерентному зв'язку один з одним. Кожний елемент перекладацької екосистеми входить у мультилатеральні відношення з іншими елементами, впливаючи на кінцевий результат перекладу. Це свідчить про універсальність пропонованої моделі, яка здатна описати процес перекладу будь-якого спеціального тексту, незалежно від фахової галузі його застосування.

Перспективою реалізації Кельнської моделі вважаємо її впровадження у спеціальні теорії перекладу та дидактику спеціального перекладу для емпіричного аналізу конкретних трансляційних екосистем на ринку України.

Література

1. *Карабан В. І.* Спеціальні теорії перекладу: скільки їх (потрібно)? / В'ячеслав Карабан // Наукові записки. – Серія : Філологічні науки (мовознавство). – 2012. – Вип. 104 (1). – С. 26–31.
2. *Чередниченко О. І.* Про мову і переклад / Олександр Іванович Чередниченко. – К. : Либідь, 2007. – 248 с.
3. *Bourdieu P.* Sozialer Raum und „Klassen“. Leçon sur la leçon. Zwei Vorlesungen / P. Bourdieu. – Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1995. – 215 p.
4. *Bourdieu P.* Soziologische Fragen / Pierre Bourdieu. – Frankfurt am Main : Suhrkamp, 2001. – 324 S.
5. *Göpferich S.* Translationsprozessforschung. Stand, Methoden, Perspektiven / Susanne Göpferich. – Tübingen : Narr, 2008. – 313 S.
6. *Holz-Mänttari J.* Translatorisches Handeln. Theorie und Methode / Justa Holz-Mänttari. – Helsinki : Suomalainen Tiedekatemia, 1984. – 193 S.
7. *Hönig H. G.* Konstruktives Übersetzen / Hans G. Hönig. – Tübingen : Stauffenburg, 1995. – 195 S.
8. *Krüger R.* Fachübersetzen aus kognitionstranslatologischer Perspektive. Das Kölner

© Дорофєєва М. С. [Дорофеева М. С.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

Когнітивно-ситуативне моделювання у спеціальному перекладі (Українською) [Когнитивно-ситуативное моделирование в специальном переводе (На укр. яз.)]

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

- Modell des situierten Fachübersetzers / Ralph Krüger // Trans-kom 8 [2]. – 2015. – S. 273–313. – Режим доступа : <http://www.trans-kom.eu>
9. *Prunč E.* Entwicklungslinien der Translationswissenschaft. Von den Asymmetrien der Sprachen zu den Asymmetrien der Macht (TransÜD 14.) / E. Prunč. – Berlin : Frank & Timme, 2012. – 518 S.
10. *Reinke U.* Translation Memories. Systeme, Konzepte, Linguistische Optimierung / Uwe Reinke. – Frankfurt a. M. : Lang, 2004. – 486 S.
11. *Risku H.* Translationsmanagement. Interkulturelle Fachkommunikation im Kommunikationszeitalter / Hanna Risku. – Tübingen : Narr, 2004. – 240 S.
12. *Schubert K.* Wissen, Sprache, Medium, Arbeit. Ein integratives Modell der ein- und mehrsprachigen Fachkommunikation / K. Schubert. – Tübingen : Narr, 2007. – 431 S.
13. *Serrano Piqueras J.* Überlegungen zur Untersuchung des Einflusses von TranslationMemory-Systemen auf die Übersetzungskompetenz / J. Serrano Piqueras. – Masterarbeit Köln: Fachhochschule Köln, Institut für Translation und Mehrsprachige Kommunikation, 2011. – 89 S.
14. *Stolze R.* Fachübersetzen – ein Lehrbuch für Theorie und Praxis / Radegundis Stolze. – Berlin : Frank & Timme, 2012. – 416 S.
15. *Strohner H.* Kognitive Systeme. Eine Einführung in die Kognitionswissenschaft / H. Strohner. – Opladen : Westdeutscher Verlag, 1995. – 280 S.

Джерельна база

16. Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e.V. [Electronic resource]. – Available at : <http://www.bdue.de/der-bdue/>
17. Портал профессиональных переводчиков и бюро переводов [Electronic resource]. – Available at : <http://rus.proz.com/>
18. Gesellschaft für Technische Kommunikation tekom Deutschland e. V. [Electronic resource]. – Available at : <http://www.tekom.de/publikationen/broschueren/regelbasiertes-schreiben>
19. Anwendungen der Leitlinie Regelbasiertes Schreiben – Englisch für deutschsprachige Autoren [Electronic resource]. – Available at : http://www.melaniesiegel.de/publications/2015_tekom

References

1. Karaban V. I. *Special'ni teorii' perekladu: skil'ky i'h (potribno)?* [Specialized translation theories: how many are needed?] *Naukovi zapysky*. Vol. 104 (1). Kirovograd: RVV KDPU im. V. Vynnychenka Publ., 2012, 482 p. (In Ukr.)
2. Cherednychenko O. I. *Pro movu i pereklad* [About language and translation] Kyiv, Lybid' Publ., 2007, 248 p. (In Ukr.)

(Translation problems)

Cognitive situated modeling in the specialized translation (in Ukrainian) [Kognityvno-sytuatyvne modeljuvannja u special'nomu perekladji]

© Dorofeyeva M. S. [Dorofjejeva M. S.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

3. Bourdieu P. *Sozialer Raum und „Klassen“*. *Leçon sur la leçon*. Zwei Vorlesungen. Frankfurt am Main, Suhrkamp, 1995, 215 p.
4. Bourdieu P. *Soziologische Fragen*. Frankfurt am Main, Suhrkamp, 2001, 324 S.
5. Göpferich S. *Translationsprozessforschung. Stand, Methoden, Perspektiven*. Tübingen, Narr, 2008, 313 S.
6. Holz-Mänttari J. *Translatorisches Handeln. Theorie und Methode*. Helsinki, Suomalainen Tiedekatemia, 1984, 193 S.
7. Hönl H. G. *Konstruktives Übersetzen*. Tübingen, Stauffenburg, 1995, 195 S.
8. Krüger R. *Fachübersetzen aus kognitionstranslatologischer Perspektive*. Das Kölner Modell des situierten Fachübersetzers. *trans-kom*, 2015, no. 8[2], S. 273-313. Available at: <http://www.trans-kom.eu> (accessed 05.08.2016).
9. Prunč E. *Entwicklungslinien der Translationswissenschaft*. Von den Asymmetrien der Sprachen zu den Asymmetrien der Macht (TransÜD 14.) Berlin, Frank & Timme, 2012, 518 S.
10. Reinke U. *Translation Memories. Systeme, Konzepte, Linguistische Optimierung*. Frankfurt a. M.: Lang, 2004, 486 S.
11. Risku H. *Translationsmanagement. Interkulturelle Fachkommunikation im Kommunikationszeitalter*. Tübingen, Narr, 2004, 240 S.
12. Schubert K. *Wissen, Sprache, Medium, Arbeit. Ein integratives Modell der ein- und mehrsprachigen Fachkommunikation*. Tübingen, Narr, 2007, 431 S.
13. Serrano Piqueras J. *Überlegungen zur Untersuchung des Einflusses von TranslationMemory-Systemen auf die Übersetzungskompetenz*. Masterarbeit Köln: Fachhochschule Köln, Institut für Translation und Mehrsprachige Kommunikation, 2011.
14. Stolze R. *Fachübersetzen – ein Lehrbuch für Theorie und Praxis*. Berlin, Frank & Timme, 2012, 416 S.
15. Strohn H. *Kognitive Systeme. Eine Einführung in die Kognitionswissenschaft*. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1995, 280 S.

Internet sources

16. *Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer e.V.* [Electronic resource]. Available at: <http://www.bdue.de/der-bdue/> (accessed 08.11.2016).
17. *Professional translators and translation companies database*. [Electronic resource]. Available at: <http://proz.com/> (accessed 08.11.2016).
18. *Gesellschaft für Technische Kommunikation e. V.* [Electronic resource]. Available at: <http://www.tekom.de/publikationen/broschueren/regelbasiertes-schreiben-zweite-auflage-2013.html> (accessed 12.09.2016).
19. *Anwendungen der Leitlinie Regelbasiertes Schreiben – Englisch für deutschsprachige Autoren*. [Electronic resource]. Available at: http://www.melaniesiegel.de/publications/2015_tekom (accessed 20.08.2016).

© Дорофєєва М. С. [Дорофеева М. С.] margarita_dorofeeva@hotmail.com

Когнітивно-ситуативне моделювання у спеціальному перекладі (Українською) [Когнитивно-ситуативное моделирование в специальном переводе (На укр. яз.)]

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

УДК 811.134.2'373 (045)

**ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЕВФЕМІЧНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА
ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СУЧАСНОМУ ІСПАНСЬКОМУ МАС-
МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ***Анна Михайлівна Ковальчук (с. Софіївська Борщагівка, Україна)*
*anna.divchuk@mail.ru*аспірант кафедри іспанської та французької філології
Київського національного лінгвістичного університету
(Міністерство освіти і науки України),
03680, Україна, м. Київ, вул. Велика Васильківська, 73

Евфемічність є характерною рисою нашого спілкування. Поширене використання евфемістичних мовних засобів пояснюється існуванням етичних правил і норм у суспільстві, які встановлюють рамки мовної поведінки. Мас-медіа все частіше звертається до евфемізації повідомлень, надаючи зазначеним мовним одиницям нових функцій. Стаття присвячена дослідженню явища евфемії у сучасних лінгвістичних розвідках. У роботі проаналізовано різні підходи до визначення поняття евфемізму та критерії, які лежать в їх основі. Також розглянуто основні мотиви використання евфемізмів, серед яких слід виокремити соціальний, психологічний та лінгвістичний. Крім того, визначені основні способи утворення евфемізмів, до яких відносять метафоризацію, метонімізацію та запозичені слова. До того ж, у роботі наведені актуальні класифікації функцій евфемізмів у мові. Вчені виділяють пом'якшувальну, вуалітивну, кооперуючу, превентивну, риторичну, елевативну, конспіративну, дистортивну функції як основні. Аналіз особливостей функціонування евфемістичних виразів у мас-медійному дискурсі, зокрема в іспанських жіночих журналах, дозволив виокремити експресивну функцію евфемізмів. Крім того, у статті визначені основні теми, які підлягають евфемістичній заміні в сучасних іспанських жіночих журналах, та функції які виконують ці мовні одиниці.

Ключові слова: евфемізм, евфемія, функції евфемізмів, мас-медійний дискурс, жіночий журнал.

(Problems of linguistic communications)

Definition of the notion of euphemism as an object of linguistic studies in modern Spanish mass media discourse
(in Ukrainian) [Vyznachennja ponjattja evfemichnosti jak ob'jekta lingvistichnyh doslidzhen' u suchasnomu
ispans'komu mas-medijnomu dyskursi]

© Kovalchuk A. M. [Koval'chuk A. M.] anna.divchuk@mail.ru

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЯ ЭВФЕМИЧНОСТИ КАК ОБЪЕКТА
ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ В СОВРЕМЕННОМ
ИСПАНСКОМ МАСС-МЕДИЙНОМ ДИСКУРСЕ

Анна Михайловна Ковальчук (д. Софиевская Борщаговка, Украина)
anna.divchuk@mail.ru

аспирант кафедры испанской и французской филологии
Киевского национального лингвистического университета
(Министерство образования и науки Украины)
03680, Украина, г. Киев, ул. Большая Васильковская, 73

Эвфемичность является характерной чертой нашего общения. Распространённое употребление эвфемистических языковых средств объясняется существованием этических правил и норм в обществе, которые устанавливают рамки языкового поведения. Масс-медиа всё чаще обращается к эвфемизации сообщений, добавляя указанным языковым единицам новые функции. Статья посвящена изучению явления эвфемии в современных лингвистических исследованиях. В работе проанализированы разные подходы к определению понятия эвфемизма и критерии, которые лежат в их основе. Также рассмотрено основные мотивы использования эвфемизмов, среди которых следует выделить социальный, психологический и лингвистический. Кроме этого, определены основные способы образования эвфемизмов, к которым относят метафоризацию, метонимизацию и заимствования. К тому же, в работе приведены актуальные классификации функций эвфемизмов в языке. Учёные выделяют смягчающую, вуалирующую, кооперирующую, превентивную, риторическую, элевативную, конспиративную, дистортивную функции как основные. Анализ особенностей функционирования эвфемистических выражений в масс-медийном дискурсе, в том числе в испанских женских журналах, позволил выделить экспрессивную функцию эвфемизмов. Кроме того, в статье очерчены основные темы, которые подвергаются эвфемистической замене в современных испанских женских журналах.

Ключевые слова: эвфемизм, эвфемия, функции эвфемизмов, масс-медийный дискурс, женский журнал.

© Ковальчук А. М. [Ковальчук А. М.] anna.divchuk@mail.ru

Визначення поняття евфемічності як об'єкта лінгвістичних досліджень у сучасному іспанському мас-медійному дискурсі (Українською) [Определение понятия эвфемичности как объекта лингвистических исследований в современном испанском масс-медийном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

DEFINITION OF THE NOTION OF EUPHEMISSION AS AN OBJECT OF LINGUISTIC STUDIES IN MODERN SPANISH MASS MEDIA DISCOURSE

Anna M. Kovalchuk (v. Sofiivska Borshagivka, Ukraine)

anna.divchuk@mail.ru

PhD student of Department of Spanish and French Philology of
 Kyiv National Linguistic University
 (Ministry of Education and Science of Ukraine)
 73 Velyka Vasylkivska Str., Kyiv, Ukraine, 03680

Euphemia is a characteristic feature of our communication. The widespread usage of euphemistic language means is explained by the existence of ethical norms and rules in our societies that install limits of linguistic behaviour. Mass-media euphemize informs adding more and more new functions to these linguistic means. The article is dedicated to the study of phenomenon of euphemia in modern linguistic investigations. Different approaches to the definition of the notion of euphemism are analyzed in the article and the criteria compiling it. In addition, there were investigated the main reasons of using euphemisms and they are social, psychological and linguistic causes. Furthermore, the major means of creation of euphemisms were determined and they are metaphorization, metonymization and borrowings. Moreover, the research contains different modern classifications of functions of euphemisms in language. The scholars determine mitigating, veiling, cooperative, preventive, rhetorical, elevating, conspiratorial, and distortive functions. Analyzing the peculiarities of functioning of euphemistic phrases in mass-media discourse, we could point out the expressive function of euphemisms. Besides, we defined the main subjects that are euphemized in modern Spanish women magazines and their functions.

Key words: euphemism, euphemia, functions of euphemisms, mass-media discourse, women magazines.

Вступ

У кожен епоху та в кожній культурі існують теми, які в суспільстві є табуованими, відкрито обговорювати питання, пов'язані з ними, вважається непристойним. Проте ці проблеми завжди були й є актуальними та гострими, що пробуджують інтерес мовців. Протягом століть склалися певні уявлення про те, що доречно висвітлювати, а що краще оминати або замінити евфемізмами. Більшість сучасних евфемізмів є результатом формування у суспільній свідомості певних соціальних, культурних, політичних та релігійних заборон, що відображається в

(Problems of linguistic communications)

Definition of the notion of euphemism as an object of linguistic studies in modern Spanish mass media discourse
 (in Ukrainian) [Vyznachennja ponjattja evfemichnosti jak ob'jekta lingvistychnyh doslidzhen' u suchasnomu
 ispans'komu mas-medijnomu dyskursi]

© Kovalchuk A. M. [Koval'chuk A. M.] anna.divchuk@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

мас-медійному дискурсі.

Засоби масової інформації є невід'ємною частиною життя суспільства й слугують основним джерелом впливу на масову свідомість, формування суспільної думки й сприйняття реальності масовою аудиторією, тому закономірним є підвищення інтересу науковців різних галузей до всебічного вивчення ЗМІ. Слід зазначити, що сучасна лінгвістика розглядає мовний матеріал як частину певного дискурсу. Тексти, що функціонують у ЗМІ, не є винятком, оскільки складають мас-медійний дискурс, зі своїми правилами мовної поведінки. У сучасному інформаційному просторі дискурс ЗМІ є основним джерелом знань людей про світ і події, що в ньому відбуваються. Крім того мас-медійний дискурс розглядається як діяльність, що проводиться суб'єктами масової комунікації, саме тому він вмотивований, і, в залежності від мети, набуває специфічного змісту та зумовлює **наукову новизну** даної роботи. Мова жіночих журналів є яскравим прикладом мас-медійного дискурсу, який має свої особливості та правила, адже саме жінки є більш схильними до «непрямого» та завуальованого мовлення, а тому евфемічність є однією з його провідних рис. Про це зазначав Л. Булаховський: «Поширеність евфемізмів саме в мовленні жінок великою мірою пов'язана з тим, що їх більше, ніж чоловіків, зачіпає застосування в примітивному побуті різних табу ... Для культурного суспільства характерним є те, що віджінок більше, ніж від чоловіків, вимагається ввічлива манера мовлення ...» [1, с. 51]. Вивчення евфемізмів у жіночому варіанті мови представляє значний інтерес, так як саме жінки частіше використовують засоби пом'якшення мови і притримуються тактики співпраці в мовленнєвій діяльності. Засоби вираження евфемічності охоплюють різні рівні мови та сфери вживання. Проте питання вивчення евфемізмів у лінгвістиці є достатньо проблематичним та досі відкритим, адже не існує єдиного визначення зазначеного поняття, загальноприйнятої класифікації евфемізмів та їхніх функцій, що й пояснює **актуальність** дослідження.

Метою даної статті є порівняння різних підходів до дефініції поняття *евфемізм*, а також аналіз основних тем, які підлягають евфемізації, та функції, які виконують евфемізми в мовленні. Отже, **об'єктом** дослідження є поняття *евфемізм* у сучасних лінгвістичних розвідках, а **предметом** – функціональні та тематичні особливості вживання евфемізмів у сучасному іспанському мас-медійному дискурсі.

Матеріалом дослідження виступають статті жіночого іспанського інтернет-видання *Mujerhoj*.

У роботі застосовуються такі загальнонаукові **методи дослідження** як *аналіз*,

© Ковальчук А. М. [Ковальчук А. М.] anna.divchuk@mail.ru

Визначення поняття евфемічності як об'єкта лінгвістичних досліджень у сучасному іспанському мас-медійному дискурсі (Українською) [Определение понятия эвфемичности как объекта лингвистических исследований в современном испанском масс-медийном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

синтез, узагальнення та порівняння для опрацювання теоретичних робіт, а також описовий метод – для дослідження явища евфемії у мові іспанських жіночих журналів.

Основний зміст

Поняття евфемії активно вивчається в сучасному мовознавстві. Ця сфера дослідження, на думку Гармута Шредера, має дисциплінарний характер, адже в ній інтегровані досягнення риторики, соціолінгвістики, прагматики та семантики [11, с. 26]. Крім того, деякі вчені, в тому числі американський лінгвіст Р. Адам, притримуються думки, що евфемію слід розглядати не тільки як сукупність виразів, а й виокремлює поняття «невербального» евфемізму, який він визначає як «різноманіття процесів», що може застосовуватись до явищ та предметів дійсності [11, с. 32]. На його думку, до евфемії слід відносити невербальні сигнали та знаки. Наприклад, вважається евфемізмом нумерація поверхів у готелі «11,12, 12А, 14», в якому уникають поверх 13; або до евфемізмів належить позначення ціни товарів або послуг, наприклад 9.99 замість 10.00. Автор вважає евфемізмом прикриття окремих місць оголеної скульптури фіговим листям, а також ввічливі аплодисменти публіки, навіть, якщо виступ їй не сподобався. До невербальних засобів евфемізації часто звертаються й у сучасному мас-медіа, з метою зняття психологічного дискомфорту. Отже, слід підкреслити, що евфемія є комплексним явищем (лінгвістичним та екстралінгвістичним), проте об'єктом лінгвістичного аналізу виступають саме мовні засоби вираження евфемічності. Поняття евфемії розглядалося в лінгвістиці в різних аспектах: соціолінгвістичному (табу, понятійні сфери використання), функціональному (мотиви евфемізації), граматичному (структура евфемізмів) та семантичному (способи евфемізації) [11, с. 42–43].

Аналізуючи праці вітчизняних та зарубіжних мовознавців, можемо виділити декілька підходів до визначення поняття «*евфемізм*». Так, найпоширенішим є функціональний, який підкреслює функцію мітігації як провідну. Такий погляд на поняття евфемізму ми спостерігаємо у дослідників Л. Крисіна, А. Кацева, Д. Розенталя. Отже, російський мовознавець Л. Крисін визначає евфемізм як «спосіб непрямого, перифрастичного й при цьому пом'якшувального позначення предметів, властивостей чи дій» [3, с. 384]. Д. Е. Розенталь також виокремлює мітігуючу функцію евфемізмів та розглядає евфемізм як «пом'якшувальне означення будь-якого предмету або явища, більш м'яким виразом замість грубого» [2, с. 15]. А. Кацев підкреслює пом'якшувальну функцію евфемізмів та визначає їх як «непрямі замітники страшного, ганебного або одіозного, які використовуються через моральні або релігійні мотиви» [2, с. 16]. Другий підхід є субституційним і

(Problems of linguistic communications)

Definition of the notion of euphemism as an object of linguistic studies in modern Spanish mass media discourse
 (in Ukrainian) [Vyznachennja ponjattja evfemichnosti jak ob'jekta lingvistychnyh doslidzhen' u suchasnomu
 ispans'komu mas-medijnomu dyskursi]

© Kovalchuk A. M. [Koval'chuk A. M.] anna.divchuk@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

включає визначення, які підкреслюють, що евфемізми виступають у ролі заміників грубої або неприйнятної лексики. Такої думки притримується Ж. Варбот, В. Н. Ярцева, О. Реформатський та Х. Фаулер. Ж. Варбот розглядає евфемізми як «замінники різких вульгарних, грубих слів і виразів. Вони вживаються, щоб змінювати забарвлення слова, надаючи більш м'якого вираження». Великий Енциклопедичний словник під редакцією В. Н. Ярцевої пропонує визначення евфемізмів як «емоційно нейтральних слів або виразів, що вживається замість синонімічних їм слів і виразів, які мовець вважає непристойними, грубими та нетактовними» [9, с. 192]. О. Реформатський пропонує розуміти евфемізми як «замінні, дозволені слова, які вживаються замість заборонених (табуйованих)» [6, с. 105]. Третій підхід є комунікативним. Так, К. Аллан і К. Беррідж у своїй дефініції поняття евфемізм беруть до уваги діячів комунікації і розуміють його як вираз, що використовується в якості альтернативи виразу, якому не надається перевага, з метою уникнути можливої втрати обличчя: або мовця, або аудиторії, чи будь-якої третьої сторони [10, с. 10–11]. В. Великорода у тлумаченні евфемізму звертає увагу передусім на психологічний аспект і зазначає, що «евфемізми – це одиниці вторинної номінації з відносно позитивною конотацією, що використовуються для заміни прямих найменувань, вживання яких з соціально чи психологічно зумовлених причин вважається небажаним» [2, с. 18].

Отже, незважаючи на варіативність підходів до визначення поняття евфемізму, в основі зазначених дефініцій лежить функціонально-прагматичний принцип, що передбачає пом'якшення категоричності висловлювання та заміну неприйнятних виразів на більш нейтральні. Цей намір «згладити» гострі кути, представити дійсність у більш привабливому світлі та створити комфортні умови для комунікації, задля того, щоб не образити та не зачепити її учасників, є основними мотивами евфемізації мовлення. Таким чином, на основі розглянутих понять ми можемо сформулювати визначення, на яке спиратимемось у роботі:

«Евфемізми – це слова або вислови, які вживаються замість слів або виразів, що вважаються неприйнятними, грубими або небажаними в певній комунікативній ситуації та можуть образити або зачепити її учасників; вживаються з метою уникнути прямого найменування всього, що може негативно вплинути на адресата, або задля маскуванню певних фактів дійсності».

У сучасній лінгвістиці існує велика кількість різних класифікацій евфемізмів, в основі яких лежать різні принципи. Так, класифікація евфемізмів за структурним принципом направлена на виокремлення способів утворення евфемізмів у мові та

© Ковальчук А. М. [Ковальчук А. М.] anna.divchuk@mail.ru

Визначення поняття евфемічності як об'єкта лінгвістичних досліджень у сучасному іспанському мас-медійному дискурсі (Українською) [Определение понятия эвфемичности как объекта лингвистических исследований в современном испанском масс-медийном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

їх структурну характеристику. Під структурною характеристикою маються на увазі одиниці евфемістичного характеру: окремі слова, словосполучення, речення, кінцева форма яких залежить напряду від способів та прийомів їх утворення. До основних способів утворення евфемізмів мовознавці відносять метафоризацію, метонімізацію та запозичені слова [2, с. 51]. Слід зазначити, що до запозичень дослідники відносять як власне запозичення, значення яких є менш прозорими, і відповідно, менш образливими, так і запозичення, які, функціонуючи в межах однієї мови, мають варіанти. Розглядаючи мовні засоби вираження евфемічності в іспанських жіночих журналах, можна навести такі приклади. Так, яскравою ілюстрацією вживання іншомовного слова в якості евфемізму є заміна прикметника «*gorda*» (укр. «товста») на англiцизм «*curvy*», а поняття «*talla grande*» замінюється англійськими виразами «*plus size*», «*extra large*» та «*extended size*», які вважаються більш витонченими та делікатними. Варто зауважити, що останній спосіб є одним із найпродуктивніших у мас-медійному дискурсі, що пояснюється загальним впливом англiцизмів на мову сучасних іспанських засобів масової інформації.

Функціонування евфемізмів досліджувалось як вітчизняними, так і зарубіжними мовознавцями. Тому на сьогодні існує декілька класифікацій функцій евфемізмів у мові. Так, Л. П. Крисін пропонує класифікацію функцій евфемізмів, зазначаючи, що ці мовні одиниці можуть вживатися як засіб пом'якшення висловлювання, даючи змогу мовцеві уникнути комунікативних конфліктів і невдач, можуть виконувати вуалювальну функцію, а також використовуються в функції своєрідного шифру [3, с. 361].

В. П. Москвін вважає, що евфемізми використовуються в шести функціях: для заміни назв об'єктів, що лякають; для заміни визначень різних неприємних об'єктів, що викликають відразу; для позначення того, що вважається непристойним; для заміни найменувань, що можуть епатувати оточуючих; для «маскування істинної сутності позначуваного»; для позначення організацій та професій, які вважаються непристойними [4, с. 60].

Дещо інший підхід пропонує українська дослідниця О. О. Селіванова, виокремлюючи магічну, ідеологічну, етикетну, іронічну та криптофорну функції евфемізмів [7, с. 135].

Детальним є також розгляд функцій евфемізмів, здійснений В. Б. Великородою на основі аналізу прагматичних особливостей використання цих оцінних мовних засобів. Дослідниця виділяє такі функції евфемістичних субститутів, як вуалитивна, кооперуюча (відображає прагнення учасників комунікації до мовленнєвого співробітництва), превентивна (використання

(Problems of linguistic communications)

Definition of the notion of euphemism as an object of linguistic studies in modern Spanish mass media discourse
(in Ukrainian) [Vyznachennja ponjattja evfemichnosti jak ob'jekta lingvistychnyh doslidzhen' u suchasnomu
ispans'komu mas-medijnomu dyskursi]

© Kovalchuk A. M. [Koval'chuk A. M.] anna.divchuk@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

евфемізмів як альтернативи татуйованих слів), риторична (свідомий вплив на адресата), елевативна (адресант подає аспекти реальності в більш позитивному світлі), конспіративна (приховування інформації) та дистортивна (вживання евфемізмів з метою спотворення відображення інформації у свідомості адресата) [2, с. 7–8].

Кожна з наведених класифікацій включає загальні функції евфемізмів у різних сферах їх вживання, проте аналізуючи мас-медійний дискурс на матеріалі іспанських жіночих журналів, можемо виділити ще й експресивну функцію. По-перше, вибір того чи іншого евфемізму залежить від автора та його інтенцій щодо читачів, тобто чи він має намір переконати, привернути увагу чи шокувати аудиторію. По-друге, евфемізми передають емоційний стан та суб'єктивне відношення автора.

Слід зазначити, що в останні десятиліття дослідники евфемізмів направили свою увагу на дослідження не стільки природи самого терміна «*евфемізм*», скільки на визначення мотивів, які спонукають мовців вживати евфемістичні вирази. Так, російський науковець С. В. Силінський виокремлює соціальний, психологічний та лінгвістичний мотиви. Між соціальним та психологічним мотивами існує тісний взаємозв'язок, так як соціальний мотив, пов'язаний з нормами і умовами, які панують в суспільстві, породжуючи своїми обмеженнями психологічні мотиви страху стосовно деяких слів, які в подальшому потребують заміни евфемізмами [8, с. 168–170]. Зазначені мотиви охоплюють найбільш важливі аспекти життєдіяльності людини, які необхідні йому для повсякденного комфортного існування. Мовцем завжди керує необхідність у психологічному, соціальному та мовному комфорті, а порушення цих мотивів призводить до мовленнєвого дискомфорту та появи евфемізмів у мовленні.

Вживання евфемізмів зумовлене існуванням у суспільстві певних етичних норм та правил, тому будь-які зміни в культурі та соціумі впливають на процес евфемізації певних понять. Таким чином, слова або вислови, які вважалися нетактовними на певному етапі розвитку суспільства і мали бути замінені відповідними евфемістичними одиницями, на наступному, переставали такими бути і перетворювались на засіб, який називає об'єкт прямо, не вуалюючи та прикрашаючи його.

В останні десятиліття спостерігається активне використання евфемізмів у засобах масової інформації і розкриває важливі сфери мовної діяльності, що засновані на «категорії ризику». Таким чином, можна припустити, що процес евфемізації слід розглядати з позиції мовця та слухача. Такий підхід, на думку

© Ковальчук А. М. [Ковальчук А. М.] anna.divchuk@mail.ru

Визначення поняття евфемічності як об'єкта лінгвістичних досліджень у сучасному іспанському мас-медійному дискурсі (Українською) [Определение понятия эвфемичности как объекта лингвистических исследований в современном испанском масс-медийном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

М. А. Осадчого, замінює «адресантоцентричну модель комунікації на адресатоцентричну» [5, с. 179].

Мас-медіа є одним із найвпливовіших засобів впливу на свідомість сучасної людини. Як і в будь-якій системі комунікації, у засобах масової інформації існують певні правила спілкування, яких необхідно дотримуватись. Крім того, в суспільстві закріпився ряд тем, які слід оминати, або говорити, про які дозволено завуальовано. Так, звертаючись до тематичної класифікації Л. П. Крисіна, такими темами є :

- деякі фізіологічні процеси та стани;
- певні частини тіла, пов'язані з «тілесним низом»;
- відношення між людьми різної статі;
- хвороба та смерть [3, с. 385].

Так, досліджуючи явище евфемічності в іспанських жіночих журналах, зокрема інтернет-видання *Mujerhoу*, можна навести такі приклади. Однією з тем, яка часто обговорюється на сторінках журналу, є правильне харчування. Зокрема в статті, присвяченій проблемам травлення, які викликані незбалансованим харчуванням, говориться не про здуття та розлад шлунку, а замінюється евфемістичним виразом «*padecer los incómodos efectos de una mala digestión*» (укр. «страждати від незручних ефектів поганого травлення»). Такий евфемістичний вираз не лише виконує вуалітивну функцію, а й має пом'якшувальний характер.

Слід зазначити, що не тільки фізіологічні, а й психологічні стани не описуються прямо, а маскуються у жіночих журналах. Наприклад, у статті, присвяченій самотійним жінкам та упередженням, які існують стосовно самотності, використовуються такі фразеологічні вирази, як «*vas a acabar rodeada de gatos*» (укр. «закінчиш тим, що житимеш в оточенні котів») та «*se te va a pasar el arroz*» (укр. «шкодувати про втрачені можливості у старості»), які метафорично описують можливий сценарій життя самотніх жінок у похилому віці та підвищують емоційність повідомлення.

Однією з тем, що найбільше обговорюється у розділі *Ser Madre* (укр. «Бути мамою») є вагітність. В деяких статтях іспанський іменник «*embarazo*» замінюється на «*maternidad*» (укр. «материнство»), яке є більш узагальненим та м'яким за значенням. У статтях видання *Mujerhoу*, які стосуються інтимного життя та відносин між чоловіком та жінкою, надається перевага виразу «*relaciones íntimas*» замість «*relaciones sexuales*», а іменник «*sexo*», хоча і вживається досить часто, в деяких заголовках замінюється безособовим займенником «*eso*», яке є нейтральним за своїм значенням. Наприклад, «*No, ellos no siempre piensan en eso*» (укр. «Ні, вони не завжди думають про це»). У цьому прикладі евфемізм

(Problems of linguistic communications)

Definition of the notion of euphemism as an object of linguistic studies in modern Spanish mass media discourse
(in Ukrainian) [Vyznachennja ponjattja evfemichnosti jak ob'jekta lingvistycznych doslidzhen' u suchasnomu
ispans'komu mas-medijnomu dyskursi]

© Kovalchuk A. M. [Koval'chuk A. M.] anna.divchuk@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

виконує не тільки вуалюючу функцію, а й превентивну.

Розглядаючи евфемізації хвороб, слід зазначити, що замінюються частіше назви тяжких хвороб. Так, замість прямої номінації *хвороби Альцгеймера* (“*la enfermedad de Alzheimer*”) вживається «*el olvido*» (укр. «забування») як один із симптомів цього захворювання. Крім того, статті із розділу *Salud* (укр. «Здоров’я»), які розглядають захворювання різного типу, від болісних відчуттів у спині до висипу на шкірі, рясніють медичними термінами. Слова, які вживаються щоденно для опису головного болю замінені на «*migraña*» (укр. «мігрень»), а замість іменника «*grano*» (укр. «прищ») вживається медичний термін «*acné*». Такого типу евфемізми додають статті наукового характеру та підвищують авторитетність та впливовість інформації, що представлена читачкам.

Висновки

Отже, різноманіття підходів до визначення поняття евфемізму доводить, що явище евфемії є багатогранним та потребує детального дослідження. Мотиви, які спонукають мовця вживати евфемізми, можуть бути різними, проте визначальними є соціальний, психологічний та лінгвістичний. Так як евфемізми вживаються в усіх сферах життєдіяльності, то теми, які підлягають евфемізації, можуть різнитися. Проте тематична класифікація Л. П. Крисіного є найбільш загальною та включає тематики, які частіш за все евфемізуються в мас-медійному дискурсі.

Перспективи подальших наукових розвідок

Перспективним вважається подальше вивчення функцій, які виконують евфемізми в іспанських жіночих журналах, зокрема особливої уваги заслуговує експресивна функція. Також доцільним є дослідження тем, що евфемізуються у жіночих журналах та інтернет-виданнях.

Література

1. Булаховский Л. А. Введение в языкознание. / Л.А. Булаховский. – М. : Учпедгиз, 1953. – С. 51.
2. Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Великорода Віра Богданівна. – Л., 2007. – 232 с.
3. Крысин Л. П. Эвфемизмы в современной русской речи / Л. П. Крысин // Русский язык конца XX столетия (1985–1995). – М. : Языки русской культуры, 2000. – С. 384–408.
4. Москвин В. П. Эвфемизмы: системные связи, функции и способы образования / В. П. Москвин // Вопросы языкознания. – 2001. – № 3. – С. 58–69.
5. Осадчий М. А. Русский язык на грани права: Функционирование современного русского языка в условиях правовой регламентации речи / М. А. Осадчий. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2013. – 256 с.

© Ковальчук А. М. [Ковальчук А. М.] anna.divchuk@mail.ru

Визначення поняття евфемічності як об’єкта лінгвістичних досліджень у сучасному іспанському мас-медійному дискурсі (Українською) [Определение понятия эвфемичности как объекта лингвистических исследований в современном испанском масс-медийном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

6. *Реформатский А. А.* Введение в языковедение / А. А. Реформатский. – М. : Аспект – Пресс, 1996. – 536 с.
7. *Селіванова О. О.* Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля–К., 2006. – 716 с.
8. *Силинский С. В.* Эвфемизмы в современной американской прессе / С. В. Силинский // Антропоцентризм в языке и речи : межвуз. сб. / отв. ред. Л. П. Чахоян. – СПб. : Изд-во СПб. ун-та, 2003. – С. 168–174.
9. *Ярцева В. И.* Лингвистический энциклопедический словарь / В. И. Ярцева. – М. : Советская энциклопедия, 2000. – С. 192.
10. *Allan K.* Euphemisms and Dysphemisms: Language Used as Shield and Weapon / K. Allan, K. Burridge. – N.Y.–Oxford, 1991. – 263 p.
11. *Enright D. J.* Fair of Speech: The Uses of Euphemism / D. J. Enright. – Oxford Univ. Press, 1985. – P. 13–54.

References

1. Bulahovskij L. A. Vvedenie v jazykoznanie. [Introduction to the linguistics]. Moscow, Uchpedgiz, 1953, p. 51 (In Russ.).
2. Velikoroda V. B. Semantichni ta funkcional'no-pragmatichni harakteristiki evfemizmov v anglijs'kij movi. Dokt. Diss. [Semantic and functional and pragmatic characteristics of euphemisms in English. Dokt. Diss.], Lviv, 2007. 232 p.
3. Krysin L. P. Jevfemizmy v sovremennoj russkoj rechi [Euphemism in Russian language]. *Russkij jazyk konca XX stoletija (1985–1995)* [Russian language of the end of XX century]. Moscow, Jazyki russkoj kul'tury [Languages of Russian culture], 2000, pp. 384–408
4. Moskvina V. P. Jevfemizmy: sistemnye svjazi, funkcionirovanie i sposoby obrazovanija [Euphemisms: system connections and means of their formation]. *Vopr. Jazykoznanija* [Questions of linguistics], 2001, no. 3, pp. 58–69. (In Russian)
5. Osadchij M. A. Russkij jazyk na grani prava: Funkcionirovanie sovremennogo russkogo jazyka v uslovijah pravovoj reglamentacii rechi [Russian language on the law edge: Functioning of Russian language in the conditions of law regulation of language]. Moscow, Knizhnyj dom «LIBROKOM», 2013, 256 p. (In Russ.)
6. Reformat'skij A. A. Vvedenie v jazykovvedenie [Introduction to the linguistics]. Moscow, Aspekt, 1996, 536 p. (In Russ.)
7. Selivanova O. O. Suchasna lingvistika: terminologichna enciklopedija [Modern linguistics: terminology encyclopedia]. Poltava, Dovkillja, 2006, 716 p. (In Ukr.)
8. Silinskij S. V. Jevfemizmy v sovremennoj amerikanskoj presse [Euphemisms in modern American press]. *Antropocentrizm v jazyke i rechi* [Anthropocentrism of language and speech]. St. Petersburg, Publishing House of St. Petersburg University, 2003, p.p. 168–174 (In Russ.)
9. Jarceva V. I. Lingvisticheskij jenciklopedicheskij slovar' [Linguistic encyclopedia dictionary]. Moscow, Sovetskaja jenciklopedija, 2000, p. 192
10. Allan K. Euphemisms and Dysphemisms: Language Used as Shield and Weapon / K. Allan, K. Burridge. N.Y., Oxford, 1991. 263 p.
11. Enright D. J. Fair of Speech: The Uses of Euphemism. Oxford Univ. Press, 1985. P. 13–54.

(Problems of linguistic communications)

Definition of the notion of euphemism as an object of linguistic studies in modern Spanish mass media discourse
 (in Ukrainian) [Vyznachennja ponjattja evfemichnosti jak ob'jekta lingvistycznych doslidzen' u suchasnomu
 ispans'komu mas-medijnomu dyskursi]

© Kovalchuk A. M. [Koval'chuk A. M.] anna.divchuk@mail.ru

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

УДК 811.134.2

ОСНОВНИ НАПРЯМИ ТА ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ НАУКИ

Ніна Миколаївна Корбозерова (м. Київ)
ninakor2003@ukr.net

доктор філологічних наук, професор кафедри романської філології
Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Шевченка 14

Сучасне мовознавство позначено бурхливим розвитком маргінальних галузей, які виникали на межі лінгвістики, філософії, семіотики, логіки, соціології тощо. У статті розглянуто базові напрями лінгвістичних досліджень – логіко-граматичний, психолінгвістичний, історичний, компаративний, які, у свою чергу, послуговували поштовхом для розширення спектру подальших крос-досліджень.

Ключові слова: традиційний метод, логіко-граматичний паралелізм, лінгвістичні спрямування, граматичні категорії.

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ И ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ
ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ НАУКИ

Нина Николаевна Корбозёрова (г. Киев, Украина)
ninakor2003@ukr.net

доктор филологических наук, профессор кафедры романской филологии
Института филологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Шевченко 14

Современное языкознание обозначено бурным развитием маргинальных отраслей, возникающих на границе лингвистики, философии, семиотики, логики,

© Корбозерова Н. М. [Корбозерова Н. Н.] ninakor2003@ukr.net

Основні напрями та проблеми сучасної лінгвістичної науки (Іспанською) [Основные направления и проблемы современной лингвистической науки (На исп. яз.)]
(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

социологии и т. д. В статье рассмотрены базовые направления лингвистических исследований – логико-грамматическое, психолингвистическое, историческое, компаративное, которые, в свою очередь, послужили толчком для расширения спектра дальнейших кросс-исследований.

Ключевые слова: традиционный метод, логико-грамматический параллелизм, лингвистические направления, грамматические категории.

**MAIN TRENDS AND PROBLEMS OF
MODERN LINGUISTIC SCIENCE**

Nina M. Korbozerova (Kyiv, Ukraine)

ninakor2003@ukr.net

DSc (Philology), Professor of Romance Philology Department,
Institute of Philology

Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

Modern linguistics is characterized by rapid development of marginal branches that have appeared on the intersection of linguistics, philosophy, semiotics, logic, sociology etc. The article deals with the fundamental branches within linguistic research such as logico-grammatical, psycholinguistic, historical and comparative that later on laid the foundation for a wide range of further interdisciplinary studies.

Key words: traditional method, logic-grammatical parallelism, linguistic orientation, grammatical categories.

(Actual linguistics problems)

Main trends and problems of modern linguistic science (in Spanish) **[Método y problemática generales de la lingüística actual]**

© Korbozerova N. M. [Korbozerova N. M.] ninakor2003@ukr.net

MÉTODO Y PROBLEMÁTICA GENERALES DE LA LINGÜÍSTICA ACTUAL

Nina M. Korbozerova (Kyiv, Ucraina)

ninakor2003@ukr.net

Doctora en Letras, Profesora Titular de la Cátedra de filología románica
del Instituto de la Filología de la
Universidad de Kyiv Tarás Shevchenko
(Ministerio de Educación y Ciencia de Ucrania),
14 ave Tarás Shevchenko, Kyiv, Ucraina, 01601

La lingüística actual se caracteriza por un desarrollo de las ramas, que se formaron a base de la misma lingüística, por un lado, y de la filosofía, semiótica, lógica, sociología, etc., por el otro. En el artículo se analizan varios métodos de las investigaciones lingüísticas – logico-gramatical, psicolingüístico, histórico, comparativo – lo que, a su vez, dio el paso para un nuevo espectro de las investigaciones posteriores.

Palabras clave: método tradicional, paralelismo lógico-gramatical, método lingüístico, categorías gramaticales.

La gramática lógica. Entre varios tipos de la gramática existió antes una de base lógica, que no se ha desaparecido totalmente. Se refiere a la lógica tradicional y al supuesto paralelismo lógico-gramatical que ha imperado durante siglos. En general, la moderna gramática, aun en los casos en que pretende ofrecerse menos independiente de la lógica, no puede ser considerada como una verdadera gramática lógica. Solo la gramática pura defendida por algunos filósofos, como E. Husserl, podría llamarse así.

La gramática histórica. Con el positivismo del siglo XVIII se impuso la concepción histórica de los hechos del lenguaje y de la gramática. Se abandonó la confianza en la posibilidad de la gramática general, válida para todas las lenguas en sus principios fundamentales. Las lenguas eran consideradas sólo en su devenir. Por lo tanto, la verdadera gramática debía ser histórica y estudiar la evolución, los cambios que experimentan las lenguas a través del tiempo. De acuerdo con las ideas lingüísticas dominantes, la denominación de gramática histórica sólo sería adecuada para el estudio de los planes sucesivos en que se manifiesta el sistema que constituye una lengua. En cambio, la gramática histórica en el sentido tradicional, a partir del siglo XVIII, pasaría a formar parte de la historia de la

© Корбозерова Н. М. [Корбозерова Н. Н.] ninakor2003@ukr.net

Основні напрями та проблеми сучасної лінгвістичної науки (Іспанською) [Основные направления и проблемы современной лингвистической науки (На исп. яз.)]

(Проблеми мовознавства [Проблемы языкознания])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

lengua. La llanada gramática histórica comprende, además de las categorías gramaticales, la fonética y la lexicología en sus diversos aspectos, tales como formación de palabras, semántica, etc.

La gramática psicológica. Los fenómenos lingüísticos son, en buena parte, de base psicológica, aunque admiten una consideración independiente y formal en algunos aspectos que es la que debe interesarse. No deben olvidarse las direcciones lingüísticas de base psicológica ni la filosofía del lenguaje oriental también en este sentido. Con frecuencia, los estudios lingüísticos de carácter general, cuando no pretenden ser independientes de la lógica, aunque no se titulen psicológicos, tienen en cuenta numerosos postulados de esta índole.

La gramática normativa es tradicional y aspira a la regulación del empleo de una lengua determinada. Es propiamente normativa la gramática que persigue esta finalidad de un modo exclusivo. Las gramáticas escolares o las dedicadas al aprendizaje de una lengua extranjera sólo lo son de un modo secundario, así como las que, al lado de una finalidad más científica, como en la descripción de un sistema lingüístico, tienen en cuenta las normas que lo regulan. El carácter práctico de la gramática en su aspecto normativo se refleja en la vieja definición "es el arte de hablar y escribir correctamente en una lengua". La existencia de una gramática normativa tiene plena justificación y las necesidades prácticas que satisfacen, le dan derecho a subsistir al lado de la gramática teórica o científica, ya sea de carácter general o descriptivo de una lengua determinada.

La gramática comparada o comparativa. El comparativismo fue el punto de partida del historicismo del siglo XVIII, que culminó en el positivismo de los neogramáticos. La investigación comparativa entre lenguas afines o muy diversas es, naturalmente, de extraordinaria utilidad, de cara al establecimiento de principios de lingüística general o a un conocimiento más profundo de dichas lenguas.

Література

1. Aguilar R. S. Introducción al análisis filológico / Rafael Cano Aguilar. – Madrid : Castalia, S. A. 2000. – 208 p.
2. Ylera A. Introducción a la lingüística / Alicia Yllera. – Madrid : Alhambra, 1983. – P. 3–72.

Reference

1. Aguilar, Rafael Cano. *Introducción al análisis filológico*. Madrid, Castalia, S. A. 2000, 208 p.
2. Ylera, Alicia. *Introducción a la lingüística*. Madrid, Alhambra, 1983, P. 3–72.

(Actual linguistics problems)

Main trends and problems of modern linguistic science (in Spanish) [Método y problemática generales de la lingüística actual]

© Korbozerova N. M. [Korbozerova N. M.] ninakor2003@ukr.net

УДК 81'27

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДЕЯКИХ ГРУП АРХАЇЧНОЇ ЛЕКСИКИ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКОЮ

Тетяна Анатоліївна Ласінська (м. Київ)
taja.russ@list.ru

асистент кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови
Інституту філології Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті досліджено відтворення значення архаїзмів на позначення назв осіб, роду їхніх занять та предметів, що їх оточують. Стаття відображає результати відмінностей у баченні та розумінні перекладачем значення ключових лексичних архаїчних елементів твору, а саме – лексики, яка містить інформацію про те, чим займалася названа у творі особа та що входило до кола її обов'язків, а також про значення та функцію предметів, позначених архаїчною лексикою. У статті розглядаються різні варіанти відтворення, що акцентують певний аспект оригіналу та пропонується пояснення розбіжностей перекладу.

Ключові слова: історизми, архаїчна лексика, застаріла лексика, переклад історизмів та архаїзмів, обсолетизована лексика.

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА НЕКОТОРЫХ ГРУПП АРХАИЧЕСКОЙ ЛЕКСИКИ С АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА НА УКРАИНСКИЙ

Татьяна Анатольевна Ласинская (г. Киев)
taja.russ@list.ru

ассистент кафедры теории и практики перевода с английского языка
Института филологии Киевского национального университета
имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

В статье отображены результаты исследования воссоздания значения архаических имен существительных, называющих людей, род их занятий и предметы их окружения. Предлагаются различные варианты перевода которые акцентируют

© Ласінська Т. А. [Ласинская Т. А.] taja.russ@list.ru

Особливості перекладу деяких груп архаїчної лексики з англійської мови українською (Українською)

[Особенности перевода некоторых групп архаической лексики с английского языка
на украинский (На укр. яз.)]

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

результаты различных взглядов переводчиков на их воссоздание в переводе.

Ключевые слова: историзмы, архаическая лексика, устарелая лексика, перевод историзмов и архаизмов, обсолютизированная лексика.

FEATURES OF TRANSLATION OF SOME GROUPS OF ARCHAIC VOCABULARY FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN

Tetyana A. Lasinska

taja.russ@list.ru

lecturer of Department of Theory and Practice of English Translation,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article describes the research on conveying stylistic and denotative meanings of archaic nouns, which carry information about people, their occupation and duties, and about objects, their use and function. The article describes the results of different visions on them and understanding them by translators. It also studies different versions of reproducing them in translations, which accentuate certain aspects of original text and offers explanations of these divergences.

Key words: historical words, archaic vocabulary, old words, translating historical and archaic words, obsolete words.

Метою статті є дослідження особливостей перекладу архаїчної лексики англійської мови українською з урахуванням лексико-семантичних особливостей мов оригіналу та перекладу, а також дослідження традиційних існуючих сучасних підходів до розв'язання завдань перекладу лексики історично маркованого прошарку.

Історизми та архаїзми входять до складу літературних (прозових та поетичних творів), наукових та історичних праць, публіцистичних статей та ін., а тому є наочною демонстрацією динаміки мови, що характеризується зміною та еволюцією її лексичного складу в умовах часових реалій.

Як відомо, мова є динамічною системою (Д. Б. Гудков [1, с. 24], З. Д. Попова [2, с. 31] та ін.), тому наявні в ній лексичні одиниці належать до активної та пасивної лексики. Архаїзми можна розглядати як слова, які перейшли до пасивної лексики у зв'язку з тим, що вони зникли зі щоденного використання в соціальному середовищі. Це може бути пов'язано з тим, що внаслідок науково-технічного прогресу зникли з побуту та життя самі предмети, якими позначалися ці поняття.

(Translation problems)

Features of translation of some groups of archaic vocabulary from English into Ukrainian (in Ukrainian)

[Osoblyvosti perekladu dejakyh grup arhai'chnoi' leksyky z anglijs'koi' movy ukrai'ns'koju]

© Lasinska T. A. [Lasins'ka T.A.] taja.russ@list.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

На відміну від архаїзмів, історизми не зникли зі вжитку повністю, але їхнє використання зумовлене зверненням до понять минулого, оскільки історизми називають предмети та явища, які відбулися в певний часовий проміжок в минулому – наприклад, найменування військових битв, історичних персоналій, різних предметів побуту та ін. Наприклад: Cossack (козак) – для позначення (XV–XVIII ст.) вільної людини з кріпосних селян або міської бідноти, що втекла на південні землі України й брала участь у визвольній боротьбі проти татаро-турецьких і польських загарбників; нащадок такої людини [Словник української мови: в 11 томах]; musket (мушкет) – старовинна гнотова рушниця великого калібру [3, с.108].

Історизми можуть переходити з пасивного складу мови до активного, якщо виникає потреба у вживанні таких реалій. Наприклад, останнім часом, до мови увійшли такі терміни: *rada*, *governor*, *people's assembly* та ін.

Історичність та культурна маркованість лексичних одиниць становить одну з найбільш важливих проблем перекладознавства. Як зазначає К. П. Суржикова, переклад історичної та архаїзованої лексики представляє значну складність для сучасних мовознавців, оскільки не існує комплексних словників історизмів та архаїзмів, не вироблено загальної методики до аналізу та перекладу цього типу слів [4, с. 40].

Ми дотримуємось думки Л. М. Новічкової, яка зазначає, що проблеми перекладу історично маркованої лексики виникають в результаті наявності дистанції історичного характеру між часом створення оригіналу та перекладу [5, с. 56]. Так, дистанція між текстом оригіналу і перекладу може виникати внаслідок наступних випадків: 1) текст написано мовою, яка відповідає часу життя автора, але є архаїчною для сьогодення; 2) цілеспрямована історизація тексту автором, здійснювана з метою досягнення відповідного впливу на читача; 3) відносна історизація тексту як результат використання стилістичного прийому нашарування одного історичного контексту на інший (більш архаїчний).

Окрім того, труднощі перекладу історично маркованої лексики зумовлені різною функціональною приналежністю текстів. Як зазначають С. І. Влахов і С. П. Флорин, історично маркована лексика вживається у текстах старих авторів, тобто в текстах, які належать до архаїчних, та в сучасних творах, які зображають минулий час, епоху тощо [6, с. 133]. Іноді автор може писати текст сучасною йому мовою, але вживати в його площині історично марковані слова для створення враження минулої епохи або акцентуації уваги на якому-небудь об'єкті чи події.

Так, історично маркована лексика є характерною для історичних романів та оповідань (В. Скотт «Айвенго», Ч. Діккенс «Повість про двоє міст», В. Теккерея «Ярмарок Суєти», М. Стюарт «Кришталева Печера» (цикл романів про Короля

© Ласінська Т. А. [Ласинская Т. А.] taja.russ@list.ru

Особенности перевода деяких групп архаичной лексики з англійської мови українською (Українською)

[Особенности перевода некоторых групп архаической лексики с английского языка на украинский (На укр. яз.)]

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Артура), «День гніву» та ін.). Значення такої лексичної одиниці, не передане в перекладі, може привести до втрати значення оригіналу.

Історично маркована лексика широко вживається в розмовному мовленні, особливо це стосується найменувань предметів домашнього побуду, одягу, зброї, знаряддя праці, грошових коштів та ін. Саме передача історичного колориту представляє найбільшу складність для перекладача.

При перекладі історично маркованої лексики слід враховувати, що мова – це знакова система, за кожним знаком якої закріплений історичний та етнокультурний досвід. Фонові культурні знання обумовлені традиціями та звичаями, прийнятими в певному соціумі. Переклад історично маркованої лексики обумовлений категоріями та поняттями, які властиві певній історичній епосі, минулим подіям тощо. Перекладач повинен віднайти такий спосіб відтворення історизму, який би дозволив зберегти ту семантику терміну, яку він мав у певний часовий проміжок в певних соціальних та географічних умовах. Отже, історизми можна розглядати як такі лексичні одиниці, які вимагають самостійного підходу до відбору перекладацького рішення. Історичність даних термінів зумовлює потребу в глибокому дослідженні семантики та часу створення лексеми. Більше того, складність при перекладі можуть становити ті лексичні одиниці, марковані історичною семантикою, значення яких не можна відстежити, оскільки інформація про походження такого терміну втрачена. Єдиним способом знайти відповідний варіант перекладу в цьому випадку може бути контекст, в якому вжите слово.

Слід також враховувати, що переклад характеризується семасіологічними зв'язками, які зумовлюють вибір рішення перекладачем. Перекладач може звернутися до перекладу за допомогою транслітерації, транскрипції, еквіваленту, експлікації тощо. При перекладі історизмів для збереження семантики вихідного терміну використовуються лексико-семантичні та граматичні трансформації. Використання при перекладі історично маркованої лексики дозволяє досягти адекватності та еквівалентності перекладу.

При виникненні неузгодження між культурами є декілька способів перекладу історизмів. По-перше, можна залишити слово в тій формі, в якій воно надане в оригіналі, але доповнити це слово поясненням того, що воно означає. По-друге, можна замінити лексичну одиницю в тексті-оригіналі на відповідну еквівалентну одиницю в тексті-перекладі.

Таким чином, на лексико-семантичному рівні задачею перекладача є переклад тексту в цілому, а не окремих його елементів – слів. Це означає, що слова слід перекладати не ізольовано від контексту, а з урахуванням всіх лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів. Оскільки історично маркована лексика формувалася в різні періоди часу, для її перекладу слід визначити часові рамки походження

(Translation problems)

Features of translation of some groups of archaic vocabulary from English into Ukrainian (in Ukrainian)

[Osoblyvosti perekladu dejakyh grup arhai'chnoi' leksyky z anglijs'koi' movy ukrai'ns'koju]

© Lasinska T. A. [Lasins'ka T.A.] taja.russ@list.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

кожного з елементів – слів, фактори, які впливали на її виникнення, й потім визначити значення даної лексичної одиниці в умовах тексту.

Література

1. Гудков Д. Б. Теория и практика межкультурной коммуникации / Д. Б. Гудков. – М. : ИТДГК «Гнозис», 2003. – 288 с.
2. Попова З. Д. Язык и национальная картина мира / З. Попова, И. Стернин. – Воронеж: Истоки, 2002. – С. 5–16.
3. Словник української мови : [в 11-ти т.] [Електронний ресурс] / [ред. Колегія : І. К. Білодід, А. А. Бурячок, В. О. Винник, Г. М. Гнатюк та ін.]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Режим доступу : http://ukrlit.org/slovnkyk/slovnkyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh
4. Суржикова К. П. Словник архаїзмів – лексичне дзеркало часу / К. П. Суржикова // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Дні науки–2005»], (м. Дніпропетровськ, 2005 р.). – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2005. – Т.41 : Теоретичні та методологічні проблеми дослідження мови. – С. 40–41.
5. Терминологические особенности перевода научно-технических текстов с немецкого языка на русский : [метод. пособие] / разраб. Л. М. Новичкова ; ред. А. В. Суперанская ; АН СССР, Всесоюзный центр переводов научно-технической литературы и документации. – М. : [б.в.], 1985. – 144 с.
6. Влахов С. И. Непереводимое в переводе / С. И. Влахов, С. П. Флорин. – М. : Международные отношения, 1980. – 342 с.

Reference

1. Gudkov D. B. *Teorija i praktika mezhkul'turnoj kommunikacii*. M., ITDGK «Gnozis», 2003, 288 s.
2. Popova Z. D. Sternin I. *Jazyk i nacional'naja kartina mira*. Voronezh, Istoki, 2002, S. 5–16.
3. *Slovnkyk ukrai'ns'koi' movy* : v 11-ty t. [Elektronnyj resurs]. [red. kolegija : I. K. Bilodid, A. A. Burjachok, V. O. Vynnyk, G. M. Gnatjuk ta in.]. K., Naukova dumka, 1970–1980. – Rezhym dostupu : http://ukrlit.org/slovnkyk/slovnkyk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh
4. Surzhykova K. P. *Slovnkyk arhai'zmiv – leksychne dzerkalo chasu. Materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. «Dni nauky–2005»*, m. Dnipropetrovs'k, 2005 r. Dnipropetrovs'k, Nauka i osvita, 2005, T.41. Teoretychni ta metodologichni problemy doslidzhennja movy, s. 40–41.
5. *Terminologicheskie osobennosti perevoda nauchno-tehnicheskikh tekstov s nemeckogo jazyka na rus'kij* : metod. posobie. razrab. L. M. Novichkova ; red. A. V. Superanskaja ; AN SSSR, Vsesojuznyj centr perevodov nauchno-tehnicheskoy literatury i dokumentacii. M., 1985, 144 s.
6. Vlahov S. I. Florin S. P. *Neperevodimoe v perevode*. M., Mezhdunarodnye otnoshenija, 1980, 342 s.

© Ласінська Т. А. [Ласинская Т. А.] taja.russ@list.ru

Особливості перекладу деяких груп архаїчної лексики з англійської мови українською (Українською)

[Особенности перевода некоторых групп архаической лексики с английского языка на украинский (На укр. яз.)]

(Проблеми перекладознавства [Проблемы переводоведения])

УДК 811.161+81'27+81.322

СМАКОВИЙ ОБРАЗ ЯК 'FOOD PORN' В АНГЛОМОВНОМУ ЕПІЧНОМУ ФЕНТЕЗІ: СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Олена Олександрівна Марутовська (м. Київ)
 lnmarutovska@gmail.com

магістр філології, магістр маркетингового менеджменту, аспірант кафедри англійської філології і філософії мови імені професора О. М. Мороховського Київського національного лінгвістичного університету (Міністерство освіти і науки України) 03680, м. Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73

У статті досліджується проблема трансформації сенсорного смакового образу в художній об'єкт "смакової порнографії" ('Food Porn'), структурі якого властива 1) подібність до технік сексуального зваблення, 2) зорієнтованість на збудження гетерогенного за характером сприйняття з метою досягнення ефекту задоволення або крайньої відрази. Аналіз емпіричного матеріалу свідчить про існування певного алгоритму конструювання смакового образу 'Food Porn' в постмодерністському жанрі англomовного епічного фентезі за напрямками емоційного відлуння, спрямованого на читача, серед яких виокремлюються 'foodgasm', смакова відраза і смакова фригідність. Досягнення такого ефекту зумовлене флуктуаційним нашаруванням гетерогенних за каналами сприйняття образів, провідним з яких за кількісною і якісною ознакою виступає смаковий образ. Використана комплексна методика дослідження образів смакової порнографії в вибраних романах епічного фентезі Дж. Р. Р. Мартіна дозволила визначити рекурентні ознаки таких смакових образів і наблизитися до теоретичного обґрунтування феномену бестселера в масовій художній літературі з позиції використання інтермедіальних засобів у сенсорно-образній площині.

Ключові слова: смаковий образ 'Food Porn' (FP-образ), 'foodgasm', смакова відраза, смакова фригідність, емоційний резонанс, видовищність.

(Problems of cognitive linguistics)

Gustatory Imagery as 'Food Porn' in English Epic Fantasy: Structural and Compositional Aspect (in Ukrainian) [Smakovyj obraz jak 'Food Porn' v anglomovnomu epichnomu fentezi: strukturno-kompozycijnyj aspekt]

© Marutovska H. O. [Marutovska O. O.] lnmarutovska@gmail.com

ВКУСОВОЙ ОБРАЗ КАК 'FOOD PORN' В АНГЛОЯЗЫЧНОМ ЭПИЧЕСКОМ ФЭНТЕЗИ: СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦИОННЫЙ АСПЕКТ

Елена Александровна Марутовская (г. Киев, Украина)
lnmarutovska@gmail.com

магистр филологии, магистр маркетингового менеджмента,
аспирант кафедры английской филологии и философии языка
имени профессора А. Н. Мороховского
Киевского национального лингвистического университета
(Министерство образования и науки Украины)
03680, г. Киев-150, ул. Большая Васильковская, 73

В статье исследуется проблема трансформации сенсорного вкусового образа в художественный объект "вкусовой порнографии" ('Food Porn'), структуре которого свойственны 1) сходство с техниками сексуального обольщения, 2) ориентированность на возбуждение гетерогенного по характеру восприятия с целью достижения эффекта удовольствия или крайнего отвращения. Анализ эмпирического материала свидетельствует о существовании некоего алгоритма конструирования вкусового образа 'Food Porn' в постмодернистском жанре англоязычного эпического фэнтези по направлениям эмоционального отголоска, ориентированного на читателя, среди которых выделяются 'foodgasm', вкусовое отвращение и вкусовая фригидность. Достижение такого эффекта обусловлено флуктуационным наслоением гетерогенных по каналам восприятия образов, ведущим из которых по количественному и качественному признаку выступает вкусовой образ. Использованная комплексная методика исследования образов вкусовой порнографии в избранных романах эпического фэнтези Дж. Р. Р. Мартина позволила определить рекуррентные признаки таких вкусовых образов и приблизиться к теоретическому обоснованию феномена бестселлера в массовой художественной литературе с позиции использования интермедиальных средств в сенсорно-образной плоскости.

Ключевые слова: вкусовой образ 'Food Porn' (FP-образ), 'foodgasm', вкусовое отвращение, вкусовая фригидность, эмоциональный резонанс, зрелищность.

© Марутовська О. О. [Марутовская Е. А.] lnmarutovska@gmail.com

Смаковий образ як 'Food Porn' в англomовному епічному фентезі: структурно-композиційний аспект
(Українською) [Вкусовой образ как 'Food Porn' в англоязычном эпическом фэнтези: структурно-композиционный аспект (На укр. яз.)]

(Проблеми когнітивної лінгвістики [Проблемы когнитивной лингвистики])

GUSTATORY IMAGERY AS 'FOOD PORN' IN ENGLISH EPIC FANTASY: STRUCTURAL AND COMPOSITIONAL ASPECT

Helena O. Marutovska (Kyiv, Ukraine)

lnmarutovska@gmail.com

MA and MS, A post-graduate student, Department of English Philology and
Philosophy of Language

Named after Professor O. M. Morokhovsky

Kyiv National Linguistic University

(Ministry of Education and Science of Ukraine)

73 Velyka Vasylkivska Str., Kyiv, Ukraine, 03680

This article addresses the issue of transformations gustatory imagery can undergo to turn into the "Food Porn" artistic object with its focus on 1) similarity to sex allurement techniques, 2) triggering heterogeneous channels of perception to gain the effect of satisfaction or utter disgust. The analysis of empirical data testifies to the existence of an algorithm used to construe "Food Porn" imagery in accordance with the course of emotional feedback among readership, namely 'foodgasm', gustatory disgust and gustatory frigidity. This effect is believed to be determined by fluctuant overlapping of heterogeneous by perception imagery driven by predominant in terms of quantitative and qualitative scope gustatory image. The integrated methods of "Food Porn" imagery analysis in the selected epic fantasy novels by George R.R. Martin applied within this research enabled to distinguish recurrent traits of this kind of imagery as well as provide theoretical background to a bestseller phenomenon in popular fiction from transmedia perspective in sensory imagery.

Keywords: 'Food Porn' gustatory image (FP-image), 'foodgasm', gustatory disgust, gustatory frigidity, emotional resonance, entertainment.

Вступ

Мистецтво кулінарії суттєво вплинуло на побудову постмодерністських художніх текстів. За свідченням В. І. Фесенко, спільною ознакою обох є властивість i) давати задоволення від смакування, зокрема певних деталей чи інгредієнтів, ii) враховувати попит читацької аудиторії до тих чи інших смаків, iii) здійснювати сугестивний вплив на читацьку аудиторію без відвертого нав'язування своїх естетичних поглядів [18, с. 232]. Постмодерністські художні тексти дедалі частіше використовують сенсорно-смакову образність

(Problems of cognitive linguistics)

Gustatory Imagery as 'Food Porn' in English Epic Fantasy: Structural and Compositional Aspect (in Ukrainian) [Smakovyj obraz jak 'Food Porn' v anglo movnomu epichnomu fentezi: strukturno-kompozycijnyj aspekt]

© Marutovska H. O. [Marutovska O. O.] lnmarutovska@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

як одне з джерел зваблення читача, запозичивши з маркетингу ідею задоволення потреб фізіологічного щабля [4, с. 57], окреме місце серед якої займають образи так званої смакової порнографії ('Food Porn') (термін вжитий Розаліндою Ковард). Феномен 'Food Porn' з'явився наприкінці 70-х років ХХ століття на перетині мистецтв кулінарії і фотографії спершу в рекламі кулінарної продукції та кулінарних книгах, а на початку ХХІ століття і на базі різноманітних соціально-медійних майданчиків на кшталт телебачення, он-лайн блогів і вебсайтів, де зображується страва та етапи її приготування в естетично і фізично принажному ракурсі. Саме в цей період смакова порнографія потрапляє до поля зору сучасної масової художньої літератури як засіб перетворення художньо-літературної сенсорної образності на телечуття (термін Мерло Понті) [7, с. 420], завдяки чому смаковий образ набуває видовищно-рецептурного забарвлення.

Об'єктом нашого дослідження є сенсорна смакова образність, що підлягає певним жанровим трансформаціям під впливом медійно-орієнтованих технік.

Предметом статті є лінгвальні особливості сенсорно-смакової образності як вияву смакової порнографії ('Food Porn') в англomовному епічному фентезі у їх структурно-композиційному аспекті.

Актуальність цієї статті зумовлена тим, що сенсорний образ у постмодерністському художньому контексті набуває цілком специфічних особливостей, постаючи максимально зорієнтованим на розважальність і досягнення ефекту задоволення на різних рівнях сенсорного сприйняття, що охоплюють візуальну, нюхову, тактильну, смакову, температурну і кінестезійну площини. Смакові образи такого плану раніше не вивчалися в контексті художньої літератури, проте їх значущість для осягнення нових вимірів постмодерністської естетики, репрезентованої як в сучасному жанрі епічного фентезі, так і поза ним, є надзвичайною.

Відтак ми ставимо за **мету** окреслити алгоритм побудови такого образу на сюжетно-структурному і лінгвальному рівнях. **Завдання**, які ми вбачаємо для реалізації поставленої мети, полягають у тому, щоб 1) визначити мотиви запозичення постмодерністських сенсорно-смакових образів 'Food Porn' у художніх творах, 2) висвітлити їх структурно-композиційні і лінгвальні властивості та 3) визначити перспективи їх подальшої міжжанрової міграції.

Матеріал дослідження представлений уривками з чотирьох романів

© Марутовська О. О. [Марутовская Е. А.] lnmarutovska@gmail.com

Смаковий образ як 'Food Porn' в англomовному епічному фентезі: структурно-композиційний аспект
(Українською) [Вкусовой образ как 'Food Porn' в англоязычном эпическом фэнтези: структурно-композиционный аспект (На укр. яз.)]

(Проблеми когнітивної лінгвістики [Проблемы когнитивной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Дж. Р. Р. Мартіна із серії “A Song of Ice and Fire” (“Пісня льоду і вогню”), приналежних до жанру англomовного епічного фентезі, серед яких “A Dance with Dragons II: After the Feast” (“Танець з драконами II: після бенкету”), “A Game of Thrones” (“Гра престолів”), “A Storm of Swords 1: Steel and Snow” (“Буря мечів I: сталь і сніг”) і “A Storm of Swords 2: Blood and Gold” (“Буря мечів 2: кров і золото”).

Методи дослідження ґрунтуються на засадах антропоцентричності і системності. Виходячи з мети і завдань, в дослідженні використовувалася комплексна методика аналізу смакової образності, що включає низку методів: *метод соціолінгвістики*, який дозволив визначити механізми впливу соціальних факторів на побудову сенсорної образності в сучасній масовій літературі; *метод паралінгвістики*, за допомогою якої досліджувалися кінетичні засоби створення смакового сприйняття; *метод лінгвостилістичного аналізу* використовувався для визначення закономірностей вживання певних мовних одиниць в створенні сенсорного ефекту смакової порнографії, зумовленого жанровими особливостями постмодерністського епічного фентезі, а також інтермедіальними чинниками. *Когнітивний метод* дозволив визначити емоційно-евристичну силу образів смакової порнографії. Використаний в дослідженні *метод лінгвопоетичного аналізу* дозволив розглянути постмодерністський художній текст як складну організовану систему, мовні структури якої корелюють з екстралінгвістичними категоріями (інтермедіальними умовами, когнітивними процесами), виконуючи певні взаємоузгоджені функції, зміст яких визначається релевантністю до системи в цілому.

Наукова новизна даної роботи зумовлена тим, що:

- вперше в світових лінгвістичних і літературознавчих студіях здійснено аналіз структурно-композиційних особливостей смакової образності в контексті інтермедіальності, які до цього часу не слугували об'єктом дослідження через приналежність до гібридних галузей наук;
- об'єктом дослідження стали образи смакової порнографії, якими дедалі частіше послуговується масова художня література доби постмодернізму;
- узагальнені теоретичні знання з наведенням конкретних способів створення ефекту смакового задоволення і крайньої відрази серед читачів;
- запропоновані основні схеми і алгоритми створення образів смакової порнографії в художніх текстах постмодерністської масової літератури.

(Problems of cognitive linguistics)

Gustatory Imagery as ‘Food Porn’ in English Epic Fantasy: Structural and Compositional Aspect (in Ukrainian) [Smakovyj obraz jak ‘Food Porn’ v anglomovnomu epichnomu fentezi: strukturno-kompozycijnyj aspekt]

© Marutovska H. O. [Marutovska O. O.] lnmarutovska@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Основний зміст

Дослідники постмодерністської масової літератури визначають як домінантні такі її ознаки: 1) апеляція до читацької аудиторії переважно на рівні підтексту, вторинних прихованих (часто несвідомих) смислів, характерних для інших текстів та дискурсивних практик (Р. Барт) [1, р. 113], в тому числі для дискурсу ЗМІ (А. Щербина) [19, с. 154–157]; 3) розважальний характер, використання кітчу у перетворенні мистецтва на товар (Т. Гундорова) [5, с. 5]; 4) лінгво-семіотична інверсія, маркована поверненням до примітивних форм мовної компетенції, “десакралізації втрачених ціннісних смислів” [9, с. 70], заниженням реєстрової стилістики художнього тексту до рівня бурлеску з використанням культурних алюзій, стилістичних прийомів, що вводять в транс, гри / балагурства, іронії, сатири, чорного гумору, стьобу, епатажу, кітчу тощо (В. Карасик, Т. Гундорова) [9, с. 45–70; 5, с. 235]; 5) розмивання різниці між високою та масовою культурою (Дж. Сторі) [16, с. 32], 7) симультанна деконструкція і реконструкція в естетиці, культурі, мистецтві тощо (Жак Дерріда, М. Фуко, Р. Барт, К. Леві-Стросс, Ц. Тодоров), яка вбачає вільне перенесення будь-якого елементу художнього артефакту в іншу історичну, соціально-політичну, соціокультурну чи естетичну площину, ба навіть позбавлення його будь-якого контексту [11, с. 148], і побудову на основі телевідчуття симулякру історичних, соціально-політичних, соціокультурних і естетизованих гіперреалій.

Виходячи із зазначених особливостей постмодерністських художніх творів, вжитим у них художнім образам притаманні, на думку Т. Н. Денисової, 1) естетичний плюралізм і амбівалентність на всіх рівнях – сюжетному, композиційному, образному, мікроструктурі, хронотопу тощо; 2) культурологічне метапрочитання, співтворчість митця і читача; 3) синкретизм, міфологічність мислення (що поєднує історичні й метафізичні категорії), творче використання будь-яких традицій, ігнорування причинно-наслідкових зв'язків, опертя на принцип гри [6, с. 288]. Маніпулювання сприйняттям читача у такій грі відбувається передовсім на сенсорному рівні [17, с. 127]. Ми виходимо з думки, що з-поміж художніх образів, властивості власне сенсорної образності визначають, звужують чи розширюють діапазон сприйняття художніх текстів в умовах ринкової кон'юнктури, яка ідеологічно орієнтована на задоволення потреб якнайширшого загалу, об'єднуючи дивергентні естетичні і культурологічні коди на засадах глокалізації [8, с. 50] і

© Марутовська О. О. [Марутовская Е. А.] lnmarutovska@gmail.com

Смаковий образ як ‘Food Porn’ в англomовному епічному фентезі: структурно-композиційний аспект
(Українською) [Вкусовой образ как ‘Food Porn’ в англоязычном эпическом фэнтези: структурно-композиционный аспект (На укр. яз.)]

(Проблеми когнітивної лінгвістики [Проблемы когнитивной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

вписуючи в художні тексти яскраві видовищні види мистецтв.

Хоча коло методів літературознавчого аналізу сенсорних образів активно розширюється шляхом застосування шокуючих методик та технік, як-от: 1) художнього шизоаналізу як трансформації лібідозної енергії автора художнього твору в творчий процес, 2) ризоматики, картографії, піротехніки і полілогу мистецтва в межах системно-структурного методу і знакового підходу, 3) фізіологічного потрактування катарсису і т.ін. [15, с. 61], у лінгвістиці та лінгвопоетиці механізми створення сенсорної образності вкладаються в доволі прості схеми, в яких інколи в межах одного-двох поширених речень сфокусовано щонайбільше номінативних одиниць на позначення страв та способів їх приготування, створюючи стилістичний ефект нарощення.

Становленню феномену ‘Food Porn’ в художній літературі передувала низка ключових тенденцій в лінгвосоціокультурній площині кінця ХХ століття, зокрема: 1) вихід художнього образу в площину технічних новацій, становлення технообразів (*technimages* – фр., термін введений Анною Коклен), розвиток кінематографу, дігитальних мистецтв, мистецтва фотографії [11, с. 437], 2) широка представленість в художній літературі кітч (від нім. *Kitsch* – похідне від *verkitschen*, *kitschen* – здешевлювати) і симулякрів [11, с. 239]. *Симулякр* (*simulacre* – фр., *simulacrum* – лат.) визначається Ж. Бодрійаром, засновником теорії естетичного симулякру, як псевдоріч або симуляція, яка видає уявне за дійсне [3, с. 10]. В статті ми виходимо з розуміння, що симулякр здатен апелювати до низки органів чуття, викликаючи флуктуації (термін вжитий за Н.Б.Маньковською), що позначаються гнучкістю, коливальним характером, створенням ефекту мерехтіння [14, с. 457]. Симулякр забезпечує механізм адаптування сенсорного образу до різноманітних видовищних жанрів. Кітч визначає фокуси і комбінаторику сприйняття за принципом щонайепатажніше і видовищніше, то краще.

Власне термін ‘Food Porn’ (1985) належить американському критику Розалінді Ковард, яка виходить з опису фотографічного зображення готових страв, етапів їх приготування і процесу смакування кулінарними смаколиками в світлі сексуальних практик [10, р. 103]. В цьому ланцюзі, на думку Р. Ковард, крім візуального сприйняття, простежується присутність смакового і нюхового ефектів, а процесу приготування страв властивий інтимний характер, прихований у символічному акті поневолення, якому притаманні

(Problems of cognitive linguistics)

Gustatory Imagery as ‘Food Porn’ in English Epic Fantasy: Structural and Compositional Aspect (in Ukrainian) [Smakovyj obraz jak ‘Food Porn’ v anglomovnomu epichnomu fentezi: strukturno-kompozycijnyj aspekt]

© Marutovska H. O. [Marutovska O. O.] lnmarutovska@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

добровільність і відчуття задоволення [там само]. Зауважимо, що простежувані в романах епічного фентезі Дж. Р. Р. Мартіна з серії “A Song of Ice and Fire” (“Пісня льоду і вогню”) сенсорно-смакові образи підтверджують ці спостереження, фокалізуючись на 1) описі різноманітних страв, 2) конкретизації їх рецептурно-маркованих атрибутів і 3) деталізації процесу смакування, формуючи сенсорно-смакову образність в контексті ‘Food Porn’ або створюючи спрощені смакові образи ‘Food Porn’ (далі FP-образ), наприклад:

A troupe of Pentoshi tumblers performed cartwheels and handstands, balanced platters on their bare feet, and stood upon each other's shoulders to form a pyramid. Their feats were accompanied by crabs boiled in fiery eastern spices, trenchers filled with chunks of chopped mutton stewed in almond milk with carrots, raisins, and onions, and fish tarts fresh from the ovens, served so hot they burned the fingers [22, p. 248].

Так, наведений фрагмент з роману Дж. Мартіна “A Storm of Swords 2: Blood and Gold” (“Буря мечів 2: кров і золото”) містить FP-образ, вписаний у контекст циркової вистави акробатів. У структурному плані в поданому уривку смакові образи опосередковуються 1) візуальними образами задля створення ефекту видовищності опису представлення і подання страв; 2) фокалізацією на рецептурі – ‘проварені з гострими східними прянощами’ (*‘boiled in fiery eastern spices’*), ‘рублені і тушковані у мигдальному молоці з морквою, родзинками та цибулею’ (*‘chopped ... stewed in almond milk with carrots, raisins, and onions’*) та 3) гаптично-тактильними образами з включенням температурних ознак ‘прямо з печі’ (*‘fresh from the ovens’*), ‘такі гарячі, що обпікали пальці’ (*‘so hot they burned the fingers’*), що свідчать про жадаби посмакувати стравами і передчуття гастрономічного задоволення. Як смакові, візуальні, так і інші образи утворюють щільну, проте неоднорідну, сенсорну канву, яка піддається миттєвим переключенням на кшталт анімаційних змін картинок. Смаковий образ набуває обрисів кінематографічного симулякру. Перше, йдеться про акробатів, що виконують різноманітні трюки від коліс і стійок на руках до балансування з різноманітним інвентарем у живій піраміді. Раптово фокус переключається на підноси з вишуканими стравами (краби, баранина, пироги з рибою). Пік видовищності припадає на прикінцевий гаптично-тактильний образ *‘so hot they burned the fingers’*. Утворений FP-образ зосереджується на перетині

© Марутовська О. О. [Марутовская Е. А.] lnmarutovska@gmail.com

Смаковий образ як ‘Food Porn’ в англomовному епічному фентезі: структурно-композиційний аспект
(Українською) [Вкусовой образ как ‘Food Porn’ в англоязычном эпическом фэнтези: структурно-композиционный аспект (На укр. яз.)]

(Проблеми когнітивної лінгвістики [Проблемы когнитивной лингвистики])

візуальної, смакової і гаптично-тактильної площин, що зображено на рисунку (Рис. 1).

Рис. 1 Схема конструювання трійстого FP-образу

В уривку з іншого роману Дж. Р. Р. Мартіна під назвою “A Storm of Swords 1: Steel and Snow” (“Буря мечів 1: сталь і сніг”) з епічної фентезійної серії “A Song of Ice and Fire” FP-образ конструюється за іншою схемою:

In the Queen’s Ballroom, they broke their fast on honeycakes baked with blackberries and nuts, gammon steaks, bacon, fingerfish crisped in breadcrumbs, autumn pears, and a Dornish dish of onions, cheese, and chopped eggs cooked with fiery peppers. [...] There were flagons of milk and flagons of mead and flagons of light sweet golden wine to wash it down [21, p. 230].

У наведеному уривку, де йдеться про бенкет у королівській танцювальній залі, домінатним сенсорним образом виступає смаковий образ пирування, проте страви не просто перелічуються – деталізовано спосіб їх приготування: ‘засолені’ (*gammon*), ‘запечені з ожиною і горіхами’ (*baked with blackberries and nuts*), ‘посипані панірувальними сухарями’ (*crisped in breadcrumbs*), ‘рублені ... з гострим перцем’ (*chopped ... cooked with fiery peppers*). Отже, на відрізок довжиною в одне речення спостерігається щільна рекурентність смакових образів, яка визначає амплітуду флуктуацій FP-образу пирування.

Важливим у контексті наведеного прикладу з огляду на використання кітчу є згадування певної придуманої “дорнійської” страви (*a Dornish dish of onions, cheese, and chopped eggs cooked with fiery peppers*), що утворює когнітивно-дисонансну лакуну не лише для читачів, а й для персонажів твору. За творчим задумом письменника, дорнійці – південний народ, екзотичний для головних героїв,

(Problems of cognitive linguistics)

Gustatory Imagery as ‘Food Porn’ in English Epic Fantasy: Structural and Compositional Aspect (in Ukrainian) [Smakovyj obraz jak ‘Food Porn’ v angломovnomu epichnomu fentezi: strukturno-kompozycijnij aspekt]

© Marutovska H. O. [Marutovska O. O.] lnmarutovska@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

з нетиповою зовнішністю і, звісно, незвичними кулінарними вподобаннями. Завдяки утворенню цієї лакуни, відкривається шлях для гіпотетичної кулінарної імпровізації, причому з акцентом на способах приготування, адже йдеться про те, як смачно приготувати дорнійську страву. Здогадок безліч, проте підспудно смакові образи переформатовуються на кулінарні продукти, які можна приготувати із запропонованих інгредієнтів. Використані наприкінці уривку рекурентні of-фрази *'flagons of milk and flagons of mead and flagons of light sweet golden wine'* (глеки молока, глеки меду, глеки легкого солодкого білого вина) окреслюють, з одного боку, кульмінаційну вершину FP-образу, досягнення своєрідного гастрономічного екстазу (внаслідок використання стилістичного прийому нарощування), з іншого боку, репрезентують спосіб смакування, коли їжу рясно запивають напоями. У цьому разі FP-образ утворюється на перетині смакової і візуальної перцепції, причому питома вага припадає на смаковий складник (Рис. 2). В лінгвальному плані спостерігається рекурентність дієприкметників другого типу (Participle II) на позначення способів приготування, наприклад, запечені (з) *'baked (with)'*, посипані панірувальними сухарями *'crisped (in)'*, рублені *'chopped'*, приготовані (з) *'cooked (with)'*. В стилістичному ракурсі крещендо-ефект рясноти створюється за допомогою повторюваного іменника в множині 'глеки' (*'flagons'*) на позначення контейнерів та of-Noun фраз на позначення їх вмісту (молока, меду, вина).

Рис. 2. Схема конструювання двоїстого FP-образу з переважанням смакового сприйняття

Третя схема створення FP-образу ґрунтується на синестезії різних за походженням способів сприйняття і простежується в романі "A Dance with

© Марутовська О. О. [Марутовская Е. А.] lnmarutovska@gmail.com

Смаковий образ як 'Food Porn' в англomовному епічному фентезі: структурно-композиційний аспект
(Українською) [Вкусовой образ как 'Food Porn' в англоязычном эпическом фэнтези: структурно-
композиционный аспект (На укр. яз.)]

(Проблеми когнітивної лінгвістики [Проблемы когнитивной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 [PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Dragons II: After the Feast” (“Танець з драконами II: після бенкету”), де Дж. Р. Р. Мартін послуговується тактикою загострення відчуттів на кшталт садо-мазохістських сексуальних практик. Це, зокрема, відбито в описах перевтілення юної Арїї Старк на сліпу дівчинку:

She broke her fast on sardines, fried crisp in pepper oil and served so hot they burned her fingers. She mopped up the leftover oil with a chunk of bread torn off the end of Umma's morning loaf and washed it down with a cup of watered wine, savoring the tastes and the smells, the rough feel of the crust beneath her fingers, the slickness of the oil, the sting of the hot pepper when it got into half-healed scrape on the back of her hand. Hear, smell, taste, feel she reminded herself. There are many ways to know the world for those who cannot see. Someone had entered the room behind her, moving on soft padded slippers quiet as a mouse. Her nostrils flared. The kindly man. Men had a different smell than women, and there was a hint of orange in the air as well. The priest was fond of chewing orange rinds to sweeten his breath [24, p. 67].

В уривку йдеться про загострення відчуттів у дівчинки в художньо змодельованих умовах втрати зору. На перший план виходить сніданок з ‘сардин, засмажених до скоринки в олії з додаванням перцю, гарячих до такої міри, що обпікали пальці’ (*sardines, fried crisp in pepper oil and served so hot they burned her fingers*). Слідом за деталізацією способу приготування фокус зміщується на манеру споживання їжі: ‘вимочила рештки олії шматком хліба, відламаним від ранішньої ... буханки’ (*mopped up the leftover oil with a chunk of bread torn off the end of ... morning loaf*), ‘запила чашкою розбавленого вина’ (*washed it down with a cup of watered wine*). Ефект загострення перцепції створюється завдяки маркованості відчуття смаку і запахів: ‘шорсткій скоринці під пальцями’ (*the rough feel of the crust beneath her fingers*), ‘масності олії’ (*the slickness of the oil*), ‘відчуття печіння від перцю у свіжій подряпині на долоні’ (*the sting of the hot pepper when it got into half-healed scrape on the back of her hand*). Паралелізм з сексуально-еротичними практиками простежується в умисному штучному переключенні на сприйняття поза візуальним колом на кшталт зав’язування очей в BDSM (аббревіатура від ‘bondage, discipline, dominance and submission’) – рольових іграх, що включають садомазохістські прийоми зв’язування, встановлення дисципліни, домінування одного і, відповідно, підкорення іншого з партнерів [25].

Черговим витком перцепційного загострення виступають слухові та кінестезійні відчуття героїні: ‘хтось увійшов за її спиною, рухаючись у капцях на м’якій підшві так тихо, як миша’ (*someone had entered the room behind her,*

(Problems of cognitive linguistics)

Gustatory Imagery as ‘Food Porn’ in English Epic Fantasy: Structural and Compositional Aspect (in Ukrainian) [Smakovyj obraz jak ‘Food Porn’ v angломovnomu epichnomu fentezi: strukturno-kompozycijnyj aspekt]

© Marutovska H. O. [Marutovska O. O.] lnmarutovska@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

moving on soft padded slippers quiet as a mouse'), а також нюхові образи: 'її ніздрі роздулися' (*'her nostrils flared'*), в повітрі відчувся 'шлейф помаранчу' (*'there was a hint of orange in the air'*), адже 'панотець, що увійшов, полюбляв жувати помаранчеву цедру' (*'The priest was fond of chewing orange rinds'*). У структурно-композиційному плані наведений FR-образ слугує одним з варіантів кітчевої комбінаторики гетерогенних за характером способів сенсорного сприйняття (Рис. 3).

Рис. 3 Схема кітчевої синестезії гетерогенних способів сприйняття в FR-образі

У лінгвальному плані в цьому уривку, як і в попередньому, вжиті дієприкметники і дієприслівники, що передають процес відчуття смаків і запахів (*'savoring the tastes and the smells'*), та прикметники і дієприкметники на позначення способів приготування і подачі страв, наприклад: смажені (*'fried'*), такі, що подаються гарячими (*'served so hot'*).

Амплітуда смакових флуктуацій у FR-образі може бути різною за інтенсивністю. Зокрема в уривку з роману Дж. Мартіна "A Storm of Swords 2: Blood and Gold" ("Буря мечів 2: кров і золото") висока амплітуда перцепційних коливань досягається завдяки динамічно репрезентованому чергуванню страв з видовищними розвагами, наприклад:

Thereafter, dishes and diversions succeeded one another in a staggering profusion, buoyed along upon a flood of wine and ale. [...] the wedding guests ate

© Марутовська О. О. [Марутовская Е. А.] lnmarutovska@gmail.com

Смаковий образ як 'Food Porn' в англomовному епічному фентезі: структурно-композиційний аспект
(Українською) [Вкусовой образ как 'Food Porn' в англоязычном эпическом фэнтези: структурно-композиционный аспект (На укр. яз.)]

(Проблеми когнітивної лінгвістики [Проблемы когнитивной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

trout cooked in a crust of crushed almonds [...] and the lords and ladies sampled roast herons and cheese-and-onion pies [22, p. 248].

Нагнітання амплітуди відбувається за рахунок фокусації на кількісних вимірах поживи: ‘страви і розваги чергувалися між собою у недоладній пишності’ (*dishes and diversions succeeded one another in a staggering profusion*), ‘підкріплені потоком вина та елю’ (*buoyed along upon a flood of wine and ale*). Рецептурна витонченість ‘форелі, панірованої подрібненим мигдалем’ (*trout cooked in a crust of crushed almonds*), ‘смажених чапель та пирогів з сиром і цибулею’ (*roast herons and cheese-and-onion pies*) створює додаткову амплітуду за ознакою способів та якості приготування.

На протигагу відчуттю задоволення кульмінаційною точкою у ФР-образах може виступати не менш сильне розчарування. Обидва стани позначаються високим рівнем емоційного резонансу з тією відмінністю, що напрямок емоційного вектора у станах задоволення є висхідним, тоді як при розчаруванні – низхідним. В іншому уривку з того ж роману Дж. Мартіна ФР-образ весільної трапези зображено на межі відрази, наприклад:

The wedding feast began to with a thin leek soup, followed by a salad of green beans, onions, and beets, river pike poached in almond milk, mounds of mashed turnips that were cold before they reached the table, jellied calves' brains, and a leche of stringy beef. It was poor fare to set before a king, and the calves' brains turned Catelyn's stomach [22, p. 123].

Частування на весільному бенкеті, де присутній юний король півночі Роб Старк зі свитою та його мати Кейтелін, викликає поступову огиду, починаючи з ‘прісного супу з цибулі-порей’ (*a thin leek soup*), продовжуючи ‘салатом з горошку, цибулі, буряка’ (*a salad of green beans, onions, and beets*), ‘вареної у мигдальному молоці річкової щуки’ (*river pike poached in almond milk*), ‘товченої ріпи, що вистигла ще до того, як її подали до столу’ (*mounds of mashed turnips that were cold before they reached the table*). В контексті негативного емоційного відгуку простежується своя млява амплітуда. Її кульмінаційною точкою є подача ‘холодцю з телячих мізків’ (*jellied calves' brains*) і тугої ‘волокнистої яловичини’ (*stringy beef*), від самого вигляду яких Кейтелін вивертає. В цьому уривку домінантною ознакою виступає невідповідність результату очікуванням, що суголосне фрігідності. В гастрономічному плані така фрігідність виявляється у зниженні або відсутності естетично-гастрономічного смаку. На лінгвальному рівні з-поміж ряду іменників на позначення овочів та інших складників страв зустрічається лише дві згадки про

(Problems of cognitive linguistics)

Gustatory Imagery as ‘Food Porn’ in English Epic Fantasy: Structural and Compositional Aspect (in Ukrainian) [Smakovyj obraz jak ‘Food Porn’ v anglomovnomu epichnomu fentezi: strukturno-kompozycijnyj aspekt]

© Marutovska H. O. [Marutovska O. O.] lnmarutovska@gmail.com

спосіб їх приготування: товчені (*'mashed'*) та желеподібні (*'jellied'*). Порівняно з попередніми проаналізованими FR-образами, цей уривок характеризується умисним нехтуванням гречної запопадливості, властивої бенкетам королівського щабля. Очікуване задоволення поступається відчуттю відрази (Рис. 4).

Рис. 4 Зв'язок структурно-сміслових елементів FR-образу відрази

На рисунку зображено зв'язок структурно-сміслових складників FR-образу відрази, коли млявість гастрономічних флуктуацій при низхідному спрямуванні вектора емоційного відгуку експліцитно вираженого з точки зору художнього образу Кейтелін, імпліцитно діалогізує з читацькими смаковими відчуттями та призводить до генерування як у персонажа, так і у читача відчуття відрази на рівні смакового сприйняття.

У розглянутих постмодерністських художніх текстах FR-образ найчастіше побудований на засадах імітування тактильно-гаптичних порно-образів. Ефект задоволення простежується в структурно-композиційній подібності гаптично-тактильної сенсорики в описах порносцен і розгортанні FR-образів. Так, в уривку з роману Дж. Мартіна "A Clash of Kings" ("Битва королів") йдеться про незвичайну знахідку, на яку натрапив Сер Джорх, тілоохоронець принцеси Дейенеріс, у безлюдному безіменному місті під час виснажливого переходу через пустелю:

"I've brought you a peach," Ser Jorah said, kneeling. It was so small she could

© Марутовська О. О. [Марутовская Е. А.] lnmarutovska@gmail.com

Смаковий образ як 'Food Porn' в англomовному епічному фентезі: структурно-композиційний аспект
(Українською) [Вкусовой образ как 'Food Porn' в англоязычном эпическом фэнтези: структурно-
композиционный аспект (На укр. яз.)]

(Проблеми когнітивної лінгвістики [Проблемы когнитивной лингвистики])

almost hide it in her palm, and overripe too, but when she took the first bite, the flesh was so sweet she almost cried. She ate it slowly, savoring every mouthful, while Ser Jorah told her of the tree it had been plucked from, in a garden near the western wall [23, p. 178].

Незвичним для пустелі виявляється плід персика, крихітний і перестиглий, проте настільки солодкий і жаданий, що перший укус майже спричиняє зойк насолоди (*'the flesh was so sweet she almost cried'*). Процес смакування персика подано м'яко ритмічно 'повільно, смакуючи кожним шматочком' (*'slowly, savoring every mouthful'*) з метою розтягнення гастрономічного задоволення. Створений ФР-образ перегукується з емпірично простежуваним, властивим порно-образам алгоритмом 1) розгойдування гаптично-тактильного сприйняття до амплітуди ритмічних флуктуацій і 2) власне маніфестації ефекту задоволення (див. Рис. 5).

На рисунку зображено зв'язок структурно-сміслових елементів ФР-образів задоволення, який має характер, типовий для інших образів задоволення, передовсім сексуального:

Рис. 5 Зв'язок структурно-сміслових елементів ФР-образів задоволення

На рисунку вектор емоційного резонансу спрямований догори, адже кульмінаційною точкою в конструюванні образів задоволення становить відчуття емоційного піднесення. Ритмічні флуктуації набирають амплітуду, приводячи в дію механізм породження задоволення.

Висновки

Food Porn як постмодерністський феномен вписується в бартівську

(Problems of cognitive linguistics)

Gustatory Imagery as 'Food Porn' in English Epic Fantasy: Structural and Compositional Aspect (in Ukrainian) [Smakovyj obraz jak 'Food Porn' v angломovnomu epichnomu fentezi: strukturno-kompozycijnyj aspekt]

© Marutovska H. O. [Marutovska O. O.] lnmarutovska@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

риторику оргії, стереотипну за своєю суттю, що умовно зводиться до механістичного ланцюга “вечеряти” – “відкорковувати шампанське” – “забувати про пристойності” [22, с. 177], проте його відмінною ознакою від бартівського потрактування виступає той факт, що сформований в візуальному мистецтві фотографії задля розбурхування апетиту, Food Porn набув еротизованих і, властиво, спокусливих обрисів в мистецтві художнього слова, зокрема в постмодерністському жанрі англomовного епічного фентезі. Властиво, FP-образ вписується в логіку виробництва і комерціалізації смаків, зображень, звуків [8, с. 152], що закодована на рівні емоційно-резонансних властивостей тексту, які спричиняють певну амплітуду емоційних коливань на рівні смакових образів. У результаті створюються FP-образи, здатні викликати або гастрономічне задоволення (foodgasm) або, навпаки, крайній вияв огиди. І те, і друге широко використовується в різноманітних постмодерністських жанрах, позаяк першозавданням обох є апеляція до фізіологічних потреб і створення ефекту фізіологічного катарсису. Досліджені в статті механізми досягнення подібного гастрономічного задоволення зводяться до ритмічного нашарування гетерогенних за каналами сприйняття сенсорних образів, зорієнтованих на досягнення кульмінаційних точок задоволення чи відрази залежно від спрямування вектора потенційного емоційного резонансу.

Перспективи подальших наукових розвідок

Емпіричний матеріал свідчить про структурно-композиційну подібність сексуально навантажених і FP-образів, що відкриває нові перспективи тиражування останніх як у інших літературних жанрах, так і в різноманітних видовищних мистецтвах – кінематографі, телевізійних шоу, інтерактивних практиках. Подальші наукові розвідки в площині видовищної сенсорики дозволять, на наш погляд, визначити систему аксіологічних установок і способів формування контекстуальних цінностей, а також дослідити феномен бестселера в постмодерністській масовій художній літературі.

Література

1. Barthes R. Mythologies / Roland Barthes [translated from French by Annette Lavers]. – N. Y. : The Noonday Press, 1991. – 164 p.
2. Барт Р. S/Z / Ролан Барт. – М. : РИК “Культура” Изд-во “Ad Marginem”, 1994. – 303 с.
3. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция [пер. с фр. О. А. Печенкина] / Жан Бодрийяр. – Тула: ООО “Тульский полиграфист”, 2013. – 204 с.
4. Гальчинський А. С. Основи економічних знань : [навч. посіб.]. / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. – К. : Вища шк., 1998. – 544 с.

© Марутовська О. О. [Марутовская Е. А.] lnmarutovska@gmail.com

Смаковий образ як ‘Food Porn’ в англomовному епічному фентезі: структурно-композиційний аспект
(Українською) [Вкусовой образ как ‘Food Porn’ в англоязычном эпическом фэнтези: структурно-композиционный аспект (На укр. яз.)]

(Проблеми когнітивної лінгвістики [Проблемы когнитивной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

5. Гундорова Т. Кітч і Література. Травестії / Тамара Гундорова. – К. : Факт, 2008. – 284 с.
6. Денисова Т. Історія американської літератури / Тамара Денисова. – К. : Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2012. – 487 с.
7. *Енциклопедія постмодернізму* [за ред. Ч. Е. Вінквіста, В. Е. Тейлора; пер. з англ. В. Шовкуна]. – К. : Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2003. – 503 с.
8. Канкліні Н. Г. Уявлена глобалізація [пер. з ісп. О. Ковальової] / Нестор Гарсія Канкліні. – Львів: Вид-во Анетти Антоненко; К. : Ніка-Центр, 2016. – 256 с.
9. Карасик В. И. Языковая матрица культуры / Владимир Ильич Карасик. – М. : Гнозис, 2013. – 320 с.
10. Coward R. Female Desires: How They Are Sought, Bought and Packaged / Rosalind Coward. – Grove Pr: 1st Grove Press Ed edition, 1985. – 253 p.
11. *Лексикон нонклассики. Художественно-эстетическая культура XX века* / под ред. В. В. Бычкова. – М. : “Российская политическая энциклопедия” (РОС-СПЭН), 2003. – 607 с.
12. Маньковская Н. Б. Виртуальная реальность / Н. Б. Маньковская // *Лексикон нонклассики. Художественно-эстетическая культура XX века* / под ред. В. В. Бычкова. – М.: “Российская политическая энциклопедия” (РОС-СПЭН), 2003. – С. 112–115.
13. Маньковская Н. Б. Технообраз / Н. Б. Маньковская // *Лексикон нонклассики. Художественно-эстетическая культура XX века* [под ред. В.В. Бычкова]. – М. : “Российская политическая энциклопедия” (РОС-СПЭН), 2003. – С. 437–438.
14. Маньковская Н. Б. Флуктуация / Н. Б. Маньковская // *Лексикон нонклассики. Художественно-эстетическая культура XX века* [под ред. В.В. Бычкова]. – М.: “Российская политическая энциклопедия” (РОС-СПЭН), 2003. – С. 457.
15. Маньковская Н. Б. Феномен постмодернизма. Художественно-эстетический ракурс / Надежда Борисовна Маньковская. – М.–СПб.: Центр гуманитарных инициатив. Университетская книга, 2009. – 495 с.
16. Сторі Дж. Теорія культури та масова культура : Вступний курс / Джон Сторі ; [пер. з англ. Сергія Савченка]. – К. : Акта, 2005. – 357 с.
17. Фесенко В. І. Література і живопис: інтермедіальний дискурс: навч. посібник / Валентина Іванівна Фесенко. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2014. – 398 с.
18. Фесенко В. І. Новітня французька література : [навч. посібник] / Валентина Іванівна Фесенко. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2015. – 273 с.
19. Щербина А. М. Соціокультурна регуляція у технологіях масової комунікації / Анатолій Михайлович Щербина. – К. : Академвидав, 2013. – 200 с.

Джерельна база

20. Martin G.R.R. A Game of Thrones / George Raymond Richard Martin. – N.Y. : Bantam Books, 2002. – 720 p.
21. Martin G.R.R. A Storm of Swords 1: Steel and Snow / George Raymond Richard Martin. – L. :

(Problems of cognitive linguistics)

Gustatory Imagery as ‘Food Porn’ in English Epic Fantasy: Structural and Compositional Aspect (in Ukrainian) [Smakovyj obraz jak ‘Food Porn’ v angломовnomu epichnomu fentezi: strukturno-kompozycijnij aspekt]

© Marutovska H. O. [Marutovska O. O.] lnmarutovska@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

- HarperCollinsPublishers, 2011. – 623 p.
22. *Martin G.R.R. A Storm of Swords 2: Blood and Gold* / George Raymond Richard Martin. – L. : HarperCollinsPublishers, 2011. – 607 p.
23. *Martin G.R.R. A Clash of Kings* / George Raymond Richard Martin. – London: HarperCollinsPublishers, 2011. – 913 p.
24. *Martin G.R.R. A Dance with Dragons II: After the Feast* / George Raymond Richard Martin. – L. : HarperCollinsPublishers, 2014. – 576 p.
25. *BDSM* [Oxford English Dictionary]. Available at : <http://www.oed.com/view/Entry/14168#eid289098363>. (accessed 27.10.2016)

References

1. Barthes R. *Mythologies* [Mythologies]. Paris, Éditions du Seuil Publ., 1957. 218 p. (Engl. ed.: Lavers A. *Mythologies*. N.Y., The Noonday Press, 1991. 164 p.)
2. Bart R. *S / Z* [S / Z]. Paris, Éditions du Seuil Publ., 1970. 258 p. (Russ. ed.: Kosikov G.K., Murat V.P. *S / Z*. Moscow, RIK “Kul'tura” “Ad Marginem” Publ., 1994. 303 p.)
3. Bodriyyar G. *Simulyakry i simulyatsiya* [Simulacrum and Simulation]. *Simulacres et simulation*. Paris, Édition Galilée Publ., 1981. 164 p. (Russ. ed.: Pechenkina O. A. *Simulyakry i simulyatsiya*. Tula, ООО “Tul'skiy Poligrafist” Publ., 2013. 204 p.)
4. Gal'chins'kiy A.S., Yeshchenko P.S., Palkin Yu.I. *Osnovy ekonomichnykh znan'* [Basics of Economic Knowledge]. Kyiv, Vishcha shk. Publ., 1998. 544 p. (In Ukr.)
5. Gundorova T. *Kitch i Literatura. Travestiyi* [The Kitsch and Literature. Travesties]. Kyiv, Fakt Publ., 2008. 284 p. (In Ukr.)
6. Denysova T. *Istoriya amerykans'koyi literatury* [The History of American Literature]. Kyiv, “Kyyevo-Mohylyans'ka akademiya” Publ., 2012. 487 p. (In Ukr.)
7. *Entsyklopediya postmodernizmu* [The Encyclopedia of Postmodernism]. Routledge, a Member of the Taylor & Francis Group Publ., 2001. 480 p. (Engl. ed.: Charles E. Winquist, Victor E. Taylor; Ukr. ed.: Shovkun V., Shevchenko O. *Entsyklopediya postmodernizmu*. Kyiv, Vyd-vo Solomiyi Pavlychko “Osnovy” Publ., 2003. 503 p.)
8. Kanklini N. H. *Uyavlena hlobalizatsiya* [The Imagined Globalization] *La globalización imaginada*. Paidós, Editorial Paidós S.A.I.C.F. Publ., 1999. 238 p. (Ukr. ed.: Koval'ova O. *Uyavlena hlobalizatsiya*. L'viv, Vydavnytstvo Anetty Antonenko Publ.; Kyiv, Nika-Tsentr Publ., 2016. 256 p.)
9. Karasik V. I. *Jazykovaja matrica kul'tury* [The Language Matrix of Culture]. Moscow, Gnozis Publ., 2013. – 320 p. (In Russ.)
10. Coward R. *Female Desires: How They Are Sought, Bought and Packaged*. Grove Pr: 1st Grove Press Ed edition, 1985. 253 p.
11. *Leksikon nonklassiki. Hudozhestvenno-jesteticheskaja kul'tura XX veka* [The Nonclassic Lexicon. Artistic and Aesthetic Culture of the Twentieth Century]. (ed.: Bychkov V.V.) Moscow, “Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija” (ROS-SPJeN) Publ., 2003. 607 p. (In

© Марутовська О. О. [Марутовская Е. А.] lnmarutovska@gmail.com

Смаковий образ як ‘Food Porn’ в англomовному епічному фентезі: структурно-композиційний аспект
(Українською) **[Вкусовой образ как ‘Food Porn’ в англоязычном эпическом фэнтези: структурно-композиционный аспект]** (На укр. яз.)

(Проблеми когнітивної лінгвістики [Проблемы когнитивной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Russ.)

12. Man'kovskaja N.B. *Virtual'naja real'nost'* [The Virtual Reality]. Leksikon nonklassiki. Hudozhestvenno-jesteticheskaja kul'tura XX veka (ed.: Bychkov V.V.) [The Nonclassic Lexicon. Artistic and Aesthetic Culture of the Twentieth Century. Moscow, "Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija" (ROS-SPJeN) Publ.], 2003. pp. 112–115. (In Russ.)
13. Man'kovskaja N.B. *Tehnoobraz* [Technimages]. Leksikon nonklassiki. Hudozhestvenno-jesteticheskaja kul'tura XX veka (ed.: Bychkov V.V.) [The Nonclassic Lexicon. Artistic and Aesthetic Culture of the Twentieth Century. Moscow, "Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija" (ROS-SPJeN) Publ.], 2003. pp. 437–438. (In Russ.)
14. Man'kovskaja N.B. *Fluktuacija* [Fluctuation]. Leksikon nonklassiki. Hudozhestvenno-jesteticheskaja kul'tura XX veka (ed.: Bychkov V.V.) [The Nonclassic Lexicon. Artistic and Aesthetic Culture of the Twentieth Century. Moscow, "Rossijskaja politicheskaja jenciklopedija" (ROS-SPJeN) Publ.], 2003. p. 457. (In Russ.)
15. Man'kovskaja N. B. *Fenomen postmodernizma. Hudozhestvenno-jesteticheskij rakurs* [The Postmodernism Phenomenon. Artistic and Aesthetic Perspective]. Moskva– SPb.: Izd-vo "Centr gumanitarnyh iniciativ. Universitetskaja kniga" Publ., 2009. 495 p. (In Russ.)
16. Stori Dzh. *Teoriya kul'tury ta masova kul'tura: Vstupnyy kurs* [Cultural Theory and Popular Culture. An Introduction]. University of Sunderland, Pearson Education Limited, 2001. 266 p. (Ukr. ed.: Savchenko S. *Teoriya kul'tury ta masova kul'tura: Vstupnyy kurs*. Kyiv, Vydavnytstvo "Akta" Publ., 2005. 357 p.).
17. Fesenko V.I. *Literatura i zhyvopys: intermedial'nyy dyskurs: navch. posibnyk* [Literature and Painting. Transmedia Discourse. Tutorial]. Kyiv, Vyd. tsentr KNLU Publ., 2014. 398 p. (In Ukr.)
18. Fesenko V.I. *Novitnya frantsuz'ka literatura: Navch. posibnyk* [Modern French Literature. Tutorial]. Kyiv, Vyd. tsentr KNLU Publ., 2015. 273 p. (In Ukr.)
19. Shcherbyna A.M. *Sotsiokul'turna rehulyatsiya u tekhnolohiyakh masovoyi komunikatsiyi* [Sociocultural Regulation in Technologies of Mass Communication]. Kyiv, Akademvydav Publ., 2013. 200 p. (In Ukr.)
20. Martin G.R.R. *A Game of Thrones* N.Y., Bantam Books, 2002. 720 p.
21. Martin G.R.R. *A Storm of Swords 1: Steel and Snow* London, HarperCollinsPublishers, 2011. 623 p.
22. Martin G.R.R. *A Storm of Swords 2: Blood and Gold* London, HarperCollinsPublishers, 2011. 607 p.
23. Martin G.R.R. *A Clash of Kings* London, HarperCollinsPublishers, 2011. 913 p.
24. Martin G.R.R. *A Dance with Dragons II: After the Feast* London, HarperCollinsPublishers, 2014. 576 p.
25. *BDSM* [Oxford English Dictionary]. Available at: <http://www.oed.com/view/Entry/14168#eid289098363>. (accessed 27.10.2016)

(Problems of cognitive linguistics)

Gustatory Imagery as 'Food Porn' in English Epic Fantasy: Structural and Compositional Aspect (in Ukrainian) [Smakovyj obraz jak 'Food Porn' v anglomovnomu epichnomu fentezi: strukturno-kompozycijnyj aspekt]

© Marutovska H. O. [Marutovs'ka O. O.] lnmarutovska@gmail.com

УДК 81`42=112.2

ТИПОЛОГІЯ КОГНІТИВНИХ СЦЕНАРІЇВ ТА РОЛЕЙ МІЖКУЛЬТУРНОГО КОНФЛІКТНОГО ДИСКУРСУ

Катерина Олександрівна Міхіденко (с. Пірнове, Україна)
mihidenko.katya@mail.ru

аспірантка кафедри германської філології та перекладу Інституту філології Київського
національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти і науки України)
01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

Стаття присвячена проблемі міжкультурного конфлікту в німецькомовному віртуальному дискурсі в контексті сучасних подій. Конфліктний потенціал комунікації між представниками різних культур нерідко зумовлений відсутністю глибинних знань про іншу культуру, значними відмінностями у суспільних і культурних нормах та цінностях, а також інтерпретативним аспектом сприйняття та втілення цих норм. Як результат виникають стандартизовані образи зразкових комунікативних ситуацій, тобто когнітивні сценарії, за якими учасники комунікативного процесу діють, виконуючи відповідні комунікативні ролі. У віртуальному конфліктному дискурсі, за умов відсутності ряду суспільних нормативних обмежень, характерних для неопосередкованої комунікації, можна говорити про більш виразну актуалізацію конфліктного характеру взаємодії комунікативних ролей у тих чи інших когнітивних сценаріях. Аналіз мовного матеріалу свідчить про існування трьох основних типів когнітивних сценаріїв, за якими відбувається комунікативна взаємодія між представниками корінного населення та іноземцями у німецькомовному конфліктному дискурсі, а саме: сценарій «Культурного обміну», сценарій «Втручання» та сценарій «Завоювання». Пропонується виділяти відповідні ролі учасників комунікації, а саме ролі Повноправних членів суспільства, Господарів, Вигнанців, а також Гостей та Завойовників. Перспективи дослідження полягають в подальшому теоретичному та експериментальному вивченні когнітивних сценаріїв міжкультурної комунікації, а також у вивченні особливостей вербалізації концептів міжкультурної дійсності у рамках визначених сценаріїв.

Ключові слова: міжкультурний конфлікт категоризація, когнітивний сценарій, типи когнітивних сценаріїв, сценарій «Культурного обміну», сценарій «Втручання», сценарій «Завоювання», комунікативна роль.

**ТИПОЛОГИЯ КОГНИТИВНЫХ СЦЕНАРИЕВ И РОЛЕЙ В
МЕЖКУЛЬТУРНОМ КОНФЛИКТНОМ ДИСКУРСЕ**

Катерина Александровна Михиденко (с. Пирново, Украина)
mihidenko.katya@mail.ru

аспирантка кафедры германской филологии и перевода Института филологии Киевского
национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

Статья посвящена проблеме межкультурного конфликта в немецкоязычном виртуальном дискурсе в контексте современных событий. конфликтный потенциал коммуникации между представителями разных культур часто определяется недостаточным уровнем знаний про другую культуру, значительными отличиями в общественных и культурных нормах и ценностях, а также интерпретативным аспектом восприятия и реализации этих норм. В результате появляются стандартизированные образы коммуникативных ситуаций, то есть когнитивные сценарии, по которым действуют участники коммуникативного процесса, исполняя соответствующие коммуникативные роли. В виртуальном конфликтном дискурсе, в условиях отсутствия ряда общественных нормативных ограничений, характерных непосредственной коммуникации, можно говорить о более выразительной актуализации конфликтного характера взаимодействия коммуникативных ролей в тех или иных когнитивных сценариях. Анализ речевого материала свидетельствует о существовании трёх основных типов когнитивных сценариев, по которым происходит коммуникативное взаимодействие между представителями коренного населения и иностранцами в немецкоязычном конфликтном дискурсе, а именно: сценарий «Культурного обмена», сценарий «Вмешательства» и сценарий «Завоевания». Предлагается выделять соответствующие роли участников коммуникации, а именно роли Полноправных членов общества, Хозяев, Изгнанников, а также Гостей и Завоевателей. Перспективы исследования заключаются в дальнейшем теоретическом и экспериментальном изучении когнитивных сценариев межкультурной коммуникации, а также в изучении особенностей вербализации концептов межкультурной действительности в рамках определённых сценариев.

Ключевые слова: межкультурный конфликт, когнитивный сценарий, типы когнитивных сценариев, сценарий «Культурного обмена», сценарий «Вмешательства», сценарий «Завоевания», коммуникативная роль.

TYPOLOGY OF COGNITIVE SCENARIOS AND ROLES IN INTERCULTURAL CONFLICT DISCOURSE

Kateryna O. Mihidenko (v. Pirnove, Ukraine)
mihidenko.katya@mail.ru

PhD student of the chair of German Philology and Translation, Institute of Philology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

This article deals with the problem of intercultural conflict in virtual discourse in German language, in the context of contemporary events. The conflict potential of the communication between representatives of different cultures is often based on a lack of knowledge about the other culture, significant differences in social and cultural norms and values, and the interpretative aspect of perception and realization of these norms. Hence appear standardized patterns of communicative situations, i.e. cognitive scenarios, where the participants of communication play relevant communicative roles. In virtual discourse, where a range of social normative restrictions of direct communication have no effect, takes place a more expressive actualization of the conflictive interaction between the communicative roles. The analysis of written materials demonstrates the relevance of three main cognitive scenarios, in which the representatives of native inhabitants and the foreigners communicate with each other: «Cultural exchange», «Intervention» and «Conquest». According to this, we can define following communicative roles of the communicants: the Rightful society members, Hosts, Outcasts, Guests and Conquerors. Prospects for research are to continue theoretical and experimental study of cognitive scenarios in intercultural communication and a deep study of peculiarities in verbalization of concepts of intercultural reality.

Key words: intercultural conflict, cognitive scenario, types of cognitive scenarios, the scenario “Cultural exchange”, “Intervention”, “Conquest”, communicative role.

Вступ

Сучасне суспільство Німеччини позиціонує себе як мультикультурне суспільство, яке забезпечує рівні умови розвитку та однакові права для представників усіх культур, які складають суспільний простір країни. Доказом цього є, зокрема, соціальна політика Німеччини, яка намагається забезпечити рівні умови для кожного свого жителя і передбачає багатогранну інтеграційну програму для іммігрантів (допомога в опануванні мови, працевлаштування, соціальне забезпечення), а також залучення громадян до вирішення проблем іммігрантів та

© Міхиденко К. О. [Mihidenko K. A.] *mihidenko.katya@mail.ru*

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]
(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

жителів іноземного походження. Прикладами є проекти, такі, як ток-шоу на телевізійних каналах або ж «електронні щоденники» на сайтах онлайн-видань друкованих ЗМІ, де іноземці мають можливість представити свої проблеми, а також свій погляд на окремі закони та норми німецького суспільства (TV-Talk "Anne Will"; zeit.de).

Однак, разом з тим, така політика «рівних можливостей» призводить в очах корінного німецького населення до того, що іноземці у Німеччині мають більше можливостей та переваг, ніж самі німці. Судячи з коментарів на форумах та у чат-румах віртуального простору (практично єдиного місця, де німецькі користувачі можуть відкрито критикувати співгромадян іноземного походження), більшість користувачів почуваються позбавленими права голосу та ролі повноцінних і повноправних господарів у власній країні. З проаналізованих коментарів, понад 50% виражають негативне ставлення автора до іноземців у німецькомовних країнах чи Європі взагалі (зокрема, іноземців східного походження).

За останні п'ять років цілий ряд досліджень у комунікативно-дискурсивній сфері було присвячено саме проблемам расизму та побутового расизму в західному соціальному середовищі, зокрема, дослідження Т. ван Дейка, Р. Водак, Б. Маршке, Х. У. Брінкманн, Х. Шнайдер, З. Єгера.

З огляду на напрямок сучасних досліджень у німецькому науковому просторі та сучасні геополітичні події, **актуальність** дослідження проблеми міжкультурного дискурсу визначається прагненням досягнути сутність тих чинників, що негативно впливають на міжкультурний комунікативний процес і призводять до конфліктних ситуацій чи навіть ворожого ставлення до іншої культури.

Метою дослідження стає насамперед аналіз мовної реалізації негативних переконань та конфліктних поведінкових схем у дискурсивному континуумі міжкультурної комунікації. **Об'єктом дослідження** є письмові тексти сучасного німецькомовного конфліктного дискурсу, що є результатом міжособистісної та міжкультурної комунікативної взаємодії у віртуальному просторі. **Предметом дослідження** є структурні, лінгвокогнітивні та етнокультурні характеристики сучасного німецькомовного конфліктного дискурсу у віртуальному просторі. **Матеріалом** послуговували понад 1700 одиниць у вигляді текстів (коментарів та постів), створених користувачами німецькомовних форумів, платформ та чатів, зокрема pi-news.net, goFeminin.com та чати на веб-сторінках таких німецькомовних видань, як «Der Tagesspiegel», «STERN», а також «Der Standard».

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

У дослідженні поєднуються **методи** традиційної лінгвістики та дискурсивного аналізу, зокрема, метод *структурного моделювання дискурсу, концептуальний аналіз*, за допомогою якого визначаються окремі когнітивні сценарії та концепти. За допомогою *інтерпретаційно-текстового аналізу* досліджуються способи вербалізації виокремлених концептів у конфліктному дискурсивному просторі, на основі чого можна судити про способи комунікативної взаємодії індивідів у конкретних ролях в умовах відповідних когнітивних сценаріїв. За допомогою *дескриптивного та індуктивного* методів описуються досліджені засоби реалізації виокремлених сценаріїв та ролей. Зрештою пропонується *типологія* когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу.

Наукова новизна полягає в дослідженні сучасного мовного матеріалу у рамках міжособистісного та міжкультурного конфлікту у віртуальній сфері комунікації на основі сучасних суспільно-політичних подій у Німеччині. Досліджується саме комунікативна діяльність звичайних користувачів Інтернет-форумів та чат-румів, а не підготовлених суспільних чи політичних діячів. Проблема ворожого ставлення до іншої культури у німецькомовному просторі розглядається не крізь призму націонал-соціалізму, а як результат суперечностей в очікуваннях та вимогах до певних комунікативних ролей у когнітивних сценаріях міжкультурної взаємодії. Запропоновано спосіб класифікації когнітивних сценаріїв та ролей у міжкультурному конфліктному дискурсі.

Основний зміст

Вже саме поняття міжкультурної комунікації нерозривно пов'язане з поняттям конфлікту. Адже, на міжкультурному рівні відбувається зіткнення двох ціннісних систем, що спричиняє високий конфліктний потенціал комунікативних ситуацій.

Суттєву роль при цьому відіграє інтерпретативний аспект комунікації. Адже, кожен з учасників аналізує комунікативну ситуацію відповідно до того комунікативного, соціального чи культурного досвіду, який він отримав раніше. Але, розуміння, досвід, інтерпретація та репродукція суспільних та моральних норм – це процеси, занурені у глибинні ментальні структури; користувачі здебільшого навіть не усвідомлюють їх і не помічають, наскільки їхня «абсолютна істина» може різнитися від того, що вважається істинним в іншій культурі [12; 11, с. 57; 8, с. 38]. Для комунікативної взаємодії в мережі Інтернет це може мати фатальні наслідки, адже не всі володіють достатнім рівнем знання та розуміння стосовно іншої культури та її представників, у той час як кількість міжкультурних

© Михіденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

зустрічей у віртуальному просторі є практично необмеженою. Це і визначає особливо високий конфліктний потенціал міжкультурної комунікації у віртуальному просторі.

Виходячи з цього міжкультурний конфлікт пропонуємо визначати як конфліктну ситуацію, що виникла на основі недостатнього рівня міжкультурної компетенції одного чи кількох її учасників, які належать до різних культур і виражають нездатність і небажання розуміти та поважати культурні норми та цінності опонента.

Комунікація при цьому відбувається під впливом процесів спрощення знання про Іншого: інформація про іншу культуру, звичаї та систему цінностей організовується у вигляді стереотипних уявлень, категорій та схем, й оцінюється у контексті власної ідеології (культурної, національної, суспільної тощо). Основним джерелом інформації про Іншого виступає суб'єктивний та колективний досвід та переконання [4]. Отже, образ «Іншого» утворюється на основі випадків міжкультурної взаємодії з конкретними суб'єктами і переноситься на всю групу, яку вони репрезентують [10].

На основі цих переконань та уявлень виникають образи стандартизованих ситуацій, в яких відтворюється знання про певні аспекти взаємодії з представниками інших культур. Таким чином, суб'єкти комунікації діють у рамках певних *когнітивних сценаріїв*, тобто абстрактних ментальних структур, що репрезентують знання та уявлення суб'єктів про певні фрагменти позамовної дійсності як динамічного процесу [1, с. 527].

В основі когнітивного сценарію лежить інтерпретація суб'єктом певної ситуації, що повторюється, складається з низки епізодів і має певний набір учасників, які виконують фіксовані соціальні (комунікативні) ролі [1, с. 528].

Роль учасника комунікативної взаємодії є соціально обумовленим явищем, що відповідає нормам та правилам, прийнятим у певній соціальній групі, і може розглядатися як нормативно схвалений та очікуваний спосіб поведінки індивіда відповідно до її соціальної позиції у групі. Виконуючи певну соціальну роль, член групи здобуває визначені системою цінностей групи права та можливості, однак, разом з тим, і обов'язки, які він повинен виконувати. Достатній рівень знання про нормативну та ціннісну систему групи дозволяє обирати оптимальні засоби комунікативної взаємодії відповідно до ряду соціальних ролей, які він може виконувати у групі. Операціоналізація відповідного ряду ролей у тій чи іншій ситуації розглядається як основа комунікативної компетенції особистості. [3]. Т. В. Матвеева пропонує розрізняти чотири типи соціальних ролей, що притаманні

(Problems of linguistic communications)

Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse (in Ukrainian) [Typologija kognityvnyh scenarij'v ta rolej mizhkul'turnogo konfliktного dyskursu]© Mihidenko K. O. [Mihidenko K. O.] mihidenko.katya@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

індивідам як членам групи і охоплюють весь простір соціальної взаємодії члена групи у процесі становлення його як особистості: *статусні, позиційні, ситуаційні*, а також *комунікативні ролі* як змінний набір зразків комунікативної поведінки. [3] Наведені приклади (взаємодія позицій «свій» - «чужий», прибічник – супротивник тощо) відповідають процесам категоризації дискурсивного простору залежно від позиції учасників комунікації у групі та у конкретній комунікативній ситуації.

Е. Берн розглядає поведінку індивіда в контексті стандартних та повторюваних комунікативних ситуацій як гру з певними правилами, за якими стоять уявлення та знання індивіда про світ та суспільство, частиною якого він є. Берн пропонує різні типи гри як поведінкові сценарії до окремих ситуацій, що на основі своєї повторюваності набули статусу зразкових (*behavior patterns*) [6].

Пропонуються різні фактори класифікації ігор (зокрема, за кількістю гравців, за основними цінностями, за інтенсивністю та за гнучкістю) і, зрештою, такі групи ігор з відповідними ігровими сценаріями, як життєві, подружні, ігри партій, сексуальні ігри, ігри підземного світу, ігри у консультаційній кімнаті, а також добрі ігри. При цьому Берн розділяє *стан его* (*Ego state*) як психологічний аспект утворення поведінкових зразків та власне *роль* як варіант реалізації *стану его* у контексті конкретного ігрового сценарію [6, с. 8]. Стан его, як «набір когерентних поведінкових зразків», існує у вигляді трьох категорій психологічної реальності, в яких може виступати індивід: Дитина, Дорослий та Батько. У рамках цих категорій відбувається актуалізація конкретних зразків комунікативної поведінки (Алкоголік, Рятівник, Жертва, Агресор тощо), ролі при цьому можуть збігатися або не збігатися зі станом его учасників комунікативної взаємодії [6, с. 22].

І якщо в реальному житті базисом ефективної комунікації служать суспільні принципи та норми або комунікативні максими (як система врегулювання особистісних відносин, що слугує для уникнення потенційних конфліктів і розподіляє ролі між учасниками комунікації) [7; 9], то віртуальна комунікація, де знімаються будь-які рамки та обмеження, характеризується яскравим вираженням ідей і поглядів, та більшою готовністю відстоювати їх, навіть під загрозою виникнення конфліктної ситуації. Крім того, за відсутності будь-якого фізичного чи візуального контакту, вербальні засоби перетворюються на один з основних інструментів інформативного обміну, що призводить до більш конкретної вербалізації концептів, адже існує необхідність чіткіше виражати власні позиції та надавати адресату всю необхідну інформацію, щоб створити відповідний контекст для розуміння інформації. Це дозволяє більш детально дослідити вербалізацію

© Михіденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

**PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]**

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

концептів, що являють собою частину ціннісної системи суб'єктів конфліктного дискурсу й актуалізуються у віртуальному дискурсивному просторі.

Так, у повідомленнях користувачів спостерігається поділ дискурсивного простору та учасників дискурсу на категорії та групи (СВОЇ – ЧУЖІ, ДОБРЕ – ПОГАНО, ІСТИНА – БРЕХНЯ, КОРИННЕ НАСЕЛЕННЯ – ІНОЗЕМЦІ тощо). Шляхом категоризації у міжкультурному віртуальному дискурсі вербалізуються знання суб'єкта про себе та інших як представників певних груп в умовах соціальної та міжкультурної взаємодії, а також наділення цих групи позитивними або негативними ознаками.

При цьому високим є рівень як суб'єктивності, так і соціокультурних умов створення певних категорій (різний суспільно-політичний розвиток, різна система цінностей та ідеалів). Учасники конфліктних ситуацій проводять чітку межу між «своїм / Своїми» та «чужим / Чужими», це стосується як груп, до яких суб'єкт відносить себе та опонента, так і системи цінностей та пріоритетів, що поділяються на свої та чужі інтереси, погляди, ідеали, свою позицію та позицію опонента з утворенням таких категорій, як Правда / Брехня, Добре / Погано, Правильно / Неправильно.

У результаті відмежування себе від інших, жителі іноземного походження розглядаються представниками корінного населення насамперед як представники іншої культури, незалежно від того, чи є ставлення до них позитивним (як до невід'ємного сегменту мультикультурної спільноти, який заслуговує на повагу), чи негативним (як до порушників рівноваги у суспільстві, які негативно впливають на його розвиток). Таке дистанціювання корінного населення від іноземців, так само, як і вороже ставлення до інших культур, у більшості досліджень розглядається в контексті проблеми расизму та націонал-соціалізму або ж неонацизму. Центральними для таких досліджень стають прояви расизму у суспільних та політичних структурах на певних історичних етапах, а саме поняття расизм тлумачиться як суттєва складова культурної та концептуальної основи певної ідеології на відповідному суспільно-історичному етапі [5; 13; 15]. Проблема полягає у тому, що таким чином він не може бути ідентифікований у суспільстві на побутовому рівні [14]. У той самий час, виходячи з прикладів спілкування на міжкультурну тематику у віртуальному німецькомовному просторі, ми можемо говорити не стільки про необґрунтовану агресію чи ставлення до іншої культури як до нижчої, скільки про обережне ставлення до «чужого» через недостатній рівень знань чи хибні уявлення про нього та його культуру (див. опитування та тему випадків побутового расизму на сторінці Твіттер Федерального центру політичної

(Problems of linguistic communications)

Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse (in Ukrainian) [Typologija kognityvnyh scenarij'v ta rolej mizhkul'turnogo konfliktного dyskursu]© Mihidenko K. O. [Mihidenko K. O.] mihidenko.katya@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

освіти, bpb. de); або ж через зіткнення протилежних систем очікувань та вимог, які учасники конфліктної взаємодії висувають одне одному в контексті окремих комунікативних ролей міжкультурного простору.

Взаємодія корінного населення та іноземців відбувається у контексті взаємодії двох комунікативних ролей: ГОСТЯ та ГОСПОДАРЯ, що актуалізуються в таких концептах міжкультурної дійсності, як WILLKOMMENSKULTUR, INTEGRATION, EINWANDERUNG чи TOLERANZ. Усі ці поняття звертаються до різних аспектів відносин між господарями країни (корінним населенням) та гостями (іноземцями), по відношенню до яких реалізується певний тип поведінки. Так, до номінативного поля цих концептів входять позначення, що характеризують процес прийому гостей – запрошення (*Einladung*), визнання (*Anerkennung*), двостороннє збагачення (*gegenseitige Bereicherung*), гостинність (*Gastfreundlichkeit*), готовність пристосовуватися (*Anpassungsbereitschaft*).

Виконання певної комунікативної ролі передбачає і ряд прав, які отримує індивід, та обов'язків, виконання яких суспільство від нього очікує [2].

Залежно від готовності до виконання іноземцями обов'язків, передбачених у рамках ролі «Гостя», створюється позитивний або негативний образ «Іншого». Позитивна репрезентація образу «Іншого» включає уявлення про «Іншого» як бажаного гостя (*nur die Gäste sind mir willkommen ... [welt.de]*), повноправного співгромадянина (*unsere Mitbürger [welt.de]*), невід'ємної частини мультикультурного суспільства (*Teil unserer Vielfaltsgesellschaft [tagesspiegel.de]*), який має право на реалізацію своїх культурних та релігійних норм та традицій, якщо вони не суперечать законам господаря (*Kultur ist kein Zwangskorsett [tagesspiegel.de]*, *Vielfalt ist immer besser [tagesspiegel.de]*), право на рівні можливості (*Gleichberechtigung, gleiche Chancen [tagesspiegel.de]*); і разом з тим, не вимагає до себе особливого ставлення (*wenn man keine Extrawürste fordert [welt.de]*), готовий поважати закони та цінності суспільства, в якому живе (*wenn man sich nicht nur an die Gesetze hält, sondern auch die Normen und Werte der Wahlheimat schätzt und sich danach richtet [welt.de]*), а також вивчає і користується в побуті мовою цього суспільства (*Wenn man zu Hause und mit Freunden deutsch spricht [welt.de]*).

Корінне населення в ролі «Господаря» (Gastgeber), при цьому, з одного боку виступає як представник демократичного суспільства, який повинен забезпечувати вільну реалізацію всіх прав «Гостя», однак, з другого боку він є хазяїном у власному домі і як повноправний житель має вирішальне право голосу у прийнятті рішень (Bestimmungsrecht), право схвалювати чи відкидати пропозиції (*nicht immer so furchtbar tolerant sein [welt.de]*), не обов'язково повинен виконувати вимоги та

© Михіденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

забаганки гостя (nicht wir müssen uns anpassen, sondern die Zuwanderer [tagesspiegel.de]), право вимагати дотримання встановлених господарем норм та правил (Integration ist eine Mitbringschuld [tagesspiegel.de]), право претендувати на повагу та вдячність з боку гостя (Nur mit den Gästen kann ich mich an einen Tisch setzen die meine Gastfreundlichkeit schätzen [welt.de]).

Негативна репрезентація образу Іншого – ґрунтується саме на небажанні гостя визнавати за господарем його прав і неготовності до виконання власних обов'язків, таких як зобов'язання, дотримуватись правил та законів, встановлених господарем, виявлення поваги до норм, цінностей та традицій господаря, зобов'язання прислуховуватися до думки господаря, вираження вдячності за гостинність господаря, бажання інтегруватися у соціальну систему, представником якої є господар.

Конфліктність ситуації полягає в тому, що «гості» через певний час припиняють почуватися гостями і починають сприймати себе як повноправних членів суспільства, у якому живуть [12, с. 28]. Натомість, в очах частини корінного населення, вони залишаються гостями з обмеженими правами, по відношенню до яких «господарі країни», тобто корінне населення, може виражати гостинність, толерантність, відкритість, але водночас і вимагати визнання та дотримання певних норм та цінностей, притаманних суспільству та культурі корінного населення.

Це призводить до різних уявлень та очікувань стосовно Іншого і комунікації в цілому.

Отримані результати

Відповідно, комунікативну взаємодію між корінним населенням та іноземцями можна представити у рамках *когнітивних сценаріїв*: «*Культурне збагачення*», «*Втручання*» або ж «*Завоювання*», в яких реалізуються різні типи комунікативних ролей.

Сценарій «*Культурне збагачення*» характеризується ідеалізованими уявленнями про стосунки корінного населення та іноземців як невід'ємної частини німецькомовного мультикультурного простору. Учасники комунікативного процесу є рівними і виступають у ролі «членів мультикультурного суспільства». Гармонійний характер комунікації виражається через позитивну оцінку іноземців як повноправних членів суспільства (*Teil unserer Gesellschaft*), співгромадян (*unsere Mitbürger*), або ж людей, які сподіваються на допомогу (*Flüchtlinge / Hilfesuchende*). При цьому, наголошується не на культурній різниці між представниками корінного населення та іноземцями, а насамперед на позитивному внеску іноземців у

(Problems of linguistic communications)

Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse (in Ukrainian) [Typologija kognityvnyh scenarij'v ta rolej mizhkul'turnogo konfliktного dyskursu]

© Mihidenko K. O. [Mihidenko K. O.] mihidenko.katya@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

розвиток суспільства, зокрема, шляхом урізноманітнення суспільного життя (*Vielfalt ist immer besser*) чи культурного обміну (*Kulturbereicherung / Biodiversität*), а також на бажанні інтегруватися і бути частиною суспільства незважаючи на різні культурні норми та традиції ([...] *daß die Dame mit Burkini sich eben bewußt IN die Grenzen des Schwimmbad begibt, mitnichten daneben stehen und ausgegrenzt sein will* [welt.de]).

Взаємодія групи корінного населення та групи іноземців характеризується толерантним ставленням до іншої культури, забезпечення рівних можливостей представників обох груп, готовністю створити мультикультурне суспільство, а також сприянням інтеграційному процесу.

На мовному рівні сценарій представлений дієсловами, які так чи інакше виражають доброзичливе ставлення до Іншого: поважати (*tolerieren*), допомагати (*Wir helfen Menschen. Das ist sehr gut!* [tagesspiegel.de]), визнати (*akzeptieren*); прикметниками, що характеризують позитивні якості мультикультурного суспільства: гуманний (*humanistische Prinzipien der Gesellschaft*), відкритий (*offene Kommunikation*), яскравий (*Deutschland ist bunt und Deutschland wird immer bunter und das ist gut so* [tagesspiegel.de]). Іменники на позначення учасників комунікативного процесу та ролей, які вони виконують, не виражають яскравих аспектів приналежності учасників до різних етнічних, соціальних чи культурних груп, і містять інформацію про них як про суб'єктів «звичайних» соціальних процесів (*Mitbürger, Eltern, Badegäste, Schulkinder*).

Невідповідність дій одних учасників комунікативного процесу до очікувань та вимог інших призводить до дизгармонізації стосунків і виникнення конфлікту інтересів. Так, на міжкультурному рівні прагнення громадян іноземного походження, одночасно стати повноцінним членом нової соціальної системи і зберегти власну культуру, може суперечити очікуванням корінного населення щодо визнання та прийняття іноземцями культури їх нової батьківщини. Тоді представники групи корінного населення сприймають дії збоку іноземців як небажане втручання у життя групи і нав'язування їй чужих традицій. Таким чином сценарій «*Втручання*» має конфліктний характер і є небажаною з боку групи корінного населення. Учасники комунікативної взаємодії виступають у ролях «*Господарів*» та «*Гостей*», які у цьому випадку є непроханими гостями.

Представники групи корінного населення у ролі «*Господарів*» розглядають іноземців у своїй країні не як повноправних членів суспільства, а як гостей, і прагнуть ствердити у процесі міжкультурної взаємодії власну авторитетну позицію

© Михіденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]

(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

як основоположників і творців сучасного суспільства, які мають перевагу над «гостями».

На мовному рівні факт порушення «Гостями» суспільних принципів та норм виражається іменниками, дієсловами та прикметниками що так чи інакше містять сему нав'язування: (*will auf anderer Leute Kosten leben* [welt.de]); втручання: (*mischen sich in unser Sozialsystem ein* [tagesspiegel.de]), невідповідність: (*sie leben nicht miteinander, sondern aneinander vorbei* [tagesspiegel.de]); граматичними конструкціями, що виражають неготовність іноземців інтегруватися, а також примус корінного населення до певних небажаних дій (*Zeit nicht alles zu akzeptieren was Muslime oder deren Befürworter sagen das wir akzeptieren müssen.* [welt.de]).

Толерантне ставлення до дій групи іноземців розглядається як слабкість (*Die Entscheidungsbasis ist in Form unserer Regeln und Gepflogenheiten bereits gegeben. Und hier hat die Schweiz uns was voraus. Sie steht zu Ihren Regeln.* [welt.de]), страх перед конфліктом (*Deutschlands Politiker sind feige. Ganz einfach.* [tagesspiegel.de]), комплекс (*Weil wir den 2. WK verloren haben und nun Buse tun müssen.* [welt.de]). Відбувається чіткий поділ учасників (і, відповідно, їх поведінки) на категорії СВОЇ (СВОЄ) / ЧУЖІ (ЧУЖЕ), ХОРОШІ (ДОБРЕ) / ПОГАНІ (ПОГАНО), за якими учасники конфліктної взаємодії наділяються ролями «Господарі» та «Гості».

У той час, як група корінного населення наділяється виключно позитивними ознаками, номінативне поле на позначення групи іноземців складають іменники, які виражають їх неприналежність до суспільства (*Gerade aber von türkisch, arabisch, muslimischen Zuwanderern wissen wir, dass diese in ihren eigenen "Communities" unter sich bleiben* [tagesspiegel.de] / *Diese Einstellung hält über Generationen an, wie man an Parallelgesellschaften in Pariser Vororten, in Berlin und ebenso in Brüssel festgestellt hat.* [tagesspiegel.de]) або невідповідність до основоположних норм, принципів та цінностей нового суспільства (*archaische Werte / Feind der Humanistischen Gesellschaft / konservativ*).

У рамках сценарію «Завоювання» відбувається загострення конфлікту між учасниками мультикультурної комунікації. При цьому, представники групи корінного населення вважають, що їхні права не просто порушено, а відбувається утискання справжнього, корінного населення країни, у той час як гості країни перетворюються на завойовників, які нав'язують власний побут і беруть на себе роль панівного класу. Причиною дизгармонізації міжкультурної взаємодії стає вимога іноземців, поважати та приймати ті традиції та норми, які становлять основу їхнього релігійного та культурного життя. Бажання громадян іноземного походження, зберегти власні культурні та релігійні традиції, розглядається не

(Problems of linguistic communications)

Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse (in Ukrainian) [Typologija kognityvnyh scenarij'v ta rolej mizhkul'turnogo konfliktного dyskursu]

© Mihidenko K. O. [Mihidenko K. O.] mihidenko.katya@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

просто як нав'язування, а як заміна усталеної ціннісної системи, властивої суспільству корінного населення, на нову чужу систему норм та цінностей: знищення країни ([...]und habe keine Lust, dass dieses Land durch eine völlig verfehlte Politik kaputt gemacht wird. [welt.de]), зникнення рідної культури (Wenn wir jetzt nicht hart bleiben und ohne erneute faule Kompromisse klar Nein sagen, dann werden ein Großteil unserer Werte, Regeln und Gesetze, fallen wie ein Aufbau Dominosteine. [welt.de]), примусове прийняття нових правил (Irgendwann müssen alle Frauen einen Burkini tragen, weil das zur neuen Kultur gehört, die in Deutschland herrschen wird. [welt.de]).

Представники групи корінного населення сприймають себе у ролі «Вигнанців», а іноземців у ролі «Завойовників». У ролі «Вигнанців», корінне населення зображується як законний власник країни, який стає жертвою утискань з боку «чужої» культури. Визначними ознаками є нездатність «Вигнанців» або об'єктивна неможливість захистити власні норми та принципи (Deutschland schafft sich selbst ab [welt.de]), нездатність контролювати процеси у власній країні (eine völlig unkontrollierte und uneingeschränkte Zuwanderungspolitik), поступова втрата власних традицій через узаконення «чужих» традицій (Scheinbar ist es Ihnen furchtbar egal, dass Jahr für Jahr Deutschland Stück für Stück verschwindet. [welt.de]), а також знищення духовного та фізичного простору корінного населення іноземцями (Ein Stop wird es also demnach erst dann geben können, "wenn wirklich Deutschland nicht mehr kann").

«Чужа» культура набуває при цьому ознак ворожого утворення, що прагне не злитися з суспільством корінного населення, а знищити його й посісти його місце (Parallelgesellschaften).

На мовному рівні сценарій «Завоювання» передбачає реалізацію образу жертви, що відображається у номінативних одиницях на позначення корінного населення як вигнанців у власній країні (Wenn ich nun aber als Deutscher durch die Stadt gehe und um mich herum mehr ausländische Sprachen höre als deutsch [...], dann ist es für mich unerheblich, ob diese Menschen einen deutschen Pass besitzen, ich fühle mich trotzdem als Fremder im eigenen Land [welt.de]), у предикативних конструкціях, що виражають примусовий характер пристосування корінного населення до «чужих» норм (Was soll ich auch in Deutschland? [welt.de] / Noch) Minderheiten und ihre Befindlichkeiten diktieren ihre Sicht der Dinge. [welt.de]), а також у прикметниках, що характеризують емоційний стан групи корінного населення у цій ситуації «вигнання з власної країни» (da fühle ich mich fremd im eigenen Land [welt.de] / sollen wir uns nun dieser neuen "Invasion" auf Gedeih und Verderb ausliefern [...] und uns zu den künftigen "Indianern" Europas machen lassen.[pi-news.net]).

© Михіденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]
(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Для зображення іноземців у ролі «Завойовників» використовуються номінативні одиниці, що відповідають поняттю завоювання (*Eroberer wären keine Eroberer, wenn sie wieder gehen würden. [welt.de] / Die gehen nie wieder. Die machen hier neue Gesetze! [welt.de]*).

Толерантне ставлення до «чужої» культури трактується як ілюзія (*Wenn Sie Ihre "rosarote Multikultibrille" absetzen und durch eine Brille ersetzen die Ihrer "Sehschwäche" entspricht [tagesspiegel.de] / Die im letzten Jahr gelebte weltfremde Willkommenskultur lehne ich entschieden ab. [tagesspiegel.de]*), або ж як небажання захистити власні права та інтереси (*Scheinbar ist es Ihnen furchtbar egal, dass Jahr für Jahr Deutschland Stück für Stück verschwindet. [welt.de]*).

Висновки

На основі цього дослідження ми переконалися, що когнітивні сценарії, вироблені учасниками комунікативної взаємодії, є суттєвим фактором впливу на розвиток комунікації у гармонійному чи конфліктному напрямку. Різні вимоги та очікування, які учасники комунікації пов'язують з окремими комунікативними ролями, підвищують конфліктний потенціал міжкультурної взаємодії.

На підставі аналізу мовного матеріалу пропонуємо виділяти три основні сценарії міжкультурної комунікативної взаємодії, що охоплюють як гармонійні, так і конфліктні комунікативні ситуації, а саме: когнітивний сценарій «Культурного обміну», в рамках якого учасники комунікації виступають у ролях Повноцінних членів міжкультурного суспільства; когнітивний сценарій «Втручання», в якому учасники комунікації виступають у ролях Господарів та Непроханих гостей; а також когнітивний сценарій «Завоювання», де учасники комунікації виступають у ролях Законних Господарів та Завойовників.

Протиріччя у вербалізації основних понять міжкультурної дійсності у виділених сценаріях та розбіжності в очікуваннях учасників комунікації щодо ролей одне одного відображають на нашу думку надзвичайно складний внутрішній конфлікт у суспільстві, де приймаюча сторона з одного боку є демократичним та гостинним хазяїном, а з іншого боку прагне зберегти індивідуальний характер власної країни в умовах зростаючої кількості іноземних гостей.

Перспективи подальших наукових розвідок

Перспективи дослідження полягають в подальшому теоретичному та експериментальному вивченні когнітивних сценаріїв, за якими відбувається

(Problems of linguistic communications)

Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse (in Ukrainian) [Typologija kognityvnyh scenarij'v ta rolej mizhkul'turnogo konfliktnogo dyskursu]

© Mihidenko K. O. [Mihidenko K. O.] mihidenko.katya@mail.ru

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

комунікативна взаємодія на міжкультурному рівні, а також у поглибленому вивченні особливостей вербалізації основних концептів міжкультурної дійсності у рамках визначених сценаріїв.

Дослідження в цьому напрямку допоможе виявити сутність та причину цих протиріч і зробити крок у бік усунення чинників конфліктних ситуацій в міжкультурному комунікативному просторі.

Література

1. *Лакофф Дж.* Женщины, огонь и опасные вещи: Что категории языка говорят нам о мышлении / Дж. Лакофф, [пер. с англ. И. Б. Шатуновского]. – М. : Яз. слав. культ., 2014. – 792 с.
2. *Матвеева Т. В.* Нормы речевого общения как личностные права и обязанности / Т. В. Матвеева // Юрислингвистика–2 : Русский язык в его естественном и юридическом бытии. – Барнаул, 2000. – С. 40-49
3. *Михайлова О. А.* Словарь терминов по дисциплине «Лингвокультурологические проблемы толерантности» [Электронный ресурс] / О. А. Михайлова, Н. С. Павлова. – Екатеринбург, 2008. – 18 с. – Режим доступа : http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/1747/2/1335327_glossary.pdf
4. *Тер-Минасова С. Г.* Война и мир языков и культур : [учеб. пособие] / С. Г. Тер-Минасова. – М. : Слово/Slovo, 2008. – 334 с.
5. *Bensch M.* Rassismus als kulturelles Entwicklungskonzept Formen biologischen Denkens im Sozialdarwinismus : Diss. Univ. Berlin [Электронный ресурс] / M. Bensch. – Berlin, 2009 – 228 S. – Режим доступа : <http://dx.doi.org/10.14279/depositonce-2295>
6. *Berne E.* Games People Play – The Basic Hand Book of Transactional Analysis / E. Berne – New York: Ballantine Books, 1964. – 162 p.
7. *Brown P.* Politeness. Some universals in language usage (Studies in interactional sociolinguistics) / P. Brown, S. C. Levinson. – Cambridge, N.Y. : Cambridge Univ. Press, 2004. – 347 p.
8. *Grice H. P.* Logic and Conversation / H. P. Grice // Syntax and Semantics 3: Speech arts [P. Cole et al.] – N.Y. : Academic Press 1975. – P. 41–58.
9. *Jäger S.* Entstehung von Fremdenfeindlichkeit : die Verantwortung von Politik und Medien [Электронный ресурс] / S. Jäger. – Т. 1, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2002.– Режим доступа: <http://library.fes.de/fulltext/asfo/01014001.htm#E10E3>
10. *Keller R.* Diskursforschung: Eine Einführung für SozialwissenschaftlerInnen (Qualitative Sozialforschung) / R. Keller. – 3. aktualisierte Auflage, Vs. Verlag Wiesbaden, 2007. – 129 S.
11. *Lakoff G.* Metaphors We Live By / G. Lakoff, M. Johnson. – The University of Chicago Press, London, Chicago, 1984. – 242 S.

© Михіденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]
(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

12. *Marschke B.* Ich habe nichts gegen Ausländer, aber ... : Alltagsrassismus in Deutschland / B. Marschke, H. U. Brinkmann – Lit Verlag, 2015. – 440 S.
13. Muigai Github: Report of the Special Rapporteur on contemporary forms of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance [Електронний ресурс] / Github Muigai – 22. Feb 2010 – Режим доступа : [http://www.ohchr.org/EN/Issues/Racism/SRRacism/Pages/ ReportsHRC.aspx](http://www.ohchr.org/EN/Issues/Racism/SRRacism/Pages/ReportsHRC.aspx)
14. *Roth K. H.* Historisierung des Nationalsozialismus? Tendenzen gegenwärtiger Faschismusforschung / K. H. Roth // Berliner Debatte Initial, Zeitschrift für sozialwissenschaftlichen Diskurs, H. 5, 1993. – S. 11–22
15. *van Dijk T. A.* Ideology and Discourse. A Multidisciplinary Introduction / T. A. van Dijk – Pompeu Fabra University, Barcelona, 2000. – 180 p.

Джерельна База

16. <http://www.pi-news.net/2013/03/die-turken-in-deutschland-sind-eine-zeitbombe/#comment-2163152>
17. <http://www.tagesspiegel.de/politik/ende-der-willkommenskultur-zustimmung-der-deutschen-zur-zuwanderung-geht-deutlich-zurueck/13847466.html>
18. <http://www.tagesspiegel.de/medien/tv-talk-anne-will-zur-fluechtlingspolitik-erklaren-statt-aengste-schueren/14531704.html>
19. <http://www.tagesspiegel.de/meinung/einwanderung-und-integration-leitkultur-nein-danke/10196604.html>
20. <http://www.welt.de/politik/deutschland/article157214425/Burkini-ist-ein-ambivalent-positives-Kleidungsstueck.html>

References

1. Lakoff J. *Zhenshhiny, ogon' i opasnye veshhi: Chto kategorii jazika govoryat' nam o myshlenii* [Women, fire and dangerous things: What Categories Reveal About the Mind]. Moscow: Jaz. slav. kul't., 2014, 792 p. (in Russ.)
2. Matveeva T. V. Normy rechevogo obshheniya kak lichnostnye prava i objazannosti [Norms of spoken communication as personal rights and obligations]. *Jurislingvistika – 2. Russkij jazyk v ego estestvennom i juridicheskom bytii*, Barnaul, 2000, pp. 40-49
3. Mihajlova O. A., Pavlova N. S. *Slovar' terminov po discipline «Lingvokul'turologicheskie problemy tolerantnosti»* [Glossary of terms referring to the subject “Linguocultural problems of tolerance”]. (In Russ.) Available at: <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/1747/2/1335327>
4. Ter-Minasova S.G. *Vojna i mir jazykov i kul'tur* [War and Peace of languages and cultures]. Moscow: Slovo, 2008, 334 p. (In Russ.)

(Problems of linguistic communications)

Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse (in Ukrainian) [Typologija kognityvnyh scenarijiv ta rolej mizhkul'turnogo konfliktного dyskursu]

© Mihidenko K. O. [Mihidenko K. O.] mihidenko.katya@mail.ru

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

5. Bensch M. *Rassismus als kulturelles Entwicklungskonzept Formen biologischen Denkens im Sozialdarwinismus*. Dokt. Diss.. Univ. Berlin, 2009, 228 S. doi: <http://dx.doi.org/10.14279/depositonce-2295> (accessed 25.10. 2016)
6. Berne Eric, *Games People Play – The Basic Hand Book of Transactional Analysis*. New York: Ballantine Books, 1964, 162 p.
7. Brown P., Levinson, S. C. *Politeness. Some universals in language usage (Studies in interactional sociolinguistics)*. Cambridge, N.Y. : Cambridge University Press, 2004, 347 p.
8. Grice H. P. *Logic and Conversation. Syntax and Semantics 3: Speech arts* [P. Cole et al.], New York: Academic Press 1975. – pp. 41–58.
9. Jäger, S. *Entstehung von Fremdenfeindlichkeit : die Verantwortung von Politik und Medien*. T. 1, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2002. Available at: <http://library.fes.de/fulltext/asfo/01014001.htm#E10E3> (accessed 10.10.2015)
10. Keller R. *Diskursforschung: Eine Einführung für SozialwissenschaftlerInnen (Qualitative Sozialforschung)*. 3. aktualisierte Auflage, Vs. Verlag Wiesbaden, 2007, 129 S.
11. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. The University of Chicago Press, London, Chicago, 1984, 242 p.
12. Marschke B., Brinkmann H. U. *"Ich habe nichts gegen Ausländer, aber...": Alltagsrassismus in Deutschland*. Lit Verlag, 2015, 440 S.
13. Muigai G. *Report of the Special Rapporteur on contemporary forms of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance*. 22. Feb 2010. Accessible at: <http://www.ohchr.org/EN/Issues/Racism/SRRacism/Pages/ReportsHRC.aspx> (accessed 19.09.2016)
14. Roth K. H. *Historisierung des Nationalsozialismus? Tendenzen gegenwärtiger Faschismusforschung. Berliner Debatte Initial, Zeitschrift für sozialwissenschaftlichen Diskurs*, 1993, H. 5, S. 11–22
15. van Dijk T. A. *Ideology and Discourse. A Multidisciplinary Introduction*. Pompeu Fabra University, Barcelona, 2000, 180 p.
16. <http://www.pi-news.net/2013/03/die-turken-in-deutschland-sind-eine-zeitbombe/#comment-2163152>
17. <http://www.tagesspiegel.de/politik/ende-der-willkommenskultur-zustimmung-der-deutschen-zur-zuwanderung-geht-deutlich-zurueck/13847466.html>
18. <http://www.tagesspiegel.de/medien/tv-talk-anne-will-zur-fluechtlingspolitik-erklaren-statt-aengste-schueren/14531704.html>
19. <http://www.tagesspiegel.de/meinung/einwanderung-und-integration-leitkultur-nein-danke/10196604.html>
20. <http://www.welt.de/politik/deutschland/article157214425/Burkini-ist-ein-ambivalent-positives-Kleidungsstueck.html>

© Михіденко К. О. [Михиденко К. А.] mihidenko.katya@mail.ru

Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу (Українською) [Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе (На укр. яз.)]
(Проблеми комунікативної лінгвістики [Проблемы коммуникативной лингвистики])

УДК 811.112.2

**ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ
ТЕРМІНОЛОГІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ НА СУЧАСНОМУ
ЕТАПІ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)***Любов Василівна Наконечна (м. Київ)**liubov.nakonechnaya@gmail.com*асистент кафедри германської філології та перекладу
Інституту філології Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

(Міністерство освіти і науки України)

01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка, 14

У статті розглядаються найбільш важливі вимоги до юридичних термінів як посередників професійно-наукової комунікації. Проводиться дослідження зміни термінів сімейного права Німеччини в залежності від рівня суспільного розвитку. Розглядаються тексти законів як тексти, мова яких формується під впливом двох комунікантів: держави та суспільства, визначається важливість екстралінгвістичних чинників у формуванні текстів законодавства.

Ключові слова: термінотворення, юридична термінологія, сімейне право, юридична комунікація, детермінологізація.

**ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ЮРИДИЧЕСКОЙ
ТЕРМИНОЛОГИИ И ПРОБЛЕМЫ ЕЕ СТАНОВЛЕНИЯ НА
СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ (НА МАТЕРИАЛЕ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА)***Любовь Васильевна Наконечная (г. Киев, Украина)**liubov.nakonechnaya@gmail.com*ассистент кафедры немецкой филологии и перевода
Института филологии Киевского национального университета
имени Тараса Шевченко

(Министерство образования и науки Украины)

01601, г. Киев, бульвар Тараса Шевченко, 14

В статье рассматриваются наиболее важные требования к юридическим терминам как посредникам профессионально-научной коммуникации. Проводится

(Problems of linguistic semantics)

Historical preconditions for the origin of legal terms and the issues surrounding their evolution at the current development stage (using German documents)
(in Ukrainian) [Istorychni peredumovy vynyknennja jurydychnoi' terminologii' ta problemy i'i' stanovlennja na suchasnomu etapi rozvytku]

© Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

исследование изменения терминов семейного права Германии в зависимости от уровня общественного развития. Рассматриваются тексты законов как тексты, язык которых формируется под влиянием двух коммуникантов: государства и общества, определяется важность экстралингвистических факторов в формировании текстов законодательства.

Ключевые слова: терминообразование, юридическая терминология, семейное право, юридическая коммуникация, детерминализация.

**HISTORICAL PRECONDITIONS FOR THE ORIGIN OF LEGAL TERMS
AND THE ISSUES SURROUNDING THEIR EVOLUTION AT THE CURRENT
DEVELOPMENT STAGE (USING GERMAN DOCUMENTS)**

Lubov V. Nakonechna (Kyiv, Ukraine)

liubov.nakonechnaya@gmail.com

lecturer of Department of German Philology and Translation,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14 Taras Shevchenko Blvd., Kyiv, Ukraine, 01601

The article offers the study of the most important requirements for the legal terms as media of the professional and scientific communication. The author analyses the changes in the legal terms of the German family law caused by the development of the German society. The author reviews the influence of two main communicators, the state and the society, on the language of the laws. The author determines the importance of the extralinguistic factors to the development of the texts of legislative documents.

Keywords: term formation, legal terminology, family law, legal communication, determinologization.

У зв'язку з тим, що в сучасних лінгвістичній, юридичній та лінгво-правовій теоріях немає цілісного глибокого дослідження мовних засобів фахової юридичної комунікації законодавчого тексту як мовленнєвої реалізації директивної функції держави з урахуванням усіх прагматичних факторів його створення та функціонування, проблема встановлення основних комунікативно-прагматичних особливостей німецького законодавчого дискурсу та їхня реалізації у доборі відповідних мовних засобів фахової комунікації набуває особливої актуальності.

© Наконечна Л. В. [Наконечная Л. В.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

Історичні передумови виникнення юридичної термінології та проблеми її становлення на сучасному етапі розвитку (на матеріалі німецької мови) (Українською) [Исторические предпосылки возникновения юридической терминологии и проблемы ее становления на современном этапе (на материале немецкого языка) (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Мета дослідження – визначити та описати систему мовних засобів фахової юридичної комунікації на матеріалі текстів німецького сімейного права.

Об'єкт дослідження є фахова юридична комунікація.

Предмет дослідження – мовні засоби фахової юридичної комунікації у їхній прагматичній і мовностилістичній репрезентації.

Матеріалом дослідження слугували німецькі тексти з сімейного права.

Основні методи дослідження – структурно-синтаксичний, дескриптивний, контекстологічний, метод дистрибутивного, трансформаційного та структурного аналізу. Для розв'язання поставлених завдань застосовано метод прагматичної інтерпретації тексту та здійснено кількісний аналіз мовних структур фактологічного матеріалу. Контекстуально-інтерпретаційний метод використано при аналізі функціонування різних типів юридичного дискурсу.

Новизна проведеного дослідження полягає в тому, що на основі комунікативно-прагматичного підходу здійснюється вивчення лексичних, граматичних та композиційних засобів з огляду на їхню участь у реалізації комунікації в німецькомовних текстах сімейного права.

Термінологія як наука виникла вже давно, у той же час досі залишаються невирішеними деякі важливі проблеми термінознавства, що перетинаються з концепціями сучасної лексикології, семасіології, лінгвокультурології, прагматики. У термінознавстві досі немає єдиного загальноприйнятого визначення мовного статусу терміна та його функціональних характеристик, не завжди диференційовано використовуються поняття термін, спеціальна, професійна, наукова лексика та ін.

До 70-х років ХХ століття проблема статусу поняття "термін" була предметом дискусії термінознавців і була викликана, з одного боку, прагненням протиставити терміни загальноновживаній лексиці і вивести їх за межі мови, а з іншого боку – ідентифікувати їх із загальноновживаною лексикою. У середині 1970-х років ця проблема дещо втратила свою гостроту, оскільки до цього часу у термінознавстві встановилося розуміння терміна як "слова або словосполучення, пов'язаного з поняттям, що належить якій-небудь галузі знань або діяльності" [1].

(Problems of linguistic semantics)

Historical preconditions for the origin of legal terms and the issues surrounding their evolution at the current development stage (using German documents)

(in Ukrainian) **[Istorychni peredumovy vynyknennja jurydychnoi' terminologii' ta problemy i'i' stanovlennja na suchasnomu etapi rozvytku]**

© Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

У результаті вивчення різних областей спеціальної лексики було встановлено, що разом з термінами існують й інші спеціальні лексичні одиниці, які мають низку спільних ознак із термінами, але мають і відмінності. Тому однією із основних проблем сучасного термінознавства є диференціація термінів із ряду спеціальних лексичних одиниць. Різновидом таких одиниць є прототерміни, терміноїди, передтерміни, квазітерміни, псевдотерміни, професіоналізми, професійні жаргонізми, номенклатурні позначення (Г. О. Винокур, Н. П. Кузьмін, Л. І. Шпаків, Н. М. Гладка, В. М. Лейчик, А. Д. Хаютін, С. В. Гриньов).

З метою виявлення відмінностей терміна від спеціальних лексем С. В. Гриньов збудував схематичну систему основних вимог до терміна, основними з яких є несуперечність семантиці, однозначність, повнозначність, відповідність нормам мови, лексична і формальна стислість, здатність до деривації, систематичність, загальноприйнятність, уживаність, інтернаціональність, сучасність, благозвучність.

Перераховані вимоги широко використовуються як при впорядкуванні, так і при виділенні основних типів термінів. Проте С. В. Гриньов зазначає можливість відхилень від цих вимог у деяких термінологіях або в окремих термінах. Термін (лат. *terminus* – рубіж, межа) – слово або словосполучення, що позначає поняття певної галузі науки, техніки тощо [6, с. 142]. Термін завжди співвідносний із спеціальним (науковим, професійним) поняттям.

Термін є об'єктом дослідження окремої науки – термінознавства, міждисциплінарної галузі знань із чітким прикладним характером. Засновником термінознавства вважають німецького дослідника Є. Вюстера. Первісно термінологія була спрямована на обслуговування точних, природничих наук, зокрема на роботу з уніфікації та стандартизації їхніх термінологій, а також термінологій різноманітних прикладних технічних напрямів.

У ході розвитку термінознавства, особливо таких його напрямів, як перекладна термінологічна лексикографія (скорочено – термінографія), міжнародна уніфікація та стандартизація термінологій, термінологи дійшли висновку про необхідність більш тісної співпраці між термінознавством і мовознавством, "взаємини" яких тривалий час характеризувалися взаємним невизнанням. Так, прихильники традиційних мовознавчих методів критично висловлювалися щодо занадто вузького й однобічного підходу до термінів з

© Наконечна Л. В. [Наконечная Л. В.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

Історичні передумови виникнення юридичної термінології та проблеми її становлення на сучасному етапі розвитку (на матеріалі німецької мови) (Українською) [Исторические предпосылки возникновения юридической терминологии и проблемы ее становления на современном этапе (на материале немецкого языка) (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

боку термінознавства. Відомі термінологи, у свою чергу, докоряли мовознавцям щодо їхніх занадто абстрагованих теорій та невпорядкованості лінгвістичної метамови [9].

Дослідження термінології розпочалося у 30-ті рр. XX ст. у Австрії та Німеччині (Е. Вюстер, Л. Ольшкі), Росії (Д. С. Лотте, С. А. Чаплигін, Е. К. Дрезен, П. А. Флоренський, С. П. Обнорський, М. В. Сергієвський, Г. О. Винокур, А. А. Реформатський).

Сьогодні більшість термінознавців вже не проводить багато в чому штучної межі між термінологічною та нетермінологічною лексикою. Показовим у цьому зв'язку є думка Л. Віттгенштайн [12], за якою будь-яка мова для спеціальних цілей (*нім.* Fachsprache) не може відокремитися від мови як первинного коду, визначального для кожної мовної спільноти.

Як зазначав ще Є. Вюстер [13, с. 8], пріоритетом для термінознавства завжди залишатиметься лексика (термінологічна), оскільки граматико-морфологічні, граматико-синтаксичні та інші правила гри термінологія запозичує в основної мови. Проте термінологічний і загальномовний словники можуть накладатися один на одного, взаємодіяти [3, с. 72].

Слід зазначити, що радянське та пострадянське термінознавство розвивалося у більшій гармонії з мовознавством, тому ми загалом орієнтуємося на радянську та пострадянські (передусім – російську, українську й білоруську) школи. Так, у радянський період було започатковано кілька основних підходів, з-поміж яких згадаємо *нормативний* (Д. С. Лотте), *дескриптивний* (Г. О. Винокур) та *об'єднаний* (В. М. Лейчик) підходи. У сучасних російській і українській традиціях прикладне термінознавство розглядається у рамках прикладного мовознавства [6, с. 276].

В основі кожного терміна обов'язково лежить визначення (дефініція) реалії, яку він позначає, завдяки чому терміни дають точною і водночас стисло характеристику предмета чи явища. Термін може бути утвореним на основі рідної мови або запозиченим як із нейтрального термінологічного банку (міжнародні греко-латинські терміноелементи), так і з іншої мови, він повинен відображати ознаки даного поняття; значення терміна для спеціаліста дорівнює значенню поняття.

Основними критеріями термінологічності є спеціальна область вжитку відповідної лексеми чи стійкого сполучення лексем та наявність низки диференційних ознак, що відрізняють термін від загальноновживаної лексики:

– дефінітивність;

(Problems of linguistic semantics)

Historical preconditions for the origin of legal terms and the issues surrounding their evolution at the current development stage (using German documents)

(in Ukrainian) **[Istorychni peredumovy vynyknennja jurydychnoi' terminologii' ta problemy i'i' stanovlennja na suchasnomu etapi rozvytku]**

© Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

- мотивованість;
- структурність;
- системність.

Дефінітивність є основною умовою виділення термінологічної одиниці із словникового складу мови. Дефініція, що відображає спеціальне поняття терміна, визначає його змістову точність і чіткість.

Мотивованість терміна передбачає співвідносність форми і змісту термінологічної одиниці.

Структурність та системність термінологічної одиниці зумовлені включенням будь-якого терміна у складну систему – термінологію відповідної наукової галузі знань.

Сукупність термінів певної системи знань становить відповідну термінологію. Так, під юридичною термінологією розуміють сукупність сталих юридичних термінів, використовуваних правотворчою практикою; це система загальноприйнятих, впорядкованих, однакових і належно оформлених, уніфікованих юридичних термінів [8].

Термінологія є параметральною характеристикою законодавчого стилю. Як помітив Рудольф Ієринг, завдяки юридичній термінології, створюється економія сотні слів [8]. Термінологічна розвиненість законодавства свідчить про рівень культури законотворчості (А. Д. Керимов). Чим різноманітніше термінологічний фонд, детальніше відпрацьована і ширше використовується законодавча термінологія, тим більшою мірою досягається стійкість, ефективність і лаконічність закону. Існує думка про те, що "вживання в законі виключно термінів – це ідеал, до якого право прагне і якого воно ніколи не досягне через складність самої дійсності, що становить предмет права і його мету" (В. М. Коган).

Юридична термінологія становить основний і найбільш інформативний пласт законодавства. Займаючи в законах відносно невеликий об'єм нормативного тексту, юридична термінологія формує смислову основу документа.

Насиченість законодавчого твору термінологією значною мірою визначає професіоналізм розробників законопроекту: кількість термінів, їхнє поєднання один з одним може бути найрізноманітнішим, що залежить від теми, ідеї законодавчого тексту(твори), культури законодавця. Поширеність термінології в законодавчій мові зумовлена властивостями права. Норма права, як відомо, є

© Наконечна Л. В. [Наконечная Л. В.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

Історичні передумови виникнення юридичної термінології та проблеми її становлення на сучасному етапі розвитку (на матеріалі німецької мови) (Українською) [Исторические предпосылки возникновения юридической терминологии и проблемы ее становления на современном этапе (на материале немецкого языка) (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

узагальненням, типізацією певних життєвих ситуацій, що знаходить вираження в словах-термінах.

На сьогодні до юридичних термінів суспільна практика висуває ряд загальних вимог-характеристик, що детермінують уключеність відповідного терміна у кодифіковану систему права:

- єдність юридичної термінології;
- загальновизнаність термінів;
- стабільність і стійкість термінології;
- точність і недвозначність термінології і її доступність;
- стислість(лаконізм) і економічність законодавчого стилю;
- стандартність термінології [8].

Під єдністю юридичної термінології мають на увазі використання термінів у тексті нормативного акту в одному і тому ж сенсі. Правовому поняттю повинен відповідати конкретний термін, однаковий для різних нормативних актах; різні правові поняття не слід позначати одним терміном. Близьким за змістом правовим поняттям привласнюють схожі найменування, за можливості спільнокореневі. Правові норми адресують широкому колу людей, що не мають спеціальної правової підготовки. Тому, щоб виключити появу припису, текст якого допускає неправильне тлумачення або ж зовсім виявляється незрозумілим, укладач законопроекту повинен враховувати особливості професійної мови. Для того, щоб забезпечити одноманітність в розумінні окремих незрозумілих термінів, уживаних у відмінному від загальноприйнятого значення, потрібно уточнювати їхнє значення шляхом визначення дефініцій [8]

Загальновизнаність термінів передбачає послоговування загальноприйнятими термінами, що відповідають нормам літературної мови. Та їх використання у своєму прямому і загальновідомому значенні. Використання термінів у переносному значенні не допустиме. Вимога загальновизнаності допускає вживання милозвучних і стилістично правильних термінів. Законодавець за можливості повинен уникати багатозначних термінів, що створюють додаткові труднощі для їх розуміння. Для цієї мети служить так званий текстуальний лінгвістичний контроль, що дозволяє використовувати збережену в електронній базі законодавчого органу уніфіковану спеціальну термінологію [8].

(Problems of linguistic semantics)

Historical preconditions for the origin of legal terms and the issues surrounding their evolution at the current development stage (using German documents)

(in Ukrainian) **[Istorychni peredumovy vynykennja jurydychnoi' terminologii' ta problemy i'i' stanovlennja na suchasnomu etapi rozvytku]**

© Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Стабільність, стійкість термінів – стійкість термінів і непідвладність змінам з ухваленням кожного нового закону. Використання законодавчих новел допускається в правотворчій практиці. Проте невинновдані мовні нововведення (надмірне застосування неологізмів і модернізмів) погіршують мову законодавства. Між тим застарілі, неточні терміни потребують заміни. Найбільш вдалою вважається заміна, введення нових термінів при проведенні кодифікаційних робіт. У цьому випадку така процедура носить природний характер [8].

Точність термінології означає відповідність суджень законодавця (адекватних у свою чергу громадським очікуванням) мовній формі їхнього вираження в законодавчому тексті. Єдність законодавчої форми і думки – квінтесенція точності мови закону. Точність мови закону зумовлена природою права, його призначенням – виступати регулятором громадських стосунків, масштабом поведінки людей. Щоб закон міг виступати еталоном поведінки, сформульовані в ньому норми мають бути визначеними, точно вказувати на межі можливої і належної поведінки. Вимога точності повинна виключати двозначність тлумачення законодавчих формулювань, неадекватне сприйняття закону різними його адресатами. За твердженням Ш.-Л. Монтеск'є, загальновизнаного знавця техніки законотворення, слова законів повинні будити в усіх людей одні і ті ж ідеї, ніколи не слід у законі вживати невизначені поняття, стиль законів повинен відрізнятися точністю і стислістю. Юридична практика виробила вимоги до термінів, що закріплюються в законах: використання термінів з чітким і строго обкресленим сенсом; уживання слів і виразів зазвичай у вузькому або спеціальному значенні в порівнянні з тим, яке вони мають у загальнолітературній мові; використання слів і виразів у прямому і первинному значенні; відмова від двозначних і багатозначних термінів. Від точності мовної форми формулювання законодавчих думок (суджень) слід відрізняти точність (адекватність) соціального змісту законодавчих формулювань, тобто істинність правотворчого пізнання, його правдивість, об'єктивність і обґрунтованість.

Точність законодавчого стилю зумовлює певні вимоги до нього, а саме: логічну послідовність і стрункність викладу думки законодавця, її смислової завершеності; одноманітність способів викладу однотипних формулювань та ін.

© Наконечна Л. В. [Наконечная Л. В.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

Історичні передумови виникнення юридичної термінології та проблеми її становлення на сучасному етапі розвитку (на матеріалі німецької мови) (Українською) [Исторические предпосылки возникновения юридической терминологии и проблемы ее становления на современном этапе (на материале немецкого языка) (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Від точності мовної форми формулювання законодавчих думок(суджень) слід відрізняти точність (адекватність) соціального змісту законодавчих формулювань, тобто істинність правотворчого пізнання, його правдивість, об'єктивність і обґрунтованість. У той же час слід мати на увазі, що мовна форма впливає на зміст передаваної законодавчої думки в тому сенсі, що законодавча думка може бути втілена як у досконалу форму (тобто бути вербальною копією судження законодавця), так і в недосконалу. Значить, мистецтво розпоряджатися словом необхідно законодавцеві так само, як і якість ученого-дослідника в процесі правотворчого пізнання [8].

Доступність термінології має на увазі адекватне відображення в термінах змісту норм права і їх сприйняття індивідуальним і громадських свідомістю. Щоб норми закону утілилися в реальній поведінці, вони мають бути доступними для розуміння, зрозумілими і сприйнятими їх адресатами. Це припускає, що закон має бути написаний ясною, простою і доступною мовою. Доступність термінології – це ясність, простота законодавчого тексту. У тексті нормативного акту не допускається вживання застарілих і багатозначних слів і виразів, образних порівнянь, епітетів, метафор; не допустиме використання канцеляризмів, штампів, слів і оборотів бюрократичного стилю. Вимога доступності припускає коректне використання законодавцем термінів, аббревіатур і скорочень, утворених з двох і більше слів, обережність при введенні в оборот іноземної термінології і техніцизмів.

Точність і доступність як дві засадничі властивості мови закону суперечать одна одній. Так, точність закону припускає використання спеціальної термінології, абстрактного способу викладу правових норм. У той же час вимога доступності орієнтує законодавця, на обмежене використання спеціальної термінології і виклад правових норм не абстрактним, а казуїстичним способом тощо. Істотною причиною утруднень у розумінні текстів приписів є використанням специфічних прийомів законодавчої техніки, зокрема, юридичних фікцій, посилянь та ін. Суперечність справді існує, але існують і прийоми законодавчої техніки, які дозволяють частково її уникнути. До того ж копівка робота над законодавчим текстом у процесі підготовки закону, численні лінгвістичні консультації дозволяють домагатися зрозумілості юридичної мови. Зрозуміло, що в тексті залишаються складні юридичні конструкції, які не піддаються дохідливому викладу. Проте загальнодоступність законодавчої мови не можна досягти на шкоду точності і глибини конструювання законодавчих формул. У той же час непіддатлива

(Problems of linguistic semantics)

Historical preconditions for the origin of legal terms and the issues surrounding their evolution at the current development stage (using German documents)(in Ukrainian) **[Istorychni peredumovy vynykennja jurydychnoi' terminologii' ta problemy i'i' stanovlennja na suchasnomu etapi rozvytku]**© Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

спрощенню складність тексту компенсується різного роду поясненнями до основного тексту [8].

Лаконізм і економність законодавчого стилю досягається мінімальним витрачанням законодавцем мовних засобів, обмеженим використанням ним термінів і слів при конструюванні тієї або іншої законодавчої формули. Ця вимога юридичної термінології хоча і поступається за значущістю точності і доступності, проте також є істотною рисою мови закону і значною мірою є показником правової культури законодавця. Економне витрачання мовних засобів означає, що законодавець при описі правової ситуації повинен уникати невиправданих повторів, багатослівності, використання складних зворотів, фразеологізмів. Загальновідомо: чим лаконічніше викладений текст, тим краще він для сприйняття.

Законодавець повинен пам'ятати, що стислість і економність законодавчого стилю приносять очевидну користь у тому випадку, коли вони посилюють точність і доступність мови закону. У іншому випадку економія може обернутися великими витратами [8].

Стандартизація юридичної термінології – властивість законодавчої мови, що характеризує високу міру формалізації права і проявляється в повторенні одних і тих же слів і словосполучень, синтаксичних конструкцій, у застосуванні мовних штампів – лексичних і граматичних канцеляризмів. Стандартизація мови законів має важливе значення для практики. На цій основі розробляються мовні стандарти, бланки [8].

Під уніфікацією юридичних термінів мають на увазі спеціалізовану діяльність, спрямовану на забезпечення єдності юридичної термінології, її однозначності, усунення неточності і протиріч у значенні і використанні термінів. Різновидом уніфікації є офіційне посвідчення (санкціонування) в установленому порядку набору ("каталогу") уніфікованих термінів, що допускаються до вживання в законодавстві. Прикладом цього є розроблений Правовим управлінням Державної Думи Федеральних Зборів РФ Словник нормативних дефініцій російського законодавства, Словник-тезаурус Європарламенту EUROVOS.

Важливою проблемою сучасного термінознавства є критерії термінологічності, тобто диференційні ознаки, за допомогою яких можна відрізнити термінологічну лексику від власне професійної та номенклатурної.

© Наконечна Л. В. [Наконечная Л. В.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

Історичні передумови виникнення юридичної термінології та проблеми її становлення на сучасному етапі розвитку (на матеріалі німецької мови) (Українською) [Исторические предпосылки возникновения юридической терминологии и проблемы ее становления на современном этапе (на материале немецкого языка) (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Особливо актуальною проблема критеріїв термінологічності є стосовно складених термінів. Коцюба Н. Є. називає такі критерії термінологічності:

- семантична єдність на рівні лексикалізації;
- більш або менш стабільний порядок компонентів терміносполуки;
- обмеження зміни її частин;
- багаторазова повторюваність сполуки;
- наявність таких поєднань у словниках і довідниках [4, с. 167].

Гумовська І. М. додатково називає критерії:

- приналежність таких словосполучень до множини понять певної системи, а також обмеженість їхнього використання;
- наявність деяких лексико-граматичних ознак, а саме:
 а) термінологічність складових частин; б) обмежена здатність компонента утворювати словосполучення [2, с. 85–86].

У законодавчому тексті при формулюванні юридичних норм використовують три види термінів:

- загальновживані
- спеціальні технічні
- спеціальні юридичні [7, с. 24].

До загальновживаних термінів належать терміни-універсалії, що позначають поняття, спільні для різних галузей знань (*аналіз, термін*). Загальновживані терміни, використовувані при викладі нормативного матеріалу (наприклад: "знахідка" "масові отруєння" і так далі) однаковою мірою вживаються у побутовій мові, художній і науковій літературі, у ділових документах, у законодавстві. Такі терміни прості та загальнозрозумілі.

До спеціальних технічних термінів належать терміни, запозичені з загальноприйнятої мови, що у законодавстві набули нового відтінку значення (*скарга, клопотання, діяння*). Такі терміни, запозичені з області спеціальних знань – техніки, медицини, біології. При використанні спеціальних технічних термінів законодавцеві необхідно вживати їх у тому значенні, яке закріплене за ними у відповідній галузі знань.

До спеціальних юридичних термінів належать терміни, уживані тільки у мові законодавства: *презумпція невинності, право голосу* [7, с. 25–26]. Терміни на позначення того або іншого юридичного поняття ("співучасть", "приховування злочину", "довірче управління", "емансипація", "необхідна оборона", "судимість", "запорука", "оферта", "акцепт", "позов" і так далі)

(Problems of linguistic semantics)

Historical preconditions for the origin of legal terms and the issues surrounding their evolution at the current development stage (using German documents)

(in Ukrainian) **[Istorychni peredumovy vynyknennja jurydychnoi' terminologii' ta problemy i'i' stanovlennja na suchasnomu etapi rozvytku]**

© Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

максимально ущільнюють словесну інформацію, економлять засоби передачі законодавчої думки. Чим більше в законодавчому тексті термінів, тим точніший він і лаконічніший. Одночасно законодавець не повинен перевантажувати нормативний текст спеціальною юридичною термінологією, оскільки це створює певні труднощі для сприйняття закону.

У мові закону широко використовують синтаксичні способи номінацій, тобто термінологічні сполучення слів [7, с. 26]. Необхідність у цьому з'являється тоді, коли термін не вдається висловити одним словом або з допомогою складання основ. Основна причина появи термінів, що складаються з двох і більше слів – потреба виділити мовну множину предметів із класу за якою-небудь ознакою, що становить видovu відмінність [7, с. 26]

Не можна залишити без уваги й стилістично-функціональні аспекти в межах спеціальних мов. Так, у сучасному термінознавстві традиційно проводиться поділ фахової лексики однієї спеціальної мови на певні стилістично-функціональні групи, а саме на:

- терміни наукового вжитку (передусім, теоретичного призначення);
- фахову лексику професійного вжитку або *розмовні професіоналізми*;
- професійний жаргон або *професійні жаргонізми*.

У німецькомовному термінознавстві, на яке ми орієнтуватимемося в ході розгляду особливостей німецької підмови права, цей поділ було запозичено із праць напрямів, які передували заснуванню термінознавства як науки. Передусім, це так звана *економічна лінгвістика* (нім. *Wirtschaftslinguistik*) – первісно нелінгвістична прикладна дисципліна, яка орієнтувалася на потреби виробничих галузей. Про це, зокрема, свідчить підбір термінології для позначення функціонально-стилістичного розшарування в межах мов для спеціальних цілей (переклад наш):

- Wissenschaftssprache – ‘мова наукового вжитку’;
- Verkäufersprache – ‘мова комерсантів, які займаються збутом продукції’;
- Werkstattssprache – ‘жаргон найманих працівників’.

Або аналогічні [11, с. 23]:

- *нім.* Wissenschafts – або Theoriesprache – ‘мова наукового вжитку’;
- *нім.* fachliche Umgangssprache – ‘розмовна професійна мова’;

© Наконечна Л. В. [Наконечная Л. В.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

Історичні передумови виникнення юридичної термінології та проблеми її становлення на сучасному етапі розвитку (на матеріалі німецької мови) (Українською) [Исторические предпосылки возникновения юридической терминологии и проблемы ее становления на современном этапе (на материале немецкого языка) (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

• *нім.* Verteilersprache – ‘професійний жаргон, використовуваний працівниками таких сфер, як складування, збут, продаж, реклама продукції’.

Ці, як на нас, досить однобічні, терміни є досі поширеними в німецькомовних працях з термінознавства і претендують на загальнодисциплінарну значимість. Проте спеціальні дослідження з цієї проблематики у німецькій правничій мові (далі матимемо на увазі виключно підмову правової системи ФРН), свідчать, що традиційний поділ на *мову науки, виробництва та виробничий жаргон* або *сленг* не поширюється на неї. Як зазначає Х. Брінкманн [10, с. 116], німецька правнича мова є сумішню елементів специфічно юридичних (він називає їх також *науковими*) та розмовно юридичних, які, власне, є нічим іншим, як елементами мови загального вжитку (у нас – мови-носія). Це впливає зі специфічної “лексичної” залежності будь-якої правничої мови від мови загальнонаціональної. Адже право, регулюючи майже всі сфери суспільної діяльності, вимушене постійно запозичувати слова із загальномовного лексикону (або й з інших внутрішньомовних термінологій) і термінологізувати їх на свій кшталт.

У німецькій юридичній термінології існує ряд приватних галузей. У зв’язку з цим слід розрізняти два типи внутрішньосистемних міжгалузевих одиниць: терміни і терміноелементи. Обидва типи одиниць можуть бути: а) загальноправовими, такими, що використовуються в усіх галузях німецького права; б) вузькогалузевими, використовуваними не в усіх термінологічних мікросистемах.

Висновки. Поява внутрішньосистемних міжгалузевих термінів обумовлена екстралінгвістичними чинниками (можливістю і необхідністю правового регулювання одних і тих же громадських стосунків різними галузями права, дробленням приватних галузей права на ще більше спеціалізовані та ін.). Формування в терміносистемі внутрішньосистемних міжгалузевих терміноелементів пояснюється спільною дією на терміносистему лінгвістичних і екстралінгвістичних чинників (наприклад, узагальнювальним характером значення морфем дериватів і вибіркоким характером їх використання в терміносистемі залежно від необхідності позначення певних понять та ін.).

Загальноправові терміни, як правило, мають одне значення в межах усієї макросистеми, а вузькогалузеві терміни часто багатозначні. Значення останніх піддаються певній спеціалізації у конкретній вузькогалузевій терміносистемі.

(Problems of linguistic semantics)

Historical preconditions for the origin of legal terms and the issues surrounding their evolution at the current development stage (using German documents)

(in Ukrainian) [Istorychni peredumovy vynyknennja jurydychnoi' terminologii' ta problemy i'i' stanovlennja na suchasnomu etapi rozvytku]

© Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Усі типи внутрісистемних міжгалузевих термінів і терміноелементів виконують системотвірну функцію. Особливе значення в цьому процесі мають терміни, оскільки вони формують основні ланки фрейма, який об'єднує усі вузькогалузеві юридичні підсистеми (мікросистеми) термінів на основі розвитку еквіполентних опозицій (ієрархічних стосунків), опозицій тотожності. Внутрісистемні міжгалузеві терміноелементи забезпечують терміновірну системність термінологічних одиниць.

Література

1. *Баланева О.* Десимволизация лексики как фактор становления терминологии права / О. Баланева // *Лінгвістичні студії*. – 2002. – Вип. 10. – С. 123–128.
2. *Гумовська І. М.* Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційний та семантико-функціональний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Ірина Миколаївна Гумовська ; Львівськ. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2000. – 186 с.
3. *Кожин А. Н.* Функциональные типы русской речи : [учебн. пособ. для филол. спец. ун-тов] / [Александр Никитович Кожин, Ольга Алексеевна Крылова, Виктор Васильевич Одинцов]. – М. : Высшая школа, 1982. – 223 с.
4. *Коцюба Н. Й.* Українська термінологія державного управління (стан та розвиток) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Надія Йосипівна Коцюба ; Львівськ. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2004. – 278 с.
5. *Кочерган М. П.* Загальне мовознавство / Михайло Петрович Кочерган. – К. : Академія, 1999. – 288 с.
6. *Прикладное языкознание* : [учебник] / [Лия Васильевна Бондарко, Людмила Алексеевна Вербицкая, Григорий Яковлевич Мартыненко и др. ; отв. ред. Александр Сергеевич Герд]. – СПб. : Изд-во С.-Перербургск. ун-та, 1996. – 528 с.
7. *Савицкий В. М.* Язык процессуального закона: вопросы терминологии / Владимир Михайлович Савицкий. – М. : Наука, 1987. – 288 с.
8. *Юридическая терминология* [Электронный ресурс] // Словарь юридических терминов. – Режим доступа к сл. : <http://slovari.yandex.ru/~книги/Элементарные%20начала%20общей%20теории%20права/Юридическая%20терминология/>.
9. *Язык, сознание, коммуникация* : [сб. ст.] / отв. ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. – Вып. 30. – М. : МАКС Пресс, 2005. – 260 с.
10. *Brinkmann H.* Juristische Fachsprache und Umgangssprache // *Fachsprache der Justiz: Ein Arbeitsbuch für den Deutschunterricht und Gemeinschaftskunde auf der Oberstufe (Kollegstufe)* / Hrsg. von Ulrika Ladnar/Cornelia von Plotniz. – 1. Aufl. – Frankfurt/Main- Berlin-München: Verlag Moriz Diesterweg, 1991. – S. 116.

© Наконечна Л. В. [Наконечная Л. В.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

Історичні передумови виникнення юридичної термінології та проблеми її становлення на сучасному етапі розвитку (на матеріалі німецької мови) (Українською) [Исторические предпосылки возникновения юридической терминологии и проблемы ее становления на современном этапе (на материале немецкого языка) (На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

11. *Fachsprache der Justiz: Ein Arbeitsbuch für den Deutschunterricht und Gemeinschaftskunde auf der Oberstufe (Koilegstufe)* / Hrsg. von Ulrika Ladnar/Cornelia von Plotniz. 1. Aufl. Frankfurt/Main- Berlin-München: Verlag Moriz Diesterweg, 1976 – 132 s.
12. Podlech A. *Rechtslinguistik* / A. Podlech // Grimm, D. (Hrsg.). *Rechtswissenschaft und Nachbarwissenschaften*. – Bd. II. – München: Beck, 1976. – s. 105-116.
13. Wittgenstein L. *Philosophische Untersuchungen*. – Frankfurt, 1971.

Reference

1. Balaneva O. Desimvolizacija leksiki kak faktor stanovlenija terminologii prava. *Lingvistichni studii*, 2002, Vip. 10, s. 123–128.
2. Gumovs'ka I. M. *Anglijs'ka juridichna terminologija v ekonomichnih tekstah: genezis, derivacijnij ta semantiko-funkcional'nij aspekti* : dis. ... kand. filol. nauk : 10.02.04 / Irina Mikolaïvna Gumovs'ka ; L'vivs'k. nac. un-t im. I. Franka. L'viv, 2000. 186 s.
3. Kozhin A. N. Krylova O. A. Odincov V. *Funkcional'nye tipy russkoj rechi*. Uchebn. posob. dlja filol. spec. un-tov]. M., Vysshaja shkola, 1982, 223 s.
4. Kocjuba N. J. *Ukraiïns'ka terminologija derzhavnogo upravlinnja* (stan ta rozvitok). Diss. Kkand. L., 2004, 278 s.
5. Kochergan M. P. *Zagal'ne movoznavstvo*. K., Akademija, 1999, 288 s.
6. *Prikladnoe jazykoznanie*. Uchebnik. L. V. Bondarko, L. A. Verbickaja, G. J. Martynenko i dr. otv. red. Aleksandr Sergeevich Gerd. SPb., Izd-vo S.-Pererburgsk. un-ta, 1996, 528 s.
7. Savickij V. M. *Jazyk processual'nogo zakona: voprosy terminologii*. M., Nauka, 1987, 288 s.
8. Juridicheskaja terminologija. Jelektronnyj resurs. *Slovar' juridicheskikh terminov*. <http://slovari.yandex.ru/~knigi/Jelementarnye%20nachala%20obshhej%20teorii%20prava/Juridicheskaja%20terminologija/>.
9. *Jazyk, soznanie, kommunikacija* : sb. st. otv. red. V. V. Krasnyh, A. I. Izotov, Vyp. 30. M., MAKSS Press, 2005, 260 s.
10. Brinkmann H. Juristische Fachsprache und Umgagngssprache. *Fachsprache der Justiz: Ein Arbeitsbuch für den Deutschunterricht und Gemeinschaftskunde auf der Oberstufe (Kollegstufe)*. Hrsg. von Ulrika Ladnar, Cornelia von Plotniz, 1. Aufl, Frankfurt/Main-Berlin-München, Verlag Moriz Diesterweg, 1991, S. 116.
11. *Fachsprache der Justiz: Ein Arbeitsbuch für den Deutschunterricht und Gemeinschaftskunde auf der Oberstufe (Koilegstufe)*. Hrsg. von Ulrika Ladnar, Cornelia von Plotniz. 1. Aufl. Frankfurt/Main- Berlin-München, Verlag Moriz Diesterweg, 1976, 132 s.
12. Podlech A. *Rechtslinguistik*. Grimm, D. Hrsg. *Rechtswissenschaft und Nachbarwissenschaften*, Bd. II, München, Beck, 1976, s. 105–116.
13. Wittgenstein L. *Philosophische Untersuchungen*. Frankfurt, 1971.

(Problems of linguistic semantics)

Historical preconditions for the origin of legal terms and the issues surrounding their evolution at the current development stage (using German documents)

(in Ukrainian) **[Istorychni peredumovy vynykennja jurydychnoi' terminologii' ta problemy i'i' stanovlennja na suchasnomu etapi rozvytku]**

© Nakonechna L. V. [Nakonechna L. V.] liubov.nakonechnaya@gmail.com

УДК 81'42 = 134.2

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ХУДОЖНІХ КОНЦЕПТІВ У ТЕКСТІ РОМАНУ Е. ФРЕЙРЕ "ІРЛАНДА"

Тетяна Олександрівна Редковська (м. Київ)
redkovskaya@gmail.com

кандидат філологічних наук, доцент кафедри
іспанської та французької філології
Київського національного лінгвістичного університету
(Міністерство освіти і науки України)
01150, м. Київ, вул. В. Васильківська, 73

У статті розглядаються мовні, насамперед, лексичні засоби вираження художніх концептів у тексті роману сучасної іспанської письменниці Еспідо Фрейре "Ірландія". У художньому тексті поетична картина світу пов'язана з авторською концептуальною картиною світу і відображає її у словесно-образній формі. Що стосується засобів вираження складових елементів поетичної картини світу, тобто художніх концептів, то вони репрезентуються в образній мовній формі згідно з естетичним баченням світу автора. Дослідження виконано у відповідності до когнітивно-дискурсивного підходу до мовних явищ, що стосується з проблемою концептуалізації та мовної репрезентації концептів. Спираючись на компонентний і концептуальний аналізи, проводиться як ономазіологічна інтерпретація від імені концепту до сукупності позначуваних ним значень, так і від одиниці змісту до мовної форми його вираження. Концепт може іменуватися у мові готовими лексемами та фразеологічними одиницями або вільними словосполученнями, реченнями і текстами. Однак, незважаючи на таке розмаїття мовних засобів, найчастіше репрезентація концепту пов'язана саме зі словом. За структурою в концепті вирізняють ядро й периферію, де перше складається зі словникових значень певної лексеми, а друга співвідноситься з особистим суб'єктивним досвідом, додатковими прагматичними складниками, з конотацією та асоціацією. В "Ірландії" найбільш розвинутою виявляється периферійна зона, що відповідає класичній будові художнього концепту, оскільки вона формується побічними okazionalnymi метафоризованими або метонімізованими смисловими атрибутами, ускладненими додатковими контекстуальними значеннями. Використані у романі індивідуально-авторські прийоми є оригінальними релятивними засобами, що репрезентують базові концепти, які представлені у тексті естетично обумовленою образною

© Редковська Т. О. [Редковская Т. А.] redkovskaya@gmail.com

Лексичні засоби вираження художніх концептів у тексті роману Е. Фрейре "Ірландія" (Українською)
[Лексические способы выражения художественных концептов в тексте романа Э. Фрейре "Ирландия"

(На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

трансформацією лексичних одиниць, своєрідними новоутвореннями різного типу, незвичною текстовою парадигматикою і синтагматикою.

Ключові слова: когнітивний підхід, концепт, художній концепт, лексико-семантичне поле, репрезентація, узуальність, авторська індивідуальність.

**ЛЕКСИЧЕСКИЕ СПОСОБЫ ВЫРАЖЕНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ
 КОНЦЕПТОВ В ТЕКСТЕ РОМАНА Э. ФРЕЙРЕ "ИРЛАНДА"**

Татьяна Александровна Редковская (г. Киев, Украина)
redkovskaya@gmail.com

кандидат филологических наук, доцент кафедры испанской и французской филологии
 Киевского национального лингвистического университета
 (Министерство образования и науки Украины)
 01150, г. Киев, ул. Б. Васильковская, 73

В статье рассматриваются языковые, прежде всего, лексические способы выражения художественных концептов в тексте романа современной испанской писательницы Эспидо Фрейре "Ирландия". В художественном тексте поэтическая картина мира связана с авторской концептуальной картиной мира и отображает ее в словесно-образной форме. Что касается способов выражения составных элементов поэтической картины мира, то есть художественных концептов, то они репрезентуются в образной языковой форме согласно с эстетическим восприятием мира автора. Исследование выполнено в соответствии с когнитивно-дискурсивным подходом к языковым явлениям, который соотносится с проблемой концептуализации и языковой репрезентации концептов. Опираясь на компонентный и концептуальный анализы, проводится как ономастическая интерпретация от имени концепта к совокупности означаемых им значений, так и от единицы смысла к языковой форме его выражения. Концепт может именоваться в языке готовыми лексемами и фразеологическими единицами или свободными словосочетаниями, предложениями и текстами. Однако, несмотря на такое разнообразие языковых способов, чаще всего репрезентация концепта связана именно со словом. По структуре в концепте выделяют ядро и периферию, где первое складывается из словарных значений определенной лексемы, а вторая соотносится с личностным субъективным опытом, дополнительными прагматическими составляющими, с коннотацией и ассоциацией. В "Ирландии" наиболее разветвленной является периферическая зона, что отвечает классическому строению художественного концепта, поскольку оно формируется побочными окказиональными метафоризированными или метонимизированными смысловыми атрибутами, осложненными дополнительными контекстуальными

(Problems of linguistic semantics)

Lexical means of representing literary concepts in Espido Freire's novel 'Irlanda' (in Ukrainian) [Leksychni zasoby vyrazhennja hudozhnih konceptiv u teksti romanu E. Frejre "Irlanda"]

© Redkovska T. O. [Redkovska T. O.] redkovskaya@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

значениями. *Использованные в романе индивидуально-авторские приемы – это оригинальные релятивные способы, которые репрезентуют базовые концепты, и выражаются в тексте эстетически обусловленной образной трансформацией лексических единиц, своеобразными новообразованиями разного типа, необычной текстовой парадигматикой и синтагматикой.*

Ключевые слова: когнитивный подход, концепт, художественный концепт, лексико-семантическое поле, репрезентация, узуальность, авторская индивидуальность.

LEXICAL MEANS OF REPRESENTING LITERARY CONCEPTS IN ESPIDO FREIRE'S NOVEL 'IRLANDA'

Tetyana O. Redkovska (Kyiv, Ukraine)
redkovskaya@gmail.com

PhD in Philology, Associate Professor, Department of Spanish and French Philology, Kyiv
National Linguistic University
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
73 Velyka Vasylkivska str., Kyiv, Ukraine, 03680

The article discusses linguistic, primarily lexical, means of representing literary concepts in the novel 'Irlanda' by contemporary Spanish writer Espido Freire. In a literary text, a poetic picture of the world is linked to the author's conceptual picture of the world and renders the latter through verbal imagery. As for the means of representing the constituents of the poetic picture of the world, that is literary concepts, they are rendered through figurative language based on the author's aesthetic perception of the world. The study draws on the principles of cognitive and discursive approach to linguistic phenomena, which is associated with the problem of conceptualization and linguistic representation of concepts. Based on component and conceptual analysis, the paper offers an onomasiological interpretation both from the concept's name to the assembly of the meanings it signifies, as well as from the unit of meaning to the linguistic means of its representation. In a language, a concept can be rendered through certain lexemes and phraseological units, as well as through free collocations, sentences, and texts. However, despite such a variety of linguistic means, most often a concept is represented by an individual word. Structurally, a concept consists of a nucleus and periphery, the former being a set of dictionary meanings of a lexeme, the latter relating to a subjective experience of an individual, extra pragmatic components, connotation and association. A peripheral zone is a most elaborate one in 'Irlanda', which corresponds to the classic structure of a literary concept as it is formed by occasional, metaphorised or

© Редковська Т. О. [Редковская Т. А.] redkovskaya@gmail.com

Лексичні засоби вираження художніх концептів у тексті роману Е. Фрейре "Ірланда" (Українською)
[Лексические способы выражения художественных концептов в тексте романа Э. Фрейре "Ирланда"

(На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

metonymised, by-side semantic attributes, complicated by additional contextual meanings. The individual strategies employed by the author in her text are original relative methods that represent basic concepts and are expressed in the text through an aesthetically determined image transformation of lexical items, idiosyncratic coinages of various types, unconventional text paradigmatics and syntagmatics.

Key words: cognitive approach, concept, literary concept, lexical and semantic field, representation, usuality, author's individuality.

Вступ

Розглянута у статті проблематика виконується у руслі когнітивної лінгвістики, має також антропоцентричну спрямованість, тобто передбачає дослідження мовних явищ у безпосередній залежності від людського фактору.

Складність і багатоплановість одиниць досліджуваної парадигми визначає підхід до вивчення мовного матеріалу, який включає використання насамперед польової структури. Такий підхід забезпечує виявлення достовірних даних для моделювання концептуальної області, вираженої у мові шляхом певного лексико-семантичного поля.

Актуальність теми дослідження визначається його відповідністю когнітивно-дискурсивному підходу до вивчення мовних явищ, пріоритетному у сучасному мовознавстві, а також науковим інтересом до проблеми концептуалізації і мовної репрезентації концептів.

Метою дослідження є встановлення засобів мовного та мовленнєвого втілення базових концептів у романі Еспідо Фрейре "Ірланда".

Завданням дослідження є визначення специфіки художнього концепту порівняно з концептами, що вивчаються в ракурсі різних дослідницьких підходів та описання методів репрезентації художніх концептів, вербалізованих у романі Еспідо Фрейре.

Об'єктом дослідження є художні концепти, притаманні ідіостилію сучасної іспанської письменниці Еспідо Фрейре.

Предметом дослідження виступають лексичні засоби вираження базових художніх концептів у тексті роману "Ірланда".

Матеріалом дослідження слугує художній текст роману "Ірланда" Еспідо Фрейре.

Методологічна основа статті спирається на компонентний або семантико-когнітивний аналіз, що отримує ономасіологічну інтерпретацію та спрямовує дослідження від імені концепту до сукупності позначуваних ним значень, та концептуальний аналіз, спрямований від одиниці змісту до мовної

(Problems of linguistic semantics)

Lexical means of representing literary concepts in Espido Freire's novel 'Irlanda' (in Ukrainian) [Leksychni zasoby vyrazhennja hudozhnih konceptiv u teksti romanu E. Frejre "Irlanda"]

© Redkovska T. O. [Redkovs'ka T. O.] redkovskaya@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

форми його вираження. Релевантним також є метод дефініційного аналізу. Лексикографічні дефініції слугують тим матеріалом, що необхідний для аналізу лексичних груп у межах визначеного ряду семантичних компонентів.

Наукова новизна дослідження визначається застосуванням когнітивно-дискурсивних методик аналізу, що дозволяють розкрити особливості мовної і дискурсивної репрезентації художніх концептів у тексті роману "Ірlanda".

Основний зміст

Термін "концепт" почав активно вживатися у мовознавчих студіях на початку 90-х років минулого століття. Переосмислення традиційного логічного змісту поняття було пов'язане насамперед зі зміною наукової теорії / концепції гуманітарного знання із системно-структурної на функціональну, антропоцентричну, яка переорієнтувала дослідницький інтерес лінгвістів з іманентної структури мови на умови її актуалізації у дискурсі.

Під концептом зазвичай розуміється сукупність усіх поняттєвих смислів, а також оцінних, образних й емотивних асоціацій, які народжуються при свідомому чи несвідомому використанні, сприйнятті й інтерпретації певної мовної форми, яка найчастіше презентується словом. Основною функцією концепту є функція заміщення не тільки основних значень слова, але й усіх його можливих варіантів і відтінків вживання. В концепті сконцентрований багатовіковий досвід, культура та ідеологія кожного народу, які синтезуються і відбиваються в мові і мовленні її носіїв.

Будь-який концепт може отримати найменування у мові як готовими лексемами та фразеологізмами, так і вільними словосполученнями, структурними та позиційними схемами речень, які відносяться до синтаксичних концептів, текстами та сукупностями текстів. Проте, найчастіше репрезентація концепту у мові пов'язана зі словом.

План вираження концепту представлений цілим рядом мовних реалізацій, що утворюють відповідну лексико-семантичну парадигму, а план змісту залучає спільні для всіх його мовних реалізацій семантичні ознаки, що "скріплюють" лексико-семантичну парадигму та утворюють його поняттєву або прототипічну основу.

Більшість дослідників виходить із того, що структурно в концепті слушно виділяти ядро й периферію. Ядро складається зі словникових значень певної лексеми, яка є іменем концепту, тоді як периферія співвідноситься з суб'єктивним досвідом, різноманітними прагматичними складниками цієї ядерної лексеми, з конотацією та асоціацією. Досліджуючи можливу структуру

© Редковська Т. О. [Редковская Т. А.] redkovskaya@gmail.com

Лексичні засоби вираження художніх концептів у тексті роману Е. Фрейре "Ірlanda" (Українською)
[Лексические способы выражения художественных концептов в тексте романа Э. Фрейре "Ирlanda"]

(На укр. яз.)

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

художніх концептів, В. А. Маслова запропонувала виділяти такі три її складові, як ядро (когнітивно-пропозиційну структуру концепту), навколоядерну зону (інші лексичні репрезентації концепту, його синоніми тощо), периферію (асоціативно-образні репрезентації). Ядро й навколоядерна зона переважно репрезентують універсальні та загальнонаціональні знання, а периферія – індивідуальні [8, с. 30–31].

Виходячи з проведеного аналізу базових художніх концептів у романі Еспідо Фрейре "Ірланда", напр., "смерть" і "життя", можна стверджувати, що найбільш розгалуженою виявляється саме периферійна зона. Ядерні центри цих двох вербально виражених художніх концептів безпосередньо стикуються з поняттями, вираженими даними словами, і відповідають словниковим значенням у тлумачних словниках, тобто ядром концепту "la muerte" є такі смислові атрибути, як *припинення й забуття*; навпаки, концепт "la vida" сполучається з *рухом, тривалістю, плином часу*. Смислові атрибути, що формують центральну зону ядра, використовуються для виконання функцій поля й найбільш конкретно передають зміст концепту ("la muerte": *nada, murió, dejo, no esté, inmovilidad, dejar de latir, pudrir, enterrado, etc.*; "la vida": *crecer, había vivido, abandonar la cama, caminar, tiempo, reloj, trepar a los árboles, animación, diversión, aventuras, etc.*).

Дистанційовані від ядра елементи розташовуються на периферії поля. Периферія в художньому контексті формується побічними оказіональними метафорізованими або метонімізованими смисловими атрибутами, що ускладнюються додатковими смислами й функціями. Зазвичай, позаядерні компоненти чисельно переважають центральні: завдяки лексичному багатству периферійної зони відбувається якісне і кількісне розширення поля. Так, у романі "Ірланда" до художнього концепту "la muerte" додаються такі смислові атрибути, як *"silencio", "serenidad", "fantasmas", "sombras", "tortuga", "almohada", "torre", etc.*, деякі з котрих можливо досягнути лише через складні асоціативні зв'язки, що породжує контекст. Схожа картина вибудовується на периферії концепту "la vida", де замість узуальних семантичних атрибутів вживаються парадоксальні, майже оксиморонні, лексичні одиниці та розгорнуті синтаксичні структури, що наближують "життя" до "смерті": *"vivió por siempre", "correr entre las tumbas", "vida pacífica y retirada", "... y los colores, los olores y el ruido me golpearon, y me hicieron saber, como con un zarpazo brutal, que yo seguía viva", "... y nada me estropeó la satisfacción de ver roto el hermoso cuerpo de Irlanda"* [9, с. 174].

(Problems of linguistic semantics)

Lexical means of representing literary concepts in Espido Freire's novel 'Irlanda' (in Ukrainian) [Leksychni zasoby vyrazhennja hudozhnih konceptiv u teksti romanu E. Frejre "Irlanda"]

© Redkovska T. O. [Redkovs'ka T. O.] redkovskaya@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Виконані в межах когнітивного підходу сучасні лінгвістичні та лінгвопоетичні дослідження [1; 2; 3; 4; 5; 7; 8] зосереджені на визначенні закономірностей концептуалізації і категоризації світу у літературному творі, на ідентифікації принципів реконструкції світосприйняття письменника й експлікації концептуального змісту його творів.

Актуальним вбачається дослідження концептів авторської художньої системи, які представляють індивідуально-авторську картину світу в художньому творі з естетичними домінантами іспанської письменниці Еспідо Фрейре.

У художньому тексті поетична картина світу пов'язана з авторською концептуальною картиною світу і відображає її у словесно-образній формі. Що стосується засобів вираження складових елементів поетичної картини світу, тобто художніх концептів, то вони репрезентуються в образній мовній формі у відповідності до естетичного бачення світу автора. При цьому особливу роль виконують саме лексичні засоби, адже вони слугують основною формою вираження художнього образу. Традиційно у художньому концепті виділяють образний, символічний, асоціативний, предметний, понятійний та оцінний компоненти. Визначаючи художній концепт, дослідники наголошують на діалектичному зв'язку узуального та індивідуального, що характерний для форм вираження художніх концептів у творчості автора. До стилістично узуальних засобів текстової репрезентації художніх концептів можна віднести так звані белетризми, які включають традиційний набір риторичних тропів і фігур. Наприклад, у романі "Ірланда" часто протиставляються парні концепти, пов'язані з життям і смертю, здоров'ям і хворобою, красою / вродою і виродливістю / потворністю; владою і покірливістю, компанійством і самотністю, пам'яттю / спогадами і забуттям, що часто напряду антонімами або опосередковано відповідними асоціативними корелятами репрезентуються антитезою :

"Porque si él muriera yo me curaría"; "De modo que si él enfermara, yo me curaría" [9, с. 16] "Ella había recibido todo. Era guapa y elegante; la rodeaban dinero y amigas, una madre joven y alegre y hasta un hermano. Y yo no tenía nada, nada más que una hermana a la que no le gustaba quedarse en el cementerio ... [9, с. 83].

"Le gusta dominar. Dile que es sólo tu prima y no le dejes adquirir poder sobre ti. Prometí mostrarme amistosa y que nadie me avasallaría..." [9, с. 60]. "Harán lo que yo diga. Siempre hacen lo que yo diga" [9, с. 61].

© Редковська Т. О. [Редковская Т. А.] redkovskaya@gmail.com

Лексичні засоби вираження художніх концептів у тексті роману Е. Фрейре "Ірланда" (Українською)
[Лексические способы выражения художественных концептов в тексте романа Э. Фрейре "Ирланда"

(На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

"No se separaban de Irlanda, y formaban una extraña corte adúladora y servil" [9, c. 63]. "A partir de entonces, cuando no soportaba cuchicheos de la casa..., salía a los campos..." [9, c. 63]. "Prefería el abandono y la soledad... a adentrarme en el campo de atracción de Irlanda, del cual nadie parecía a salvo ..." [9, c. 107].

Навпаки, говорячи про індивідуально-авторські прийоми, маються на увазі оригінальні релятивні засоби, що репрезентують ці концепти, а саме естетично обумовлена образна трансформація лексичних одиниць, своєрідні новоутворення різного типу, незвична текстова парадигматика і синтагматика і т. д. Ілюстрацією до вищесказаного може слугувати лексема "черепашка", яка неодноразово повторюючись у різному художньому контексті, створює складний метонімічно-метафоричний образ "кошмару", "примари", "жаху" і "смерті", що переслідує головну героїню Наталію:

"Cerré los ojos y traté de no pensar en la tortuga. No era la primera vez que me seguía ... [9, c. 47].

"La tortuga me seguía, y yo corría sin mirar hacia atrás, mientras evitaba por todos los medios que me alcanzara, a ciegas, sin saber si aún continuaba a mi espalda o no, o si había vivido esa pesadilla o por el contrario, era el primer sueño y debía despertar y vivir todo de nuevo hasta el infinito. Algún día me cansaría de correr y la tortuga me alcanzaría" [9, c. 65].

"Y la tortuga regresó. Yo corría en la fosa y la tortuga me perseguía, pero esta vez la veía de frente y su rostro arrugado de serpiente vieja abría y cerraba la boca ante mí. Desperté casi gritando, y me llevó un tiempo recordar que habían pasado muchos años, y que yo había matado a esta tortuga" [9, c. 129].

В. А. Маслова, визначаючи художній концепт, вказує, що «по-перше, в основі зв'язку його лежить асоціація; по-друге, художній концепт включає в себе не лише потенцію до розкриття образів, а й різноманітні емотивні смисли; по-третє, художній концепт тяжіє до образів і включає в себе їх». Дослідниця вважає, що художні концепти «індивідуальні, особистісні, розмиті і психологічно більш складні; це комплекс понять, уявлень, почуттів, емоцій, іноді навіть вольових проявів, що виникають на основі художньої асоціативності» [6, с. 34–35]. «Індивідуальність» художніх концептів лежить у двох площинах: насамперед, це індивідуально-авторське світобачення письменника, а потім, це індивідуально-емоційне тлумачення читача.

У сучасних лінгвокогнітивних дослідженнях існує декілька підходів концептуального аналізу художнього тексту, спрямованих на визначення

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

художніх концептів. Засоби прояву художніх концептів залежать від типів указаних концептів. З огляду на комунікативний підхід до художнього тексту концепти диференціюються за різними чинниками: за естетичною значимістю у художньому тексті виділяються концепти-локативи (напр., *"la cama vacía"*, *"el reloj parado"* і також ключові концепти (у даному разі мова йдеться про "смерть"), які несуть в собі ідейний зміст твору; за засобами вираження розрізняються однослівні або лексеми (*"venganza"*, *"tristeza"*, *"felicidad"*), багатослівні або словосполучення різного типу (*"para compensar su abandono"*, *"la lápida de Irlanda"*, *"corazón como una piedra hueca en el pecho"*, *"los fantasmas habían quedado atrás"*) та текстові художні концепти (*"Me llené de sollozos hipócritas y nada me estropeó la safisfacción de ver roto el hermoso cuerpo de Irlanda"* [9, с. 174]; *"Allí enterramos su recuerdo y sus ojos fríos, y allí vivió por siempre, sin regresar jamás, sin visitarme en sueños, atrapada por la ronda laberíntica que yo había tejido durante tanto tiempo para ella, con tanto cuidado, con tanto cariño, con los espíritus nuevos de mis noches"* [9, с. 179]); за ступенем оригінальності поділяються на узуальні або типові та індивідуально-авторські або okazionalні і, наостанок, за структурою існують окремі художні концепти, концептуальні пари, побудовані за принципом опозиції, і концептуальні структури та гіперструктури, що мають узагальнюючу організаційну функцію.

Однак, не зважаючи на розмаїття мовних форм, саме слово являється основною формою репрезентації художніх концептів-локативів, і може слугувати найменуванням художнього концепту-архетипу, якщо він співвідноситься з ключовим словом, часто винесеним у заголовок твору. Такі слова-заголовки не тільки називають концепти, а й дають ключ до їхньої інтерпретації шляхом багатоаспектної конкретизації в лексичній структурі цілих творів. Власні імена "Ірlanda" в назві роману Е. Фрейре та його головної героїні "Наталія" етимологічно походять відповідно від "білий", "земля вічних снігів", що більше ототожнюється зі "смертю", і "народження, тобто життя", і символічно репрезентують складне та суперечливе переплетіння базових художніх концептів роману.

Висновки

Таким чином, поряд зі словом як основною мовною одиницею іншими засобами репрезентації художніх концептів можуть бути словосполучення і окремі висловлення. Ці лексичні мікроструктури сприяють формуванню гіперконцептів або концептів-архетипів цілого твору. У свою чергу концепти-

© Редковська Т. О. [Редковская Т. А.] redkovskaya@gmail.com

Лексичні засоби вираження художніх концептів у тексті роману Е. Фрейре "Ірlanda" (Українською)
[Лексические способы выражения художественных концептов в тексте романа Э. Фрейре "Ирlanda"

(На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

локативи спроможні формуватися на основі слів і словосполучень, яким притаманна відносна образна автономія, з метою створення окремих закінчених образів у свідомості читача.

Репрезентувати художні концепти спроможні також вертикальні лексичні польові структури або текстові парадигми, що являють собою сукупність лексичних одиниць, концептуально об'єднаних на основі якогось спільного елементу, як зовнішнього позамовного, так і внутрішнього мовного. Важливим засобом репрезентації художніх концептів є вербалізовані у тексті асоціативно-змістові поля. Зв'язуючи слова різних частин мови, ці поля співвідносяться з окремими елементами образної будови твору. Асоціативно-змістові поля об'єднують мовні одиниці парадигматично і синтагматично та співвідносяться з одним концептом.

Зв'язок різних художніх концептів формує концептуальну структуру тексту, яка визначається закономірностями його лексичної організації та асоціативним розгортанням. У репрезентації художніх концептів відбиваються узуальні зв'язки лексичних засобів і також текстові, обумовлені як поетичною картиною світу автора, так і його творчим задумом.

Подальше вивчення механізму формування художніх концептів, типів та форм їхньої репрезентації представляється перспективним у когнітивній поетиці і комунікативній стилістиці художнього тексту.

Література

1. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Нина Давыдовна Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
2. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / Анна Вежбицкая ; [пер. с англ. А. Д. Шмелева ; под ред. Т. В. Булыгиной]. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 780 с.
3. Воробйова О.П. Концептологія в Україні: Здобутки, проблеми, прорахунки / Ольга Петрівна Воробйова // Вісник КНЛУ. – 2011. – Т. 14, № 2. – С. 53–64.
4. Карасик В.И. Ценностная картина мира: межкультурный аспект / В. И. Карасик // XIII Междунар. симп. по психолингвистике и теории коммуникации [“Языковое сознание: содержание и функционирование”], (г. Москва, 2000) / под ред. Е. Ф. Тарасова. – М. : РАН ИЯ, 2000. – С. 106–107.
5. Кубрякова Е.С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика – психология – когнитивная наука / Елена Самуиловна Кубрякова // ВЯ. – 1994. – № 4. – С. 34–46.

(Problems of linguistic semantics)

Lexical means of representing literary concepts in Espido Freire's novel 'Irlanda' (in Ukrainian) [Leksychni zasoby vyrazhennja hudozhnih konceptiv u teksti romanu E. Frejre "Irlanda"]

© Redkovska T. O. [Redkovs'ka T. O.] redkovskaya@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

6. Маслова В. А. Поэт и культура : концептосфера Марины Цветаевой : [учеб. пособие] / Валентина Авраамовна Маслова. – М. : Флинта, 2004. – 256 с.
7. Ніконова В. Г. Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра : поетико-когнітивний аналіз : дис. ... докт. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Віра Григорівна Ніконова. – К., 2008. – 558 с.
8. Степанов Ю. С. Концепты. Тонкая пленка цивилизации / Юрий Сергеевич Степанов. – М. : Языки русской культуры, 2007. – 248 с.

Джерельна база

9. Freire Espido. Irlanda / Espido Freire. – Barcelona : Planeta Editorial, 2012. – 179 p.

References

1. Arutyunova N. D. *Yazyk i mir cheloveka* [The language and world of the human]. Moscow, Yazyki russkoy kultury, 1999. 896 p. (In Rus.).
2. Vezhbitskaya A. *Semanticheskiye universalii i opisaniye yazykov* [Semantic universals and description of languages]. Moscow, Yazyki russkoy kultury, 1999. 780 p. (In Rus.).
3. Vorobyova O. P. *Kontseptolohiya v Ukrayini: Zdobutky, problemy, prorahunky* [Concept studies in Ukraine: Achievements, problems, miscalculations]. "Visnyk KNLU" [Bulletin of KNLU]. Kyiv, 2011, vol.14, no.2, pp.53-64. (In Ukr.).
4. Karasik V. I. *Tsennostnaya kartina mira: mezhdokulturniy aspekt* [Value based picture of the world: intercultural aspect]. "Yazykovoye soznaniye: sodержaniye i funktsionirovaniye. XIII Mezhdunarodniy simpozium po psiholingvistike i teorii kommunikatsii: Tezisy dokladov" [Language awareness: contents and functioning. 13th International symposium on psycholinguistics and theory of communication: Conference abstracts]. Moscow, RAS, the Institute of Linguistics, 2000, pp. 106-107. (In Rus.).
5. Kubryakova E. S. *Nachalniye etapy stanovleniya kognitivizma: lingvistika, psikhologiya, kognitivnaya nauka* [The initial stages of cognitive studies: linguistics, psychology, cognitive science]. "Vorposy Yazykoznaniiya" [Issues of linguistics], 1994, no.4, pp. 34-46. (In Rus.).
6. Maslova V. A. *Poet i kultura: kontseptosfera Mariny Tsvetayevoy* [Poet and culture: concept sphere of Marina Tsvetayeva]. Moscow, Flinta 2004. 256 p. (In Rus.).
7. Nikonova V. H. *Kontseptualniy prostir trahichnoho v pyesah Shekspira: poetyko-kohnityvnyi analiz*. Diss. dokt. filol. Nauk [Concept space of the tragic in Shakespeare's plays: poetic cognitive analysis. Doct. philol. sci. diss.]. K., 2008. 558 p. (In Ukr.).
8. Stepanov Yu. S. *Kontsepty. Tonkaya plenka tsivilizatsii* [Concepts. Thin film of civilization]. Moscow, Yazyki russkoy kultury, 2007. 248 p. (In Rus.).
9. Freire Espido. *Irlanda*. Barcelona, Planeta Editorial, 2012. 179 p.

© Редковська Т. О. [Редковская Т. А.] redkovskaya@gmail.com

Лексичні засоби вираження художніх концептів у тексті роману Е. Фрейре "Ірландія" (Українською)
[Лексические способы выражения художественных концептов в тексте романа Э. Фрейре "Ирландия"

(На укр. яз.)]

(Проблеми семантики [Проблемы семантики])

УДК 811.111'42'37'221

ІМПЛІЦИТНА ОЦІНКА КОМУНІКАНТІВ ПРИ АСИМЕТРИЧНОМУ ТИПІ РОЛЬОВИХ ВІДНОСИН

Юлія Сергіївна Скриннік (м. Харків, Україна)
juliaskrynnik@gmail.com

викладач кафедри англійської філології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(Міністерство освіти і науки України)
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4

У статті вивчаються засоби вираження імпліцитної оцінки при асиметричному типі рольових відносин комунікантів, враховуючи взаємодію компонентів різних кодових систем – вербальної та невербальної. Соціальні ролі та статуси обмежують вибір мовних та немовних засобів, так як тісно пов'язані з очікуваннями соціуму від обраних соціальних ролей та притаманних соціальних статусів. Тому у ході розмови комуніканти оцінюють своїх опонентів імпліцитно, що дозволяє тактовно виразити ставлення до комунікативного партнера, не порушуючи існуючих у соціумі рольових приписань. У процесі висловлювання імпліцитної оцінки мовці використовують як вербальні, так і невербальні компоненти комунікації. Останні сприяють адекватному інтерпретуванню мовлення партнера. При асиметричному типі рольових відносин характерною для комунікації є наявність емоційного фону, який створюється за допомогою невербальних компонентів. Було досліджено вербальні засоби вираження імпліцитної оцінки, встановлено значущість невербальних компонентів, визначено комунікативні тактики, які застосовуються за кооперативного та конфліктного спрямування спілкування.

Ключові слова: імпліцитна оцінка, соціальна роль, соціальний статус, вербальні компоненти, невербальні компоненти.

(Problems of pragmalinguistics)

Implicit evaluation of interlocutors with asymmetric social roles (in Ukrainian) [Implicitna ocinka komunikantiv pry asymetrychnomu typi rol'ovih vidnosyn]

© Skrynnik Yu. S. [Skrynnik Ju. S.] juliaskrynnik@gmail.com

ИМПЛИЦИТНАЯ ОЦЕНКА КОММУНИКАНТОВ ПРИ АСИММЕТРИЧНОМ ТИПЕ РОЛЕВЫХ ОТНОШЕНИЙ

Юлия Сергеевна Скрынник (г. Харьков, Украина)
juliaskrynnik@gmail.com

преподаватель кафедры английской филологии
Харьковского национального университета имени В. Н. Каразина
(Министерство образования и науки Украины)
61022, г. Харьков, площадь Свободы, 4

В статье изучаются средства выражения имплицитной оценки коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений с учетом взаимодействия компонентов разных кодовых систем – вербальной и невербальной. Социальные роли и статусы ограничивают выбор языковых и неязыковых средств, так как тесно связаны с ожиданиями социума. В процессе общения говорящие оценивают своих оппонентов имплицитно, что позволяет тактично выразить отношение к коммуникативному партнеру, при этом не нарушая существующих в социуме ролевых предписаний. Имплицитная оценка выражается вербальными и невербальными компонентами коммуникации. Последние способствуют адекватному интерпретированию речи коммуникативного партнера. При асимметричном типе ролевых отношений характерной чертой коммуникации является наличие эмоционального фона, который создается с помощью невербальных компонентов. Были исследованы вербальные средства выражения имплицитной оценки, установлена роль невербальных компонентов в этом процессе, определены коммуникативные тактики, которые используются при кооперативной и конфликтной направленности процесса общения.

Ключевые слова: имплицитная оценка, социальная роль, социальный статус, вербальные компоненты, невербальные компоненты.

IMPLICIT EVALUATION OF INTERLOCUTORS WITH ASYMMETRIC SOCIAL ROLES

Yuliia S. Skrynnik (Kharkiv, Ukraine)

juliaskrynnik@gmail.com

lecturer at the English Philology Department
 School of Foreign Languages
 Vasyl Karazin Kharkiv National University
 (Ministry of Education and Science of Ukraine)
 4 Maydan Svobody, Kharkiv, Ukraine, 61022

The article deals with the implicit evaluative means used by interlocutors with asymmetric social roles. The interaction of different code systems is taken into account – verbal and non-verbal. The status and social roles restrict the choice of verbal and non-verbal means as they are tightly connected with the society's social expectations. Evaluating their opponents implicitly the interlocutors express their attitude to a communicative partner tactfully. Acting in this way they avoid breaking social expectations of the society. Non-verbal components contribute to the correct interpretation of the interlocutors' utterances. The emotional-evaluative background is a characteristic feature of the communicative process between interlocutors with asymmetrical type of role relationships. The emotional-evaluative background is formed with the help of non-verbal components. Verbal means of the implicit evaluative means were analyzed, the role of non-verbal components was identified, communicative tactics used in the cooperative and conflict oriented conversations were determined.

Key words: implicit evaluation, social role, social status, verbal components, non-verbal components.

Вступ

Соціальні ролі, виконувані людиною протягом життя, вимагають дотримання соціальних приписань та очікувань щодо цієї ролі. Втілення соціальних ролей характеризується певним лінгвістичним вибором [18, с. 1], що є відповідним для виконання такої ролі, та вибором паралінгвістичних компонентів у ході комунікації. Оцінюючи комунікативного партнера, адресант прибігає до використання імпліцитної оцінки, щоб тактовно виразити своє ставлення до адресата. У мовознавстві існує цілий ряд визначень імпліцитної оцінки. У них підкреслюється, що імпліцитна оцінка – це прямо не виражене ставлення мовця до об'єкта висловлювання. У цій роботі беремо за основу

(Problems of pragmalinguistics)

Implicit evaluation of interlocutors with asymmetric social roles (in Ukrainian) [Імпліцитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рол'ових відносин]

© Skrynnik Yu. S. [Skrynnik Ju. S.] juliaskrynnik@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

імпліцитність у широкому розумінні, що являє собою складну взаємодію лінгвального й екстралінгвального. Імпліцитність цього роду повинна розглядатися як одна з універсальї мовленнєвого спілкування, яку Г. І. Приходько визначає як когнітивно-комунікативну імпліцитність [11]. Оцінне значення виникає у висловлюваннях на підставі існуючих знань про картину світу у комунікантів. Підґрунтя до вивчення питання імпліцитної оцінки становлять праці з досліджень аксіології, імпліцитної номінації, імпліцитних смислів, оцінного дискурсу, оцінної лексики [1; 2; 9; 10; 14].

Імпліцитна оцінка передбачає приховане чи непряме вираження якогось значення, має безпосереднє відношення до тексту чи висловлювання й трактується як явище, що супроводжує мовленнєво-розумовий процес. Екстралінгвальною основою імпліцитності є сукупна дія психологічного, логічного, соціального й ситуативного факторів [11].

Актуальність дослідження імпліцитної оцінки комунікантів при асиметричному типі рольових відносин зумовлено необхідністю адекватного інтерпретування мовлення партнера та дешифрування невербальних компонентів комунікації і, відповідно, уникнення комунікативних поразок при спілкуванні мовців з різними соціальними статусами та при виконанні різних соціальних ролей у різних комунікативних ситуаціях.

Мета дослідження полягає у виявленні вербальних засобів вираження імпліцитної оцінки, значущості просодичних невербальних компонентів при передачі імпліцитної оцінки та комунікативних тактик, що можуть бути застосовані за кооперативного та конфліктного спрямування розмови у ході передачі імпліцитних оцінок.

Об'єктом дослідження стали засоби вираження імпліцитної оцінки комунікантів при асиметричному типі рольових відносин.

Предмет дослідження склали особливості вербалізації імпліцитних оцінок та їх невербальне втілення у ході комунікації при виконанні комунікантами асиметричних соціальних ролей.

Матеріалом дослідження є фрагменти англomовного діалогічного дискурсу зі скриптів художніх кінофільмів (XXI ст.), які відбиралися методом суцільної вибірки та містять приклади діалогічної взаємодії представників асиметричних соціальних ролей (керівник–підлеглий).

Методи дослідження ґрунтуються на основі принципу антропоцентризму та функціональної зумовленості, що наголошує на вивченні мови з позиції комуніканта, так як мовна система існує не сама по собі, а лише як засіб

© Скринник Ю. С. [Скрынник Ю. С.] juliaskrynnik@gmail.com

Імпліцитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рольових відносин (Українською) [Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений

(На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

взаємодії людей. Методологічною базою слугують принципи дискурсивної прагмалінгвістики, яка характеризується антропоцентричним підходом до аналізу імпліцитних оцінок з урахуванням аспектів їх актуалізації в дискурсі – структурно-семантичного, когнітивного, психологічного, соціального, культурного.

Головні методи аналізу включають метод інтерпретаційно-текстового аналізу, завдяки якому було виділено дискурсивні фрагменти, що складають комунікативні обміни між представниками асиметричних соціальних ролей (керівник–підлеглий); метод дискурс-аналізу, який дозволив виділити характерні особливості дискурсу комунікантів при їх виконанні асиметричних соціальних ролей; аналіз імпліцитних оцінок та їх експлікація для встановлення особливостей їх актуалізації у комунікації мовців з асиметричними соціальними ролями; функціонально-семантичний метод, що дозволив визначити типові для вираження імпліцитної оцінки мовленнєві та немовленнєві засоби, у яких реалізуються відповідні стратегії та тактики; прагмалінгвістичний аналіз для визначення комунікативних стратегій і тактик, у яких реалізується висловлення імпліцитної оцінки між мовцями асиметричних соціальних ролей.

Наукова новизна цієї роботи полягає у:

- виділенні тактик, що використовуються для передачі імпліцитних оцінок за кооперативного та конфліктного спрямування комунікативного процесу при асиметричних ролях учасників;
- виявленні потенціалу імпліцитного оцінювання як тактовного вираження думки з приводу опонента.

Основний зміст

«Ми добуваємо з окремого висловлювання значно більше інформації, ніж її міститься в ньому як у мовному утворенні» [5, с. 206], саме з усвідомленням цього постала проблема імпліцитності. Імпліцитний характер висловлювання є відображенням асиметрії форми й змісту, невідповідності категорій мови й форм мислення, що відзначається в цілій низці фундаментальних досліджень [1; 2; 9; 10; 11; 14]. Аналіз прямих і непрямих способів відображення реальної дійсності безпосередньо пов'язаний з вивченням прихованих, імпліцитних категорій, існування яких у мові є одним із проявів асиметрії відношень між одиницями плану змісту й одиницями плану виразу [11; 15].

Імпліцитною може бути прихована оцінка у висловлюваннях різноманітного характеру. Можна передбачити, що оцінне значення виникає у

(Problems of pragmalinguistics)

Implicit evaluation of interlocutors with asymmetric social roles (in Ukrainian) [Implicitna ocinka komunikantiv pry asymetrychnomu typi rol'ovih vidnosyn]

© Skrynnik Yu. S. [Skrynnik Ju. S.] juliaskrynnik@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

висловлюваннях на підставі існуючих у «картині світу» знань, характерних для конкретного соціуму [11, с. 145–146]. Оцінний смисл таких висловлювань змінюється залежно від ситуації і конкретних умов. Таким чином, оцінка виражається не прямо, будучи імпліцитним смислом дескриптивних висловлювань. Коли один із учасників використовує оцінне значення, створюється враження, що він звертається не до дійсного адресата, а ніби до когось іншого, внаслідок чого і виникає імпліцитність.

У «картину світу» кожного комуніканта можна включити і знання людини про соціальний статус та соціальні ролі. Соціальний статус за В. І. Карасиком розглядаємо як співвідносне положення людини у соціальній системі, що включає її права, обов'язки та взаємні очікування поведінки, при цьому, індивідуальні характеристики людини відступають на другий план [6, с. 3]. Соціальний статус індивіда впливає на вибір стилю спілкування при виконанні різних соціальних ролей. Соціальні ролі, що входять до знань про «картину світу», мають свої приписання щодо їх виконання людиною, але при асиметричному типі рольових відносин закони реалізації рольових приписань можуть модифікуватися. З тим, що рольова поведінка будується згідно з очікуваннями людей та фіксується у системі мовних та інших символів, погоджуються і вітчизняні [4; 6; 7], і зарубіжні дослідники [16; 17; 18; 19]. Асиметричний тип рольових відносин зазвичай супроводжується емоційно-оціночним фоном спілкування [6, с. 15]. Оцінка може виражатись імпліцитними засобами, а емоційний фон – за допомогою невербальних компонентів. Силу погляду, жесту, посмішки, інтонації мовець використовує частіше за все інтуїтивно, що підтверджує постулат про актуальність дослідження невербальної комунікативної системи з метою створення підґрунтя для більш усвідомленого оперування невербальними комунікативними компонентами [12; 13].

Відношення при виконанні комунікантами різних соціальних ролей підпорядковуються ієрархізації. При виконанні соціальних ролей керівник-підлеглий, згідно з очікуваннями соціуму, керівник залишає за собою право корегувати поведінку та вчинки підлеглого, зауважуючи на недоліках останнього в робочому процесі:

(1) *MIRANDA [BOSS]: Where are the belts for this dress? Why is no one ready? ASSISTANT: Here. It's a tough call. They're so different. MIRANDA: Hmm. (Andrea snorts, chuckles) MIRANDA: Something funny? ANDREA [INTERN-ASSISTANT]: No. No, no. Nothing. You know, it's just that both those belts look*

© Скринник Ю. С. [Скрынник Ю. С.] juliaskrynnik@gmail.com

Імпліцитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рольових відносин (Українською) [Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений

(На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
 [PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

exactly the same to me. You know, I'm still learning about this stuff and, uh. MIRANDA: 'This stuff'? Oh. Okay. I see. You think this has nothing to do with you. You go to your closet and you select I don't know that lumpy blue sweater, for instance because you're trying to tell the world that you take yourself too seriously to care about what you put on your back. But what you don't know is that that sweater is not just blue. It's not turquoise. It's not lapis. It's actually cerulean. And you're also blithely unaware of the fact that in 2002, Oscar de la Renta did a collection of cerulean gowns. And then I think it was Yves Saint Laurent, wasn't it who showed cerulean military jackets? – I think we need a jacket here. – Mmm. And then cerulean quickly showed up in the collections of eight different designers. And then it, uh, filtered down through the department stores and then trickled on down into some tragic Casual Corner where you, no doubt, fished it out of some clearance bin. However, that blue represents millions of dollars and countless jobs and it's sort of comical how you think that you've made a choice that exempts you from the fashion industry when, in fact you're wearing a sweater that was selected for you by the people in this roofroom from a pile of stuff [20].

Комунікант при виконанні соціальної ролі керівника компанії, почувши образливе слово «лахміття» (*this stuff*) від своєї нової асистентки, проводить екскурс в історію модної індустрії, при цьому імпліцитно виражаючи оцінку адресата. На вербальному рівні використовуються оцінні епітети *lumpy blue sweater*, *blithely unaware*; акцентування власної думки, риторичні запитання *I think it was Yves Saint Laurent, wasn't it who showed cerulean military jackets?*, вживання інтенсифікаторів для збільшення емоційності *you, no doubt, fished it out of some clearance bin*. Прикладами інтенсифікаторів є повторення займенника *you* та гіперболізована форма для переліку дій комуніканта: *You go to your closet and you select I don't know that lumpy blue sweater, for instance, because you're trying to tell the world that you take yourself too seriously to care about what you put on your back*. Іронічне висловлення про байдужість до вибору одягу збільшує емоційність висловлювання. Акцентуючи увагу на лакунах у знанні фешн-індустрії адресата, адресант втілює тактику позитивної самореференції, що відбувається на підґрунті конфліктно спрямованого типу комунікації: *But what you don't know is that that sweater is not just blue. It's not turquoise. It's not lapis. It's actually cerulean. And you're also blithely unaware of the fact that in 2002, Oscar de la Renta did a collection of cerulean gowns*. Наголошуючи на нерівності у соціальних статусах та ролях, адресант неодноразово використовує прислівник *down* у словосполученнях *filtered down*, *trickled on down* з контрастуючим іменником *roofroom* у словосполученні *the*

(Problems of pragmalinguistics)

Implicit evaluation of interlocutors with asymmetric social roles (in Ukrainian) [Implicitna ocinka komunikantiv pry asymetrychnomu typi rol'ovyh vidnosyn]

© Skrynnik Yu. S. [Skrynnik Ju. S.] juliaskrynnik@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

people in this roofroom, що описує вертикальну ієрархізацію соціальних відносин між представниками високої моди та звичайних необізнаних у фешн-індустрії людей.

Специфіка імпліцитних засобів вираження оцінки полягає в тому, що поряд з оцінним значенням вони виконують також і функцію мовленнєвого впливу на слухача, реалізуючи преферентно-оцінні стратегії дискурсу. Це проявляється в тому, що реципієнту самому відводиться активна роль у дешифруванні прихованої оцінної інформації. Мовець стимулює розумову діяльність слухача, спонукає його до пошуку, скеровує перебіг його міркувань. Адресат отримує неповну інформацію про якийсь факт і сам відновлює необхідні смислові ланки [11, с. 157–158]. Дешифрування імпліцитних смислів самим реципієнтом ілюструє *Приклад (1)*, у якому реципієнт розшифровує імплікатуру «Ми з тобою нерівні, твоя неповага до роду моєї діяльності (модної індустрії) виражає недбале ставлення і до мене, як до керівника, а така поведінка мене не влаштовує. Працюючи у цьому місці ти маєш відповідати цій посаді не тільки кваліфікаційно, але й твій зовнішній вигляд також має бути відповідним».

Розмежовується логічна (раціональна) та емоційна (ірраціональна) оцінка [3, с. 54]. Емоційне та раціональне в оцінці – це дві сторони ставлення суб'єкта до об'єкта, де перша – це його почуття, а друга – думки. Емоційно-оцінне ставлення є суб'єктно-спрямованою (персональною) реакцією у конкретному випадку та у конкретний момент часу. У наступному прикладі розглянуто емоційно-оцінне ставлення комуніканта при його виконанні вищої соціальної ролі, керівника компанії, до його опонента, виконуючого соціальну роль стажера у компанії:

(2) [*Jules is typing on her laptop, her hair thrown up in a pony tail. Ben arrives in the doorway, waits for her to acknowledge him.*] *“Hi Jules... I’m Ben,” Jules looks up, “Your new “intern”.” “I’m glad you also see the humor in this,” Jules is very surprised at seeing an old man in the position of an intern in her company. “Be hard not to,” Ben blinks. “So, Ben, I was going to say what’s a nice guy like you doing in a place like this but Candice gave me the drill so can I just be honest with you?” “Please.” “I’m not going to have a lot for you to do,” Ben looks surprised and little bit frustrated. “That’s the truth. And, you being assigned to me are kind of just for me to, you know, set an example for the rest of the team. If you ask me, I think you’d probably be much better off working in creative or marketing. It’s a little slower pace. Maybe a little easier to grasp. If you*

© Скринник Ю. С. [Скрынник Ю. С.] juliaskrynnik@gmail.com

Імпліцитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рольових відносин (Українською) [Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений

(На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

requested a transfer, we could make that happen. Okay?” “*If that’s what you prefer.*” “*You’ll be happier, believe me. I’m not so fun to work for.*” “*That’s what I gather,*” Jules looks up, Ben continues, “*But I can get along with anybody and I’m here to learn about your world, be of help where I can so...*” “*You’re saying you don’t want to be transferred?*” “*Not really, Sir,*” Ben understands that he has said something wrong, “*Excuse me. Terribly sorry,*” he starts blinking for a long time [21].

Емоційно-оцінне ставлення комуніканта, виконуючого вищу соціальну роль, по відношенню до комуніканта з нижчою соціальною роллю, а саме негативна оцінка на підґрунті невідповідного віку для посади стажера, проявляється на вербальному рівні висловленням *I’m glad you also see the humor in this*. Це висловлення імпліцитно повідомляє опоненту «Ваш вік є досить смішним для роботи на посаді стажера в нашій компанії», що можна вважати тактикою мітигації негативного оцінювання. Задля збереження поваги один до одного та уникнення конфліктних ситуацій комуніканти нерідко використовують тактику мітигації в інституціональному типі дискурсу. У вищенаведеному прикладі через висловлення *So, Ben, I was going to say what’s a nice guy like you doing in a place like this but Candice gave me the drill so can I just be honest with you?* мовець задля уникнення конфлікту «пом’якшує» свої слова, спрямовуючи розмову у кооперативне русло за допомогою використання лестощів *what’s a nice guy like you doing in a place like this; I’m not going to have a lot for you to do*, але де також простежується іронія. Мовець при виконанні соціальної ролі, вищої за соціальну роль свого опонента, користується тактикою негативної самореференції (*I’m not so fun to work for*) задля втілення більш глобальної тактики мітигації, намагаючись переконати свого співрозмовника перейти до іншого відділу, щоб не працювати разом. Імплікатуру «Ми не зможемо працювати разом через ваш вік» мовець передає за допомогою висловлення *If you ask me, I think you’d probably be much better off working in creative or marketing. It’s a little slower pace. Maybe a little easier to grasp. If you requested a transfer, we could make that happen. Okay?* Ця імплікатура передає негативне оцінне значення, а саме негативну думку про непридатність стажера на цій посаді.

Перед тим як потрапити в кабінет свого нового боса, комунікант, що виконує роль стажера великої молодіжної компанії з продажу одягу в Інтернеті, був проінформований асистенткою боса, що керівник компанії, Джулз Остін, не терпить людей, які зовсім не кліпають очима або кліпають дуже рідко. Їй здається, за словами асистентки, що такі люди кажуть неправду. Новий стажер

(Problems of pragmalinguistics)

Implicit evaluation of interlocutors with asymmetric social roles (in Ukrainian) [Implicitna ocinka komunikantiv pry asymetrychnomu typi rol'ovyh vidnosyn]

© Skrynnik Yu. S. [Skrynnik Ju. S.] juliaskrynnik@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

компанії, Бен Уітакер, який до виходу на пенсію мав високий соціальний статус, обіймаючи керівну посаду протягом багатьох років, користується порадою асистентки для того, щоб сподобатись своєму новому босу. Із виходом на пенсію соціальний статус комуніканта змінюється на нижчий, тому це впливає на його поведінку. Маючи високий соціальний статус у минулому, мовцю необхідно «ввійти в режим» нового соціального статусу, тому він не нехтує порадами щодо того, як сподобатись босу. У вищенаведеному прикладі комунікант моргає дуже часто, понаднормово, тим самим проявляючи імплікатуру за допомогою невербального компонента «Я моргаю, як вам подобається, я кажу правду та хочу вам сподобатись».

За допомогою того ж самого невербального компоненту (моргання) комунікант втілює тактику мітигації у випадку, коли, вимовивши невідповідні слова *Not really, Sir* та розуміючи це, комунікант знову починає дуже часто моргати, щоб справити хороше враження на свого опонента, та загладити таким чином свою провину. Висловлення мовця *Excuse me. Terribly sorry* взаємодіє за принципом координації [13, с. 92] з невербальним компонентом «моргання».

Невербальні компоненти комунікації, як просодичні, кінесичні, так і проксемічні, не просто супроводжують вербальні форми, а відправник використовує різноманітні інструменти у своєму репертуарі для вирішення специфічних комунікативних задач. Так, вищенаведений *Приклад (2)* ілюструє специфічне використання комунікантом міміки – а саме моргання – як засіб маніпулювання у спілкуванні зі своїм опонентом. У комунікативних ситуаціях, спрямованих на кооперацію, часто використовується зоровий контакт, що пов'язаний з потребою в аффіляції, характерною при виконанні недомінантних соціальних ролей [8, с. 73]. Таку тенденцію до візуальної взаємодії можна пояснити як прагнення досягти консенсусу та згоди у ході взаємодії з комунікантом, що виконує домінуючу соціальну роль.

Імпліцитна оцінка дозволяє комунікантам тактовно виразити своє ставлення щодо комунікативного партнера, при цьому надаючи можливість партнеру самому відтворити зміст повідомлення. Якщо розмова спрямовується у кооперативне русло, то спостерігаються тактики мітигації та негативної самореференції при передачі імпліцитної оцінки комунікативного партнера. Тактика позитивної самореференції втілюється за умови конфліктного типу комунікації. Вербальне вираження імпліцитної оцінки завжди супроводжується невербальними компонентами – просодичними, кінесичними та

© Скринник Ю. С. [Скринник Ю. С.] juliaskrynnik@gmail.com

Імпліцитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рольових відносин (Українською) [Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений

(На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

проксемічними, які сприяють дешифруванню прихованих смислів у процесі комунікації.

Висновки

Втілення соціальних ролей характеризується певним вибором комунікантами мовних та немовних засобів спілкування. Цей вибір зумовлюється очікуваннями оточуючих щодо виконуваної соціальної ролі та, у певній мірі, правилами етикету. Комуніканти, знаходячись у вищезазначених рамках, не можуть прямо надавати оцінку своїм опонентам, тому включають імпліцитні оцінки до своїх висловлювань. Однією з переваг імпліцитної оцінки вважаємо те, що право інтерпретації висловлювання надається адресату, і тому хід комунікації може бути направлений у необхідне русло – кооперативне чи конфліктне. Імпліцитна оцінка комунікантів завжди присутня у спілкуванні мовців, особливо при асиметричному типі рольових відносин.

Асиметричний тип рольових відносин зазвичай супроводжується емоційно-оціночним фоном спілкування. У комунікативному процесі за таких умов оцінка може виражатися імпліцитними засобами, а емоційний фон створюється за допомогою невербальних компонентів. Тактики, що використовують комуніканти при передачі імпліцитних оцінок, повністю залежать від типу спрямованості їхньої комунікації – на конфлікт або кооперацію. Відповідно це виражається у переростанні опозиції соціальних ролей в конфлікт або зниженні категоричності та пом'якшенні висловлювань.

Перспективи подальших наукових розвідок

Процес спілкування комунікантів, які мають різні соціальні ролі, характеризується певними особливостями, які проявляються на вербальному та невербальних рівнях. Наприклад, оцінювання комунікантами один одного у такій ситуації зазвичай відбувається в імпліцитний спосіб, особливо на ініціальних етапах спілкування, з метою забезпечення подальшої гармонійної взаємодії. Перспективним вважаємо виявлення особливостей комунікативного процесу на вербальному та невербальному рівнях його організації з метою забезпечення гармонійності стосунків комунікантів, які мають різні соціальні ролі.

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Література

1. Арутюнова Н. Д. Аксиология в механизмах жизни и языка / Нина Давидовна Арутюнова // Проблемы структурной лингвистики. – М.: Наука, 1984. – С. 5–23.
2. Безугла Л. Р. Когнітивно-прагматичні характеристики імпліцитних смислів у німецькомовному дискурсі: автореф. на здобуття наук. ступеня докт. філол. наук: 10.02.04 “Германські мови” / Лілія Ростиславівна Безугла; Харківськ. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. – К., 2009. – 37 с.
3. Безугла Л. Р. Лінгвопрагматика дискримінації у публіцистичному дискурсі: [монографія] / Л. Р. Безугла, І. О. Романченко. – Харків: ФОП Лисенко І. Б., 2013. – 182 с.
4. Ефременко Д. В. Идеи Джорджа Герберта Мида и их значение для социологии / Д. В. Ефременко, В. Г. Николаев. – М.: ИНИОН РАН, 2009. – 290 с.
5. Звегинцев В. А. Предложение и его отношение к языку и речи / Владимир Андреевич Звегинцев. – М.: Изд-во Московск. ун-та, 1976. – 308 с.
6. Карасик В. И. Язык социального статуса / Владимир Ильич Карасик. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2002. – 333 с.
7. Крысин Л. П. Социальный аспект владения языком [Электронный ресурс] / Л. П. Крысин // Социолингвистические исследования. – Режим доступа: http://destructionen.narod.ru/krysyn_cozialnyje_rolj.htm.
8. Коццолино М. Невербальная коммуникация. Теории, функции, язык и знак. / М. Коццолино. – [2-е изд., испр.]. – Х.: Изд-во «Гуманитарный Центр», 2015. – 224 с.
9. Миронова Н. Н. Оценочный дискурс: проблемы семантического анализа / Н. Н. Миронова // Известия РАН. – 1997. – Т. 5–6, № 4. – С. 52–59.
10. Новиков В. П. Оценочная лексика в языке английской газеты: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / В. П. Новиков. – М., 1992. – 22 с.
11. Приходько Г. І. Оцінка і комунікація / Г. І. Приходько. – Вінниця: Нова Книга, 2013. – 168 с.
12. Солощук Л. В. Посмішка як мімічний жест та її роль в англomовному діалогічному дискурсі / Л. В. Солощук // Новітня філологія. – Миколаїв, 2005. – Вип. 1. – С. 6–13.
13. Солощук Л. В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі: [монографія] / Л. В. Солощук. – Харків: Константа, 2006. – 300 с.
14. Старикова Е. Н. Проблемы имплицитной номинации в современном английском языке: автореф. дис. на соискание науч. степени докт. филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / Елена Николаевна Старикова. – К., 1976. – 41 с.

© Скринник Ю. С. [Скринник Ю. С.] juliaskrynnik@gmail.com

Імпліцитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рольових відносин (Українською) [Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений

(На укр. яз.)]

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

15. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика / И. П. Сусов. – Винница : Нова Книга, 2009. – 272 с.
16. Burke P. History and Social Theory / P. Burke. – Ithaca, N.Y. : Cornell University Press, 1993. – 209 p.
17. Jourdan Ch. Language, Culture and Society / Ch. Jourdan, K. Tuite. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 2006. – 323 p.
18. Pahta P. Language practices in the construction of social roles in Late Modern English / [P. Pahta, M. Nevala, A. Nurmi, M. Palander-Collin]. – Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins, 2010. – 241 p.
19. Sapru A. Automatic social role recognition and its application in structuring multiparty interactions : diss. ... / Ashtosh Sapru. – Lausanne, EPFL, 2015. – 128 p.

Джерельна база

20. The Devil Wears Prada [Електронний ресурс]. – Screenplay by Peter Hedges. 2005. – Режим доступу : http://www.dailyscript.com/scripts/devil_wears_prada.pdf
21. The Intern [Електронний ресурс]. – Screenplay by Nancy Meyers. 2014. – Режим доступу : <http://www.ivanachubbuck.com/wp-content/uploads/2012/02/The-Intern-Ben-Patty-Entire-Screenplay.pdf>

References

1. Arutyunova N.D. Aksiologiya v mehanizmah zhizni i yazika [Axiology in the mechanisms of life and language]. *Problemi strukturnoy lingvistiki [Problems of structural linguistics]*, 1984, pp. 5–23. (In Russ.)
2. Bezugla L.R. *Kognityvno-pragmatychni harakterystyky implicytnyh smysliv u nimeckomovnomu dyskursi*. Autoref. diss. dokt. filol. nauk [Cognitive and pragmatic characteristics of implicit senses in the German language discourse. Dr. philol. sci. autoref. diss.]. Kyiv, 2009. 37 p.
3. Bezugla L.R., Romanchenko I.O. *Lingvoparmatyka dyskryminaciji u publicystychnomu dyskursi* [Linguopragmatics of discrimination in publicistic discourse]. Kharkiv, FOP Lysenko I.B. Publ., 2013. 182 p.
4. Efremenko D.V., Nikolayev V.G. *Idei Dzhordzha Gerberta Mida i ih znachenije dlya sociologii* [George Herbert Mead's ideas and their significance for sociologists]. Moscow, INION RAN, 2009. 290 p.
5. Zvegintsev A.V. *Predlozheniye i yego otnosheniye k yaziku i rechi* [Sentence and its relation to the language and speech]. Moscow, Moscow University Publ., 1976. 308 p.
6. Karasik V.I. *Yazik social'nogo statusa* [Language of the social status]. Moscow, Gnozis Publ., 2002. 334 p.

(Problems of pragmalinguistics)

Implicit evaluation of interlocutors with asymmetric social roles (in Ukrainian) [Implicytna ocinka komunikantiv pry asymetrychnomu typi rol'ovyh vidnosyn]

© Skrynnik Yu. S. [Skrynnik Ju. S.] juliaskrynnik@gmail.com

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

7. Krysin L.P. *Socialnyj aspekt vladeniya yazykom* [Social aspect of the language skills]. Available at: http://destruction.narod.ru/krysyn_cozialnyje_rol_i.htm.
8. Cozzolino M. *Neverbal'naya kommunikaciya. Teorii, funkcii, yazyk i znak* [Non-verbal Communication. Theory, Functions, Language And Sign]. Kharkiv, "Humanitarian Center" Publ., 2015. 224 p.
9. Mironova N.N. Ochenochniy diskurs: problemi semanticheskogo analiza [Evaluation discourse: problems of semantic analysis]. *Izvestiya RAN [RAN News]*, 1997. no. 5–6, pp. 52–59. (In Russ.)
10. Novikov V.P. *Ozenochnaya leksika v yazyke angliyskoy gazeti*. Autoref. diss. kand. filol. nauk [Evaluation lexis in the language of an English newspaper. PhD philol. sci. autoref. diss.]. Moscow, 1992. 22 p.
11. Pryhod'ko G.I. *Ocinka i komunikaciya* [Evaluation and communication]. Vinnytsya, Nova Knyha Publ., 2013. 168 p.
12. Soloshchuk L.V. Posmishka yak mimichnyj zhest ta yiyi rol' v anglo-movnomu dialogichnomu dyskursi [Smile as a mimic gesture and its role in English-speaking dialogical discourse]. *Novitnya filologiya [New Philology]*, 2005, no. 1, pp. 6–13. (In Ukr.)
13. Soloshchuk L.V. *Verbal'ni i neverbal'ni komponenty komunikacii v anglo-movnomu dyskursi* [Verbal and non-verbal components of communication in the English language discourse]. Kharkiv, "Konstanta" Publ., 2006. 300 p.
14. Starikova Ye.N. *Problemi implicitnoy nominacii v sovremenom angliyskom yazyke*. Autoref. diss. dokt. filol. nauk [Problems of the implicit nomination in modern English. Dr. philol. sci. autoref. diss.]. Kyiv, 1976. 41 p.
15. Susov I.P. *Lingvisticheskaya pragmatika* [Linguistic Pragmatics]. Vinnytsya, Nova Knyha Publ., 2009. 272 p.
16. Burke P. *History and Social Theory* / P. Burke. – Ithaca, N.Y. : Cornell University Press, 1993. – 209 p.
17. Jourdan Ch. *Language, Culture and Society* / Ch. Jourdan, K. Tuite. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – 323 p.
18. Pahta P. *Language practices in the construction of social roles in Late Modern English* / P. Pahta, M. Nevala, A. Nurmi, M. Palander-Collin. – Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins, 2010. – 241 p.
19. Sapru A. *Automatic social role recognition and its application in structuring multiparty interactions* : diss. ... / Ashtosh Sapru. – Lausanne, EPFL, 2015. – 128 p.
20. *The Devil Wears Prada* [Електронний ресурс]. – Screenplay by Peter Hedges. 2005. – Режим доступу : http://www.dailyscript.com/scripts/devil_wears_prada.pdf
21. *The Intern* [Електронний ресурс]. – Screenplay by Nancy Meyers. 2014. – Режим доступу : <http://www.ivanachubbuck.com/wp-content/uploads/2012/02/The-Intern-Ben-Patty-Entire-Screenplay.pdf>

© Скринник Ю. С. [Скринник Ю. С.] juliaskrynnik@gmail.com

Імпліцитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рольових відносин (Українською) [Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений

(На укр. яз.)

(Проблеми прагматики [Проблемы прагматики])

УДК 811.161.1:801.82

**ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ТЕМПОРАЛЬНИХ МОДЕЛЕЙ
ВІЧНОСТІ В РОСІЙСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ***Анастасія Сергіївна Шерепітко (м. Київ, Україна)*nastya.sherepitko@gmail.comаспірант кафедри російської філології Інституту філології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Міністерство освіти та науки України)
01601, Київ, бульвар Т. Шевченка, 14

У статті проаналізовано особливості лінгвокогнітивного моделювання вічності засобами часового культурного коду. Досліджено екстралінгвістичні передумови формування темпоральних моделей вічності, зокрема філософські концепції вирішення культурної опозиції часу і вічності як конститутивного елемента культури. Виявлено базові темпоральні моделі вічності, що отримали об'єктивацію в системі російської мови. Опис лексико-фразеологічних вербалізаторів темпоральних моделей вічності проведено в синхронії і діахронії. Перспектива дослідження полягає в аналізі особливостей лінгвальної об'єктивації змін, що відбуваються в концептуальній структурі вічності, пов'язаних з перебудовою традиційної системи часових цінностей у зв'язку з переходом до інформаційного суспільства.

Ключові слова: когнітивна модель, темпоральна модель, лінгвокультура, часовий код культури, концепт.

**ОСОБЕННОСТИ ВЕРБАЛИЗАЦИИ ТЕМПОРАЛЬНЫХ МОДЕЛЕЙ
ВЕЧНОСТИ В РУССКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРЕ***Анастасия Сергеевна Шерепитко (г. Киев, Украина)*nastya.sherepitko@gmail.comаспирант кафедры русской филологии Института филологии
Киевского национального университета имени Тараса Шевченко
(Министерство образования и науки Украины)
01601, Киев, бульвар Т. Шевченко, 14

В статье проанализированы особенности лингвокогнитивного моделирования вечности средствами временного культурного кода. Исследованы экстралингвистические предпосылки формирования темпоральных моделей вечности, в

(Problems of cognitive linguistics)

Verbalizing features of the eternity concept temporal models in the Russian linguoculture (in Russian) [Osoblyvosti verbalizacii' temporal'nyh modelej vichnosti v rosijs'kij lingvokul'turi]

© Sherepitko A. S. [Sherepitko A. S.] nastya.sherepitko@gmail.com

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

частности общеполитические концепции решения культурной оппозиции времени и вечности как конститутивного элемента культуры. Выявлены базовые темпоральные модели вечности, получившие объективацию в системе русского языка. Описание лексико-фразеологических вербализаторов темпоральных моделей вечности проведено в синхронии и диахронии. Перспективой исследования представляется анализ особенностей лингвальной объективации изменений, происходящих в концептуальной структуре вечности, связанных с перестройкой традиционной шкалы временных ценностей в связи с переходом к информационному обществу.

Ключевые слова: когнитивная модель, темпоральная модель, лингвокультура, временной код культуры, концепт.

**VERBALIZING FEATURES OF THE ETERNITY CONCEPT
TEMPORAL MODELS IN THE RUSSIAN LINGUOCULTURE**

Anastasiia S. Sherepitko (Kyiv, Ukraine)
nastya.sherepitko@gmail.com

PhD student, Department of Russian Philology, Institute of Philology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
(Ministry of Education and Science of Ukraine)
14, Taras Shevchenko bld., Kyiv, Ukraine, 01601

Article is devoted to the research of the verbalizing features of the Eternity cognitive modelling with a help of temporal cultural code. The extra-linguistic factors of the temporal Eternity models are analyzed. Philosophical approaches to the cultural opposition of Time and Eternity are described. The main temporal Eternity models that are typical for the Russian language are determined. The article deals with the synchronic and diachronic analysis of lexical and phraseological verbalizers of the Eternity temporal models in the Russian language. Prospects for research are to continue study of the Eternity and Time conceptual structures transformation caused by the impact of the modern informational society.

Keywords: cognitive models, temporal models, linguoculture, temporal cultural code, concept.

*И Батюшкова мне противна спесь:
Который час, его спросили здесь,
А он ответил любопытным: вечность!
О. Мандельштам.*

Введение. ВЕЧНОСТЬ относится к числу абстрактных концептов сложной гетерогенной природы, так называемых “предельных понятий культуры” [9, с. 3], которые являются точками сосредоточения базовых мировоззренческих

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

представлений о бытии и небытии, жизни и смерти, времени и “вневременности”. В данном концепте сосредоточен многовековой опыт рефлексии человеческого сознания над вопросами о началах и концах времени и истории, о возможностях преодоления бесконечного движения времени. Именно поэтому исключительно важным, продуктивным алгоритмом категоризации, структуризации и оценивания данного понятия является темпоральное моделирование как результат обращения к средствам временного кода культуры.

Временной код культуры лежит в основе концептуализации действительности относительно временной оси [8, с. 119]. Одним из ключевых противопоставлений, фиксируемых с помощью временного кода культуры, выступает оппозиция “время-вечность” [5, с. 10]. В лингвистических трудах данное противопоставление рассматривалось в аспектах соотношения земного времени и божественной вневременности (Е. С. Яковлева 1994, В. И. Постовалова 2011), профанного и сакрального времени (Н. К. Рябцева 1997, Е. Е. Левкиевская 2009, Р. Каюа 2003), времени и безвременья (С. М. Толстая 1995, М. О. Шведова 2005), юности и старости (Ю. С. Степанов 1997), ограниченной и неограниченной длительности (Т. В. Булыгина, А. Д. Шмелев 1997), текучести и неизменности (Н. Д. Арутюнова 2002, С. А. Чугунова 2009), событийности и бессобытийности (Д. С. Лихачев 1979, Л. Н. Михеева 2003, Л. А. Черная 2009) и т. п.

Тем не менее, на сегодняшний день в русистике не представлено ни одного комплексного, обобщающего описания данной проблемы, выполненного на широком языковом материале. Таким образом, **актуальность** настоящего исследования обусловлена необходимостью систематизации сведений относительно особенностей концептуализации вечности как константы русской лингвокультуры, в частности, выяснение специфики объективации темпоральных моделей вечности в системе русского языка.

Цель исследования – описать базовые темпоральные модели вечности и способы их лингвальной объективации в русской лингвокультуре.

Объект исследования – лексико-фразеологические вербализаторы темпоральных моделей вечности в русском лингвокультурном пространстве.

Предмет исследования – особенности вербализации темпоральных моделей вечности в русском языке.

Материалом исследования выступили вербализаторы темпоральных моделей вечности – лексико-фразеологические единицы русского языка контексты их употребления. Основными источниками иллюстративного материала выступили словари разных типов (толковые, исторические,

(Problems of cognitive linguistics)

Verbalizing features of the eternity concept temporal models in the Russian linguoculture (in Russian) [Osoblyvosti verbalizacii' temporal'nyh modelej vichnosti v rosijs'kij lingvokul'turi]

© Sherepitsko A. S. [Sherepitsko A. S.] nastya.sherepitsko@gmail.com

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

этимологические, фразеологические, словари синонимов и т. п.), а также фольклорные тексты и произведения русской художественной литературы, выборка которых осуществлялась с помощью Национального корпуса русского языка.

В работе использованы описательный, сопоставительный, индуктивный **методы** с применением приемов наблюдения, сравнения, обобщения, интерпретации, классификации, систематизации данных; проведен синтез разнонаправленных лингвистических методов, в частности, метод когнитивного моделирования реализован в комплексном объединении с методиками концептуального анализа, включающего элементы этимологического, дефиниционно-компонентного, семантического, дистрибутивного описания, а также элементы контекстологического и дискурсивного анализа.

Научная новизна работы состоит в том, что впервые реализовано комплексное описание особенностей вербализации темпоральных моделей вечности (как базового мировоззренческого концепта и константы русской культуры) на основе синтеза метода метафорического моделирования с элементами лингвокультурологического концептуального анализа.

Основное содержание исследования

Описание вечности в терминах времени является достаточно традиционным для русской лингвокультуры. Так, например, именно темпоральное толкование вечности предложено в большинстве толковых словарей русского языка: ср. *вечность* ‘время, не имеющее ни начала, ни конца’ [20, с. 266], ‘время, тянущееся очень долго’ [9, с. 168], ‘продолжительность, долговременность бытия’, ‘о будущих веках, поколениях’ [15, с. 91–92], ‘бесконечное существование во времени, как одна из основных форм бытия материи’ [17, с. 132], ‘течение времени, не имеющее ни начала, ни конца’ [16, с. 477] и т. д. Во временном значении чаще всего используется слово *вечность* в произведениях А. С. Пушкина [18, с. 252]. В “Русской грамматике” (М., 1980) слово *вечность* перечисляется в ряду обозначений различных отрезков времени наряду с такими словами, как *год, неделя, месяц, час, ночь, вечер* и т. п. [4, с. 44].

В ходе исследования выявлены две базовые темпоральные модели вечности: “Вечность как временной интервал” и “Вечность как бесконечное время”.

В соответствии с темпоральной моделью **“Вечность как временной интервал”**, вечность представляется субъективной единицей измерения времени, качественной характеристикой времени, способной распространяться на разные в количественном отношении хронологические отрезки. Сравнение вечности с

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

определенным отрезком времени встречается в языке художественной литературы: *Целая вечность прошла, минут пять, пока смысл выбитых букв стал сцепляться в слова, а те — во фразу* (Д. Рубина, Белая голубка Кордовы), *Впереди расстилалась вечность — почти сутки до поезда во Франкфурт* (С. Есин, Марбург), *Можно прожить биологически долгую жизнь как миг, а биологически короткую как вечность* (А. Зиновьев, Русская судьба, исповедь отщепенца). Самым древним вербализатором данной модели вечности выступает древнерусское слово *вѣкъ* — производящая основа большинства слов-репрезентантов концепта *ВЕЧНОСТЬ* в русской лингвокультуре. Так, с помощью лексемы *вѣкъ* в древнерусских текстах могли обозначаться как конкретный временной отрезок (тысячелетие, срок в сто лет от Рождества Христова), так и неопределенный (вечность, очень долгое время, всегда, навсегда), а кроме того *вѣкъ* мог выступать обозначением времени вообще или человеческой жизни, периода существования кого-либо [19, с. 483–485].

Чаще всего вечность сравнивается с временным сроком исключительной продолжительности. Моделирование вечности как чрезмерно длительного временного интервала реализуется в языке в регулярном употреблении существительного *вечность* на месте обозначений определенного временного отрезка в конструкциях с фазовыми глаголами *настать*, *наступить*, *начаться*, *пройти*, *миновать*, *пролететь* (*Потому что как бы ни были они прекрасны (а они именно прекрасны), девочка смотрит так, как будто все уже совершилось и наступила вечность, а мальчик смотрит иначе* (Д. Воденников, О первой любви), *Дальше началась вечность, в течение которой я с глуповатой улыбкой смотрел прямо в глаза Изольде Викентьевне* (А. Гелейн, Прекрасная дама одинокого майора); в сочетаниях с предлогом с предлогами *в течение* (*В течение вечности несколько раз передавала вам приветы через знакомых иноземцев и прочих оказиантов, а писать не писала* (В. Войнович, Замысел); *в сравнении с* (*Ддесятть ллет, этто жже ппустякки в сравнении с вечностью — заикался Котовский* (Р. Б. Гуль, Во власти хаоса). Сравнение вечности с продолжительным временным интервалом объективировано в диалектах (диал. *векованье* ‘долгое пребывание где-либо’, *век векушной/ векущий/ вечный* ‘очень долго, длительное время’, *века векинские, век веченский, веки веченские* ‘очень долгое время, вечность’ [12, с. 99–100]) и паремиологии русского языка: *Вечное дело (женитьба), не часовое. Не вечно ж драться, и когти притупятся. Ни радости вечной, ни печали бесконечной. Радость не вечна, печаль не бесконечна.*

(Problems of cognitive linguistics)

Verbalizing features of the eternity concept temporal models in the Russian linguoculture (in Russian) [Osoblyvosti verbalizacii' temporal'nyh modelej vichnosti v rosijs'kij lingvokul'turi]

© Sherepitsko A. S. [Sherepitsko A. S.] nastya.sherepitsko@gmail.com

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Расположение вечности на линейной шкале времени соответствует начальному (прошедшему) и конечному (будущему) периодам и соотносится, соответственно, со временем творения мира и конца света (в исторической перспективе), с этапами молодости и старости (в рамках индивидуальной человеческой жизни). Модель **“Вечность как прошлое”** в системе языка реализуется в выражениях *отойти в вечность, кануть в вечность, скрыться в вечности* (о времени) употребляемых как синонимичные выражениям *отойти в прошлое, кануть в прошлое* ‘миновать, забыться, перестать существовать, стать неактуальным, невостребованным’ [13, с. 547]. Вербализатором темпоральной модели **“Вечность как прошлое”** также выступает оборот *вечность назад* с общим значением ‘очень давно’: *Черная завеса перед глазами тут же исчезла, и Артем увидел перед собой Хантера, он ничуть не изменился с тех пор, как Артем разговаривал с ним в последний раз, давным-давно, целую вечность назад, на ВДНХ* (Д. Глуховский, Метро 2033). Модель **“Вечность как будущее”** в системе языка реализуется в единицах: *увековечить* ‘сохранить в памяти потомства’, уст. выр. *век грядущий, будущий* ‘вечность, загробная жизнь’. В русском языке слово вечность последовательно сочетается с прилагательными *будущая, грядущая*: *Здесь спокойный распорядок дня, Телевизор, новые подружки, Разговоры, просто болтовня. На десерт – пирог, кисель из кружки. Ни себе, ни прочим не должна, И ни перед кем не виновата. Будущая вечность не страшна, Всё ведь завершается когда-то* (А. Винокур, В зазеркалье залива). Не отмеченное в словарях устойчивое сочетание *для вечности* довольно часто встречается в текстах русской литературы, как правило, в значении ‘потомкам, для будущих времен’: *Андрей-Андре поправил его, сказав, что писатель пишет не для современников, а для вечности* (В. Пелевин, S.N.U.F.F.), *-Да, скромно сказал он, - Я пишу для вечности* (Дм. Каралис, Автопортрет). В русском языке используется словосочетание *вечность впереди* (ср. выр. *жить словно вечность впереди* ‘растрачивать время, не ценить время’), в котором также реализуется темпоральная модель **“Вечность как будущее”**: *Если праздновать почти всех, откуда возьмется время? Откуда годы, столько годов? Голос. Но у нас, у человечества, впереди вечность ...* (С. Гансовский, Млечный путь). В данном отношении показательным является употребление словосочетания *идти навстречу вечности* в значении ‘приближаться к смерти, гибели’: *Пусть он погибает! Он так гордо и мудро шел навстречу вечности, не верил вечной силе и наказан: что же нам, православным, спасать его!* (И. А. Гончаров, Письма).

В исторической перспективе вечность-прошлое соотносится с этиологическим (*ветхое время* в народной культуре) временем – это время

© Шерепитко А. С. [Шерепитко А. С.] nastya.sherepitko@gmail.com

Особливості вербалізації темпоральних моделей вічності в російській лінгвокультурі (Російською)
[Особенности вербализации темпоральных моделей вечности в русской лингвокультуре (На русс. яз.)]

(Проблеми когнітивної лінгвістики [Проблемы когнитивной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

сотворения мира, начальный этап существования вселенной и начало человеческой истории. Время эсхатологическое, напротив, репрезентирует время грядущего будущего, конечный этап существования мира и истории (*последние времена* в народной культуре). Примечательно, что в сочетании с некоторыми глаголами слово вечность может одновременно обозначать как прошлое, так и будущее. Так, например, выражение *предать вечности* может употребляться в значениях ‘забыть, оставить в прошлом, вычеркнуть из памяти’ (как синонимичное *предать забвению*) и ‘сохранить для будущих времен’ (то же что *увековечить*): ср. *Ленин оказался смертным и совершал ошибки, как все, поэтому пора позволить ему умереть, предать вечности этот жуткий призрак, который до сих пор не дает покоя нашей воображаемой политике, и подойти к решению наших проблем не с точки зрения идеологии, а с точки зрения прагматики* (Н. Толоконникова) и *Ахти! осел какой! Сам зелен весь, как чиж, а ноги голубые! О чем слыхом доселе не слыхать! Нет, – город весь кричит, – нет, чудеса такие Достойно вечности предать, Чтоб даже внуки наши знали, Какие редкости в наш славный век бывали* (И. И. Хемницер, Зеленый осел).

На шкале индивидуальной жизни вечность чаще всего соотносится с периодами **молодости** и **старости**. Концептуальные признаки *вечно юного* (молодости, жизненной силы, активности) и *вечно старого* (старости, упадка, застоя) заложены во «внутренней форме концепта (в концепции Ю. С. Степанова) и эксплицируются этимологически. Так оказалось, что в большинстве европейских языков, в частности в русском, имена вечности восходят к общему источнику — древнегреческому слову *αιον* (*эон*) отсылающему, в свою очередь, к индоевропейскому корню **ueik/*uoik*, означающего, с одной стороны «жизненную силу, жизнь», с другой – «длительность, продолжительность во времени» [7, с. 848].

Образ вечной молодости относится к числу устойчивых мифологем русского фольклора (напр. Сказка «О молодце-удальце, молодильных яблоках и живой воде») и художественной литературы: *Слишком дряхлы струны лир: Золотой ракеты струны Укрепил и бросил в мир Англичанин вечно юный!* (О. Мандельштам, Теннис), *Иной, смеясь, льет в кубок пенны вины; Зеленый плющ на черных волосах, И виноград, на голове висящий, И легкий фирз, у ног его лежащий, – Всё говорит, что вечно юный Вакх, Веселья бог, сатира покровитель* (А. С. Пушкин, “Казалось ему, что средь долины ...”). Вербализаторами концептуального признака вечной старости выступают лексемы диал. *вековельый* ‘старинный древний’ [12, с. 99–100], разг. устар. *век (веки) вековать* ‘жить долго,

(Problems of cognitive linguistics)

Verbalizing features of the eternity concept temporal models in the Russian linguoculture (in Russian) [Osoblyvosti verbalizacii' temporal'nyh modelej vichnosti v rosijs'kij lingvokul'turi]

© Sherepitsko A. S. [Sherepitsko A. S.] nastya.sherepitsko@gmail.com

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

до глубокой старости', *вековуха, вековушка* 'пожилая, засиделая, обойденная женихами девица' [10, с. 234]; выр. *вечный как мир* в описании человека имеет семантику 'об очень старом, дряхлом человеке' [11, с. 395]. В устойчивых народных сравнениях Феникс выступает одновременно символом вечности (*смотреть на кого как на Феникса* 'о ком-л., оцениваемом как символ вечности, нетленности, неизменности') и символом старости (*старше Феникса* 'об очень старом человеке') [11, с. 713].

Длительность вечности как временного интервала может измеряться всей жизнью (устар. *векованье* 'продолжение чьей-либо жизни', *в вечный хлеб* 'на пожизненное пропитание', *вечные люди* 'люди, находящиеся в пожизненной крепостной зависимости' [14, с. 132–133], *вечное покаяние* ('по смерть продолжающееся'), *вечный союз* 'о браке', *вечное пребывание* 'о постоянном месте проживания', *вечное заключение* 'пожизненный срок заключения' [17, с. 253]. Представление о вечном как о длящемся всю жизнь (на протяжении всей жизни) реализуется в устойчивых сочетаниях *вечная любовь, вечная дружба, вечный долг, вечная обязанность* и др.

Время, ассоциированное с вечностью, в народной культуре максимально сближается с понятием сакрального времени. Примером такого «сближения» времени и вечности является, например, праздник Нового года: «Праздник конца и начала года в архаической культуре – это актуализация мифологического времени творения, средство обновления истощенной природы и общества для нового цикла. В качестве перехода от старого времени к новому он содержал в себе идею приобщения к вечности, смерти, первозданному Хаосу» [1, с. 146–147]. Помимо праздничных дат народного календаря (*Новый год, Рождество, Пасха, Поминальный день* и т. п.) сакральному времени вечности также могут соответствовать темное время суток (вечность как *царство вечной ночи, край ночи, обитель ночи* и т. д.) или седьмой день недели (уст. *вечный день* 'воскресенье' [2, с. 298]).

Темпоральная модель **“Вечность как бесконечное время”** реализуется в регулярной ассоциации вечности и безостановочной длительности, перманентности, постоянства, долговечности. Моделирование вечности в терминах бесконечного времени соотносится с количественной концепцией вечности Е.С. Яковлевой, в соответствии с которой вечность рассматривается как «бесконечное умножение времени» [8, с. 90–91]. Одним из примером реализации данной модели выступает сочетаемость прилагательного вечный: «Количественная» вечность имеет тенденцию управлять отглагольными именами (*вечность существования*) или, по крайней мере, именами, в семантике которых

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

есть длительность (*вечность мира*); при этом *вечность* является свойством объекта, названного родительным падежом [8, с. 93].

Модель “Вечность как бесконечное время” имеет глубокие архаичные корни: ее вербализаторами выступают как устаревшие лексемы (*вечистый, вековечный, вечновати, вековщик, в бесконечные веки, вечное перо, вечное владение, вечная аренда* и др.), так и общеупотребительные слова и выражения (*вечные льды, вечнозеленый, передать в вечное хранение, вечные ссоры, вечные ценности* и т. п.). Данная модель также реализуется в предложно-падежной конструкции *из вечности в вечность* (*О, Печора, текущая из вечности в вечность!* В. Голованов, Остров). Это значение реализуется также в системе синонимов вербализаторов концепта *ВЕЧНОСТЬ* (*вечный – бессрочный, постоянный, повседневный, повсечасный, всегдашний, перманентный, обычный; вечно – всегда, постоянно, перманентно, разг. завсегда* [9, с. 168]). Значение *вечного* как постоянного, постоянно возникающего получает дополнительный, негативный оттенок: встречается в высказываниях о заботах, ссорах и т. п.: *Мать стояла в белом переднике, с навернутыми рукавами, очевидно, только что оторванная от вечных забот по хозяйству* (В. Короленко, Парадокс), *Между собой эти земли будут вечно ссориться, вечно друг другу завидовать и друг против друга интриговать* (Ф. М. Достоевский, Дневник писателя). Система синонимов *вечного* в русском языке также показывает, что постоянство вечности и вечного может оцениваться как позитивно (*бессменный, стабильный, верный самому себе*), так и негативно (*хронический*).

Модель «Вечность как бесконечное время» сформировалась под влиянием процессов десакрализации общественной жизни и сопутствующим ему изменением отношения к членам оппозиции время-вечность в пользу первого. Время становится важнее вечности: человек начинает *жить сегодняшним днем, ловить момент, бежать в ногу со временем*, которое быстро *пролетает*, никого не ждет и которого всегда не хватает. Так постепенно формируется современное восприятие времени («активный подход» по Т. В. Булыгиной, А. Д. Шмелеву), в сравнении с которым вечность понимается как нечто нарочито долго, томительно длящееся, т.е. значение длительности, периферийное в прежнюю эпоху, переходит в ядерную зону (ср. высказ. типа *Я прождал тебя целую вечность!*).

Выводы

Исследование темпоральных моделей вечности показало, что для русского языкового сознания характерно представление вечности как временного

(Problems of cognitive linguistics)

Verbalizing features of the eternity concept temporal models in the Russian linguoculture (in Russian) [Osoblyvosti verbalizacii' temporal'nyh modelej vichnosti v rosijs'kij lingvokul'turi]

© Sherepitsko A. S. [Sherepitsko A. S.] nastya.sherepitsko@gmail.com

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

интервала, определяемым чрезмерно длительным как в объективном (когда вечность выступает изоморфной таким единицам времени, как *столетие*, *тысячелетие*, *жизненный срок* и т. д.), так и в субъективном отношении (когда вечность может приравниваться абсолютно любой единице времени вплоть до *мгновения*, *секунды* и т. д.). Моделирование вечности как временного интервала привело к формированию устойчивых образов вечности-прошлого и вечности-будущего, вечности как пожизненности, вечности как сакрального времени, вечной молодости и вечной старости. Не менее продуктивной выступает темпоральная модель, в соответствии с которой вечность описывается в терминах бесконечной длительности и принимает значения постоянства и повторяемости, которые могут оцениваться говорящим как положительно (когда актуализируется концептуальное содержание долговечности, прочности, незыблемости), так и резко отрицательно (когда актуализируется значение томительной длительности или неуместной повторяемости). Моделирование вечности как бесконечной длительности является результатом распространения активного подхода ко времени и десакрализации понятий времени и вечности в обыденном сознании носителей русского языка и культуры.

Перспективы дальнейшего исследования

Перспективой настоящего исследования представляется анализ особенностей лингвальной объективации изменений, происходящих в концептуальной структуре вечности, связанных с перестройкой традиционной шкалы временных ценностей в связи с переходом к информационному обществу.

Литература

1. Каюа Р. Людина та сакральне / Р. Каюа. – К., 2003. – 256 с.
2. Киселева М. С. Время проповеди: суббота или воскресенье? Недельные праздники в композиции «обеда душевного» Симеона Полоцкого / М. С. Киселева // Знаки времени в славянской культуре: от барокко до авангарда. – 2009. – С. 287–300.
3. Красных В. В. Коды и эталоны культуры (приглашение к разговору) / В. В. Красных // Язык, сознание, коммуникация. – 2001. – Вып. 19. – С. 5–19.
4. Русская грамматика: [в 2 т.] / Акад. наук СССР, Ин-т рус. яз.; [редкол.: Н. Ю. Шведова (гл. ред.) и др.]. – М.: Наука, 1980–1982. – Т. 2: Синтаксис / [Е. А. Брызгунова, К. В. Габучан, В. А. Ицкович и др.]. – 1980. – 709 с.
5. Снитко О. С. Коды культуры у мовної об'єктивзації дійсності / Олена Степанівна Снитко // Studia linguistica. – 2008. – Вип. 1. – С. 115–121.
6. Снитко Т. Н. Предельные понятия в Западной и Восточной лингвокультурах:

© Шерепитко А. С. [Шерепитко А. С.] nastya.sherepitko@gmail.com

Особливості вербалізації темпоральних моделей вічності в російській лінгвокультурі (Російською)
[Особенности вербализации темпоральных моделей вечности в русской лингвокультуре] (На русс. яз.)

(Проблеми когнітивної лінгвістики [Проблемы когнитивной лингвистики])

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINGVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.19 «Общее языкознание, социолингвистика, психолингвистика ; 10.02.20 Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание, теория перевода» / Татьяна Николаевна Снитко. – Пятигорск, 1999. – 26 с.

7. Степанов Ю. Константы: словарь русской культуры / Ю. Степанов. – [3-е изд., исправ. и доп.]. – М. : Академический проект, 2004. – 992 с.
8. Яковлева Е. С. Фрагменты русской языковой картины мира: модели пространства, времени и восприятия / Е. С. Яковлева. – М. : Гнозис, 1994. – 344 с.

Лексикографические источники

9. Бабенко Л. Г. Словарь-тезаурус синонимов русской речи / Л. Г. Бабенко. – М., 2007. – 512 с.
10. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка : в 4 т. / В. И. Даль. – Т. 1: А–З. – М. : РИПОЛ классик, 2006. – 752 с.
11. Мокиенко В. М. Большой словарь русских народных сравнений / В. М. Мокиенко, Т. Г. Никитина. – М. : ЗАО «Олма Медиа Групп», 2008. – 800 с.
12. Словарь русских народных говоров / под ред. Ф. П. Филина. – Л., 1969. – Вып. 4 (В–Военки). – 355 с.
13. Словарь русского языка : в 4-х т. / РАН, Ин-т лингвистич. исследований. – [4-е изд., стер.]. – М. : Рус. яз.: Полиграфресурсы, 1999. – Т. 1 : А–Й. – С. 547.
14. Словарь русского языка XI–XVII вв. – М. : Изд. Наука, 1975. – Вып. 2 (В–Волога). – С. 130–133.
15. Словарь русского языка XVIII в. / под ред. Ю. С. Сорокина. – 1987. – Вып. 3. – С. 90–94.
16. Словарь современного русского литературного языка : в 17-ти т. / АН СССР. – Т. 1. – М., 1950–1965. – С. 476–478.
17. Словарь современного русского литературного языка : в 20 т. / АН СССР ; Ин-т рус. яз.; гл. ред. К. С. Горбачевич. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Рус. яз., 1991. – Т. 2 : В. – 960 с.
18. Словарь языка Пушкина : в 4 т. – Т. 1. – М., 1956. – С. 253–260.
19. Срезневский И. И. Материалы для словаря древнерусского языка / И. И. Срезневский. – Т. 1 : А–К. – СПб., 1893. – С. 483–485.
20. Толковый словарь русского языка : в 4 т. – М. : Сов. энцикл. : ОГИЗ, 1935–1940. – Т. 1 : А–Кюрины / [сост. Г. О. Винокур, Б. А. Ларин, Д. Н. Ушаков и др.]; под ред. Д. Н. Ушакова. – М. : Гос. ин-т "Сов. энцикл."; ОГИЗ, 1935. – 1562 с.

References

1. Kayua R. *Liudyna ta sacralne* [Man and the Sacred]. 2003, Kyiv, 2003, 256 p.
2. Kiseleva M. S. *Vremya propovedi: subbota ili voskresinje? Nedielnyye prazdniki v kompozitcii "obeda dushewnogo" Simeona Polotskogo* [Time of preaching: saturday or sunday]. *Znaki vremeni v slavyanskoi kulture: ot barokko do avangarda* [Time signs in

(Problems of cognitive linguistics)

Verbalizing features of the eternity concept temporal models in the Russian linguoculture (in Russian) [Osoblyvosti verbalizacii' temporal'nyh modelej vichnosti v rosijs'kij lingvokul'turi]

© Sherepitsko A. S. [Sherepitsko A. S.] nastya.sherepitsko@gmail.com

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

- the Slavic cultures: from the Baroque to the Avant-garde*]. Moscow, 2009, pp. 287–300.
3. Krasnych V. V. Kody i etalony kultury (priglasenie k razgovoru), *Yazyk, soznanie, kommunikatsiya* [Cultural codes and standards], 2001, vol. 19, pp. 5–19.
 4. Russkaya grammatika [Russian grammar]. Moscow, Academy of Sciences USSR, Vol. 2, 709 p.
 5. Snitko O. S. Kody kultury u movniy objektivaciyi dijsnosti [Cultural codes in the language conceptualization and categorization of reality], *Studia linguistica*, 2008, Vol. 1, pp. 115–121.
 6. Snitko T. N. *Predelye ponatiya v Zapadnoi i Vostochnoi linguokulturah*. Diss. kand. philol. n. [Limit concepts in Western and Eastern producer linguistic cultures]. Pyatigorsk, 1999, 26 p.
 7. Stepanov Yu. *Konstanty: slovar russkoy kultury* [Constants: the Vocabulary of Russian culture]. Moscow, Academy Project, 2004, 992 p.
 8. Yakovleva Ye. S. *Fragmenty russkoi yazykovoy kartiny mira: modeli prostranstva, vremeni i vospriyatiya* [Fragments of Russian language picture of the world: space, time and perception models]. Moscow, Gnosis, 1994, 344 p.
 9. Babienko L. G. *Slovar-tezaurus sinonimov russkoy rechi* [Russian Synonyms' Thesaurus]. Moscow, 2007, 512 p.
 10. Dal V. I. *Tolkovyj slovar zivogo velikorusskogo yazyka* [The Explanatory Dictionary of the Living Great Russian Language], Moscow, RIPOL Classic, Vol. 1, 2006, 752 p.
 11. Mokienko V. M. *Bolshoy slovar russkih narodnyh sravneniy* [Big Dictionary of Russian Folk Comparisons], Moscow, Olma Media Group, 2008. – 800 p.
 12. *Slovar russkih narodnyh govorov* [Russian Dialects' Dictionary], Leningrad, 1969, Vol. 4, 355 p.
 13. *Slovar russkogo yazika* [Russian Dictionary], Moscow, Poligrafresources, Vol. 1, pp. 547.
 14. *Slovar russkogo yazika XI-XVII cent* [The Dictionary of 11-17th Century Russian Language]. Moscow, Science, Vol. 2, pp. 130–133.
 15. *Slovar russkogo yazika XVIII cent* [The Dictionary of 18th Century Russian Language]. Moscow, Academy of Sciences USSR, Vol. 3, 1987, pp. 90–94.
 16. *Slovar sovremennogo russkogo literaturnogo yazika v 17 t.* [Modern Russian Language Dictionary in 17 volumes], Moscow, Academy of Sciences, 1950-1965, pp. 476–478.
 17. *Slovar sovremennogo russkogo literaturnogo yazika v 20 t.* [Modern Russian Dictionary in 20 vol.], Moscow, Russkiy yazik, 1991, Vol. 2, 960 p.
 18. *Slovar yazika Pushkina* [Dictionary of Pushkin's Language], Moscow, 1956, Vol. 1, pp. 253–260.
 19. Sreznevskiy I. I. *Materialy dlya slovary drevnerusskogo yazika* [Materials for the Dictionary of the Old Russian Language], St. Petersburg, 1893, Vol. 1, pp. 483–485.
 20. *Tolkovyj slovar russkogo yazika v 4 t.* [Russian Language Dictionary in 4 vol.], Moscow, OGIz, 1935–1940, Vol. 1, 1562 p.

© Шерепитко А. С. [Шерепитко А. С.] nastya.sherepitko@gmail.com

Особливості вербалізації темпоральних моделей вічності в російській лінгвокультурі (Російською)
[Особенности вербализации темпоральных моделей вечности в русской лингвокультуре] (На рус. яз.)

(Проблеми когнітивної лінгвістики [Проблемы когнитивной лингвистики])

ЗМІСТ

Андрійченко Юлія В. Особливості взаємозв'язку між граматичним родом і гендером в іспаномовній комунікації	13
Бєлова Світлана Є. Нестандартна реакція адресата у кооперативно спрямованому побутовому діалогічному дискурсі	19
Васильчук Людмила Ф. Розширення компонентного складу фразеологізмів-дериватів у німецькій мові та їх лексикографічна презентація	36
Гладка Валентина А. Фразеологізм ↔ слово : проблема міжрівневого статусу (на матеріалі французької мови)	46
Дорофєєва Маргарита С. Когнітивно-ситуативне моделювання у спеціальному перекладі	63
Ковальчук Анна М. Визначення поняття евфемічності як об'єкта лінгвістичних досліджень у сучасному іспанському мас-медійному дискурсі	82
Корбозерова Ніна М. Основні напрями та проблеми сучасної лінгвістичної науки [Korbozerova Nina M. Método y problemática generales de la lingüística actual]	93
Ласінська Тетяна А. Особливості перекладу деяких груп архаїчної лексики з англійської мови українською	97
Марутовська Олена О. Смаковий образ як 'Food Porn' в англійському епічному фентезі: структурно-композиційний аспект	102
Міхіденко Катерина О. Типологія когнітивних сценаріїв та ролей міжкультурного конфліктного дискурсу	121
Наконечна Любов В. Історичні передумови виникнення юридичної термінології та проблеми її становлення на сучасному етапі розвитку (на матеріалі німецької мови)	138
Редковська Тетяна О. Лексичні засоби вираження художніх концептів у тексті роману Е. Фрейре "Ірланда"	153
Скриннік Юлія С. Імплицитна оцінка комунікантів при асиметричному типі рольових відносин	164
Шеренітко Анастасія С. Особливості вербалізації темпоральних моделей вічності в російській лінгвокультурі	178
Зміст	190
Contents	191
Содержание	192
Вимоги до публікацій	193
Publishing requirements	198
Требования к публикациям	203

CONTENTS

Andriichenko Yulia V. Features of relationship between grammatical genus and gender in Spanish communication	13
Bielova Svitlana Y. An addressee's non-standard reaction in the cooperative everyday dialogical discourse	19
Vasylchuk Ludmila F. Expansion of component of German phraseological derivatives and their lexicographical presentation	36
Gladka Valentina A. Idiom ↔ word : problem of the intermediate status in French	46
Dorofeyeva Margarita S. Cognitive situated modeling in the specialized translation	63
Kovalchuk Anna M. Definition of the notion of euphemism as an object of linguistic studies in modern Spanish mass media discourse	82
Korbozerova Nina M. Main trends and problems of modern linguistic science [Korbozerova Nina M. Método y problemática generales de la lingüística actual]	93
Lasinska Tetyana A. Features of translation of some groups of archaic vocabulary from English into Ukrainian	97
Marutovska Helena O. Gustatory Imagery as 'Food Porn' in English Epic Fantasy: Structural and Compositional Aspect	102
Mihidenko Kateryna O. Typology of cognitive scenarios and roles in intercultural conflict discourse	121
Nakonechna Lubov V. Historical preconditions for the origin of legal terms and the issues surrounding their evolution at the current development stage (using German documents)	138
Redkovska Tetyana O. Lexical means of representing literary concepts in Espido Freire's novel 'Irlanda'	153
Skrynnik Yuliia S. Implicit evaluation of interlocutors with asymmetric social roles	164
Sherepitko Anastasiia S. Verbalizing features of the eternity concept temporal models in the Russian linguoculture	178
Зміст	190
Contents	191
Содержание	192
Вимоги до публікацій	193
Publishing requirements	198
Требования к публикациям	203

СОДЕРЖАНИЕ

Андрийченко Юлия В. Особенности взаимосвязи между грамматическим родом и гендером в испаноязычной коммуникации	13
Белова Светлана Е. Нестандартная реакция адресата в кооперативно направленном бытовом диалогическом дискурсе	19
Васильчук Людмила Ф. Расширение компонентного состава фразеологизмов-дериватов в немецком языке и их лексикографическая презентация	36
Гладкая Валентина А. Фразеологизм ↔ слово : проблема межуровневого статуса (на материале французского языка)	46
Дорофеева Маргарита С. Когнитивно-ситуативное моделирование в специальном переводе	63
Ковальчук Анна М. Определение понятия эвфемичности как объекта лингвистических исследований в современном испанском масс-медийном дискурсе	82
Корбозёрова Нина Н. Основные направления и проблемы современной лингвистической науки [<i>Korbozerova Nina M. Método y problemática generales de la lingüística actual</i>]	93
Ласинская Татьяна А. Особенности перевода некоторых групп архаической лексики с английского языка на украинский	97
Марутовская Елена А. Вкусовой образ как 'Food Porn' в англоязычном эпическом фэнтези: структурно-композиционный аспект	102
Михиденко Катерина А. Типология когнитивных сценариев и ролей в межкультурном конфликтном дискурсе	121
Наконечная Любовь В. Исторические предпосылки возникновения юридической терминологии и проблемы ее становления на современном этапе (на материале немецкого языка)	138
Редковская Татьяна А. Лексические способы выражения художественных концептов в тексте романа Э. Фрейре "Ирландия"	153
Скрынник Юлия С. Имплицитная оценка коммуникантов при асимметричном типе ролевых отношений	164
Шерепитко Анастасия С. Особенности вербализации темпоральных моделей вечности в русской лингвокультуре	178
Зміст	190
Contents	191
Содержание	192
Вимоги до публікацій	193
Publishing requirements	198
Требования к публикациям	203

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

ВИМОГИ ДО ПУБЛІКАЦІЙ:

Матеріали для розміщення у збірнику приймаються від фахівців у галузі лінгвістики та перекладознавства. *Мови публікації – українська, англійська, німецька, іспанська, італійська, новогрецька, французька, російська.* Текст статті має відповідати чинним вимогам до наукових статей та міжнародним науковим стандартам. Стаття повинна відбивати сучасний стан наукової проблеми, містити нові результати на основі проведеного дослідження. У статті відбивається новий аспект дослідження. Висновки мають бути аргументованими, публікацію проілюстровано прикладами, а текст статті обґрунтовано посиланнями. Основні вимоги до якості змісту статей: якість, оригінальність, читабельність, відповідність заявленій темі.

Обсяг публікації: *стаття* – від 8 сторінок.

Правила подачі матеріалів для опублікування:

Матеріали статті, дві відскановані рецензії та дані про автора українською, англійською та російською мовами: *автор, ім'я, по батькові (повністю у називному відмінку), назва статті, місце роботи, вчений ступінь і звання / навчання в аспірантурі, докторантурі, адреса для листування, телефон, e-mail, факс* (за наявності), необхідно надіслати на електронну адресу zbirkaespfil@ukr.net трьома файлами, вкладеними в один лист. Назви файлів пишуться тільки латиницею. Наприклад: **Ivanenko_article** для статті, **Ivanenko_dan** для рецензій.

Після перевірки матеріали подаються до редакційної колегії збірника в роздрукованому варіанті за адресою: 01601, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 14, каб. 127, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут філології (кафедра іспано-італійської філології).

ЗМІСТ І ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ, що надсилаються до редакції наукового збірника.

Представлені в роботі дані повинні бути оригінальними.

Не допускається подання до редакції робіт, які вже надруковані в інших виданнях або надіслані для публікації в інші редакції.

У наукових статтях передбачаються наступні блоки (в тексті статті БЛОКИ **не зазначати**):

БЛОК 1 – номер УДК (є обов'язковим), друкується з лівого боку, **жирним шрифтом Times New Roman, розміром 14**, поряд з **УДК** – зазначається розділ, в якому має бути розміщено статтю:

проблеми ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО І
ТИПОЛОГІЧНОГО МОВОЗНАВСТВА;
проблеми МОВОЗНАВСТВА;
проблеми СЕМАНТИКИ;
проблеми ПРАГМАТИКИ;
проблеми КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ;
проблеми КОМУНІКАТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ;
проблеми ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА.

БЛОКИ 2–4 – нижче зазначена інформація українською, російською, англійською мовами. Якщо статтю написано німецькою, іспанською, італійською, новогрецькою або

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

французькою мовами, то зазначена інформація обов'язково додається і **мовою оригіналу** (використання **інтернет-перекладачів**, які дають переклад без урахування стилю, зв'язку слів у реченнях, що робить текст незрозумілим та значно спотворює сенс **НЕПРИПУСТИМО**):

- *назва статті* (скорочення та аббревіатури неприпустимі), друкується **ВЕЛИКИМИ ЛІТЕРАМИ жирним шрифтом**;
- *прізвище (а) та ініціали автора (ів)* (прописними літерами курсивом);
- *адреса для листування* (із зазначенням індексу), *телефон*, *e-mail*, *факс* (за наявності), **якщо авторів кілька**, то зазначену інформацію подають по кожному з них (прописними літерами без виділення);
- *вчений ступінь*, *звання та посада автора (ів)* **або студент, аспірант, докторант** (із зазначенням структурного підрозділу організації (Інститут, кафедра тощо), скорочення неприпустимі (прописними літерами без виділення);
- *повна назва організації* (із зазначенням форми власності, відомчої приналежності – аббревіатури неприпустимі), *її адреса* (із зазначенням індексу) (прописними літерами без виділення);
- *анотація* (від **150 до 250 слів**) (з абзацу, розмір шрифту – 12, курсивом, слово анотація не пишеться);
- *ключові слова* (у кількості 5–6, скорочення та аббревіатури неприпустимі) (з абзацу, розмір шрифту – 12, курсив).

Вся інформація **БЛОКІВ 2–4**, крім *анотацій та ключових слів*, друкується відцентрованим шрифтом Times New Roman 14 розміру.

БЛОК 5 – повний текст статті мовою оригіналу

У статтях **обов'язковими** є наступні розділи:

- **Вступ**, до якого входять *постановка проблеми, короткий огляд найновіших публікацій з теми дослідження, актуальність, мета, об'єкт та предмет дослідження, наукова новизна, матеріали та методи дослідження*.
- **Основний зміст**.
- **Отримані результати**, *їх обговорення*.
- **Висновки** дослідження.
- **Перспективи** подальших наукових розвідок.
- **Література та джерельна база** дослідження.
- **References** (*оформлені згідно з вимогами зарубіжними стандартами*).

Текстовий матеріал статті повинен бути представлений:

1. у вигляді чіткої принтерної роздруковки у форматі A4, в електронному вигляді (Microsoft Word), з одинарним міжрядковим інтервалом розміром шрифту *Times New Roman 14* (для списку літератури – 12), пронумерованими сторінками, без правок на аркушах.
2. **Поля:** *угорі – 1,6 см, знизу – 1,6 см, праворуч – 1,75 см, ліворуч – 1,75 см,*
3. у підмалюнкових підписах спочатку наводиться загальна підпис до малюнка

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

- (схеми, графіку тощо), а потім пояснюються всі наявні в ньому цифрові та буквені позначки;
4. в електронному текстовому файлі **автоматичний абзацний відступ** тексту складає **1,25 см**, **автоматичні вирівнювання та інше є обов'язковими**. Текст повинен бути без переносів слів, без вирівнювання табуляцією, без зайвих пробілів. В тексті слід чітко диференціювати *ture* (–) та *defis* (–). Клавіша Enter повинна використовуватися тільки для початку нового смислового абзацу, але не для початку нового рядка усередині абзацу;
 5. після будь-яких заголовків, прізвищ, підписів до малюнків крапка не ставиться. Між кожним ініціалом і прізвищем завжди ставляться нерозривні пробіли. Ініціали розділяються крапками і пишуться перед прізвищем. Кома між прізвищем та ініціалами не ставиться;
 6. фрагменти рукописів, що слугують ілюстративним матеріалом, друкуються *курсивом*. Фрагменти ілюстративного тексту, які потребують виділення, підкреслюються;
 7. **посилання** в тексті оформлюються у квадратних дужках з посиланням на номер використаного джерела відповідно до його місцезнаходження в тексті, наприклад: [11, с. 8], посилання на кілька джерел – через крапку з комою, наприклад: [1; 5; 9].

Вимоги до електронних файлів ілюстрацій.

Якість всіх графічних матеріалів повинно відповідати статусу наукової статті: всі ілюстрації повинні бути інформативними, чіткими, контрастними, з високим просторовим дозволом. Ілюстрації, раніше розміщені в Word, стають непридатними для відтворення у верстці друкованих матеріалів.

Формат графічних файлів: графіки, схеми, ілюстрації, діаграми, малюнки повинні бути збережені у форматі JPEG. Дозвіл – 300 dpi (пікселі на дюйм). Додатково подаються ще й в окремому файлі.

БЛОК 6 – література (слово **ЛІТЕРАТУРА** друкується по центру великими жирними літерами, розмір шрифту – 14), в якому посилання подаються мовою оригіналу з абзацу 12 шрифтом, ТІЛЬКИ прізвище та ініціали виділяються курсивом. Література в списку повинна бути розташована **в алфавітному порядку**, причому спочатку видання російською та українською мовами, потім – іноземними (теж за абеткою). Всі роботи одного автора потрібно вказувати за зростанням років видання. У тексті посилання на літературні джерела наводяться у квадратних дужках. Автор несе відповідальність за вірність даних, наведених у пристатейному списку літератури. Посилання, оформлені з порушенням правил, будуть видалені зі списку літератури. Бажано включати кілька посилань на членів редакційної колегії збірника.

БЛОК 7 – джерельна база (оформлення згідно з вимогами до блоку 6), за нумерацією продовжує список літератури.

БЛОК 8 – список літератури під заголовком **REFERENCES** (слово **REFERENCES** друкується по центру великими жирними літерами, розмір шрифту – 14), в якому посилання оформлюються згідно з вимогами зарубіжних стандартів та подаються для кирилиці у вигляді транслітерації за допомогою програми BGN (Board of Geographic Names), що представлена на сайті: <http://www.translit.ru> та з перекладом на англійську мову у квадратних

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

джерел. Список повинен повторювати у своїй послідовності **список літератури** блоку 6 та **джерельну базу** блоку 7, незалежно від того, є чи немає в ньому іноземні джерела. Якщо в списку є посилання на іноземні публікації, вони повністю повторюються.

Приклад опису статті:

Byzov A. L. Utina I. A. Centrobezhnye jeffekty amakrinnykh kletok v setchatke ljagushki [The centrifugal effects on amacrine cells in the retina of frog]. *Neirofiziologiya* [*Neurophysiology*], 1971, no. 3, pp. 293–300. (In Russian)

Приклад опису монографії:

Nigmatulin R. I. *Dinamika mnogofaznykh sred* [Dynamics of multiphase media]. Moscow, Nauka Publ., 1987. Pt. 1, 464 p. (In Russian)

Karminskiy A. M. Peresetskiy A. A. Petrov A. E. *Reytingi v ekonomike: metodologiya i praktika* [Ratings in economics: Methods and practice]. Moscow, Finansy i statistika Publ., 2005. 240 p. (In Russian)

Приклад опису статті із електронного журналу:

Kontorovich A. E. Korzhubayev A. G. Eder L. V. Prognoz mirovykh postavok jenerгии: Metody, kolichestvennykh ocenok i prakticheskikh vyvodov [Forecast of global energy supply: Techniques, quantitative assessments, and practical conclusions]. *Mineral'nye resursy Rossii. Ekonomika i upravlenie*, 2006, no. 5. (In Russ.) Available at: <http://www.vipstd.ru/gim/content/view/90/278/>. (accessed 22.05.2012)

Приклад опису статті з DOI:

Experimental research on the localized electrochemical micro-machining. *Russian Journal of Electrochemistry*, 2008, vol. 44, no. 8, pp. 926–930. doi: 10.1134/S1023193508080077

Приклад опису статті із періодичного видання (збірники праць):

Astakhov M. V. Tagantsev T. V. Jeksperimental'noe issledovanie prochnosti sustavov "steelcomposite" [Experimental study of the strength of joints "steelcomposite"]. *Trudy MGUTU «Matematicheskoe modelirovanie slozhnykh tekhnicheskikh sistem»* [Proc. of the Bauman MSTU "Mathematical Modeling of Complex Technical Systems"], 2006, no. 593, pp. 125–130. (In Rus.)

Приклад опису матеріалів наукових конференцій:

Usmanov T. S. Gusmanov A. A. Mullagalin I. Z. Muhametshina R. Ju. Chervyakova A. N. Sveshnikov A. V. Osobennosti konstrukcii razrabotki mestorozhdeniya s primeneniem gidrorazryva [Features of the design of field development with the use of hydraulic fracturing]. *Trudy 6 Mezhdunarodnogo Simpoziuma "Novye resursosberegayushchie tekhnologii nedropol'zovaniya i povysheniya neftegazootdachi"* [Proc. 6th Int. Symp. "New energy saving subsoil technologies and the increasing of the oil and gas impact"]. Moscow, 2007, pp. 267–272. (In Russian).

Приклад опису книги (монографії, збірників):

Kashnikov Y. A. Ashikhmin S. G. *Mekhanika Gornykh Porod Pri Razrabotke Mestorozhdeniy Uglevodorodnogo Syr'ya* [Rock Mechanics In The Development Of Hydrocarbon Deposits]. Moscow, OOO "Nedra-Biznestsentr" Publ., 2007. 486 p.

Lindorf L. S. Mamikonians L. G. eds. *Ekspluatatsiia turbogeneratorov s neposredstvennym okhlazhdeniem* [Operation of turbine generators with direct cooling]. Moscow, Energiia Publ., 1972. 352 p.

Izvekov V. I. Serikhin N. A. Abramov A. I. *Proektirovanie turbogeneratorov* [Design of

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

turbo-generators]. Moscow, MEI Publ., 2005, 440 p.

Приклад опису перекладеної книги:

Timoshenko S. P. Young D. H. Weaver W. *Vibration problems in engineering*. 4th ed. New York, Wiley, 1974. 521 p. (Russ. ed.: Timoshenko S.P., Iang D.Kh., Uiver U. *Kolebaniia v inzhenerenom dele*. Moscow, Mashinostroenie Publ., 1985. 472 p.).

Приклад опису Інтернет-ресурсу:

Kondrat'ev V. B. *Global'naya farmatsevticheskaya promyshlennost'* [The global pharmaceutical industry]. Available at: http://perspektivy.info/rus/ekob/globalnaja_farmacevticheskaja_promyshlennost_2011-0718.html. (accessed 23.06.2013)

Приклад опису дисертацій та авторефератів:

Semenov V. I. *Matematicheskoe modelirovanie plazmy v sisteme kompaktnyi tor*. Dokt. Diss. [Mathematical modeling of the plasma in the compact torus. Doct. Diss.]. Moscow, 2003. 272 p.

Grigor'ev Iu.A. *Razrabotka nauchnykh osnov proektirovaniia arkhitektury raspredelennykh sistem obrabotki dannykh*. Diss. dokt. tekhn. nauk [Development of scientific bases of architectural design of distributed data processing systems. Dr. eng. sci. diss.]. Moscow, Bauman MSTU Publ., 1996. 243 p.

Назви статей англійською мовою – повинні бути інформативними, не можуть містити скорочень і транслітерації, крім неперекладних назв власних імен, приладів та інших об'єктів, що мають власні найменування.

Анотації і ключові слова англійською мовою для іноземних вчених і фахівців є практично єдиним джерелом інформації про зміст статті та викладених у ній результатах досліджень.

Анотація повинна бути:

- *компактною, лаконічною та чіткою* (об'ємом від **150 до 250 слів**), *інформативною* (необхідно уникати застосування загальних слів, надання другорядної інформації, описи загальновідомих фактів);

- *оригінальною, змістовною* – включати опис предмета та мети роботи, матеріалів і методів її проведення, результатів і області застосування. Необхідно дотримуватися логічного опису наукових даних у тексті анотації, коротко представити висновки. Неприпустимо проводити в анотації аналітичний огляд літературних джерел, даних, отриманих в ході інших досліджень, що не несе смислового навантаження в плані уявлення цінності наукової та практичної складової розглянутої роботи для закордонних читачів;

- *«англомовною»* (текст повинен бути написаний грамотною англійською мовою, використання інтернет-перекладачів неприпустимо, у результаті їх застосування текст виглядає неузгодженим, спотвореним, без сенсу, зі значною втратою інформативності).

Статті проходять рецензування та перевіряються на плагіат. У разі виявлення порушення видавничої етики статтю не рекомендують до друку.

Видання платне (оплата проводиться після затвердження статті до друку).

Довідки за телефоном: +380 (44) 529-93-06 або e-mail : zbirnykninako@ukr.net

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

PUBLISHING REQUIREMENTS

Materials for publishing should be written in the field of linguistics and translation. The following languages are recommended: **Ukrainian, English, German, Spanish, Italian, Greek, French, Russian**. The text of an article must meet the international requirements obligatory for scientific articles. An article should reflect the up-to-date state of a scientific problem, contain new results obtained through the research provided. An article should propose a new aspect of investigation and contain well-argued conclusions. It is desirable to illustrate a publication with examples. The main requirements are quality, originality, topicality. An article should be readable and match the declared topic.

An article should contain at least 8 pages or more.

Rules for publishing materials:

Publishing materials should include: text of the article; two reviews (scanned); information about the author(s) (in Ukrainian, English and Russian): family name, first name, patronymic (in nominative case, without abbreviations), the title of an article, its author's place of work, academic degree and academic rank/ studying at the post-graduate course, working for doctor's degree, address for sending letters, telephone number, e-mail, fax (if available), this information is to be sent to zbirkaespil@ukr.net in three files, enclosed into one letter. Names of the files should be written using the Latin alphabet. For example: **Ivanenko_article** for an article, **Ivanenko_dan** for reviews.

After the final checking, all the materials should be sent to the editorial board in the printed version to the address: bul. Shevchenko, 14, aud. 127 (Italian and Spanish Philology Department), Kyiv National Taras Shevchenko University, Institute of Philology, Kyiv, 01601.

CONTENTS AND FORMATTING OF THE MATERIALS are sent to the Editorial of the Collected Scholarly Work Articles.

All the data included into the article should be original. It is forbidden to send articles which have already been published in other editions or sent for further publishing.

It is desirable to divide all the information into structural blocks (**it is not necessary to have the word "block" in the text**):

BLOCK 1 – number VDK (obligatory) which is indicated in the left corner, bold type Times New Roman, size 14; near **VDK** it is desirable to indicate the section, to which the article belongs:

Actual LINGUISTICS PROBLEMS;

Problems of COMPARATIVE-HISTORICAL LINGUISTIC and LINGUISTIC TYPOLOGY;

Problems of LINGUISTIC SEMANTICS;

Problems of PRAGMALINGUISTICS;

Problems of COGNITIVE LINGUISTICS;

Problems of LINGUISTIC COMMUNICATIONS;

TRANSLATION PROBLEMS.

BLOCKS 2–4 – the following information should be written in Ukrainian, Russian, English. If the article is written in German, Spanish, Italian, Greek, or French, blocks 2–4 should be written in **the original** (it is not allowed to use **computer translation**, as it does not take into consideration style and word connection in sentences. As a result, text becomes incomprehensible and meaningless):

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

- *title* (no abbreviation is allowed) should be typed in **bold CAPITAL LETTERS**;
- *author(s)' family name(s) and initials* (capital letters in italics);
- *address for sending letters, post index should be indicated too, telephone number, e-mail, fax* (if available); **if the article was written by several authors**, it is necessary to indicate all information about all the authors separately (capital letters, without underlining);
- *author(s)' academic degree, academic rank, position or (post-graduate) student status, working for doctor's degree* (it is necessary to add some information about the place of work (studying) (Institute, department), abbreviations are forbidden (capital letters, without underlining).
- *organization's full name* (indicating its property type, departmental subordination – abbreviation is not allowed), *its address* (with the post index) (capital letters without underlining);
- **abstract (150–250 words)** (starting with the paragraph, font size 12, italics; the word “abstract” should not be written);
- **key words** (5–6 words, without abbreviations and shortenings) (starting with the paragraph, font size № 12, italics).

All information within **BLOCKS 2–4 (abstract and key words)** should be typed using centred type Times New Roman font size 14.

BLOCK 5 – full text of an article in original

An article should contain **obligatory** sections:

- **Introduction** (it includes such sub-sections as *problem description, brief overview of topic publications, topicality, aim, object and subject of investigation, novelty, materials of investigation*).
- **Main Body of the Article.**
- **Results obtained, their discussion.**
- **Conclusions** of the investigation.
- **Prospects** of further research.
- **Literature and main sources** of the investigation.
- **References** (formatted according to the international standards).

The text of an article should be typed according to the following requirements:

1. it should be legible, clear-cut, format A4, Microsoft Word format, line interval is 1, font *Times New Roman 14* (for the list of literature – *Times New Roman 12*), all the papers are enumerated, amendments are not allowed;
2. **margins:** *up – 1,6 cm* *down – 1,6 cm*
 right – 1,75 cm *left – 1,75 cm*
3. if an article contains pictures and drawings, every picture (scheme, diagram, graph) should be provided with a general caption and all necessary explanations of the figures, letters, symbols;
4. in the electronic text **the automatic paragraph is 1,25 cm**, automatic margin adjustment and other procedures are obligatory. The text of an article should not

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

contain word divisions, tabulation leveling, unnecessary gaps (omissions). Dash (–) and hyphen (–) are to be consistently differentiated. The key “Enter” should be used only when a new paragraph begins, it should not be used in the middle of a paragraph at the beginning of a new line;

5. a full stop (dot) is not used after titles, family names, picture (diagram) signing. Indivisible gaps (blanks) are necessary between every family name and initials. Initials are divided with dots and are written before the family name. There is no comma between the family name and initials;
6. text fragments provided as illustrations should be typed in *italics*. Some elements of text illustrations may be underlined if it is necessary to distinguish them.
7. **references** in the text are provided in square brackets with the first figure indicating the serial number of the source in the list of literature, for example [11, p.8]; if it is necessary to mention several sources, their numbers are separated with a semicolon, for example [1; 5; 9].

Requirements to electronic file illustration

The graphic material quality should correspond to the scientific article standards: all illustrations are to be informative, with good contrast, clear-cut, with high space resolution. Illustrations used in the Word format before are not to be reproduced.

Graphic file format: graphs, schemes, illustrations, diagrams, drawings should be saved in format JPEG. Resolution – 300 dpi (dots per inch). All this information should be given in a separate file as appendix.

BLOCK 6 – literature (word “**LITERATURE**” is printed in the centre of a line, capital bold type letters, font size 14). References should be given in the original, paragraph, font size № 12, but the family name and initials should be *italicized*. References should be in **the alphabetical order**. Russian and Ukrainian references are to be provided at the beginning of the reference list, foreign references are to follow them (in the alphabetical order). Works by the same author should be indicated according to the years of publishing, starting from the earliest ones. References in the text of an article should be typed in square brackets. The author is responsible for accuracy of the data. References with violations of the requirements will be moved off the literature list. It is recommended to refer to works by the members of the editorial council.

BLOCK 7 – sources (all information should be represented according to **block 6** rules), this block continues the **BLOCK 6** (literature) enumeration.

BLOCK 8 – list of literature titled “REFERENCES” (word “**REFERENCES**” should be in the very centre of a line in capital bold letters, type № 14), all the references in the list should meet **the international standards** and, in the case of Cyrillic alphabet usage, the literature should be transliterated using programme BGN (Board of Geographic Names) (<http://www.translit.ru>) followed by the English translation in square brackets. The list should duplicate the list of **literature** in block 6 and source base in block 7, whether it contains or does not contain a foreign source in the list. If the list contains foreign sources, they should be duplicated.

Example of the article description:

Author A. A. Author B. B. Author C. C. Author D. D. Title of article. *Title of Journal*, 2005, vol. 10, no. 2, pp. 49–53.

ПРОБЛЕМИ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

Byzov A. L. Utina I. A. Centrobezhnye jeffekty amakrinnyh kletok v setchatke ljagushki [The centrifugal effects on amacrine cells in the retina of frog]. *Neirofiziologiya* [Neurophysiology], 1971, no. 3, pp. 293–300. (In Russ.)

Example of the monograph description:

Nigmatulin R. I. *Dinamika mnogofaznykh sred* [Dynamics of multiphase media]. Moscow, Nauka Publ., 1987. Pt. 1, 464 p. (In Russ.)

Karminskiy A. M. Peresetskiy A. A. Petrov A. E. *Reytingi v ekonomike: metodologiya i praktika* [Ratings in economics: Methods and practice]. Moscow, Finansy i statistika Publ., 2005. 240 p. (In Russ.)

Example of the article in the electronic magazine description:

Kontorovich A. E. Korzhubaev A. G. Eder L. V. Prognoz mirovyh postavok jenerгии: Metody, kolichestvennyh ocenok i prakticheskikh vyvodov [Forecast of global energy supply: Techniques, quantitative assessments, and practical conclusions]. *Mineral'nye resursy Rossii. Ekonomika i upravlenie*, 2006, no. 5. (In Russ.) Available at: <http://www.vipstd.ru/gim/content/view/90/278/>. (accessed 22.05.2012)

Example of the article DOI description:

Experimental research on the localized electrochemical micro-machining. *Russian Journal of Electrochemistry*, 2008, vol. 44, no. 8, pp. 926–930. doi: 10.1134/S1023193508080077

Example of the article in the Collected Scholarly Work Collected Article description:

Tagantsev T. V. Jeksperimental'noe issledovanie prochnosti sustavov "steelcomposite" [Experimental study of the strength of joints "steelcomposite"]. *Trudy MGTU «Matematicheskoe modelirovanie slozhnykh tekhnicheskikh sistem»* [Proc. of the Bauman MSTU "Mathematical Modeling of Complex Technical Systems"], 2006, no. 593, pp. 125–130. (In Russian)

Example of the scientific conference material description:

Usmanov T. S. Gusmanov A. A. Mullagalin I. Z. Muhametshina R. Ju. Chervyakova A. N. Sveshnikov A. V. Osobennosti konstrukcii razrabotki mestorozhdeniya s primeneniem gidrorazryva [Features of the design of field development with the use of hydraulic fracturing]. *Trudy 6 Mezhdunarodnogo Simpoziuma "Novye resursosberegayushchie tekhnologii nedropol'zovaniya i povysheniya neftegazootdachi"* [Proc. 6th Int. Symp. "New energy saving subsoil technologies and the increasing of the oil and gas impact"], Moscow, 2007, pp. 267–272. (In Russian).

Example of the book (monograph, collected articles) description:

Kashnikov Y. A. Ashikhmin S. G. *Mekhanika Gornyykh Porod Pri Razrabotke Mestorozhdeniy Uglevodorodnogo Syr'ya* [Rock Mechanics In The Development Of Hydrocarbon Deposits]. Moscow, OOO "Nedra-Biznestsentr" Publ., 2007. 486 p.

Lindorf L. S. Mamikonians L. G. eds. *Ekspluatatsiia turbogeneratorov s neposredstvennym okhlazhdeniem* [Operation of turbine generators with direct cooling]. Moscow, Energiia Publ., 1972. 352 p.

Kanevskaya R. D. *Matematicheskoe modelirovanie gidrodinamicheskikh protsessov razrabotki mestorozhdenii uglevodorodov* [Mathematical modeling of hydrodynamic processes of hydrocarbon deposit development]. Izhevsk, 2002. 140 p.

Izvekov V. I. Serikhin N. A. Abramov A. I. *Proektirovanie turbogeneratorov* [Design of turbo-generators]. Moscow, MEI Publ., 2005, 440 p.

PROBLEMS OF SEMANTICS, PRAGMATICS AND COGNITIVE LINGUISTICS
[PROBLEMY SEMANTYKY, PRAHMATYKY TA KOHNITYVNOI LINHVISTYKY]

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

<http://philology.knu.ua/node/318>

Example of the book translated description:

Timoshenko S. P. Young D. H. Weaver W. *Vibration problems in engineering*. 4th ed. New York, Wiley, 1974. 521 p. (Russ. ed.: Timoshenko S.P., Iang D.Kh., Uiver U. *Kolebaniia v inzhenernom dele*. Moscow, Mashinostroenie Publ., 1985. 472 p.).

Brooking A. Jones P. Cox F. *Expert systems. Principles and case studies*. Chapman and Hall, 1984. 231 p. (Russ. ed.: Bruking A., Dzhons P., Koks F. *Ekspertnye sistemy. Printsipy raboty i primery*. Moscow, Radio i sviaz' Publ., 1987. 224 p.).

Example of the internet resource description:

Kondrat'ev V. B. *Global'naya farmatsevticheskaya promyshlennost'* [The global pharmaceutical industry]. Available at: http://perspektivy.info/rus/ekob/globalnaja_farmacevticheskaja_promyshlennost (accessed 23.06.2013)

Example of dissertation, author's abstract (abstract of thesis) description:

Semenov V. I. *Matematicheskoe modelirovanie plazmy v sisteme kompaknyi tor*. Diss. dokt. fiz.-mat. nauk [Mathematical modeling of the plasma in the compact torus. Dr. phys. and math. sci. diss.]. Moscow, 2003. 272 p.

Semenov V. I. *Matematicheskoe modelirovanie plazmy v sisteme kompaknyi tor*. Dokt. Diss. [Mathematical modeling of the plasma in the compact torus. Doct. Diss.]. Moscow, 2003. 272 p.

Grigor'ev Iu.A. *Razrabotka nauchnykh osnov proektirovaniia arkhitektury raspredelennykh sistem obrabotki dannykh*. Diss. dokt. tekhn. nauk [Development of scientific bases of architectural design of distributed data processing systems. Dr. eng. sci. diss.]. Moscow, Bauman MSTU Publ., 1996. 243 p.

English titles of articles should be informative. No abbreviations and transliterations are allowed, with the exception of proper names.

English abstracts and key-words are the only source of information for foreign scholars.

Abstract should be:

- *compact, logical, clear-cut, accurate* (150–250 words), *informative* (it is recommended to avoid general words, giving minor information, describing general facts);
- *original, containing* necessary information, representing an object and an aim of an investigation, materials and methods, results and practical application. The description should be logical, indicating data in the abstract. Conclusions are obligatory. An abstract must not contain overview of literature or data obtained in different investigations as well as irrelevant information and data.
- *written in comprehensive English*, it is forbidden to use internet-translator, as it does not produce grammatically and semantically correct, coherent and logical texts.

All articles are reviewed and checked for plagiarism. An article is not recommended for publishing if it fails to match the requirements.

Publication requires payment (*payment is provided after an article has been recommended for publishing*).

E-mail: zbirnykninako@ukr.net

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

ТРЕБОВАНИЯ К ПУБЛИКАЦИЯМ:

Материалы для размещения в сборнике принимаются от специалистов в области лингвистики и переводоведения. Языки публикации – **украинский, английский, немецкий, испанский, итальянский, новогреческий, французский, русский**. Текст статьи должен соответствовать действующим требованиям к научным публикациям и международным стандартам. Статья должна отражать современное состояние научной проблемы, содержать новые результаты на основе проведенного исследования. В статье отражается новый аспект исследования. Выводы должны быть аргументированными, публикация проиллюстрирована примерами, а текст статьи обоснован ссылками. Основные требования к качеству содержания статей: качество, оригинальность, читабельность, соответствие заявленной теме.

Объем публикации: *статья – от 8 страниц.*

Правила подачи материалов для публикации:

Материалы статьи, две отсканированные рецензии и данные об авторе на украинском, английском и русском языках: *автор, имя, отчество (полностью в именительном падеже), название статьи, место работы, ученая степень и звание / учеба в аспирантуре, докторантуре, адрес для переписки, телефон, e-mail, факс* (при наличии), необходимо отправить на электронный адрес zbirkaespfil@ukr.net тремя файлами, вложенными в одно письмо. Названия файлов пишутся только латиницей. Например: **Ivanenko_article** для статьи, **Ivanenko_dan** для рецензий.

После проверки материалы подаются в редакционную коллегию сборника в распечатанном варианте по адресу: 01601, г. Киев, бул. Т. Шевченко, 14, каб. 127, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Институт филологии (кафедра испано-итальянской филологии).

СОДЕРЖАНИЕ и ОФОРМЛЕНИЕ МАТЕРИАЛОВ, направляемых в редакцию научного сборника.

Представленные в работе данные должны быть оригинальными.

Не допускается предоставление в редакцию работ, которые уже напечатаны в других изданиях или посланы для публикации в другие редакции.

В научных статьях предусматриваются следующие блоки (в тексте статьи **БЛОКИ не указывать**):

БЛОК 1 – номер УДК (обязательно), печатается с левой стороны, жирным шрифтом Times New Roman, размером 14, рядом с **УДК** – обозначается раздел, в котором должна быть размещена статья:

проблемы **СРАВНИТЕЛЬНО-ИСТОРИЧЕСКОГО И**
ТИПОЛОГИЧЕСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ;

проблемы **ЯЗЫКОЗНАНИЯ;**

проблемы **СЕМАНТИКИ;**

проблемы **ПРАГМАТИКИ;**

проблемы **КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ;**

проблемы КОММУНИКАТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ;
 проблемы ПЕРЕВОДОВЕДЕНИЯ.

БЛОКИ 2-4 – *ниже указанная информация на украинском, русском, английском языках*. Если статья написана на немецком, испанском, итальянском, новогреческий или французском языках, то указанная информация обязательно подается и **на языке оригинала** (использование **интернет-переводчиков**, которые дают перевод без учета стиля, связки слов в предложениях, делает текст непонятным и значительно искажает смысл **НЕДОПУСТИМО**):

- *название статьи* (сокращение и аббревиатуры недопустимы), печатается **БОЛЬШИМИ БУКВАМИ жирным шрифтом**;
- *фамилия (и) и инициалы автора (ов)* (прописными буквами курсивом)
- *адрес для переписки* (с указанием индекса), *телефон*, *e-mail*, *факс* (при наличии), **если авторов несколько**, то эту информацию подают по каждому из них (прописными буквами без выделения)
- *ученая степень, звание и должность автора (ов)* **или студент, аспирант, докторант** (с указанием структурного подразделения организации (Институт, кафедра и т. д.), сокращение недопустимы (прописными буквами без выделения)
- *полное название организации* (с указанием формы собственности, ведомственной принадлежности – аббревиатуры недопустимы), *ее адрес* (с указанием индекса) (прописными буквами без выделения)
- *аннотация* (от **150 до 250 слов**) (с абзаца, размер шрифта – 12, курсивом, слово аннотация не пишется);
- *ключевые слова* (в количестве 5–6, сокращения и аббревиатуры недопустимы) (с абзаца, размер шрифта – 12, курсив).

Вся информация **БЛОКОВ 2–4**, кроме *аннотации и ключевых слов*, печатается *отцентрированным шрифтом Times New Roman 14 размера*.

БЛОК 5 – полный текст статьи на языке оригинала

В статьях **обязательными** являются следующие разделы:

- **Введение**, в который входят *постановка проблемы, краткий обзор новейших публикаций по теме исследования, актуальность, цель, объект и предмет исследования, научная новизна, материалы и методы исследования*.
- **Основное содержание**.
- **Полученные результаты, их обсуждения**.
- **Выводы исследования**.
- **Перспективы дальнейших научных исследований**.
- **Литература и иллюстративная база исследования**.
- **References** (оформлены в соответствии с требованиями зарубежных

ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ ТА КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ
[ПРОБЛЕМЫ СЕМАНТИКИ, ПРАГМАТИКИ И КОГНИТИВНОЙ ЛИНГВИСТИКИ]

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна
[Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина]

<http://philology.knu.ua/node/318>

стандартов).

Текстовый материал статьи должен быть представлен:

1. в виде четкой принтерной распечатки в формате A4, в электронном виде (Microsoft Word), с одинарным межстрочным интервалом размером шрифта *Times New Roman 14* (для списка литературы – 12), пронумерованными страницами, без правок.
2. **Поля:** *вверху – 1,6 см, снизу – 1,6 см, справа – 1,75 см, слева – 1,75 см;*
3. в подрисунковых подписях сначала приводится общая подпись к рисунку (схемы, графика и т. д.), а затем объясняются все имеющиеся в нем цифровые и буквенные обозначения;
4. электронном текстовом файле **автоматический абзацный отступ** текста составляет **1,25 см**, автоматические выравнивание и т. д. являются обязательными. Текст должен быть без переносов слов, без выравнивания табуляцией, без лишних пробелов. В тексте следует четко дифференцировать *тире* (–) и *дефис* (-). Клавиша Enter должна использоваться только для начала нового смыслового абзаца, но не для начала новой строки внутри абзаца;
5. после любых заголовков, фамилий, подписей к рисункам точка не ставится. Между каждым инициалом и фамилией всегда ставятся неразрывные пробелы. Инициалы разделяются точками и пишутся перед фамилией. Запятая между фамилией и инициалами не ставится
6. фрагменты рукописей, которые служат иллюстративным материалом, печатаются *курсивом*. Фрагменты иллюстративного текста, которые требуют выделения, подчеркиваются;
7. **ссылки** в тексте оформляются в квадратных скобках со ссылкой на номер использованного источника в соответствии с его местонахождением в тексте, например: [11, с. 8], ссылки на несколько источников – через точку с запятой, например: [1; 5; 9].

Требования к электронным файлам иллюстраций.

Качество всех графических материалов должно соответствовать статусу научной статьи: все иллюстрации должны быть информативными, четкими, контрастными, с высоким пространственным разрешением. Иллюстрации, ранее размещенные в Word, становятся непригодными для воспроизведения в верстке печатных материалов.

Формат графических файлов: графики, схемы, иллюстрации, диаграммы, рисунки должны быть сохранены в формате JPEG. Разрешение – 300 dpi (пиксели на дюйм). Дополнительно подаются еще и в отдельном файле.

БЛОК 6 – литература (слово ЛИТЕРАТУРА печатается по центру большими жирными буквами, размер шрифта – 14), в котором ссылки подаются на языке оригинала с абзаца 12 шрифтом, ТОЛЬКО фамилия и инициалы выделяются

курсивом. Литература в списке должна быть расположена в алфавитном порядке, причем сначала издания на русском и украинском языках, затем – на иностранных (тоже в алфавитном порядке). Все работы одного автора нужно указывать по возрастанию годов издания. В тексте ссылки на литературные источники приводятся в квадратных скобках. Автор несет ответственность за правильность данных, указанных в пристатейном списке литературы. Ссылки, оформленные с нарушением правил, будут удалены из списка литературы. Желательно включать несколько ссылок на членов редакционной коллегии сборника.

БЛОК 7 – иллюстративная база (оформление в соответствии с требованиями к блоку 6), по нумерации продолжает список литературы.

БЛОК 8 – список литературы под заголовком **REFERENCES** (слово **References** печатается по центру большими жирными буквами, размер шрифта – 14), в котором ссылки оформляются в соответствии с требованиями **зарубежных стандартов** и подаются для кириллицы в виде транслитерации с помощью программы BGN (Board of Geographic Names), которая представлена на сайте: <http://www.translit.ru> и с переводом на английский язык в квадратных скобках. Список должен повторять в своей последовательности **список литературы** блока 6 и **иллюстративную базу** блока 7, независимо от того, есть ли в нем иностранные источники. Если в списке есть ссылки на иностранные публикации, они полностью повторяются.

Пример описания статьи:

Byzov A. L. Utina I. A. Centrobezhnye jeffekty amakrinnykh kletok v setchatke l'jagushki [The centrifugal effects on amacrine cells in the retina of frog]. *Neirofiziologiya* [*Neurophysiology*], 1971, no. 3, pp. 293–300. (In Russian)

Пример описания монографии:

Nigmatulin R. I. *Dinamika mnogofaznykh sred* [Dynamics of multiphase media]. Moscow, Nauka Publ., 1987. Pt. 1, 464 p. (In Russian)

Karminskiy A. M. Peresetskiy A. A. Petrov A. E. *Reytingi v ekonomike: metodologiya i praktika* [Ratings in economics: Methods and practice]. Moscow, Finansy i statistika Publ., 2005. 240 p. (In Russian)

Пример описания из электронного издания:

Kontorovich A. E. Korzhubaev A. G. Eder L. V. Prognoz mirovykh postavok jenerгии: Metody, kolichestvennykh ocenok i prakticheskikh vyvodov [Forecast of global energy supply: Techniques, quantitative assessments, and practical conclusions]. *Mineral'nye resursy Rossii. Ekonomika i upravlenie*, 2006, no. 5. (In Russ.) Available at: <http://www.vipstd.ru/gim/content/view/90/278/>. (accessed 22.05.2012)

Пример описания статьи с DOI:

Experimental research on the localized electrochemical micro-machining. *Russian Journal of Electrochemistry*, 2008, vol. 44, no. 8, pp. 926–930. doi:

10.1134/S1023193508080077

Пример описания статьи из периодического издания (сборника трудов):

Astakhov M. V. Tagantsev T. V. Jeksperimental'noe issledovanie prochnosti sustavov "steelcomposite" [Experimental study of the strength of joints "steelcomposite"]. Trudy MGTU «*Matematicheskoe modelirovanie slozhnykh tekhnicheskikh sistem*» [Proc. of the Bauman MSTU "Mathematical Modeling of Complex Technical Systems"], 2006, no. 593, pp. 125–130. (In Russian)

Пример описания материалов научных конференций:

Usmanov T. S. Gusmanov A. A. Mullagalin I. Z. Muhametshina R. Ju. Chervyakova A. N. Sveshnikov A. V. Osobennosti konstrukcii razrabotki mestorozhdeniya s primeneniem gidrorazryva [Features of the design of field development with the use of hydraulic fracturing]. Trudy 6 Mezhdunarodnogo Simpoziuma "Novye resursosberegayushchie tekhnologii nedropol'zovaniya i povysheniya neftegazootdachi" [Proc. 6th Int. Symp. "New energy saving subsoil technologies and the increasing of the oil and gas impact"]. Moscow, 2007, pp. 267–272. (In Russian).

Пример описания книги (монографии, сборников):

Kashnikov Y. A. Ashikhmin S. G. Mekhanika Gornykh Porod Pri Razrabotke Mestorozhdeniy Uglevodorodnogo Syr'ya [Rock Mechanics In The Development Of Hydrocarbon Deposits]. Moscow, ООО "Nedra-Biznestsentr" Publ., 2007. 486 p.

Lindorf L. S. Mamikonians L. G. eds. Ekspluatatsiia turbogeneratorov s neposredstvennym okhlazhdeniem [Operation of turbine generators with direct cooling]. M., Energiia Publ., 1972. 352 p.

Izvekov V. I. Serikhin N. A. Abramov A. I. Proektirovanie turbogeneratorov [Design of turbo-generators]. Moscow, MEI Publ., 2005, 440 p.

Пример описания переведенной книги:

Timoshenko S. P. Young D. H. Weaver W. Vibration problems in engineering. 4th ed. New York, Wiley, 1974. 521 p. (Russ. ed.: Timoshenko S.P., Iang D.Kh., Uiver U. Kolebaniia v inzhenerenom dele. Moscow, Mashinostroenie Publ., 1985. 472 p.).

Пример описания Интернет-ресурса:

Kondrat'ev V. B. Global'naya farmatsevticheskaya promyshlennost' [The global pharmaceutical industry]. Available at: <http://perspektivy.info/rus/ekob>. (accessed 23.06.2013)

Пример описания диссертаций и авторефератов:

Semenov V. I. Matematicheskoe modelirovanie plazmy v sisteme kompaktnyi tor. Dokt. Diss. [Mathematical modeling of the plasma in the compact torus. Doct. Diss.]. Moscow, 2003. 272 p.

Grigor'ev Iu. A. Razrabotka nauchnykh osnov proektirovaniia arkhitektury raspredelennykh sistem obrabotki dannykh. Diss. dokt. tekhn. nauk [Development of scientific bases of architectural design of distributed data processing systems. Dr. eng. sci. diss.]. M., Bauman MSTU Publ., 1996. 243 p.

Названия статей на английском языке – должны быть информативными, не

могут содержать сокращений и транслитераций, кроме непереводаемых названий имен, приборов и других объектов, имеющих собственные названия.

Аннотации и ключевые слова на английском языке для иностранных ученых и специалистов является практически единственным источником информации о содержании статьи и изложенных в ней результатах исследований.

Аннотация должна быть:

- *компактной, лаконичной и четкой* (объемом от **150** до **250** слов), *информативной* (необходимо избегать применения общих слов, предоставления второстепенной информации, описания общеизвестных фактов);

- *оригинальной, содержательной* – включать описание предмета и цели работы, материалов и методов ее проведения, результатов и области применения. Необходимо соблюдать логическое описание научных данных в тексте аннотации, кратко представить выводы. Недопустимо проводить в аннотации аналитический обзор литературных источников, данных, полученных в ходе других исследований, что не несет смысловой нагрузки в плане представления ценности научной и практической составляющей рассматриваемой работы для зарубежных читателей;

- *«англоязычной»* (текст должен быть написан грамотным английским языком, использование интернет-переводчиков недопустимо, в результате их применения текст выглядит несогласованным, искаженным, без смысла, со значительной потерей информативности).

Статьи проходят рецензирование и проверяются на плагиат. В случае выявления нарушения издательской этики статью не рекомендуют к печати.

Издание платное (*оплата производится после утверждения статьи к печати*).

Справки по телефону: +380 (44) 529-93-06 или e-mail: zbirnykninako@ukr.net